EVTHYMIA

SIVE

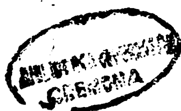
DE TRANQVILLITATE ANIMI

Carmen Didascalicum

BENEDICTI ROGACCII
E SOCIETATE IESV.

ROMÆ, MDCXC.
Typis, & expensis Io. Iacobi Komarek
Bohemi, propè S. Angelum Custod.
SVPERIORVM PERMISSV.

THYRSUS GONZALEZ

Præpositus Generalis Societ. Iesu.

CVm Carmen Didascalicum, *Euthymia, siue de Tranquillitate animi* à Patre Benedicto Rogaccio nostræ Societatis Sacerdote conscriptum, aliquot eiusdem Societatis Theologi recognouerint, & in lucem edi posse probauerint; facultatem facimus, vt Typis mandetur, si iis, ad quos spectat, ita videbitur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ 22. Aprilis 1690.

Thyrsus Gonzalez.

VOlumen, cui titulus, *EVTHYMIA, siue de Tranquillitate animi*, in sex, quibus conflatur, hexametrorum libris continet laudabilem vtilis, dulcisque mixturam; vnde possit, quisquis oculos adijciat, se se componere ad omnem apathiam, non Stoicam, sed Christianam. Etenim expletur hìc illud iambici Græcorum senarij:

Ψυχῆς νοσούσης εἰσιν ἰατροὶ στίχοι,

quòd videlicet rei poeticæ operantes, debent, instar experientis Medici, sub asciticijs versuum dulcoribus proficuam animæ ægrotanti pharmaciam exhibere. Eam vtique exhibuisse videtur huiusce poematis concinnator, dum ad amoliendam è salubri, quàm propinat, potione amariciem, vsus industrio (vt cecinit ille alter) Camœnæ lenocinio, *Priùs oras pocula circùm*

Illinijt *mellis dulci. flauoque liquore*. Quare cum operi huic nihil inesse repererim, quod regulis Indicis refragetur, publici iuris faciendum puto, tum vt Pieridum mundiciei consulatur, tum ob id etiam, vt apud versatos in amœna eiusmodi literarum Sparta,

Omne ferat *punctum qui miscuit vtile dulci*.

Dat. è Cœnobio S. Mariæ super Mineruam prid. Kal. Iunij, anno Christiani Orbis MDCXC.

Fr. Angelus Iulianus Theol. Dominicanus, ac Fidei olim Quæsitor Genuæ.

Imprimatur

Si videbitur Reuerendiss. P. Magistro Sac. Pal. Apost.

Stephanus Ioseph Menattus Vicesg. Episc. Cyrenen.

Imprimatur

Fr. Thomas Maria Ferrari Sacri Palatij Apostolici Magister, Ordinis Prædic.

PRÆ-

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

IVstissima fuit Senecæ Rhetoris de intemperanti nonnullorum iudicio querela, qui *nusquam* reperiri *subtilitatem putarent; nisi, vbi nihil, præter subtilitatem, esset*. [1.] Non minori ego iure similem aliorum intemperantiam damnauerim, qui nullum sat iucundum existimant carmen, nisi, in quo mera iucunditas sit: omnemque adeo illius interire arbitrantur venustatem, & gratiam; nisi ad innatas poetici tum numeri, tum styli delicias fabularum etiam festiuitas, & amœnioris materiæ lenocinium accesserit: quid aliud tam insatiabili luxu, quàm condimentis condimenta quærentes, & vel ipsa quodammodo (vt de purpurarum infectoribus loquitur Plinius) [2] *Adulterantes adulteria Naturæ*? Atquì, si voluptarij isti

1) *Controu. lib. 1.*
(2) *Lib. 9. Hist. Nat. cap. 40.*

humanioris literaturæ Epicuri, non Aristotelem dicam, & Flaccum, geminam illam biuerticis Parnassi cortinam, sed vel Apicium, & Philoxenum aliquem, ad suam magis factos saliuam doctores, consulerent; nę ipsorum quoque argumentis & placitis suam redargui sententiam audirent: facilè intellecturi, blandissimam poetici styli suauitatem, ceu dulcissimum mellis saporem, nulli conuenientiùs, quàm austeriori materiæ admisceri.

Et verò vtinam Poetarum id omnes, pro eo, ac rei dignitas postulat, in animum vellent inducere, omissoque sterilium amœnitatum aucupio, frugifera duntaxat & seria carminibus suis argumenta adoptarent: quantò illi præclariùs tum publicæ vtilitati, tum suæ dignitati consulerent?

Communis certè fructus nec in dubium vocari, nec verbis sat exprimi potest. Nam, cum nihil hominum generi ex hæreditariâ primi parentis noxâ luctuosum acciderit magis, quàm inde excitatum Rationis à Sensibus, veræque vtilitatis à voluptate dissidium; an non inæstimabili Poesis beneficio sibi vitam obstringeret; si, Philosophiæ salubritatem

tatem suâ iucunditate respergens, duo hæc tam eximia felicitatis humanæ elementa in antiquam reuocaret concordiam: & illud animorum Bono conficeret temperationis pulcherrimæ genus, quod ad corporum opportunitates Natura, teste Plinio, [1] confecit: *Dum in floribus pinxit remedia, & delicijs auxilia permiscuit?*

Sed nec ipsi certus, atque locuples minùs indidem responderet gloriæ prouentus: nemine dubitaturo, nobilissimum, & principem ei locum facultati assignare, quæ cæteris omnibus tum efficaciùs, tùm leniùs ad felicitatem homines duceret: id nimirum efficiens, vt, quæ honesta sunt, ijs etiam videantur suauia: quo vno suam omnem in pueris educandis contineri solertiam, magnificè, sapienterque antiquus ille Laco [2] affirmauit: immo quod potissimum est, vel Diuinæ ipsius Gratiæ, in nostrâ sibi voluntate conciliandâ, perfectamque ad virtutem prouehendâ, artificium. Libeat Horatium [3] audire.

 Fuit

(1) *Lib. 22. Hist. Nat. cap. 6.*
(2) *Plut. in lib. Virt. posse doceri.*
(3) *In Art. Poet.*

Fuit hæc sapientia quondam,
Publica priuatis secernere, sacra profanis,
Cõcubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atque
Carminibus venit.

Verissimè dictum. Sic venit quondam: & sic veniet deinceps, quandiu sapientiæ non absimilis fruge Musarum delicias fermentari contigerit.

Quid, quòd ponderosa succique plena istius modi carmina, præter laudem, quam Authoribus pariunt, vberiori etiam voluptate Lectores perfunderent? Quemadmodum enim nulla siue deambulatio, [1] quàm quæ in proximi maris conspectu; siue nauigatio, quàm quæ secundùm litus peragitur, iucundiùs oblectat: eò quòd permista & in vnum conspirans elementi vtriusque varietas earum amœnitatem congeminet; sic neque Philosophia, quàm vbi poeticis illigetur modulis; neque Poesis, quàm vbi Philosophica moduletur oracula, iucunditatis plus habet: intendente se nimirum, dum inuicem temperatur, & coniunctim ad animum peruenit,

(1) *Plut. Symp. lib. 1. qu. 4.*

uenit, natiuâ vtriusque facultatis dulcedine.

Quæ cum ego persuasissima haberem, cumque in illustrium Poetarum lectitandis carminibus, si quis fortè de moribus locus splendidè, actuosèque tractatus occurreret, non secus ac Phalereus ille Apollodorus [1] inter Socraticos audiendos sermones, extolli mihi animum, dulcique quodam quasi stupore, & generosâ voluptate compleri experirer; pro certo constitui, non posse me Musis cum ampliori tum earum dignitate, tum Lectorum approbatione operari, quàm aliquo id genus argumento ad canendum suscepto.

Neque longa illius in delectu ambigentem consultatio detinuit. Statim quippe Democriti EVTHYMIA, siue, vt Seneca [2] interpretatur, Tranquillitas animi, solido intra semetipsum gaudio, & securâ quiete compositi, ante oculos fulsit, eximiæque suæ pulchritudinis imperiosissimâ vi stylum ad se totum, atque mentem conuertit? Quid enim illâ humanis in rebus nobilius,

 bilius,

(1) *Plato in Conu.*
(2) *Laert. in Vita Dem. Senec. cap. 2. de Tranq.*

bilius, quæ perfectâ ex sapientiâ, ac virtute, quidam veluti earum splendor, erumpit? Quid cordi suauius, perpetuis cuius votis, & studijs, tanquam optatissimus finis, proponitur? Quid denique seu descriptionum illustrium, seu grandium sententiarum, seu affectuum quà vehementium, quà lenium, totiusque adeo poetici cultùs capacius: cum omnem penè vniuersam, quæ de moribus, vitijsque, ac virtutibus agit, Philosophorum doctrinam suo, quàm latissimè patens, includat amplexu?

Illius igitur comprehendendæ rationem aggressus describere, duobus animaduerti totam cardinibus niti: altero, vt Mala, queis animus discruciatur, prohibeat; altero, vt Bonis, quibus idem acquiescit, circumfluat: meamque proinde in eo curam omnem versari oportere, vt, quo facillimè pacto tum illa propulsari; tum hæc obtineri possint, ostenderem.

Iam verò vlteriùs progredienti omnium, quæcunque seu Bona dicerentur, seu Mala, duo se se obtulerunt suprema, eademque opposita sibi inuicem genera. Primum fortuita, & variabilia complexum, cuiusmodi paupertas, di-

uitiæ,

nitiæ, morbi, valetudo, & reliqua caussis ab externis pendentia : quæ declinare, vel assequi non penitùs homini liberum; contrariam verò in partem traducere, ita ut e Malis Bona, aut Mala e Bonis reddantur, cuilibet pro diuersâ vtendi ratione liberrimum sit. Secundum ex arbitrarijs, & immutabilibus constans, cuiusmodi virtutes, ac vitia : quod genus seu Bona adipisci, seu Mala euitare, quandocunque voluntas sic tulerit, possumus : congenitâ verò bonitate, & malitiâ, dum in animo adsunt, exuere, vel si maximè conemur, haud possumus.

His adeo obseruatis, ad duo generalia præcepta vniuersum Tranquillitatis quæsitæ artificium reuocari intellexi : alterum quidem, vt Primis illis suâpte ambiguis naturâ, & in vtramvis flexilibus partem seu Bonis, seu Malis conuenientissimâ ratione vteremur : alterum autem, vt, quæ ad Secundum pertinent genus, suæ naturæ tenacia, nec vnquam in diuersum itura, ea siue Mala repellere, siue Bona comparare nossemus. Sic etenim & Bonorum copiam præ manibus fore, quorum mens fructu expleretur, atque expleta demum

quiescceret; & Mala, quæ huiusmodi quietem interpellarent, longè absutura: exclusis videlicet ijs, quæ nocendi vim in ipsis suæ naturæ principijs defixam, penitissimèque insitam habent; alijs verò sapientem per vsum correctis, vt vel Mala esse desinant; vel in Bonorum etiam ordinem transeant. Quod vtrumque præstare nemini, iuxta dicta, in promptu non esset.

Et lex quidem posterior, immutabilium tum Malorum omnimodam fugam, tum Bonorum inquisitionem præscribens, non solùm quàm necessariò ediceretur; sed quid etiam seruandum proponeret, satis luculenter patebat. Prior verò, fortuitis & indifferentibus rectè vti præcipiens, tametsi de æquitate suâ nullum; aliquem tamen de praxi videbatur dubitandi locum relinquere: non omnibus facilè animaduersuris, in quo demum prudens ille, tantique ad propositum finem momenti, Fortuitorum vsus consisteret.

Quod igitur vnum ad artificij totius Summam dilucidè, breuiterque explicandam supererat, sedulò apud animum versans, sic tandem constitui, fortuitis quà Bonis, quà Malis ita nos

sci-

ſcitiſſimè vſuros, ſi vtraque in contemnendis ac minimis, immo ſi nec verè Mala, nec vltra merum nomen Bona duxerimus: ab illorum propterea tum amore, tum metu quàm maximè immunes & vacui.

Nec temere id quidem, vt cuivis rem ritè æſtimanti patebit. Nam, ad Bona quòd pertinet, cum ea, ſuo ingenio caduca, precaria, incertiſque caſuum obnoxia, nec acquiri, nec acquiſita ſeruari pro arbitratu hominum poſſint; quorum animos Sui admiratione, atque amore occupauerint, perpetuis illos curarum aculeis effodiant, & iam deſiderio, iam timore ſolicitent, neceſſe eſt. Vnde manifeſtò colligitur, nec Bonorum appellationem mereri, cum amari nequeant, quin obſint; nec ad animi quietem conducere, cum ijs oblectari animus, præter quietis detrimentum, minimè poſſit: vnumque adeo reliqui eſſe, vt deſpicatui ab Euthymiæ ſtudioſo habeantur, tunc ijs optimè vſuro, cum ea minimè amauerit. Sed & Malorum par ratio. Cum enim neque ipſa noſtræ voluntatis imperio ſubijcere, & omnino, ac quoties libuerit, prohibere à nobis poſſimus; niſi

ſaltem

ſaltem aſpernari nouerimus; aſſiduo certè vel in metu, ne ingruant; vel in mærore, quòd vrgeant, verſabimur. Vt nullum proinde opportuniorem, eorum vſum, ac magnanimum & ſapientem neglectum, ſuis poſſit amatoribus Euthymia præſcribere.

En igitur totam argumenti propoſiti ſeriem, à communibus longè principijs, extremiſque notionibus ad ea, quæ ipſum propriè, intimèque conſtituunt, ordinato & continenti progreſſu deductam. En quæſiti artificij breuiſſimam Summam, atque partes præcipuas: nimirum fortuita, externæque originis ſeu Bona, ſeu Mala ita prorſus deſpicere; vt neque horum nos terror, nec illorum deſiderium commoueat: interiora e contrario, quæque ipſa ſibi parit voluntas, adeo impensè æſtimare; nihil vt primis ardentiùs quæratur, nihil alteris cautiùs vitetur.

Quæ, planiſſima, & nemini dubia, quiſquis probè perſpexerit, facilè agnoſcet, ſynceram, integramque animi Tranquillitatem nihil aliud demum eſſe, quàm nobiliſſimum quemdam de Fortunâ, deq; Stultitiâ Rationis triumphum. De Fortunâ quidem, dum illius

& do-

& dona calcantur, & tela infringuntur: de Stultitiâ verò, dum & grauissimis ipsius Malis aditus obstruitur, & contrarijs ipsi Bonis mens communitur.

Hic itaque tam insignis triumphus nostro in opere sex libris describitur: ita distributis officijs, & partibus, vt primi quatuor Fortunæ subigendæ; qui supersunt duo Stultitiæ profligandæ rationem exhibeant. Opportuna illi quidem ad victoriam de Fortunâ referendam arma suppeditant: dum Primus fucata & insidiosa ipsius Bona docet contemnere; reliqui verò, ne ipsius Malis lædamur, prospiciunt: Malis, inquam, seu procul terrentibus, quorum vim, & aculeos Secundus liber retundit; siue cominus ferientibus; quibus tum vniuersis Tertius certa quædam in commune profutura remedia, tum singulis Quartus propria nominatim opponit auxilia. Nec segniùs postremi duo ad debellandam excindendamque Stultitiam nos instruunt: dum Quintus, quæ ipsius Mala, & quo pacto arceantur, demonstrat; Sextus verò contraria eidem persequitur Bona, in eorum supremo, quodque totius Boni, & perfectæ Quietis Summam vel

vnum

vnum complectitur, Deo videlicet Optimo Maximo, desinens.

Et hactenus quidem magnificè loqui de Operis materiâ, atque titulo citra inuidiam fas fuit, vt de re minimè nostrâ, & quam non fecimus ipsi, sed duntaxat elegimus. Ad formam quòd attinet, nostri nempe partum laboris; id vnum verecundè pro meo ingenio candidèque profitendum existimo: nihil me studio, nihil diligentiæ pepercisse, atque tempori, vt, præter rerum, quæ tractarentur, delectum; tractandi quoque modus & ratio, quoad per meas vires, docendique occupationes licebat, erudito Lectori non insuauis accideret: hæc in primis curantem, vt vel minimæ quælibet operis partes aptissimo, maximèque naturali, & dilucido aliæ alias ordine exciperent, interque se necterentur: vt tam sensus, quàm eorum expositio cum Decori legibus, & naturæ simplicis genio ad amussim congruerent, perspicuumque, nec difficilem intellectum haberent: vt stylus postremò à Veterum harmoniâ, varietate, elegantiâ, cæteroque carminis cultu ne nimiùm abesset.

Quo in conatu, perquàm sanè ope-

roso

roſo plus licet laboris exhauſerim, quàm harum inexperti rerum vel animo & cogitatione aſſequi valeant; non tamen meæ huic, quantacunque illa fuerit, ſedulitati tantùm audeo tribuere, nuſquam vt à ſcopo aberraſſe, Lectorum nuſquam veniâ me indigere confidam: cum inſignis adeo felicitas, nedum anguſtos mediocritatis meæ fines; ſed vel ipſam humani conditionem ingenij videatur tranſcendere: longiori præſertim in opere: vbi (ceu Homerum nonnunquam dormitantem [1] Horatius excuſat) *Fas eſt obrepere ſomnum*. Quin ipſemet, præter alia, quæ imprudenti vitioſa, & minùs abſoluta excidere, pluribus mihi in locis diſpliceo: quæ tamen in melius recudere ſiue per ingenij tenuitatem; ſiue (vt mihi interdum ſubblandior) per contumaciam & difficultatem materiæ non licuit. Neque verò eiuſdem retentandi, quoad melior reſponderet ſucceſſus, conaminis, & emendationis vlteriùs protrahendæ mens deerat. Sedenim tum acciſæ corporis vires improbum, ne dicam infinitum, deprecabantur laborem; tum Apellis deterrebar iudicio,

qui

(1) *In Art. Poet.*

qui Protogenem in cæteris sibi omnibus vel æquans, vel etiam anteferens, hoc *Vno se præstare* affirmauit, *quòd manum ille de tabulâ nesciret tollere: memorabili* (vt subdit [1] Plinius) *præcepto, nocere sæpe nimiam diligentiam*: dum simplicitatis videlicet gratiam curæ anxietate corrumpit. Præterquamquod cum Philosophi, quam argumentum mihi imposuit, personâ non admodum videbatur congruere, si adeo solicitus, & insatiabilis forem circa vocularum delectum, numerorum iuncturas, idque genus scitamenta, & minutas concinnitates, quibus styli vsquequaque tersi & exacti cultus absoluitur: eam fortasse apud æquos censores, dum nullum emendandi finem facio, pusillæ humilisque subiturus reprehensionem solertiæ, qua Isocratem à Plutarcho [2] suggillatum reperio, quòd nimirum antitheta, isocola, similiterque desinentia conglutinans, & tantùm non dolabris verborum circuitiones complanans ac læuigans, tres penè Olympiadas in Panegyricâ pertexendâ oratione insumpsisset, quanto Pericles tem-

(1) *Lib. 35. Hist. Nat. cap. 10.*
(2) *De Athen. præst.*

tempore Propylæa atque Hecatompedum ſtruxerat. His igitur alijſque de cauſis perſuaderi mihi tandem ſum paſſus, ne limam hìc diutiùs contererem, præſertim cum aliqua (vtinam non Suffeniana) ſpes affulgeret, quæ vlteriorem operis polituram exigerent, menda, non vſque eò vel crebra ſupereſſe, vel turpia, vt nullam à publicâ humanitate exorare poſſent veniam. Scriptori, qui, facilibus alijs, & benignioris ad ingenium excitandum materiæ argumentis poſthabitis, in minùs aperto, nec perinde tractabili ſuam operam atque induſtriam vexauerit, Lectorum vt animis non otioſæ voluptatis fructum produceret.

Et hæc ſanè de ijs dicta ſint erratis ac mendis, quæ vel ſuam inficiari prauitatem non audent; vel difficilem certè, & parùm idoneam defenſionem recipiunt. Nam cæteroqui, cum virtus quæcunque, ceu viuendi, ſic etiam ſcribendi, vitiorum in medio verſetur: eumque id Medium, vtpote per incertam latitudinem pertinens, non modò tenere difficile ſit; [1] verùm etiam cognoſcere; permulta paſſim in Authorum

(1) *Vide Ariſt. Ethic. lib. 2. cap. 9.*

rum monumentis se offerunt, quæ, quamvis priuato huius, vel alterius Lectoris circa Medium iudicio aduersentur; nullâ tamen receptâ communique artis lege ad vitij fines pertinere euincantur: quæque adeo statim crimini dare minùs considerati, sibique plùs nimiò tribuentis, ne dicam temerarij, & inhumani iudicis sit: quasi verò rationis auspicium atque tramitem deserat, ab illius qui sententiâ recesserit nec, quod vni improbatur, possit alij compluribus, & fortasse etiam iustiùs non modò extra culpam, sed vel in laude ponendum videri. Sic (vt aliquo rem exemplo declarem) eadem amplificatio alteri, quia latè fusa, odiosam inanemque Battologiam sapiet; alteri vel eâ ipsâ de causâ cum ad explicandam rem luculentior, tum ad animis imprimendam validior censebitur. Idem versus hunc offendet, ceù pedester atque humilis; illum, ceu simplex, & facilis, naturali candore oblectabit: quodque alij pro ambitioso luxu veriùs, quàm ornatu fastidiunt, non deerunt qui splendidum, atq; elegans, & magnificum prædicent. Vnde illud Venusini Poetæ, [1]

Quid

(1) *Lib. 2. Epist. 2.*

Quid dem? Quid non dem? Renuis tu, quod iubet alter:
Quod petis, id sanè est inuisum acidumque duobus.

Hæc igitur cum ita se habeant; id mihi tum in communem omnium rem apprimè opportunum; tum æquitati maximè consentaneum videtur; vt nihil, nostro quamvis à gustu alienum, huius, vel illius vitij palàm damnemus; nisi iusta certique ponderis ad manum sit ratio, qui tristem affirmare sententiam possimus: sed ita sui quisque inductionem animi, & quam sibi normam scribendi proposuit, sequatur; vt ne vnicam & communem esse omnium legem literariâ in Republicâ velit: duo sibi in huiusmodi incertis tanquam certa persuadens: alterum, nequaquam factu impossibile esse, vt in germanâ ipse Optimi notione informandâ à Vero aberrauerit: alterum, vt vt rectam artis institerit viam; non tamen, quidquid à recto diuersum sit tramite, prauum etiam continuò censeri oportere: cum (quemadmodum consultissimus dicendi magister Tullius [1] obseruatum reliquit) multa in quouis naturæ genere diffi-

(1) *Lib. 3. de Orat. cap. 3.*

dissimilia inter se sint, quæ consimili tamen laude dignentur, multique, diuersam à præstantissimis artificibus eâdem in arte rationem sequuti, parem ijs commendationem & famam hac ipsâ diuersitate retulerint. Quæ iudicandi moderatio quamvis ab omnibus, ergaque omnes tenenda communiter sit; proprio & peculiari tamen iure tum ab illis exigitur, quos in literario etiamnum tyrocinio studiorum immaturitas cohibet; tum erga illos, qui in artibus non exercendis duntaxat, verùm etiam tradendis legitima emeruerunt stipendia; quique nec ingenio nimiùm confisi, nec de extemporalis facundiæ gloriâ soliciti, sed vnam potiùs in operis absolutionem intenti, diutinâ incude, ac pluries repetito limæ morsu sua scripta consueuerunt torquere; adeo ut non temere, quidquid primum se obijceret, arripuisse, sed maturo, certoque consilij circumspectu hanc, vel illam dicendi formam delegisse iure possint videri.

Hæc habui, Lector beneuole, quæ in primo mei operis quasi vestibulo de illius tum materiâ, tum formâ tecum communicanda arbitrarer: operis, inquam,

mei: licet dissimulare ingenuus
pudor non sinat, aliquid ex illius
supellectile Authoribus alijs, vt Sene-
cæ, Virginio Cæsarino, Eusebio Nie-
rembergio, ac Sfortiæ Pallauicino de-
beri: à quibus cum nonnulla in rem
meam sese vltro offerentia mutuatus
sim; ne iniquus fur potiùs, quàm debi-
tor gratus existimer; signatis publicè
tabulis hoc illis iam nomen profiteor.
Cæterum, si in ijs, quæ affero, exem-
plis, præsertim vbi personis sermo tri-
buitur, aut res per adiuncta illustratur,
ab religiosâ & seuerâ narrationis histo-
ricæ fide nonnunquam deflexi; dabis
hanc, opinor, non grauatè Scriptori
carminum veniam, liquidiorem Veri
notitiam, quandocunque res, aut ani-
mus tulerit, ex Authoribus petiturus,
quorum ibidem nomina, & loca cum
fide redduntur. Reliquum est, vt, qui-
bus verbis Bilbilitanus Poeta ab inani-
bus Græcarum fabularum portentis ad
sua perlegenda epigrammata, commu-
nis vbi vitæ, humanorumque morum
imago adumbretur, Romanos conatur
traducere; ijsdem te ego ad Euthymiæ
nostræ [1] lectionem inuitem, cumque
illo,

(1) *Lib.* 10. *ep.* 4.

illo, & quàm ille adhuc iustiùs; proclamem,

Hoc lege, quod possis dicere iure, meũ est.
Atque vtinam, quæ hisce continentur libellis, Tranquillitas animi non iure solummodo, sed vsu etiam fructuque tua sit. Quod ego præstantissimum munus cumulatè vt tibi & ad plenum contingat, ex animo voueo: summum *Patrem luminum* orans, *à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum descendit*, vt meis, irritis cæteroqui absque interiori magisterio futuris, conatibus propitius aspiret, teque adeo, & genus mortale vniuersum certissimo tramite (nec vllus profectò, vt extrema pars operis luculenter ostendit, ipsius contemplatione, & amore vsquam certior occurrit) exoptatam ad itinerum metam, perfectissimæque Tranquillitatis complexum deducat. Vale.

EV-

EVTHYMIÆ

SIVE

DE TRANQVILLITATE ANIMI.

Liber Primus.

VNde quies animo? quid mentibus anxia curis
Corda leuet: quo se clypeo septẽplice cõtra
Externasque vices, & bella domestica Virtus
Protegat, Ausonijs primus vulgare camœnis
Aggredior. Pulchræ vos, ò cupidissima pacis
Pectora, nimbisoni quam per vada cærula ponti,
Aeriasque alpes, per dura, per inuia longis
Vsque alacres votis, & anhelo inquiritis æstu,
Irrita si toties conamina, prædaque dulcis
Hactenus elusit vacuos, finire laborem
Si iuuat, optatoque semel considere portu;
Huc agite, & nostris aduertite cantibus aures.
Namque ego quæsitæ facili vos tramite ducam
EVTHYMIÆ ad sedes, illoque in vertice sistam,
Quò neque turbinibus cursus, neque rauca sonantes
Nimborum furiæ, & fremebunda tonitrua surgunt:
Sed tenet æterni facies placidissima Veris,
Et nunquam immitis, nunquam sibi degener annus.
Delectos proceres, per puppibus inuia quondam
Æquora, Phryxei rapiendum ad velleris aurum,
Vexerit audaci Tiphys temerarius alno.
Tiphys ego melior, vatum intentata priorum
Carminibus, Sophiæ ingrediar Verique Profunda,
Grande viæ pretium laturus, amabilis oti

Munera, Phasiaco longè potiora metallo,
Nullaque non spolia, & regum superantia gazas.
2. Tu mihi, diuino profusum è lumine lumen,
Solis inoccidui radius, signataque nostris
Pectoribus magni penitùs Genitoris imago,
Audenti sis fida tuum cynosura per æquor,
Sis Helice, RATIO: haud qualis, contagia primi
Post sceleris, diro maciem inspirante veneno,
Tabueras, lapsi vix agnoscenda Decoris:
Sed qualem, iubare æterno immutabilis Æqui
Incoctam potiùs, cælestique indole plenam
Mentibus æthereus Pater indidit, & modò qualem
Ætherei soboles cælo delapsa Parentis
Antiquam in speciem, ingenuumq; refinxit honorem.
3. Tuque adeo, vnde omnis ratio, mensuraq; Recti,
Vnde suus causis vigor, & sua semina rebus,
Formæque, & numeri, & naturæ mutuus ordo,
(Nil sine te magnum mens concipit.) en age, primos
Edita Luciferi ante ortus, & mobile tempus,
Huc ades, immensi vox Numinis, ipsaque verum,
Nec tanto genitore minus, SAPIENTIA, Numen.
Tu certos aperi calles, nutantia vatis
Dirige tu trepidi vestigia, quàque sacer fons,
EVTHYMIÆ arcanus fons rumpitur, irriguique
Nectaris vndanti pascit dulcedine ripas,
Siste auidum. Liceat ieiunam mergere pleno
Amne sitim, & vitæ præcepta haurire beatæ.
4. Tum tibi, Pierij monumentum insigne laboris,
Rite memor, solido æternam de marmore molem
Constituam, festosque dies, & dona sacrabo
Annua, Mæonius flauenti gurgite Tybris
Septem Orbis dominas quà præterlabitur arces.
Ipsa tholi mediâ subter testudine, miræ
Artis opus, Libyco perfecta nitens elephanto,
Templum augustum, ingens, latè regina, tenebis.
Sub pedibus geminas pestes, immania monstra,
Stultitiam hinc domitam vinclis, inimicaque frustra
Fræna

Fræna recusantem, mordentemque ore cruento
Cernere erit; valido ast illinc certamine victam
Fortunam, fractoque rotæ reuolubilis orbe
Euersam, & dominæ sua subdere colla coactam.
Centum aræ circùm: totidem laquearibus aureis
Pendebunt, velut astra, suo famulantia Soli,
Æternùm vigiles lychni. Quid thuris aceruos,
Quid Cilicum messes referam, totamque crepantem
Igne super sacro Arabiam, & pretiosa vomentem
Nubila? Votiuis iam nunc altaria donis
Instaurare iuuat: pacali cinctus oliuæ
Tempora iam serto, vittáque albente decorus,
Solennes videor Superis inducere pompas,
Lectarumque greges pecudum mactare sacerdos.
Non tamen vt Calabris ideo de saltibus agnas
Cura sit, aut niueos Clitumno accersere tauros.
Quæ te plùs deceat, quæ gratior hostia Diuis,
Sacrificam tingent vitiorum armenta securim,
Pectoris arcanæ Eumenides, malesana Libido,
Insatiatus amor lucri, furialibus Iræ
Præcipites stimulis, vano turgescere flatu
Degener Ambitio, Superisque irata secundis
Inuidia, & vigiles Curæ, attonitique Timores.
Tum Luxûs phaleras, fractosque Cupidinis arcus,
Votorumque leues alas, cristasque tumentes
Aerij Fastûs, &, quas superaddere fictas
Rebus amat species popularis Opinio, quæque
Cætera sunt vitiorum, & vanæ insignia mentis,
Marmoreis suspensa altè, cumulataque figens
Postibus, æternum inscribam tibi, Diua, trophæum.
Interea facilis tua mecum Arcana reclude
In populos, dubijsque volens allabere Cœptis.
5. Continuò quisquis felicem strenuus optat
Lætitiæ faber ipse suæ, sibi fingere vitam,
Nil mihi mirari sapiens, nil credere magnum
Instituat mentem, puncto quod mobilis horæ
Aduenit ignaris, rapitur nolentibus: ipse

Quod sibi non dederit: de quo non possit iniquæ
Liber, & intrepidus Fortunæ dicere, Nostrum est.
6. Et verò hęc nisi certa animum sententia firmet:
Si quis, opinatu vulgi, rerumque decorâ
Illusus specie, titulos, diademata, fasces,
Et Capitolino fixas in vertice palmas
Grande aliquid celsumque vocet: si splendida gemmis
Pocula, regificos currus, lateque superbas
Vndantum pompas comitum, se seque prementum
Attonito, diuina velut miracula, figat,
Immemor ipse Sui, vultu: spectabile formæ
Si decus, eximias vires, prædiuitis amplam
Eloquij venam, & fœcundum Pallade pectus
Cælo æquet, stupeatque, & anhelis plausibus inflet;
Conclamata quies: ne lætos iam sibi soles,
Otia ne speret mansura. Procacibus Euris,
Instabili pelago se credidit. Heu! Quibus ille
Fortunæ imperijs, quanto iactabitur æstu,
Mentis inops, humilis, trepidus, variabilis auræ
Ludibrium, totus nimborum, hyemisque, fretique.
Nam neque, iudicij prauus, quæ summa Bonorum
Autumat, instanti poterit non quærere nisu;
Nec faciles adeo Superos, sortemque paratam
Inueniet; nihil vt vacui sub corde relictum
Mens doleat. Multos ingrato lumine passim
Seu fortunarum aspiciet sibi diuite censu;
Nomine seu claro; seu corporis, ingenijque
Dotibus eximijs præcellere. Multa necesse est
Latiùs optanti desint Bona; multa repentè
(Ceu varius sortis tenor, & mutabile semper
Ingenium) migrent aliò, dominumque relinquant.
Hinc irę, lacrymæque, hinc pectora saucia duris
Inuidiæ stimulis: timidæ spes, gaudia mæsta,
Turbida, sollicita, infidos trepidantia casus,
Nunquam & plena satis, nunquam non anxia vota.
7. Progenies magni, maior genitore, Philippi,
Teste Alexander, fortunatissimus vnus

Qui

Qui fuit, & quo non alium Mauortia virtus
Celsiùs imperio, ac præstantibus extulit Ausis.
Ille tamen Mundum fortunâ, hanc nomine mensus,
Occidui terror, Solis dominator Eoi,
(Credetis? Famæ iuranti credite sæcla.)
Terrarum exiguo queritur se limite claudi, (a)
Multa gemens, sortemq; hominũ, inuidiamq; Deorum
Increpitans, Mundo imperium quòd terminet vno.
S. Tene ego, magnorum regnator maxime regum,
Tristia sollicito laxantem pectora questu
Audio? Mortales at si Dea cæca beatos
Fingeret, externi si gaudia muneris essent;
Quẽ minùs hi gemitus, minùs hæc lamenta decebant?
Quid tibi cum lacrymis? Rerumne angusta videtur
Summa, tot immani terras ditione tenere,
Tot populis dare iura? Oculos dimitte per omnem
Auroram: totum hoc Orbis tua fræna momordit,
Te dominum veneratur, & instar Numinis horret;
Per tua centeni longis erroribus arua,
Lassantur famosi amnes, circumfluus auro
Pactolus, Tigrisque rapax, geminâque superbus
Hinc Asiam, Europam hinc Tanais contingere ripâ,
Euphratesque, Indusque pater. Vix flumina primis
Hospitibus noscenda dedit; te noscere Nilus
Incipit, & magno plenus, quàcunque vagatur,
Nomine, cæruleis septena per ostia nymphis
Orbis Alexandrum victorem nunciat, & iam
Æquora iuncturum domitis Neptunia terris.
Sortis auaritiam damnas? O pectoris ipse
Veriùs ingrati damnandus crimine! Nam quid
Illa nocens, nimij nisi fors peragenda fauoris
Sit rea? Te Pellæ (magnarum exordia rerum
Fac animo redeant) Pellæ te è finibus arctis
Misit in imperium, quo non ingentius vllum,
Perpetuos relegens Conuexa per ardua cursus,
Viderit Hesperio, vel cardine Phœbus Eoo.

(a) Iuuenal. sat. 10. Valer. Max. lib. 8. cap. 15.

Diuitis intactos Asiæ in tua præmia census
Sepósuit : nullâ non surgere iussit arenâ,
Quæ bellatoris frontem victricibus vmbris
Tergerent, palmas : tua signa anteîre, malignos
Perrumpentem obices, pandentemque óstia fatis,
Pœnituit nunquam : tibi dum constantiùs hæret ;
Visa sui est oblita, & sors prope desijt esse.
Mitte queri. Capiunt vnum laxissima centum
Regna virum. Si non naturam sceptra per omnem
Porrigis ; at plus, quàm naturæ simplicis vsus
Poscat, habes, plus, quàm valeat vel perdere luxus.
Heu male consultum Mortalibus, aurea pacis
Ducere si nulli permittitur otia, vasto
Vnius includat qui non diadematis orbe
Quidquid stelliferis complectitur orbibus æther.
Immensum per Inane satos (quid Græcia monstri
Non parit ?) vsque nouos audis superesse tuarum
Indociles legum Mundos. Fac, detur & illos
Æmathijs domitos frænis adiungere ; plenus,
Anne ideó, mentisque satur sum denique, dices ?
Nil minùs. Haud omnis tantarum opulentia rerum,
Haud tota hæc, spatijs immanè vagantibus, vltra
Noti Orbis cumulum toties geminata, recentum
Mundorum series sat erit. Post omnia victa
Terrarum, pelagique, nouus pandetur auaris
Limes inexhaustus votis : plura vsque videbis,
Quæ, lacrymans, hominum sorti impermissa, requiras.
Suspicies cælum, &, gemitu testante dolorem,
Heu miserum ! dices : imo cui limite Mundi
Regalis finitus honos, mensuraque tellus
Imperij. Nam cur stellantibus alter in oris
Dignior augusto frontem diademate cingi,
Et nutu versare polos ? Cur nescia iuris
Astra mei ? Cur non Phœbus, Germanaque Phœbi
A me surgendi auspicium, legesque meandi
Accipiunt ? Saltem caput hoc, maturiùs vni
Orta, dies, nondum per summa cacumina visis,
Affla-

Afflaret radijs: superi vel luminis haustus
Intacto de fonte, &, quàm pro parte virili,
Largiùs affusos traherem. Proh damna pudoris
Vltima! Alexandro neque lucet pleniùs æther,
Quàm miseræ plebi. Nil egimus hactenus armis:
Punctum Orbis teneo: quæ pars pulcherrima rerum,
Summaque, pellæas etiamnum spernit habenas,
Læta suo seruire Ioui. Sic improbe fata
Argueres: tali Briareûs immanior ausu
Tentares Superos. Quid me, ceu vana canentem
Somnia, turbato perstringis lumine? Certos
Sacrorum monitus tripodum, atque oracula Diuûm
Vaticinor. Sortis quam præmia tanta, subacti
Tot nequeunt Orbis spolia exaturare, cupido,
Morbus, non sitis est. Angustis finijt author
Limitibus naturam: auido sint pabula ventri,
Diuitiæ faciles: sint, quæ defendere nudum,
Tecta, Iouem, rigidam possint quæ, vellera, brumam.
Hoc quibus exiguum, nil sufficit: ipsa propagat
Esca famem: positosque semel quæ transijt, vllos
Nescit cæca sibi fines posuisse libido.
Vltima votorum (haud reor inficiabere) primum
Martem inuadenti fuerant, perrumpere metas
Imperij patrij, angustæque suburbia Pellæ
Ad Persas, ad Bactra, adque Euri extendere nidos,
Et Cyri solio solium mutare Philippi.
Audax, quanquam hominis, furor. At nunc omnia rerũ
Claustra remoliri, totque vno niteris Orbes
Composuisse iugo. Demens! Molimine tanto,
Vltra anni, Solisque vias, cælique rotatus,
EVTHYMIAM dum persequeris, qua nulla Dearum
Proximior, nulla æqua magis, facilisque volenti est.
Crede mihi, parto imperio licet esse beatum:
Crede, licet nullo. Pacem tibi subditus Orbis
Non dabit: ipse dabis rationi subditus. Aufer
Spes nimias. Vacuum, teneat licet omnia, prodit
Se cupiens. Pleno felix vt corde quiescas;

Nil opus est regna augere, at compescere vota.

9. Hæc, quibus insani Iuuenis temerarius ardor
Corripitur, sibi dicta putent, quoscunque dolosis
Ambitio rapit illecebris: qui splendida sortis
Munera, regales census, trabeasque, securesque
Vndique solliciti properant, venantur, anhelant.

10. Nec malè quis sapiēs respōdeat, haud sibi votis
Tam nimijs auidum feruescere pectus; vt Orbis
Vnius imperio nequeat sine fine furentem,
Immensosque sinus referantem explere Charybdin.
Sat fore, si tenues meliori sorte relaxet
Copiolas: si quo rerum fulgore profundam
Immemoris famæ noctem, Lethæaque rumpat
Nubila: si Patriæ non vltimus, inque nepotum
Sedibus, effigies monstrari digna, supersit.

11. Verba dat, & vanà se credulitate volentem
Decipit infelix. Cupidum nam longiùs, esto,
Haud animum ferat in præsens: at, prima potitus
Cum fuerit; noua continuò maioraque poscet,
Perpetuùm sitiens, nulloque explebilis haustu.
Qualis seu turtur, seu pullus hirundinis, æquus
Cui nondum vigor, & medij experientia cæli,
Totaque vix teneræ prætexunt brachia plumæ:
Ille quidem vacuum patrij de margine nidi
Æthera prospiciens, ignota pericula visu
Metitur tremulo, nec liberioribus audax
Credere se subitò spatijs, pendentia tecta,
Natalemque breui caueam circumplicat orbe.
Mox, vbi respondit primo sors æqua labori,
Et vires placuere; vagos per Nubila cursus
Explicat, immensoque volans indulget olympo.
Vnde furor tantus votis felicibus, vnde
Hæc noua, successu tristis, quæsitaque velox
Spernere, se maior semper dementia, causas
Altiùs aggrediens (animos adhibete) docebo.

12. Et primò id memori cōdendū pectore, quidquid
Fulgeat exteriùs, patrimonia lauta, superbos

Diuitis imperij fasces, plaususque Quiritûm,
Legitimos præter, naturæ publicus ordo
Quos homini statuit, votorum excurrere fines;
Nilque adeo proprios ad egeni corporis vsus,
Integra nil sanæ conferre ad gaudia mentis.
Numquid enim saturis Gætulo murice somnus
Blandior irrepit thalamis? Aut, diuite gemmâ,
Cælatoque bibat ni Mentore; flammea nescit
Expleri sitis? Imperij num quisquis habenas
Flectit adorato populis de culmine, liber
Continuò dominusque Sui? Num, si vaga curru
Aerio geminos tulerit te fama per axes;
Ocyùs hinc ægro fugient de corpore febres,
Mitiùs hinc tristes fodient præcordia curæ?
Cætera quid memorem, famulas ad iussa cohortes,
Miluorum rapidos delassatura volatus
Prædia, marmoreos postes, fulgentiaque auro
Tecta, tot artificum curas, operumque labores?
Omnia (ne dubites) speciosæ hæc fercula pompæ,
Vana quibus pretium circumdat opinio, fictis
Irritare queunt animos, haud pascere laruis.
Nec Sapientûm aliquis, seu quos Zenonia iactant
Limina; seu dulces senior Gargettius hortos
Queis aperit; varios vel qui te, Euphorbe, renatum
Post obitus, taciti, & iurati in verba sequuntur,
Naturæ finem cum rimaretur; in istis
Certa sibi vitæ statuit momenta beatæ.
13. Hoc adeo Veri posito fundamine, quisquis
Talia, securæ ceu pignus amabile pacis,
Persequitur, summo votorum à fine suorum,
Frustra alacer, recti quia tramitis auius, errat.
Ergo vbi, post mille ambages, & longa viarum
Tædia, quæsitam licuit comprendere sortem;
Cum, quæ magna procul spectanti credulus error
Finxerat, optati nil demum claudere fructûs,
Amotâ propior caligine detegat vsus;
Haud potis est, illis vt adhuc ieiuna cupido

Se teneat. Noua prôinde pari conamine lucra
Insequitur cumulare: ea si fors addita primis
Sufficiant nimios restinguere pectoris æstus.
Nec videt infelix, simili conflata metallo
Omnia sollicitis nequicquam montibus addi:
Ac velut vmbriferæ chaos illætabile noctis
Nulla, quibus rutilãtem animam non Mulciber afflet,
Quantovis geminata auctu, funalia vincunt;
Sic neque fortunam, maioribus incrementis
Vsque licet geminet sua munera, posse tenebras
Mæstitiæ, offusamque animis detergere noctem:
Cum nihilò illius sint quævis dona fugandis
Opportuna magis curis, quàm tristibus vmbris
Arcendis fulgoris inops, & mortua lampas.
Acrior hinc sitis, &, quæ vota nouissima quondam
Credidimus, votis gradus vlterioribus esse
Incipiunt, versantque alio vaga pectora motu.
Non secus ac, læthalis hydrops cui viscera tendit,
Exigui primùm laticis sperauerat haustu
Morbida bacchantes circùm vitalia flammas
Vincere: queis nihilò se se cum mitiùs vri
Experiatur; anhelanti præferuidus æstu
Altera continuat, deîn tertia, pluraque rursus
Pocula: nec totus sat erit, qui fontibus vllis
Rumpitur, & terras latè circumfluit, humor:
Propterea, morbi quia causam non tenet Æger.
14. Esto tamen, sortitus opes, titulosque, modesta
Quæ sibi mens pepigit, non sis abiturus auaris
Vlteriùs votis: saltem quæsita tenere,
Congestoque voles hilaris gaudere paratu.
At non id pariter certum, neque fœdere tali
Lubrica sors homini propriam se commodat. Ipsis
Vel pro votorum successibus altera vota
Sunt facienda, nouis & pristina munera Diuûm
Semper egent, ne deficiant vix orta, foueri
Muneribus. Num gallinæ tu filius albæ,
Solus vt in tantâ rerum vertigine nullas
Exper

Experiare vices: communes lædere solum
Te casus vereantur: edax nil deterat æuum,
Nil tempestatum furor, atque incendia peccent,
Nil dolus, aut error minuat? Sic nota theatri,
In quod continuò geniti producimur, anceps
Alternisque sibi vicibus contraria semper
Mobilitas? Nescis, quàm crebro turbine fati
Res hominum trepidæ, quantus mortalia ludus?
Scilicet expertus nunquam. Sed discere dulce
Ex alijs: neque Doctorum non plurima circùm
Agmina. Pompeium sileo, cui terra triumphis
Defuerat, mox, semiûstos quæ conderet artus,
Vix fuit. Extorrem Patriâ, celerique veneno
Deuictæ toties euadere iura coactum
Annibalem Romæ, post bello perdita regna,
Vix mortis dominum Mithridatem, ante hostis amari
Laurigeros axes captiuum Persea, Pyrrhum
Fœmineæ titulum dextræ, miserabile cæsi
Ludibrium Crassi, seruilia vincla Iugurthæ,
Quæque Sophocleos meruerunt plura cothurnos,
Nil opus è priscis euoluere nomina chartis.
Ipse tuo (sis mentem adhibe) quot talia passim
Fortunæ inuenias documenta volubilis æuo?
Aureus ille Midas, cæci ditissima Pluti
Progenies, fuluæ quondam cui crescere gazæ
Sub manibus, gemini dotataque censibus Orbis
Ipsa videbatur nupsisse Opulentia, tristi
Nescio quo fato diuortia sæua iubente,
Aspicis, vt mutatus, egens, desertus, inanis,
Flosculus aprico ceu solstitialis in horto,
Aruerit, cætusque hominum, lucemque perosus,
Tristibus inuisam latebris obuoluere quærat
Pauperiem, se seque simul: ne creditor in ius
Deprensum rapiat: totâ quem sedulus vrbe,
Ceruus vti procul auditum per lustra leonem,
Tramitibus cæcis elabens, vitat & horret?
Fortibus en Ausis alium, centumque trophæis

Inclyta Marcellos supra, supraque ferebat
Gloria Scipiadas. Quid tum? Variante fauorem
Ambiguum belli dominâ, superatus, inultus,
Neue foret clades non vndique plena, superbo
Additus in prædam victori, Marte sub vno
Perdidit aggestas tot per discrimina palmas.
Quid vafer ille nepos Seiani, callidus aulæ
Vertumnus, regumque potens, quem sternere nulli,
Æternis nixum radicibus, & Ioue dextro,
Posse videbantur venti, nunc qualis? Ab alto
Nonne iacet veteris deiectus culmine sortis?
Nonne suis miserè implicitum mersumque ruinis
Ipsi etiam pede securo haud calcare verentur,
Quos olim nutu vix dignabatur amico?
Casibus vsque adeo subitis terrena rotantur
Omnia: cumque hominis fluxum, mortale, caducum
Sit genus; heu multò mortalia, fluxa, caduca
Sunt magis, infidæ sorti quæ munera debet.
15. I nunc, & dubio semper, lapsumque minanti
Vertice securos ausis defigere gressus:
I miser, eque Bonis, rapidi quæ fluminis instar
Vlteriùs iam iam fugitiua abscedere sentis,
Perpetuos fructus, mansuraque gaudia ducas.
Haud malè Spartanus, vulgi clamore secundo (a)
Diuitis Oenopij cum nomen ad æthera ferri
Acciperet: cui nimirum tot carbasa ventos
Lassarent: tot deueheret Neptunus onustas
Assyrijs, Cyprijs (& queis non?) mercibus alnos;
Subridens, Valeat fortuna rudentibus, inquit,
Pendula, quæque vagis nunquam non voluitur vndis.
16. Illud ad extremum ne respondere roganti
Pœniteat: fluxas quid opes conamine tanto
Accumulas? Cur centenis iuuat æquora tauris
Findere? Longinquis cur suspendenda locare
Atria marmoribus, seruorum & pascere turmas,
Quot neque, Romulea effringens ergastula, sumptis
Duxe-

(a) Plut. Apophth. Lacon. Cic. 5. Tuscul.

Duxerat in dominos gladiator Spartacus armis?
Nempe, reor, curis procul vt mordacibus, æui
Quod superest lætus iucunda per otia ducas.
Atqui propositus finis nil postulat harum,
Queis tua metiris, male prouidus, otia, rerum.
His sine nam lætos Democritus egerat annos,
Fabriciusque potens minimo, Curijque senectus,
Samnitum vinci nec ferro passa, nec auro,
Quemque, inopis fundi paucissima farra metentem,
Psophidium, vitæ felicis nomine, Lydo (a)
Antetulit regnatori consultus Apollo.
Et meritò. Neque enim vel iustâ sorte vocandus
Felix, qui minimè plenus; vel plenior alter,
Exiguis volitantem animum quàm stringere nouit
Qui spatijs, quàm cui modus est natura volendi.
Iugera Niliacis, esto, certantia regnis,
Et Phrygios census sors inuidiosa negarit;
Quid refert minimum cupienti? Nullus Hydaspes
Guttura te centum pandentem immania, nullus
Gurgite vel toto Tagus impleat: ille vocabit
Se saturum, breuibus modò par sit copia votis.
17. Vna igitur si Mortali sors maxima, velle,
Est, minimum; multis cur quisquam rebus egere,
Protinus exiguo impleri quàm munere malit?
Quiue animos hic error, & importuna libido
Versat, vt in medio facilem per deuia longè
Tesqua, per anfractus dubios, palantibus vsque
Lætitiam curis vanoque ardore requirant?
Heu prauas hominum mentes! An dulce bonumque
Nil erit, immensis nisi quod venale laborum
Sumptibus? An facilis rutæ si copia, vel si
Fœniculum, aut patrijs aliud quòd nascitur aruis
Ocyùs infesto gramen te absoluere morbo
Possit; ab extremo Oceano, & Gangetide terrâ
Sollicites totos poscentia pharmaca census?
18. Felix, spes trepidas, nimijque cupidinis æstus

Pur-

(a) *Valer. Max. lib. 7. cap. 1.*

Purgato semel exclusit qui pectore: nullum
Cui numen Fortuna: sed, imo celsior Orbe,
Vnam te, cæleste Bonum, pulcherrima Virtus,
Admirans colit, optanti tu sufficis vna.
Ventosi non ille vagus prensator honoris,
Primo mane forum viset, vulgique tabellas
Indignis redimet, seruiliter ambitiosus,
Obsequijs. Populi scit pũcto haud crescere quemquã:
Scit populum, minimè qui felix ipse, nec illos
Aurâ posse leui felicibus addere, si quos
Humanæ super extulerit fastigia sortis.
Mene, ait, hæc teneant, quæ gratia mobilis vrnæ
Sæpiùs indignis donat, melioribus aufert?
Quæ neque, magnanimis delata Catonibus, augent
Virtutis pretium; neque, turpibus addita Clodî
Flagitijs, aut in strumas proiecta Vatinî,
Immeritos decorant: quin illos noxia sæpe
Inficiunt; horum sordes & fœda latere
Probra vetant. Egone, hac fallacis imagine pompæ
Attonitus, fatuo caudam iactare popello,
Blandiri, prensare manus, contingere supplex
Genûa velim? Vulgi, sapiens, (vt cætera desint)
Arbitrio fasces capiam? Vulgoque licebit
Sceptra dare, aut vllum nostris decus addere rebus?
Quin neget imperium, meritis, ceu semper, iniquus:
Non tamen imperij ditione carebimus. Ipse
Rex mihi sum. Quòcunque leuis suffragia Campus
Verterit; in sese Sapiens latissima regna
Obtinet. Hic iustis animum moderatur habenis,
Officij imponit leges, malefacta Nocentum
Vindicat, effrænes sensus, turbamque rebellem
Iussa pati cogit: tum, si quà finibus hostis
Ingruat; haud virtutis egens signa obijcit, & vim
Viribus, arma armis, casus ratione retundit.
At rutilum dextræ pondus, Meliboeaque longè
Purpura: nullus honor solij: stipantia nusquam
Pila: nec augusti frontem diadematis aurum

Erigit.

Erigit. O vanæ mentes! Si scenica vobis
Hæc modò regnantem faciunt insignia: vestros
Hinc aliò cultus, & munera vertite. Nolo
Esse, quod Æsopus, quod Roscius. Ergo relinquit
Talia, queis satis externo splendescere cultu,
Ipse alio fretus regno, interiore, suoque.

19. Par neglectus opũ. Monstres augusta superbis
Atria porticibus, laquearia cedrina, multo
Consertas elephante fores, Babylona, Tyrumque
Ditibus appensas thalamis, vasa aurea, densis
Concretos radijs, & pictæ fulgure lucis
Eoos lapides; Proh totius indigus error
Anticyræ! docto clamabit non sine risu.
Hæccine sunt, quibus ambitio, luxusque Potentum
Vsque adeo sese iactat, circumspicit, effert,
Vixque Deûm titulis non inserit? Hæccine, toto
Quæ vanum redimenda putat vel sanguine vulgus?
Quorum ardor malesanus & irrequieta cupido
Tot scelerum furijs, tot versat motibus Orbem?
At quid in his dignũm Sapientis amore? Quid vsûs,
Vel pretij maioris habent; quàm littora circùm
Quæsitæ pueris conchæ, teretesve lapilli?
Emeritum iam te senio, rugisque verendum
Astragalos pudeat, cochleasque, recentibus & quæ
Conueniunt annis, tractare crepundia: gemmas
Non virides pudet, & flauentis pondera limi
Vndique sollicitum conquirere? Quæ noua Colchis
Annosum caput ad cunabula prima reflexit,
Degenerem cogens iterum lallare senectam?
Sat prætextatum gerulæ nutricis in vlnis
Desipuisse fuit. Pueriles ponere sensus
Debueras vel sub primæ lanuginis æuum,
Cumque togâ pariter mentem sumpsisse virilem.
Nullane canities morum? semperne relictæ
A tergo ætatis te ludicra facta sequentur? (pido
Quanquam vtinã hęc tantùm sequerentur. Inepta cu-
Non vltra Eupolidis soccum delinqueret, vncis

Nari-

Naribus & posset sat castigata videri.
Tristiùs at multò pueris maturior ætas
Desipit. Expositæ quovis in littore conchæ,
Talorumque, nucumque haud magna expleuerit illo
Congeries: nihilò dum vos meliora, vetantùm
Cælicolûmque, hominûque, elementorumq; per iras
Insatiabilibus curis, semperque recenti
Cogere anhelatis studio. Neque proxima tantùm
Excussisse sat est: alio sed feruida Sole
Littora, supremas naturæ irrumpitis oras:
Scilicet effosso rapturi Dite sub auras
Nescio quæ, nostro pretiosa furore, suisque
Rectiùs ò quantò latebris linquenda, metalla.
Proh curuæ nimiùm peioribus, imaque semper
Scrutari faciles animæ! Tantine rubentis
Massa fuit terræ, vt cæli spirabile lumen,
Et dulces superos, vitamque diemque perosi,
Manibus effetis manes, totâque profundum
Includente chaos solidâ compage sepulti
Terrenæ molis, supra caput Æacon vmbris
Reddentem iura, Eumenidasque horrenda sonantes
Verbera, Lethææque seuerum inamabile murmur
Audiretis aquæ, scandendaque Tartara vobis?
Quis furor heu, cæci, diro pallore nocentes
Cocyti spumas proiectâ luce pacisci?
Semina quid scelerum iuuat, infœcunda, nec vlli
Noxia, dum tellure latent, in publica damna
Eruere, & populos latè vulgare per omnes?
Plùs satis ah proprijs vrgemur cladibus: ipsa
Plùs satis ex sese profert Europa Malorum.
Sunt variæ pestes, sunt horrida sæcla Ferarum,
Lethalisque aconiti, & semina dira cicutæ.
Cur noua deuehitis peregrino ex Orbe venena?
Cur, quibus, ob tristem violati Numinis iram,
Damnauit donis natura nocentibus Indos,
Fertis in Hesperias, contagia barbara, terras?
Vocibus his fatuæ Sapiens deliria turbæ

Corripit: hoc animi subnixus robore, fortis
Diuitias inopes, neglectaque munera calcat.
Illius ante oculos rubri conchylia sordent
Æquoris: Oebalij pretiosus muricis ardor
Luce caret: nullas tellus parit, vndaque, cælo
Debita sustineat queis flectere lumina, gemmas.
20. Sed neque, si sęclis proauûm historijsq; tumẽtes
Ire Alios, veteris tanquam compendia famæ,
Viderit: Hos Graiæ decora ostentare Mineruæ;
Illos sanguinei studio clarescere Martis;
Pars populi fiet mirantis talia, nec se
Inferiore loco statuet, dignoscere prudens
Quid solidum, quid inane, & laruam demere rebus.
Sit prior Hic opibus, dicet: sit honoribus Alter
Clarior, & titulis: adde artes, ingenijque
Munera, Grammaticus melior, fandique magister,
Astrologus, legum interpres, Phœbique sacerdos:
At non hinc pariter quisquam felicior. Alti
Nam neque regnorum fasces, neque stemmatis ordo
Per centum traductus auos: non siue tuorum,
Mars, decorum monumenta; tui seu, Pallas, honores
Pectora compositis placant mortalia curis.
Vnius id virtutis opus: quæ diuite gazà,
Plaudentisque fori strepitu, rerumque nitore
Nil eget, ipsa sibi decus, & pulcherrima merces.
Hac ego, cuncta licet reliquorum turba Bonorum,
Tota licet fortis malefidæ opulentia desit;
Sat fruar: hac memet nullius dotis inanem,
Hæredem Crassi, Pelopis, Teucrique nepotem,
Hac pulchrum, fortem, sapientem, rhetora, necnon
Induperatorem, regemque, heroaque ducam.
Qua mihi nempe vnus doctrinæ, diuitiarum,
Regnique, & famæ, & Mortales quidquid vbique
Consectantur opum fructus, pax aurea, constat.
Scilicet externi quidquid pictique refulget
Circùm hominem, (mendax oculos ne fallat imago)
Non id lætitia, at cortex vanumque putamen

Læti-

Lætitiæ est. Voti hæc omnis fructùsque medulla,
Nucleus hic sortis si iam mihi contigit; vltra
Cur fragiles siliquas, cur, quæ vescentibus obstant,
Proijciendaque sint, externa putamina quæram?

21. Talis erat (veteri Sophiæ producere talem
Si licuit) Cynicus versatilis incola tecti: (a)
Cui nudo atque inopi non inuidiosa fuisse
Fertur Alexandri sors: qui captiuus ab ipsa,
Mancipium prostabat vbi venale, catastâ,
Emptorum turbæ (quid in hunc, fortuna, valeres?)
Promisit dominum: vel tum nil cedere passus
Regnatori Asiæ. Nempe illius alta iacere
Sub pedibus sibi sceptra: haud illi obtingere posse
Virtutem, quâ supra homines ipse altior iret.

22. Talem & Palladiæ quondam vidistis Athenæ
Sophroniseiaden: præter qui compita vectus (b)
Mercibus omnigenis, varioque nitentia luxu,
Proh Superi, quàm me paucis voluistis egere?
Clamabat. Quàm multa mihi das spernere, virtus?
O vocem egregiam, meritò per Solis vtrumque
Quam latus ingeminet viuaci murmure fama:
In quam omnes populi, venturorumque nepotum
Conscia posteritas, voluendaque sæcula iurent!
Votorum hæc certè requies, contentaque paucis
Dulciùs affectum sapientia me rapit, omnis
Lautarum quàm fulgor opum, quàm fulgor honorum,
Fascesque, & tituli, & regum suprema potestas.
Hæc mihi mens adsit; vanæ sua munera sorti
Ocyùs, in quoscunque velit spargenda, remittam.

23. Hunc igitur notâ platani viridantis in vmbrâ,
Propter aquam, Boreæ furtorum testis, amœnos (c)
Quà latices Ilissus agit, memoranda putemus
Hæc vulgo (attonitas ceu quondam suetus ad aures
Cecropidûm) placidis oracula promere dictis.

24. Quæ mala vos, miseri, vitæ de tramite recto

Mens

(a) *Laert. lib. 6. Cic. 5. Tusc.* (b) *Laert. lib. 2. in vita Socrat.*
(c) *Apud Iliss. fertur Boreas rapuisse Orithyiã Plat. in Phædro*

Mens procul, indociles Veri, & rationis egenos
Ire iubet? Trepidas quianam per deuia curas
Spargitis, æternâ votorum indagine pacem
Rebus in externis auidi longèque remotis
Prendere: quam, cordis ciuem, se quilibet extra
Insequitur, perdit? Certè neque prouidus auceps
Rara sub æquoreo suspendit retia fluctu,
Insidias merulis; nec arundine fretus, & hamo
Squamigeras piscator agit per Nubila prædas.
Ecquis ab vrticæ damnato semine partus,
Flora, tuos, aut è rigidis flaventia Bacchi
Speret dona rubis? Vos hæc male credula fallit
Simplicitas: vester furor hic: tranquilla beatæ,
Fortuitos inter census, dum gaudia vitæ
Quæritis. At citiùs multò reperire licebit
In syluis rhombos, inter vada cærula turdos:
Ante rosas vrtica, racemiferumque Lyæum
Ediderit paliurus; opum quàm larga suarum
Mortales fortuna beet, cordique serenum
Lætitiæ iubar, & placidæ ferat otia pacis.

25. Illum ego felicis meritò sibi sumere nomen,
Certaque iam nactum mentis rear otia, magnis
Qui diues, proprijsque Bonis: plenissimus inde,
Sufficiensque sibi, nullique obnoxius. Horum
Si quidquam Dea cæca valet præstare; clientum
In grege nos habeat: fulgentibus illius aris
Cernua suppliciter sistamus vota: sabæus
Ignis odoratâ caligine templa vaporet.
Quid pecudum cessant fibræ? Lectissima quæque
Orchomeni ripis, cupressiferoque Erymantho
Adueniat pronâ ceruix ferienda securi.
Plurimus hic Ladon, pecorosaque mugiat Ide:
Plurimus Epiri nutritus gramine cultros
Inficiat, Nemeæ referens aut pascua sanguis.
Ipse equidem tanto pro munere, turrigerarum
Vel Libyæ pecudum immanes sacrare hecatombas
Nil dubitem. Vani sumptus. Iactamus arenis

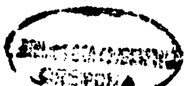
Semi-

Semina, fallaces messuri denique ventos,
Ieiunamque famem. Frustra tot vellera, frustra
Corticis Eoi lacrymæ Panchæaque thura.
Fragrantes nebulas, irrisaque vota procaces
Diripiunt Zephyri, nec inanibus hostia Sacris
Vlla litat. Non hinc (experti credite) non hinc
Dulcia quæsitos retulisse ad gaudia census,
Fasque hilarem plenis quemquam discedere votis.
26. Nā quid magnificū, pulchrūq; & nobile (prima
Haud mora, quæsiti libet hanc perpendere dotem.
Muneris) ingenio quamuis largissima, seque
Totam adeo facilis vulgo effudisse, quid, inquam,
Vel talis præclarum homini sors imputet? Aurum,
Prædia, longinquæ merces, operosa supellex,
Armorum decus, imperij metuenda potestas,
Illius haud dubiè, optari quæ maxima possunt,
Præmia sunt. Memoret, si quid sua diuite, si quid
Maius adhuc gremio donandum æraria seruent.
Anne igitur pretii rara, & sublimia quisquam,
Obtigerit sanæ cui vel semuncia mentis,
Hæc putet? O animæ tenues, angustaque corda,
Quidquid id est Mundo componite. Quantula vasti
Portio regnorum fines dicentur olympi?
Quis fulgor gemmis ad sydera? Quæve metallis
Lux ad inocciduum Phœbeæ lampadis aurum?
Decolor vt Tyrij subitò liuescet Aheni
Purpura, collato roseæ Pallantidis ostro?
Illa meos (pudet heu fortunę, inopumque Bonorum)
Ditior illa meos naturæ opulentia sensus,
Æthereique rapit sublimis scena theatri.
Illa ego demiror potiùs, fusa vndique circùm,
Omnibus exposita, & solido plenissima fructu,
Quæ neque vis rapit vlla, dies neque longa resoluit,
Splendida, diuina, æternùmque recentia dona:
Queis Arabum si diuitias, & Persica sceptra
Contuleris; turpem, vinci confessa, ruborem
Haud aliter ducent, saturis quàm diuite luxu.
Regnan-

Regnantûm trabeis, & acu Babylonide pictis
Obuia Cinyphij subtemina bardocuculli,
Aut malè consutis, & hiantibus vndique, discors
Ipse sibi, pannis gelidi centunculus Iri.

27. Illud at exigui discrimina fortè rependat
Hac allata tenus pretij, fortuna quòd vni,
Pauperior quamvis, domino se mancipat, Orbem
Vndique complexi secus ac promiscua cæli
Munera, quæ paribus nemo non possidet alter
Auspicijs. Nugæ, ridendaque somnia. Gazis
Ad plenum mihi dum liceat cælestibus vti;
Quid tandem perit hinc, alius si quilibet æquam
In partem veniat? Num, fons quia pluribus idem
Expositus, multosque eadem quia balnea mecum
Accipiunt; minùs idcirco placabit anhela
Vitreus ora latex, aut seciùs inde lauabor?
Vnde noua hæc pretia, immensum quæ sana per æuũ
Nesciuit ratio? Cur tam mentimur auaram,
Limite quæ nullo in medium se effundere gaudet,
Naturam sortemque Boni; nil prorsus vt amplum,
Aut nostrum, nisi quod viduam consorte, putemus?
Non satis hinc quoq; perspicuũ, quàm pauper, inanis,
Exiguùmque patens, vel maxima, sit procerum sors:
Cum nequeat cepisse duos: spernenda, suique
Vix pretij memor, in communia venerit alter
Si dominus iura, & fasces acceperit æquos?
Ergo totum hoc stultitia, & rationis egestas.

28. Adde, quòd ista etiam, priuato subdita iuri,
Vniusque Bonum, exuperans quæ copia fertur,
Spectanti populo magnâ se ex parte fruendam
Commodat, & fastus dominorum cludit auaros,
Publica res. Tyrio fac enim, tu, splendidus ostro,
Pictus acu Phrygiâ, gemmisque, auroque superbus,
Qualè recens lotus desertis Lucifer vndis,
Ora per attoniti incedas pendentia vulgi:
Quidquid id est speciosi habitùs, mirique decoris
Exteriùs modò cùm niteat, solisque pateat

Luminibus; nihilò dominum iuuisse ferentem
Plùs poterit, medio ac spectantûm ex agmine quēvis,
Perspicuæ semisse togæ, proauique vetustis
Horridulum tunicis. Frustra nam dixeris, vllam
Inde voluptatis propriam te ducere partem,
Argenti haud modico tales quòd pondere nactus
Sis phaleras, luxuque graui sudantibus vnus
Sustineas humeris. Titulo cum veriùs isto
Nil proprium, præter morosi pondera cultùs,
Præter & effusi referas dispendia censùs.
Perge. Venustatum succis, Pulchrique medullâ
Artifices inter charitum concreueris vlnas,
Nobile prodigium formæ, dignusque, ministrum
Quem sibi rex Superûm velit, immissâque Volucri
Sublimem rapiens mensis assistere Diuûm
Pocillatorem iubeat. Flos iste leporum
Priuati num quid pariet tibi denique fructùs?
Omnibus exortem ex alijs quin fugerit vnum:
Ad liquidas nisi, ceu iuuenis Cephisius, vndas,
Imperfecta tui captes simulacra Decoris.
Sic aliæ, quarum pretium fructusque, videri,
Vnicus est, steriles pompæ: sic addita siue
Littoribus curuis, gelidis seu montibus otî
Illa suburbani Prætoria, Synnade rubrâ,
Et niueâ pretiosa Parò, salientibus vndis,
Pumiceis specubus, nemoralibus amphitheatris,
Piscinis, xystis, omníque exculta superbæ
Arte voluptatis, sed quæ, ciuilibus ipse
Astrictus laqueis, solidos, pluresque per annos
Vix semel accessu raptim fugiente salutas,
Vnius imperium detrectant, plùsque colonos,
Plùs hilarant populum, quàm temet, diceris esse
Qui pulchri dominus, soloque es nomine, fundi.
Vsque adeo haud tantùm spernenda, minoraq; magnis
Sunt Bona, priuato quæ sors indulget honori;
Sed neque plùs illis vtenti propria, censu
Quæ solido, & raris pollentia dotibus, vsus

In

n medios hominum supremus condidit Author:
Totque domi farctis opibus, sese vnde beatos
Fortunæ hi vocitant pulli (si vera fatendum:
Si rem legitimâ rationis pendere lance
Cura sit) extruitur miseris aliena voluptas.
29. Non tamen hìc fallit, quæ nostris obuia dictis
Luxus inops responsa paret: superesse fauentis
Plurima fortunæ nimirum commoda, solis
Quæ libentur heris: tum quòd sublimior illos
Hinc populi comitatur honos; tũ splendida quòd res,
Externæ supra decus & spectacula pompæ,
Innumeris vitam quoque fructibus auget, amicum
Et quidquid genio, seu qualibet arte fouendis
Corporibus factum largè plenèque ministrat.
30. Vltima vt hæc, veris aliena, refellere primùm
Aggrediar; nego vos, Cræsi, iucundiùs, & vos,
Darij, tempestiuos seu ducere somnos
Veste super Coâ, tumidam seu mergere in aluum
Fercula regnorum pretijs extructa; secundo
Addita quàm pani messor lacrymosa trucidet
Allia, stramineoque cubet resupinus aceruo.
31. Nempe suum mensis genium non rara saporum
Incitamenta, vel externo procul Orbe petiti
Conciliant gustus: sed, quæ vulgare videri
Nil patitur, syncera fames, stomachique valentis
Ignea vis, silici haud impar, chalybiue domando.
Hæc adsint; tum me laganum, robustaque farra,
Et lardo saturæ, fossorum prandia, betæ
Plùs capiant, quàm sumen apri, quàm Phasidis ales,
Vnicus aut lato phœnix porrectus in auro.
Nec sua non ipsis hoc experientia monstrat
Regibus: vrbanæ si fors operosa culinæ,
Syluestri dum Marte feras, se seque fatigant,
Luxuries auidam longùm frustretur orexim.
Tunc etenim siccis, & inanibus obuius humor,
Mucidaque exiguæ Cereris fragmenta, bubulcus
Quæ rudis, haud paruum tali pro tempore munus,
Obtu-

Obtulit, ambrosiam sapiunt, cerebrumque Deorum.
Tunc epulis nunquam sese melioribus vsos
Ingeminant: tunc quàm simplex, facilisque voluptas,
Quàm paruo constent Mortali gaudia, nosse
Incipiunt, summâque nimis sibi sorte placere.
32. Par somni ratio, quem non discrimina vocum,
Et fidium, vulso nec olore tumentia Strata
Sic faciunt, hilaris ceu mens, & fessa diurnis
Membra ministerijs. Spondâ hinc prædiuite, molles
Byssi inter nebulas, picturatosque tapetas
Compositi, lucis post tædia longa, tyranni
Difficiles tenebras, & euntia tempora tardè
Increpitant: nullisque tori non partibus, ægræ
Te requies vitæ, iucundaque mortis imago,
Alme sopor, quærunt. Nequicquam: exosus inertem
Luxuriam, tugurî secretas pauperis vmbras
Incolis, & vacuæ latebrosa silentia rupis:
Qua subter vagus vpilio, vel durus arator,
Difficilem exercens agrum, atque exercitus illo,
Indomitas ructant cepas, curataque membra
Fortuitâ effulti stipulâ, campumque, diemque
Pectoribus vacuis, & anhelo gutture profiant.
His iuuat vmbriferam penitùs defundere Lethen,
His imperceptâ componere lumina dextrâ:
Hos totum cornu rigat: his dulcissima mentis
Otia, curarumque obliuia læta propinas.
33. Trãseo iã reliquas (pudet hac in fœce morari)
Delicias turpes, Veneris fallacia dona,
Probraque mortalis potiùs, quàm gaudia, vitæ:
Quæ iubar omne animi extinguunt, cognataque cælo
Ad pecudum brutos deducunt pectora mores:
Quas modicè si delibes; nil cordis anhelos
Imminuunt æstus: contra immoderatiùs haustæ,
Opprobrijs famam pessundant, corpora morbis.
Esto, his diuitiæ scateant; non fœdius vllum
Crimen habent. Careat ferali hoc munere nuda
Pauperies; tantò laudari dignior, omni
Acriùs

Acriùs hòc fuerit ſtudio, niſuque petenda.
34. At populus reſono interea clamore beatos
Ingeminat, quibus ampla domi patrimonia, clarum
Queîs genus, innumeræque premunt latiſſima ceræ
Atria: regalis quos, vel vicina poteſtas
Nobilitat, fuſique hoſtes, ductique triumphi.
His longam comitum à tergo ducentibus vmbram
Vndique certatim deceditur: hos iuuenesque,
Grandæuique ſenes metuunt, mirantur, adorant,
Terrarum veluti præſentia Numina, plùsque
Interdum, quàm, quod regnat ſuper æthere, Numen.
Horum etiam cineres, humilique putreſcere buſto
Dedignata, plagis ſtellantibus admouet oſſa
Pyramidum ſublimis honos. Stat vertice ſummo,
Compoſiti vultus, maieſtatemque verendam
Herois Pario ſeu marmore, ſiue metallo
Iſthmiaco referens, qua vel Saturnius ipſe
Haud Pater effingi ſe dedignetur, imago.
Virtutum circà chorus: hinc Prudentia bifrons,
Exacti longè ſeriem, ſeriemque futuri
Temporis in medio ſpectans, Aſtræaque iuxta,
Enſe minax ſtricto, rigidæque examine libræ;
Parte aliâ niueis Victoria celſa quadrigis
Hoſtiles latè exuuias, pendentia ſigna,
Armaque trunca virùm, & reſperſos ſanguine currus
Circumfert, immane decus: cui proxima greſſum
Aſſociat, largo felix Opulentia cornu.
Molis at in medio, pennis ſublata, iacentique
Inferiùs Libitinæ inſultans calce ſuperbo,
Tergeminam ſonitu victuri nominis implet
Fama tubam: immortale notis cubitalibus vnde,
Inter adulantùm ſeſe profundere lætas
Palmarum frondes, & marmoreos lemniſcos
Carminis elogium videas: Hìc maximus Heros,
Tantalides Diophantus, Achiuæ gloria gentis,
Barbarie domitâ, Patriâque ex hoſte receptâ,
(Quiſquis ades, merito cineri da ſerta) quieſcit.

Sic illi in tumulis, vel poſt ſua funera, viuunt.
35. Audio. Fortunæ hoc igitur iam limite regnum
Deſinit: hæc lauti pulcherrima præmia censùs,
Egregium nomen, titulorum grandè ſonantùm
Splendida congeries, turbæ plaudentis honores,
Certaque poſt cineres manſuræ pignora famæ.
His, velut humano tu culmine celſior, infra
Terrigenûm vulgus, ex æquo Numina ſpectas.
Proh Superi, & Ratio ſanctiſſima! Nilne ego, talis
Syncerum morbi quia me voluiſtis, & haſce
Quòd nugas ridere licet, mihi gratuler? En quo
Hæ cenſu tumeant animæ: plebecula magnos
Quòd vocet, illorumq;aliquis dum præterit, Hic eſt,
Hic ille, attonito iactet fremebunda ſuſurro.
Quid priùs hic, vanum, celebrat dum talia, vulgus;
An proceres mirer, vulgarem qui ſibi propter
Stultitiam plaudunt, alieno errore ſuperbi?
Vt fatear, veram laudem, meritisque repenſam
Haud pretij vacuam; (vel debita præmia quamvis
Negligit, ipſa ſuo virtus animoſa theatro)
Quæ tamen externi contingit nomine censùs
Diuitibus, tam ficta, leuisque eſt gloria; veræ
Fortuitas quàm nuper opes bonitatis inanes
Vidimus, eximijque ſuis nil addere fructùs.
Anne igitur ſanus, vel qui tam friuola plauſu
Immerito decorat; vel qui deliria propter
Plaudentûm faſtu ſeſe miratur inani?
Corrige iudicium Stultorum; nil habet ampli
Sors tua, nil pulchri. Excellis, quia deſipit Alter.
Magna igitur ſors haud aliud, quàm inſania magna eſt.
36. Hac externa tenus, quantovis munera cultu
Detineant oculos, pro vilibus, atque minutis
Exhibui, domino veluti mouiſſe ſenatu,
Plebis & obſcuræ in numerum cenſumque referre
Contentus: iam porro Boni neque nomine digna,
Noxia quin magis euincam fugiendaque. Summus
Nam nihil in terris author cum finxerit, omni
Dote

Dote Boni vacuum, nulloque optabile fructu;
Communis solet illa Malis adiungere sensus,
In quibus, vt nonnulla Boni sit portio; maior
Obruit hanc tamen hærentûm mensura Malorum.
At genus id miseram blandæ sub imagine sortis
Temperiem nulli non vltro agnoscere promptum est.
Quantula sint pretij, vitæ mortalis in vsus
Illius e donis veniunt quæ, Commoda, plano
Iam, reor, est nobis pridem sermone peractum:
Nunc operæ pretium fuerit Contraria nosse.

37. Nec mora: sexcenti se protinus agmine longo
Obijciunt, funesta necis libamina, morbi,
Dimidiæque neces: auidi prurigo palati,
Sæuarumque voluptatum quos largior æquo
Aduehit ingluuies. Neque enim sapientia passim
Obuia, Fortunæ exultanti imponere fræna,
Inter & illecebras, circumfusosque paratus
Luxuriæ, iusto genium concludere gyro.
Certè Inopum solidis plerunque vigentia neruis
Corpora, nec multâ fessas trieteride vires
Aspicias: procerum paucos qua sorte potiri
Deliciæ molles, vmbratilis otia vitæ,
Et nimiùm blandi sinit indulgentia cultûs.

38. Quid tibi iam reliquos casus, properataq; ferro
Commemorem toties, toties properata veneno
Funera? Non, Scythicæ pecudis radiantia terga
Abstulit heroo quæ remige, Thessala puppis,
Æquoreos tot passa metus: sirenia præter
Saxa licet, fracto concursantesque Profundo
Ferret iter dubium Symplegadas; obuia sæuis
Quot locuples fortuna minis. Dulcissima vitæ
Munera cum primis, epulas, somnosque timendum.
Gemmiferis natat in cyathis, lautoque sopori,
Importuna comes, Fraus accubat. Arma cauere
Haud satis: ipsa armis grauiùs sæuire docentur,
Ipsa gerunt bellum pacis sub imagine dona,
Nulla fides generi: qui sanguine iunctior, hostis

Certior. Immitem quoties dos ampla Maritum
Coniugis in lethum misit? Quàm sæpe dolosi,
Diues & infelix, Patrui post crustula, visus
In portam rigidos supremùm extendere calces
Pupillus? Tremuli quoties rugosa Parentis
Stamina, iamque diu Lachesim poscentia, seris
Iratus votis, & vota morantibus annis,
(Proh facinus! Tantùmne homines Natura relinquis?)
Filius abrupit, non filius? Omnia quamvis
Syrmata Thespiaco longè voluantur ab æuo; (a)
Nusquam humiles casus: plebeias horrida nunquam
Dignatur tragico lacrymas vestire cothurno
Melpomene. Soli mirantibus argumenta
Portentosa, nefanda, fidem transgressa theatris
Suppeditant proceres: Natorum funera soli
Esse putant epulas, insuetaque monstra pauentem
Cernere, polluto deturbant æthere solem.

39. Adde tot egregias vrbes, famosaque regna,
Tot populos, Marti quos prodidit, vtque perirent,
Præbuit infelix primas opulentia causas.
Quæ nostris vtinam ne sors impendeat (omen
Ferte procul, Superi: timor est sed iustus) Athenis.
Scilicet ignotæ proauorum moribus artes
Degeneri iampridem animos, & corpora luxu
Inficiunt, prædæque vocant spe diuitis Hostem.
Campestres non vlla Scythas vis extera bello
Sollicitat. Nam quæ tam nudi præmia Martis?
Diuitiæ populi summæ corytos, & arcus,
Essedaque, & iuga pauca boum, horrentesq; Ferarum
Exuuiæ. At capulo non vnquam dextera segnis,
Indomitæ vires, immania corpora, lethi
Sub pedibus timor, ignauumque senescere. Nil, quod
Illecebris spoliorum hostilia vota, rapaces
Inuitetque manus: nil, quod non veriùs obstet
Ausuris. Vallo septemplice firmior, omnes
Vna

(a) *Thespis apud Horat. in arte Poet.* Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ dicitur.

Vna metus, bellique minas procul arcet egestas.
Ramorum viridē (non vana est fabula) pompā
Diuitis extremo spargebat limite Fundi
Ardua, lata, ingens, frondoso par nemori Nux.
Hinc illi tumor, hinc rerum fiducia vecors,
Terrenique satùs nimiò plùs immemor, & vix
Se capiens fastus. Sed nec Briarëia centum
Brachia, nec trunci spatium, atque in Nubila multus
Tendere frontis apex sic effecere superbam,
(Hos etiam quamvis demiraretur honores)
Ceu sobolis census, quæ mitibus vndique baccis
Amplectens lætam, ipsa etiam lætissima, matrem,
Temporibus circumpositi diadematis instar,
Pondus erat sublime, attollebatque ferentem.
Ergo opibus gestire suis, populoque minori
Frondentûm iuxta Dryadum insultare, nec ipsas,
Altera ceu Niobe Lucinâ diuite felix,
Præ se faticinas Dodonæ ponere quercus:
Demens, in foribus quæ iam Niobéia fata,
Mutatosque Deos non cerneret, id neque rebus
In miseris saltem supremum habitura leuamen,
Tantalidi magnus dederat quod vulneris author.
Nam puerûm grex fortè vagus, dum quarta camœnis
Iustitium fert dulce dies, & gymnade clausâ
Per virides impunè licet discurrere campos,
Hàc tulerat gressus. Qualis (proh Iuppiter!) arbos?
Vnus ait: quo pomorum circumflua luxu?
Si faciles propiùs ramos demitteret, aut si
Nos quoque finxissent Neptunia semina, quantos
Nuper, Aloidas, cælo capita alta ferentes, (a)
Clamosus tumidâ referebat voce magister;
Quæ foret hìc nobis vindemia? Quas ego plenis
Iam tunicis prædas, & quæ spolia ampla referrem?
At mihi Aloidûm nil corpore, subijcit alter,
Nil opus in dulces Smyrnæo carmine prædas.
Si vetitum arboreos sublimi carpere dextrâ;

(a) *Homer. Odyss. lib. 11.*

Sublimi haud vetitum iactu prosternere fœtus.
Inuida quos manibus longè Natura remouit,
Ad nostros iam iam æqua pedes solertia ponet.
Hæc vbi dicta, humeri proiecto tegmine, saxum
Arripit, & valido rotat in sublime lacerto,
Mox aliud, rursusque aliud. Nec cætera segnis
Exemplum spectare cohors. Par omnibus ardor:
Tela petunt, onerantque manus, atque ictibus ictus
Agglomerant. Pleno volat æthere saxeus imber:
Dant gemitum rami: decussis vndique tellus
Stipatur folijs, stipatur glandibus. At Nux
Infelix, rapidâ circùm stridente procellâ,
Tot plagis laniata sinum, tot fœtibus orba,
Iam viduæ exemplum Niobes, iam ponere flatus
Immodicos, verbis & docta minoribus vti,
Quis furor? exclamat, Quæ vos, temeraria pubes,
Infandæ eumenides stimulis tam tristibus vrgent?
Hoccine ius? Prædas alieno euerrere Fundo:
Exturbare manu pacem: vim, vulnera, cædes
Nil meritis inferre? Ah sæuo parcite ludo,
(Pœnarum satis est) ah barbara ponite tela,
Crudeles. Nullo certè vos crimine læsi:
Nil merui, tam dura nocens cur præmia ferrem.
Quin etiam (nimios fractura vmbracula soles
Vt taceam) vestris, par quando, an quæritur impar,
Vel tribus extructis cum glans superadditur vna,
Totque alijs, quorum assueti meminisse potestis,
Materiem Nux exhibeo instrumentaque ludis.
Pergitis? O soboles Furiarum! Pergite. Dignas
Terga luent pœnas. En rapto fuste Colonus
(Heu miseram! Cur non licet hæc mihi vera minari?)
Aduolat: en immanè furit. Vos ille. Magistri
Aut saltem, indignos qui iam resciuerit ausus,
Plagosam sperate manum, horrendumque tribunal.
Nil agimus. Saxis, quæ iactat, durior ipsis,
In vacuum fusas ridet gens impia voces,
Missilibusque nouis certat: prætexit olympum

Dilu-

Diluuies telorum, & spissæ grandinis instar
Tempestas lapidosa furit. Vulsæ vndique frondes,
Deiecti fœtus, contusaque brachia: primum
Illa decus patrij, & felix modò gloria Fundi,
Vix lacerum funus, rapti vix vmbra supersum
Iam decoris. Vacuum quid prodest crimine pectus,
Quid puram seruasse fidem? Tu crimen haberis,
Fertilitas, hos tu mihi noxia reddis honores.
Nulla manus sterilem crudo percelleret ictu:
Lædenti pretium possum quia soluere, lædor.
Ast ego, natiuo felix mihi credita censu,
Subiectis inopes ridebam in sepibus vmbras,
Iuniperi, cornique vmbras. Quàm iustiùs illæ
Mutuà nunc nostris valeant illudere damnis,
Paupertate suâ incolumes? Quòd si ista manebat
Sors miseram, si diuitiæ hac mercede luuntur;
Muneribus quìd me libuit, Pomona, malignis
Perdere? Non satiùs platani de more fuisset,
Cælibis aut lauri, viduo frondescere luxu,
Vmbrarum dominam? Valeas opulentia, tristè
Exitij pignus. Nemorum cum paupere turbâ,
Et mihi dehinc liceat, nil, quod rapiatur, habenti,
Ducere ceu fructu vacuum, sic luctibus æuum.
Questibus his, medio saxorum in turbine, fæuas
Infelix damnabat opes, sua funera: parque
Par adeo exitium, & similes hinc quisque vereri
Condiscat, similis cui præsto est copia, casus.

41. Non tamen hæc pacis turbatæ crimina, cæcis,
Non latus insidijs trepidum, violentaque mille
Præcipitis lethi compendia, mille relictæ
Ad lentos obitus tormenta tenacia vitæ,
Omne putes sortis virus, Summamque Malorum,
Quæ grauior, cum blanda magis, Mortalibus affert.
En alias animi clades, insertaque cæcis,
Plùs etiam lugenda, Mali contagia fibris.
Agmen agit stolidus mentis tumor: obsequijs dum,
Plaudentis populi, vanoque errore superbi,

Egressos iam sese Hominem, iam summa tenere
Votorum, magnisque putant vix cedere Diuis.
Protinus ergo omnis labor, & solertia cessit:
Egregijs nusquam locus artibus: otia cordi,
Fœdaque segnities. Quid enim te, Gloria, duræ
Sectari per iter virtutis, vel tua, Pallas,
Munera perpetuo malint sudore pacisci,
Vna quibus fului blanditur gaza metalli:
Hæc Sophia, & Virtus, hæc quidquid vota requirunt,
Quidquid Numina sunt? Par inde licentia: fastus
Impatiens legum: totum vanescere sortis
Creditur eximiæ pretium, communia iura
Si subeat. Facinus quamvis sine dote, nec vlli
Sollicitent fructus; sat causa furentibus ingens
Ad scelus, vt sibi cuncta probent, vel iniqua, licere.
Audax pro virtute furor, pro iure libido;
Multaque posse decus summum, non debita velle;
Peccando, valeant quid viribus, experiuntur.
Si tibi quid damni impositum, si læderis insons;
Iudicij spes cassa. Forum nil omne querelis
Proderit impleuisse, nihil mare, sydera, cælum
Testari, legesque hominum, legesque Deorum.
Acriùs hoc Illos stimulat. Post æra negata,
Post immissa nouis armenta famelica latè
Frugibus, & fines emotos pauperis agri,
Non deerit, quæ te, pretio conducta, trucidet,
Seminecem aut duro sub stipite, dextra, relinquat.
Ergo, licet rapido stomachum permisceat æstu
Bilis, & inclusas animus malè digerat iras;
Pythagoræ ceu discipulus, mutire caueto:
Quin sorti rebusque tuis gratare, quòd vna
Pars tantùm sublata, quòd hostis cuncta pepercit
Eripere, & pannos misero, vitamque remisit.
Tam violens, furibunda, humani nescia sensùs,
Diuitiarum est conditio, naturaque: legum
Sic tabulas, iusque omne, sibi lex ipsa, reuellit.

42. Sed quid ego longis rationum flexibus amplæ

Inge-

Ingenium ferale, & noxia crimina fortis
Persequor? Exemplo liceat cum protinus vno
Discere, quàm nihil illius vel maxima quæque
Gaudia, præ misto alterius sint pondere partis.
Si quæ Fortunæ eximio ditissima censu
Floruit; hæc certè est, quæ ferrea dicitur, ætas.
Nunc aurum prope vile: suus flauescit vbique
Pactolus, Gangesque suus. Licet omnia tellus
Non omnis ferat; omnis habet: commercia Mundum
Huc, illuc peregrina ferunt, ditescere doctum,
In sese sua dum, diffundens, munera cogit.
Sæcula quæ vel auara magis, vel prodiga? Quando
Par rerum nitor, aut luxus solertior? Vnum
Certamen, quis plura habeat, quis perdere norit
Splendidiùs: totis conatibus vtraque vanas
Vitæ in delicias ars, & natura laborant.
Anne igitur nobis ideo felicior æui,
Quàm priscis series Mortalibus: ardor habendi
Cum procul, exiguoque hilarem se vita ferebat:
Pro nitidis auro cum sedibus hospita rupes
In faciles placuit somnos: penetrabile frigus
Horrida neglecto defendit murice pellis:
Nectareos latices fons, victum præbuit arbos?
Heu! quo diuitiæ, cumulo creuistis eodem
Inuisi scelerum fœtus, diræque Malorum
Omnigenûm pestes. Haud illis Maurica sæclis
Robora decisas Sipylo pressère columnas:
Mæoniæ nusquam chlamydes, & adultera fuco
Vellera Sidonio, nusquam cælata Corinthus,
Artificumque manus: sed nec periuria, fraudes,
Insidiæque truces aderant, funestaque bella,
Et strictis hinc, inde pares mucronibus Iræ.
Votorum tunc Summa, satis: nullique cupido
Alterius suspecta: hominum quot millia, fratrum
Vnanimi totidem cœtus: tunc nescia fuci
Simplicitas, tunc alma fides, atque aurea morum
Temperies: sine lege pias, sine iudice rexit

Priuatus pudor, & censura domestica gentes.
Illi apices hominum, nascentis gloria Mundi,
Integer ille æui flos, illibataque cæli
Semina, nec Superis indigna parentibus ætas:
Innocuos quorum mores, tranquillaque nobis,
Nescio quo læuo ceu sydere, gaudia præsens
Futilium prouentus opum in contraria vertit.
Et dubitamus adhuc, tot tristia funera rebus
Cum ferat humanis lautæ indulgentia sortis,
Accensere Malis, vitæque inimica putare,
Sensibus abduci vecors suprema Bonorum
Quæ crepat, & falso miratur pectore vulgus?
43. Heu steriles Veri, insanæ quos deuia turbæ
Viuendi per iter ducunt vestigia, Graios
Tanquã Helice nautas: &, quidquid mens bona contra
Occinat; id rectum, quod plurimus approbat author,
Constituunt. Ideone igitur superaddita nostris
Sensibus æterni, Ratio, lux filia Solis,
Deteriora bonis dignoscere, curuaque rectis
Qua licet; vt clausis post errabunda Priorum
Agmina luminibus rueremus: lanigerarum
Ceu pecudum mos: demisso quæ vertice, primis
Quà libuit, temere associant vestigia: rupis
Et siue vna iugum scandat; seu præcipitet se
In foueam; reliquum porro ruit ocyùs agmen,
Securum quò, vel quare ducatur, eatque?
Prima Mali hinc Homini labes: hoc funditus omnem
Euertit vitam. Nemo sibi desipit vni:
In commune mali sumus, abreptique, sequentes
Abripimus. Fatui semper sic longior ordo
Agminis, & vitæ fit regula publicus error.
Cumque vagos cæli cursus, cum fulminis ortus,
Ventosque, pluuiasque, arcanaque semina rerum,
Et varias Mundi leges condiscere nemo
Plebis ab ignaræ eloquio dignetur; eandem
Quæ Bona sint Homini, vel quæ diuersa docentem
Attoniti tamen auscultare, insulsaque dicta

Non

Non secus excipere, ac Naturæ oràcla solemus.
Futile ceu vani non multò hìc crassiùs erret
Iudicium populi; quàm si ingrediatur opertas
Ventorum, rapidique vias percurrere Solis:
Aut veluti nostra plùs referat, ætheris alti,
Et pelagi certâ ductas ab origine causas
Noscere, quæ nihil ad vitam moresque regendos
Proficiunt, rectos animis quàm ducere sensus
De Pulchri, atque Boni, & vitæ ratione beatæ.
Pectora qui tantus stupor alligat? Vnde profundæ
Hæc adeo humanis vecordia mentibus? Atræ
Bilis agit furor? An magici violentia cantùs?
An graue stellarum iubar? An funestior ira
Numinis, eumenidumque faces, pœnæque Nocentûm?

44. Verú age: sint Bona, sint, quantùm plebecula cē-
Splendida, magnifica, & nostris rationibus apta, (set,
Sortis ab arbitrio veniunt quæ dona; fruentem
Anne ideo lætum facient, solidèque beatum?
Haud equidem, ni perpetuo sibi tradita nexu
Possideat: veluti neque Crœsi æraria ditem,
In patrijs aggesta licet penetralibus, Irum
Constituant, ni signatis priùs ille tabellis
Legitimum tanti capiat ius muneris. Atqui
Fortunæ hæc ratio: nulli se fœdere certo
Mancipat: exigui tantùm dat temporis vsum,
Cum volet, ablatura. Laris, censùsque paterni
Quid dominum falsò te iactas nomine, cultos
Veriùs externi dicendus pignoris? Illic
Nil penitus, mihi crede, tuum. Sors annuit æquæ
Vtendum: nec, quod dederat, non æqua vicissim
Sors repetet. Nimbi, fures, incendia, lites,
Naufragia, & quidquid partis nos rebus inanit,
Illius Accensi sunt, lictoresque, iubentis
Promere depositum. Renues? Cunctabere? Nugas
Egeris: inuito rapient, frustraque gementi.
Nec minùs arbitrijs hominum diuersa, suique est
Cætera sors iuris. Quid enim? Propriumne vocabis

Hoc frontis diadema? Voces: renuente superbum
Indocili ni plebe iugum, iam nuda relinquet
Tempora. Conspicuam propria inter munera famam
Rettuleris? Referas: si quo tibi bacchare cautum,
Suspicio ne vana, dolusve, & rumor iniquus
Seu decus id minuat; turpi seu stigmate fœdet.
Nonne vides, cuncta hæc, aliena, precaria, iamque
Mutatura larem, nihilò tua posse vocari
Iustiùs, ac Tyriæ chlamydis, quo pulpita verrit,
Peniculamentum, sceptrique insigne coruscum,
Temporis exigui pompam, sua dixerit actor
Scenicus, Atriden quoties, sæuumque Creonta
Exhibet? Inflato nimirum hic pectore postquam
Per populi se magnificè circumtulit ora,
Grandia iura dedit famulis, tragicique crepantes
Eloquij ampullas, & sesquipedalia verba
Conglomerans, regum fortunam, animosque superbos
Impleuit; positis, mora parua, Insignibus exit,
Furtiuis nudata velut cornicula plumis,
Germanus ficto de regnatore lanista,
Quique Creon, iam Sosigenes. Hic mimus in horas
Luditur: hæc procerum, quos vulgus adorat, imago.
45. Ergo, sibi quàvis placeant, Superûmq; velut iam
Collegæ, tumidis affectent sydera cristis;
In medio tamen ægra gerunt submissaque fastu,
Curarum varijs & fluctibus anxia corda:
Nec ratio, aut vis, qua trepidi lenire tumultus
Pectoris, & circùm laquearia celsa volantes
Submouisse metus liceat: nec (vt omnia paucis
Exequar) in tanto cumulatæ sortis aceruo,
Te reliquis vnam potiorem mercibus, vnum
Te curæ votique omnis, Pax aurea, finem
Inueniunt: proprijs tantùm, eximijsque parandam
Nempe Bonis: quæ fortuitò contingere quisquis
Posse putat, Chios rigidis e sentibus idem
Autumnos pendere, vel Hyblæ purpureum ver
Vrticæ tribulique satu sobolescere credat.
Vos

46. Vos igitur, quorum terreno in corpore Titan
Semina cognatæ haud frustra permiscuit æthræ,
Lætitiæ puros si tandem accedere fontes
Fert animus: si blanda quies, securaque cordi
Gaudia; quidquid opum cornu largitur amico
Sors leuis, infidos census, perituraque dona,
Magnanimo, cupidi meliorum, spernite fastu.
En alias summo deuectas æthere, nilque
Fatorum occiduis debentes legibus, alma
Diuitias Virtus (pretium, voluisse) reponit.
Huc auidas mentes, huc vota capacia, totos
Huc animi laxate sinus. Hoc pectora pleni
Munere, iam fati cursus, iam tempora vestro
Fingetis nutu. Vel Pacis nulla fruendæ
Spes Homini; totum vel nostri hoc esse fatendum
Arbitrij, iurisque Bonum. Gaudere volentem
Occiduæ nil cuncta iuuant æraria sortis.
Intra animum nasci voluit Deus, esse beatos
Quî liceat. Votis longè contrarius errat,
Deserto qui sese, alibi sua gaudia quærit.

EVTHY-

EVTHYMIÆ

Liber Secundus.

1 FELIX, atque iterum felix, sua pendere morîte
Si Bona gẽs Hominũ! Nullo munimine quã-
Tecta sub ętherei mittatur luminis oras; (vis
Non tamen est, genitam naturę lege malignâ.
Cur se propterea doleat: vulgoque Ferarum
Cur habiles plumas, innataque vellera, curuum
Aut capitis decus, & validos inuiderit vngues:
Omnia dum, varius quæ rerum postulat vsus,
Instrumenta Boni, vitæque operosa tuendæ,
Præsidia in sola melius Ratione recepit.
Singula ne memorem, quæ nobis plurima longè,
Commoda, tam pulchro cæli de pignore manant;
Anne parum, nostris hilarem quòd fingere vitam
Hinc licet auspicijs, nec auaræ obnoxia sorti,
Ex se lætitiam sibi sufficit ipsa voluntas?
Fac, genus hoc vsquam mercis venire, beatum
Hoc aliquo nasci terrarum limite germen,
Omnia mæstitiæ abstergens quod Nubila, puris
Cordibus æternæ inscribat Thaumantida pacis;
Vllane te medij facies discriminis, vlla
Terreret series longarum immensa viarum,
Oppositæque Alpes, tumidisque agitata procellis
Æquora; quin dulcem ad metam per saxa, per vndas,
Ipsaque Dædaleis per Nubila cursibus ires?
Vllane Lydorum abnueres æraria regum
Muneris in tanti pretium spondere, futurus
Ilicet hoc vno diues, nullius egenus,
Terrenæque ferunt sortis quoad iura, beatus?

Et

Et tamen hæc noſtro vernat ſub pectore meſſis
Aurea : tam lætam quovis Natura ſub axe
Propoſuit mercem Mortalibus. Vnica nigro
India ſit felix hebeno : fragrantia ſoli
Thura legant ſyluis Arabes ; non imputat vllis
Se propriam, nullis facilem ſe denegat oris
Pax, Mundi commune Bonum : eximijsque referta
Dotibus, haud (merces veluti gazæque minores)
Prouentu pretium raro, latebrisque tueri
Indiget, haud famâ ſe commendare remotâ :
Æmula quin potiùs Phœbeæ lampadis, omnes
In populos pleno ſua gurgite dona refundit,
Feſtinatque capi, ſe ſeque morantibus offert.
Deſint diuitiæ, Regnantûm gratia, fulgor
Nominis, illuſtres proaui, ſublimia ſceptra :
Quid tum ? Non ideo deërit pleniſſima (mentem
Dummodo quis rectâ inſtituat ratione) voluptas.
Ni, tibi conceſſam, Fortunæ, prodigus, vltrò
Vendideris ; ſtabili propriam ſub lege tenebis.

2. Quod quia Socratico meditatus Apolline, lętos
Irrita quàm veniant æui felicis ad vſus
Omnia propitiæ, docui iam, munera ſortis ;
Nunc quàm vana cadant minitantis fulmina, quoque
Illius infeſtam Sapiens vim robore frangat,
(Da fontes, da, muſa, nouos haurire) docebo.
Vt, veluti ſpes ambiguas, infidaque vota
Depulimus, nil fortuitis occurrere docti
Eximium in rebus ; ſic (quæ pars altera reſtat)
Triſtitiam imbellem, conſternatosque timores
Mente relegemus, nil extima vulnera gnari,
Nil varias clades, humanorumque Malorum
Compoſitis virtute animis tormenta nocere.

3. Non tamen hìc ideo(quantumlibet illa repoſtos
Iactitet arcani tripodas ſententia Veri) (a)
Omnia quæ nobis extrinſecùs aſpera rerum
Adueniunt, falsò contendam inimica putari :

Naturæ

(a) *Vide Epict. cap. 8. Sen. ep. 24. & 78.*

Naturæ ceu sponte suæ nil corpora lædant,
Nil animos: neque sæuitiæ verique doloris
Plus habeant, nostri vanus quàm pectoris error,
Inque suas pœnas mens ingeniosa, maligno
Addit opinatu immeritis. Hæc splendida dictu
Communis siquidem sensus ratioque refutat,
Cecropijs grauior Veri cortina magistris.

4. Id potiùs, nulli quod sit dubitabile, ponam:
Mentem hominis multum versandis rebus, & vtram
In biuij partem libeat, seu limite dextro,
Siue sinistrorsum flectendis, iuris habere:
Quatenus alterutrò spectantia plurima in illis
Iam falsa effingit; iam parua impensiùs auget;
Oppositis iam mista (Mali nil quando, Boniue
Syncerum penitùs Mundi concordia discors
Rebus in humanis patitur) quæcunque remoto
Alterius sortis discrimine, pura seorsum
Concipit: hinc adeo vim, mensuramque doloris,
Fortuiti quo corda solent percellere casus,
Non tam luctificà venientûm ex indole rerum,
Quàm varijs animi ducendam e sensibus, eque
Iudicijs, medias queis res perpendimus ipsi.

5. Quæ nisi vera forent; eadem cur fata sereno
Altera pars hominum, turbato alt altera vultu
Exciperent? Audin, quàm tristibus omnia circùm
Compita, perque domos iactetur nuda querelis
Pauperies: ceu sortis onus, quo maximus æther
Non grauior Mauri senis in ceruice recumbat:
Quoque superpositam semîustaq;membra prementem
Enceladus nunquam, sapiens, mutauerit Ætnam?
Et tamen hanc Phocîon adeo cõplexus amicè est, (a)
Dyrceusque Crates etiam quæsiuit; vt alter (b)
Quantovis Macedûm mutare negauerit; alter
Toto etiam patrio redimi bene duxerit auro.
Si pereant merces; nullum se luget Auarus,

Iam-

(a) Plut. in vita Phoc.
(b) Laert. in vita Crat.

Iamque venena parat, gladios, ſuſpendia. Rerum
Diſcat Anaxagoras iacturam; Munera veſtra (a)
Agnoſco, Superi, referet. Proh quale gementi
Curarum dempſiſtis onus! Iam non ego fundis,
Non opibus viuam, non lucro hæredis auari,
Sed mihi, ſed ſophiæ. Felix iniuria, ſeruat
Quæ læſum! Fueram, mea ni fortuna fuiſſet.
Ecce, quibus lacrymis, quanto producere luctu
Natorum ſoleat crudelia funera mater,
Ferales amplexa rogos, vnoque cremari
Igne velit. Fruſtra comites ſolantia verba
Ingeminant: nulla eſt tanto medicina dolori.
Quid Xenophon? Caræ ſobolis damnatus acerbo (b)
Funere, lugentes etiam ſolatur Amicos,
Nil mirum repetens, mortalia cedere morti.
Luminis orbus erat Cyclops, fraudatus eodem
Munere Tireſias. Par vulnus vtrique, ſed idem
Non vtrique animus. Lucis ſecurus ademptæ (c)
Colloquijs Parcarum Alter, fatiſque vacabat:
Vaticinamque ferens vltra ſua tempora noctem,
Inuia præſagis Arcana legebat in vmbris.
At Siculus paſtor, truncâ veſtigia pinu
Errabunda regens, ſyluas & concaua duro
Littora rumpebat gemitu, notumque ſubinde
Nomine veruecem compellans, illius æger
Laudabat ſortem, per prata virentia, perque
Irriguas valles, quà deuia cunque libido
Impulerat, Domino quòd fortunatior iret.
Ne longo ſermone ferar per ſingula; fati
Sorte quid extremâ grauiùs Mortalibus? Atqui
Reclamat populo, vanique ea ſpectra timoris
Atticus explodit Senior, non diſpare vultu (d)
Lethiferæ ſorbens virus ferale cicutæ;

Ac ſi

(a) *Val. Max. lib. 8. cap. 7.*
(b) *Laert. in vita Xenoph.*
(c) *Vide Cic. 5. Tuſcul.*
(d) *Socrates apud Plat. in Phæd.*

Ac si Palladijs olim Solennibus, inter
Vnanimos cœtus, & amicæ gaudia mensæ
Lætitiæ authori libaret pocula Baccho.
6. Qui tam dissimiles igitur de fontibus ijsdem
Affectus animorum? Idem cur casus vtrinque
Deijcit Hunc; Alium neque dimouet: Illius ora
Confundit lacrymis; Huius nil gaudia libat?
Nēpe, quòd haud minimū refert, quā quisq; superbos
Sortis ad incursus, & fata minantia mentem
Obijciat, quo res dubias examine libret.
Sandapilas, morbos, inhonoræ stigmata famæ,
Pauperis illuuiem census, seruile catenæ
Barbaricæ pondus sunt, qui, ceu summa Malorum,
Ac penitùs Mala, concipiunt: immitiùs illis
Quos ideo cur miremur præsentibus angi,
Taliaque experiendo pati, sibi qualia fingunt?
Omnia cum Sapiens genus hoc discrimina, tanquam
Viribus inferiora suis, neque funditus omni
Lætitiæ fructu, meritoque carentia, spectans,
Quolibet erectam Fortunæ in turbine mentem
Sustineat: vel si fessus deiecerit Atlas,
Quam tulit, immensam, per tot iam sæcula, molem,
Fractaque naturæ descendant mœnia; tantis
Indeclinatâ occursurus fronte ruinis.
7. Picturæ genus est, aliâ de parte aliàque
Quod diuersa Sui præbet spectacula. Dextro
Si lateri assistas; en Mirmillonis imago
Districto mucrone ferox. Læuâ aspice; scurram
Pantolabum, gestu cernes, vultuque facetum:
Rectâ deinde facer qui fronte videbitur heros,
Proteus haud mendax artis, seque illa, vel illa
In personarum subitò discrimina vertet.
Haud alijs excusa typis hæc omnia credas,
Queis homines Natura, homines aut veriùs ipsi
Se quibus exterrere solent, simulacra Malorum.
Hinc videas; metues: contempseris ocyùs illinc.
Spectabant eadem Sophiæ duo lumina priscæ,
Abde-

Abderitanus Sapiens, ciuisque Dianæ (a)
Heraclitus, at oppositis e partibus. Ergo
Ridendi nimius toto pulmone vomebat
Assiduos alter, sine lege modoque, cachinnos;
Alter, inexhaustâ miserâque libidine flendi,
In lacrymas vix non oculos, lucemque liquarat.
Externa vsque adeo sibi mens attemperat, &, pro
Arbitrio, nunc has facies, nunc vertit in illas.
Non secus ac, tardos vteri sub pondere menses
Mater agens, varias rerum, quas ipsa volutat
Fòrs animo, species pueri venientis in artus
Sæpiùs occulto naturæ imitamine transfert.
Setigeri suis vnde notam, cristisve decoræ
Alitis inscripto plures duxere figuram
Pectore: sanguineis hic tempora pingitur vuis;
Inficit huic malas baccæ liuentis imago;
Pomum alijs mento adnatum: nec defuit, ore
Cimmerio attonitam qui, Paruulus, Ilithyiam
Terruerit: tacitis quòd talia sensibus olim
Imbiberat simulacra parens, crescente sub aluo
Effigiem teneri cum conformaret alumni.

8. Fac tamen, in medio sæuæ discrimine sortis,
(Hoc aliàs iustos agitabimus æquore cursus,
Nunc libet intactum transmittere) fac nihil, inquam,
Tristibus euentis animus tunc conferat, omnis
Manet ab externâ sed noster origine luctus.
Quid? Cum mæstitiæ causis procul, inter amici
Blanditias aliquis iucundaque munera fati,
Sollicito dubios agitans sub pectore casus,
Ex nihilo (incerti nam cur leuis vmbra Futuri
Plus nihilo?) veri trahit argumenta doloris:
Nec secus, ac præcepta animo si vulnera ferret,
Ambiguæ vanâ cruciatur imagine cladis:
Tuncne etiam præsens iugulum sors impetit? An nos
Illius absentis vice fungimur, armaque fictis

Præ-

(a) *Iuuenal. sat. 10. de Democr. & Heracl. Ephesio. Lucian. in Auctione Vitarum.*

Præbemus, valeant queis nos prosternere, laruis?
9. Heu furor! Inuisis heu nemo nocentior hostis
Hostibus, ac stultus sibi quilibet! Vnde remotos
Venari gemitus homini tam dira libido?
Quæ læui mala fraus genij, quis fascinat error,
Spernere lætitiam præsentem: crastina fortè
Quos vehet, aut fors nulla vehet quos hora, labores
Præcipere: auersis & cladibus obuia ferre
Pectora? Vos, almæ Pacis iustissimus ardor
Quos rapit, hæc sortis libamina vana futuræ,
Has, moneo, curas seponite: dumque benigno
Pollice nent hilares Saturnia sæcula Parcæ;
Ne pigeat promptâ fugitiuæ munera lucis
(Vlteriùs Babylon, Lydusve inquirat haruspex)
Excepisse manu. Nam quò iam prospera rerum,
Quò Superi faciles, & euntia vota secundis
Ominibus; liquidos tam puri nectaris haustus
Diluit occulto si mens ingrata veneno?
Omnia si postquam fatorum munere pleno
Fuenere; deest animus, ratioque fruendi:
Plùsque fodit dubij species longinqua pericli,
Commoda quàm quæcunq; iuuent præsentia? Nusquã
Certa quies: lætæ perijt fiducia vitæ,
Sub trepido tam dira vlulat cui pectore Erinnys.
Cuncta foris tranquilla licet: non finibus Hostis
Ingruat, Æolio non turbine mugiat æther;
Tempestas animum versat sua: durior intus
Obsidio premit. Æternâ formidine pallens
Stultitiæ culpam luet: infernisque sub vmbris
Quas vetus immanes præscripsit fabula pœnas,
Ante rogum, superi fruitur dum luminis aurâ,
Æacus ipse, sibi statuet. Quid scilicet vrgens
Tantaleum caput, & iamiam voluenda, ruentique (a)
Assiduè similis, cautes designat: anhelam
Quidve famẽ importuna epulis genialibus arcens (b)
Tisi-

(a) *Lucr. lib. 3.*
(b) *Vide Virgil. lib. 6.*

Tiſiphone? Niſi, Stultorum qui pectora turbant,
Oblatoque vetant fructu gaudere, timores.
10. Hanc adeo vitam, vitæ ſub imagine lethum
Seu magis hoc, priſcis olim duxiſſe Mycenis
(Vera cano: vos o muſæ, & tu teſtis, Apollo)
Narratur veterum titulis generoſus auorum,
Andremon, cenſuque potens, felixque futurus,
Eumenidum ſineret furor, & Rhamnuſia vindex.
Namque tumens animi, & magnâ ſubnixus opum vi,
Pauperiem malè tutam, indefenſosque premebat
Exemplis ciues immanibus, obvia quæque
Legum audax, medijque repagula frangere iuris.
11. Ergo, vbi nulla ſalus rerum, ſpes nulla furentē
Comprimere, humaniſque opibus fiducia deërat;
Offenſum de plebe Aliquem ſic æthera votis
Compellaſſe ferunt. O, qui mortalia, ſummo
Æternùm vigiles ſtellati e vertice Mundi,
Seruatis, Dîj, facta, viceſque merentibus æquas
Redditis, in pœnas cur dextera lentior? Aut quæ
Sera adeo veſtris patientia viribus obſtat?
Scilicet immeritæ Lipareo ſulphure pinus
Fumabunt Rhodopes, & nil peccantia ſaxa?
Qui leuet infando preſſas Andrémone terras,
Nullus anhelabit Siculis fornacibus ignis?
Exhauſtæ nubes, torpebit frigidus æther?
At non ille Deos in prælia poſcere ſegnis.
Quid penſi maleſanus habet? Quid liquit inauſum,
Intactumque, furens, ſcelerum? Per ſingula fando
Si ferar; ante diem ſol veſpertinus Iberis
Condiderit, tolletque iterum rediuiuus Eois
Fluctibus. En patrio, en ipſum me nuper agello,
Qui tenuis cenſûs caput, & ſpes vna tuendæ
Paupertatis erat, nequicquam iura vocantem,
Depulit. Hæc ego ſi tam barbara criminis expers
Supplicia expendo: veſtris ſi liba ſacellis
Annua, & exigui primæuos ruris honores,
Vſque tuli; ſeruate Pios, cohibete Nocentes.

O ſu-

O Superi: & tale importuno in Diuite pœnæ
Vindicis exemplum venturis prodite sæclis;
Humanas vt si vires effræna Potentum,
Baccharique impunè ferox audacia spernit;
Esse Deos, fandi memores, sciat, atque nefandi.
12. Haud vanæ fugere preces: sanctissima cælo
Audijt orantem Nemesis, magnoque vocato
Concilio virtutum, vna altior ipsa resedit.
Pompam addunt solio, maiestatemque sedentis
Horrificant famuli cœtus, Pœna, aspera Pœna,
Iraque, flammiuomusque Furor, Vindictaque telum
Ingens, sanguineum, horrendum, exitiale coruscans.
Parte aliâ sanctum Praui discrimen, & Æqui,
Et Leges, & Iura, & non superabile votis
Reginæ Arbitrium, si quando, immanibus ausis
Irritata, velit deiecto fulmine terras
Concutere, & totum impleri terroribus Orbem.
Tali igitur mediam hinc, atque hinc vallante coronâ,
Vltrix Diua loqui solio sic infit ab alto.
13. Certa quidem nullos tandē vindicta Nocentes
Præterit: & iustas soluunt Acheronte sub imo,
In terris quæ dira videt sol crimina, pœnas.
Sed tardum, manes & fata nouissima semper
Expectare. Diu felix, vltore remoto,
Spargitur in Plures facinus: exemplaque fiunt,
Quæ fuerant delicta. Erebi illætabile regnum,
Sulphureosque lacus, immotaque iura ferentes
Corpore defunctis Rhadamanthon, & Æacon vmbris
Vix non iam pueri explodunt. Pars vana putare
Nomina, compositosq; metus; pars, credita quamvis,
Sera tamen, penitùsque oculis imperuia fata
Despicere. Ergo sciant moniti, non vsq; sub Orcum
Differri meritos ad posthuma funera manes:
Nec Superis alium Phlegetonta deesse, nouasque,
Digna vel ante rogum sceleri quæ præmia reddant,
Viuentûm Furias. Iuuat id monstrare Pelasgi
Diuitis exemplo: cuius teterrima nullos

Aut

Aut homines timet, aut credit vecordia Diuos.
Nominis indicium furor est: Andremona nostris
Mentiar, ex vobis si quam violare nefandis
Abstinuit scelerum conatibus. Impia facta
Præsenti luat exitio. Vos pendite causam,
Supplicijque modum, & dignum sancite piamen.

14. Dixerat: & vario Comites rumore fremebant:
Sunt, trifido quibus igne placet, cælique ruinâ
Inuisum properata caput sub tartara trudi.
Hæc velit, abruptâ mersum tellure, necemque
Sortiri, tumulumque simul; velit Altera, captum
Sensibus, ac membris, longâ sub morte relinqui,
Seminecis miserum vitæ, spiransque sepulcrum:
Ast Aliæ, humani ceu nil sub pectore gessit;
Humanæ censent spoliandum munere formæ,
Mutandumque lupo, rabidæ vel imagine tigris.

15. Nutat in oppositas anceps sententia partes:
Astrææ donec fandi locus. Æqua, sorores,
Illa refert, sceleri decrêstis fata: nec vllum
Supplicij tam triste genus, quin perfidus Hostis
Iure ferat. Sedenim, veluti contraria morbo
Quæ mage pharmaca sunt, ea soles cura Medentûm
Deligit auxilio; recti sic ipsa putârim
Iudicis officium, furijs ausisque Nocentum
Indole pugnantes aduersâ indicere pœnas.
Contemptrix hominum, Superûmque audacia primus
Quando igitur scelerum fons est, Andremona nostris
Quæ dignum fecere odijs; aptissima culpæ
Huic fuerit vindicta, Deos, hominesque timere.
Lymphatus mentem pauor impleat. Vndique laruæ,
Vndique monstrificæ assiliant formidinis ora.
Nec requies: sese ipse, suamque exhorreat vmbram.
Tormentum ferale, atrox, lethique perennis
Effigies, letho nimiùm quàm durior ipso.
Sic iustum: timeat, quantùm fuit ante timori.

16. Hac Astræa tenus. Dictis ex ordine cunctæ
Assensere Deæ. Malesani crimina fastûs,

Ocyùs

Ocyùs immisso tremebunda in pectora Sontis,
Stat punire Metu. Hunc igitur, tellure sub altâ,
Quæ, penitùs latitantem, iniuncta ad munera ducat,
Mittitur aerio præpes Audacia cursu.
Illa viam celerans, gelidis conterminus astris
Caucasus æternæ patitur quà frigora brumæ,
Rupibus excisam medijs, vastoque cauati
Per gremium montis fugientem introrsus hiatu,
Speluncam immanem, malesaui tecta Timoris,
Insolitâ vix non trepidans formidine, vix non
Immemor ipsa Sui, tenet. Occurrere sub ipsum
Vestibulum horrendæ facies, Lethumque, Laborque,
Et Morbi exangues, & Bella rigentia ferro,
Sphingesque, Harpyiæque, & terni Cerberus oris,
Hydraque monstrorum legio, nullique videndum
Bis caput anguicomæ Phorcynidos, & tua, Vesui,
Bellerophonteus simulans incendia terror,
Cumque satis vdâ Iunone Bimembribus, in se
Diuisi toties numerosum Ægæonis agmen:
Quidquid & implacidum, violens, ferale, tremendum
Vel subeunt; vel cæcá homines formidine fingunt.
17. Hæc circùm funesta cohors. Nigrantis Auerni
Ostia sæua putes: nisi quòd cupientibus illò
Vsque patens descensus; opaca hìc limina triplex
Conserit, ingressumque vetat solido ære rigentûm
Valuarum series: totidem quas insuper altæ
Præcingunt fossæ, æterno & munimine firmat
Vis immensa catenarum, atque ad singula ducti
Ostia septeni ferrato robore vectes.
Non illos obices, & inexuperabilè vallum
Terrigenûm vis vlla queat perrumpere: non, si
Mille operi insudent acies, non, si noua tentet
Trinacrius moliri opifex miracula. Pulsus
Retro aries, retro catapultæ, & ahenea Martis
Fulmina, tentato nequicquam poste, redirent.
Ipsa etiam tormenta poli, horrendoque ruentes
Cum sonitu ætherei furias eluserit ignis

Septo-

Septorum rigor indomitus. Nec spes super vlla
In Domino, qui claustra volens immota relaxet.
Quin adeo, seu fortè Noti violentior aura
Infremuit syluis; alius seu proxima circùm
Auditus fragor; hostiles, sibi pessimus augur,
Insidias metuens, trepidos ad limina gressus
Corripit, exploratque vigil, num cardinis vsquam
Mota fides: vitium paries num traxerit: ecquid
Adducti chalybum nexus, côagmentaque ferri
Pressa: suis vectes loculis num firmiter apti.
Mox, neque perspectis securior omnibus, imam
Rupis in abruptæ noctem, extremumque barathrum
Mergitur. Hìc illum assidui Pallorque Tremorque
Circumstant: macie prior, illuvieque peresus,
Luridus, exanguis, quales, dum cæca silet nox,
Ferales memorant bustis erumpere laruas;
Inualidis Alter neruis, fluidâque vacillans
Membrorum compage, & dentes dentibus vsque
Incutiens, lugubrè sonat, cordique perennes,
Nec lætas choreas angusto in pectore mandat.
18. Frustra igitur pulsis foribus, dominoq;vocato,
Irrita consilij, munito a limine retro
Vertisset, pudibunda, suos Audacia gressus:
Id nisi prospiciens olli Rhamnusia virgam,
Cælestem virgam, cui nulla repagula, nulli
Non pateant obices, munus fatale, dedisset.
Hoc vbi inaccessos pepulit gestamine postes;
Ilicet, immensi chalybis compage solutâ,
Horrisonæ cessere fores. Audacia nigrum
Irrumpit chaos, atque imis latitare sub vmbris
Semîanimem cernit defectâ mente Timorem.
Tum Nemesis mandata refert, animosque trementi
Adîjcit. Ille, diu cunctatus, colligeret se
Donec, & exhausto redijsset spiritus ori,
Plurima causari primò: iam longa viarum,
Iam dubios casus, fluxasque obtendere vires:
Cælicolûm tandem imperijs vrgentibus actus,

Cum Sociâ (neque enim fido, incomitatus, ab antro
Transuersum digitum, latumve erepserit vnguem)
Progreditur : vel sic tamen omnia circumspectans,
Anxius, attonito similis, minimumque crepantis
Ad folij tremebunda inhibens vestigia murmur :
Concubiâ donec visæ iam nocte Mycenæ,
Quæsitasque tenent sopiti Andremonis ædes.
19. Nec mora, laxatos impactæ verbere virgæ
Quin subeant aditus. Sedenim, stridentia torquens
Pondera, dum foribus cardo responsat ahenis ;
Exciti strepitu (sic o Capitolia quondam
Seruassent : niuei meritum non anseris esset
Iuppiter incolumis) baubatibus atria sæuis,
Et trepidam circùm noctem impleuere Molossi.
Idque satis : medijs extemplo territus amens
Liminibus longè Timor absilit, actaque retro
Præcipiti dat terga fugæ. Mandata Deorum,
Andremon, Nemesis, turbato pectore cuncta
Protinus effluxere : ruit : totumque remensus
Esset iter, ni fida comes, se perdere blandos
Vt vidit monitus, validæ conamine dextræ
Nequicquam refugum arripiens, stertentis in ipsa
Diuitis obtorto misisset stragula collo.
Hìc tandem, ad scopulum ceu naufragus, hæsit, & altè
Extructo immersum penitùs se condidit ostro :
Quique solet dubijs rebus mos esse pauentûm,
Fortiter arripiant vt proxima quæque ; cubantem
Circumfusus herum complexibus illigat arctis,
Inspiratque nocens virus, cordisque vigorem
Ebibit, & laruis animum feralibus implet.
20. At miser, accepto penitùs sub viscera sæuo
Hospite, Lethæi Andremon mala Nubila somni
Excutit, & monstris grauidus, Quæ dira quietem,
Secum ait, attonitæ rapiunt ludibria menti ?
Nempe duos, vultu pariter, gladijsque timendos,
Irrupisse fores, mediâque impunè videbam
Latrones errare domo. Num lusit inanis

Sopi-

Sopitum species? An habent quoque somnia pondus?
Credo equidem. Nam sæpe Deos immittere mentem
Vaticinam de nocte homini, venturaque, dicunt,
Multa per obscuri nebulas depingere somni.
Res igitur non ficta: domi certissimus hostis;
Poscimur insidijs: ipsumque cubile iacentis,
Dum loquor, armatâ vigiles indagine claudunt
Grassatorum acies. Quid, si feralia tela
Immergant iugulo, stratisque repente supinum
Confodiant? Facient certè. Cur tempora perdo?
Cur spatium sceleri dono? Nec plura, toroque
Exilit: & raptim puluinos, stragula, sellas
Præ se conglomerans, primos munimen ad ictus,
(Nam tergo auxilium paries) clamoribus altis
Euigilare iubet Famulos. Turbata repente
Erigitur domus: attoniti properare ministri
Cum facibus: Quid triste? Noui quæ causa tumultùs?
Pro se quisque rogant. Ille autem, O stigmate digna,
Toruus ait, capita, & venalis spuma catastæ,
Siccine nulla Mei ratio? Sic resque, domusque
Proditur? En, vino saturi dum pectora, totis
Ebria ructatis segnes obliuia venis,
Per tacitas (adeo crimen vigilantius) vmbras
Incustoditis subiere penatibus hostes.
Furtiuo (neque somnus erat) per limina sensi
Ire gradu. Non sic aliàs impunè feretis.
Nunc illud, mora nulla, latus perquirite, vestram
Quique vicem subeant, plectendos sistite fures:
Illic haud dubiè latitant. Paretur: & omnes
Extemplo, semel, atque iterum custodia solers
Euoluit capsas, loculos, armaria. Nusquam
Indicium furis. Neque sic tamen ægra remisit
Formido trepidantis heri. Iuuat vndique totam
Excussisse domum. Fido latus agmine septus,
Singula rimatur conclauia, protinus ipsis
A foribus clamans, Nunc nunc intendite curas.
Huc scelerata fugam vertit manus: hic, velut altâ

Mersus humo coluber, vacuique foramine saxi,
Triste fouet virus. Teneo vos, improba Caci
Semina, lucifugæ Volucres, Phineia monstra
Siccine compilare meam rem, vindice nullo,
Posse rati? Iustas soluetis denique pœnas.
Aduenit, qui vestra, dies, simul omnia furta
Expiet. In medium deuota erumpite morti
Victima. Iactantem nequicquam talia rident
A tergo Famuli, prorumpentesque cachinnos
Oppositis arctè ad spiramina naris aduncæ
Vix cohibent dextris: vel dissimulare coactis
Sternutamentis, ementitæque laborant
Ingenio tussis. Tandem, post omnia frustra
Explorata, torum repetit. Iamque otia tectis
Reddita: composito iam murmure, languida rursus
Nox siluit. Nullam miseri sed pectora noctem,
Tunc etiam arcano penitùs resonante tumultu,
Accipiunt. Dulci conatur lumina somno
Declinare: negant curæ. Vix prima resedit;
Altera iamque noui surgit terroris imago.
Non secus, ac vasto cum turbidus Atlanteo
Seu Boreas, seu nimbisoni furor incidit Euri;
Rupta quies pelagi: bella, horrida bella minantur
Littoribus rapido exciti molimine fluctus,
Instaurantque nouas acies, semper priorem
Excipit alter, & alter: hic ima effusus arenâ
Æstuat; ille minax abrupto vertice pendet,
Et similes iamiam pronus descendit in ictus:
Centum alij, centumque à tergo immania voluunt
Murmura. Spumifero concussæ verbere cautes
Horrendùm ingemuere, tremitque exterrita tellus.
21. Esto, ait, expulsi migrarint ædibus hostes:
Num vacui tamen? An vacuas liquere? Quid? Illam
Si tulerint, auri pretioso pondere farctam
In stabulo quam defodi, male prouidus, ollam?
Heu timeo. Non hìc seruis confidere tutum,
Non soboli, non vxori. Me hæc munera poscunt.
Haud

Haud mora : consurgit tacitus, raptoque ligone
Suspectam resupinat humum : mox, credita nactus
Pignora, ter, quater enumerat, notisque recondit
Altiùs infodiens latebris : iamque omnia salua
Esse putat ; cæcis animi iam fluctibus actus,
Nescit quid trepidet, trepidat tamen omnia . Vix se
Proripuit stabulo abscedens, subitusque reuertit :
Nec modus, aut requies, motæ vestigia terræ
Calcato delere solo . Quò cautiùs omnes
Nititur insani causas remouere timoris ;
Hòc plures, pluresque in pectore colligit, augens
Anxiferam, nimià dum discussisse laborat
Anxietate, luem . Iam conscia rastra, lucernam
Iam testem, (Quid multa ?) ipsum iam se timet, auri
Ne quà defossi indicium, sibi perfidus, edat .
22. Interea pulsis rediuiuo sole tenebris,
Post vigiles noctis curas, haud lætior ægro
Lux oritur : qua cogendi pars rite senatùs
Esse iubebatur, mulctæ vel nomine certum
Pendere (sic patrijs prouisum legibus) aurum :
Ire parat : sed, multa timens, priùs omina linguis
Ex auium, pennisque notat : num garrula cornix,
Parrave, num læuo Mauortius æthere picus .
Cuncta fauent, vnum trepidi modò pectoris absit
Augurium . Cornix illic, funestaque parra,
Noctuaque, & bubo, & diræ genus omne Volucris
Funereo tristes alternant gutture cantus .
Ecce autem Tyrio fulgentia vellere, contra
Lampadis æthereæ radios, vmbracula serui
Extulerant . Acri spectans hos turgidus irâ,
Quò mihi tam vani, stolidissima pectora, clamat,
Tegminis auxilium ? Nempe hoc imbellis Arachnes
Aerium vellus, Tyria hæc nubecula frontem
Munierit, patulis vbi fòrs rimosa fenestris
Vasa cadant, nimio vel tegula cesserit Austro .
Vsque adeo solis antêhac didicisse negatum ;
Vel nihil & gnaris curæ est, quot fata supernè

Immineant? Quid? si fuluus Iouis armiger, alto
Rapta ferens cælo testudinis ossea terga,
Vnguibus e curuis subiecta in tempora durum
Excutiat pondus? Tali an non Æschylus ictu (a)
Æschylus Actæi iubar immortale cothurni,
Ac scenæ decus occubuit? Pro diuite velo
Ocyùs immensum clypei septemplicis orbem,
Tergoribus taurorum, insutoque ære rigentem,
Desuper ambiguos contra prætendite casus.
Ne multis morer; allato sub tegmine, vulgi
Non sine mirantis risu, varioque susurro,
Egreditur: necnon munimine tectus eodem,
Post decisa, domum, Patriæ consulta, reuertit.
23. Iamq;dies,medium curru permensus olympum,
Tempestiuam epulis tulerat genialibus horam,
Suadebatque toros conscendere. Plurima secum
Ille diu versans (metuit quippe atra venena,
Quale suo, ignarus, lateat sub pectore virus)
Antidoti demum exhausto septunce, Quid istæ
In medio Volucres? interrogat: vtque coturnix
Reddita; An ex nihilo fuerat, quod præscius, inquit,
Extimui? Quem nempe fugit,genus hocce Volantûm
Lethifero solitum veratri semine pasci? (b)
An non insidias teneo? Si deinde vel vmbram
Alitis infandæ noster tepefecerit ignis;
Vos ego. Sed pisces iam ponite. Tuberis inter
Continuò tenues lamnas, croceumque liquamen,
Ingenti recubans muræna paropside fertur.
Quam simul aspexit, sublatâ percutit amens
Fulcra tori palmâ,Quodnã hoc(Proh sydera?) fatum?
Vociferans. Serui infando me perdere letho,
Per Superos, manes & iuranere per imos.
En qualem, post mortiferas, inferre, Volucres,
Cognatum nigris piscem serpentibus ausi. (c)

Quid

(a) *Plin.lib.10.Hist.Nat.cap.3. & Val.Max.lib.9.cap.12.*
(b) *Plin.lib.10.Histor.Nat. cap.23. & Lucr.lib.4.*
(c) *Plin. lib.32. Histor. Nat. cap.2.*

Quid superest, ipsos posthac nisi lancibus addant
Vt virides colubros, & cum bufone cerastas,
Squamigerique Afro quod littore cunque veneni
Voluitur? At meritas dabis, opsonator inique,
Tu mihi tu tergo pœnas. Nudate scelestum
Protinus, inque humeris tercentum frangite virgas.
Sic miser in Famulos sæuit: sic cæditur ipse,
Attonitum surdo pectus laniante flagello.
Nam neque iam reliqui gustûs secura voluptas.
Fel rhombus, fel dama sapit: vindemia Cretæ,
Et Mitylenæi damnatur palmitis humor.
Omnia viroso absinthi medicamine sæuus
Confundit timor, in pateris spumare cicutas,
Mortiferumque tegi crustis fallacibus hamum
Vsq; monens. Quid agat? Cupido nunc admouet ori;
Admotas refugo nunc ore auertitur escas:
Fortior en hausit; iam damnat, & expuit haustas.
Nec satis id: mensis, morbo gliscente, repulsis,
Sepositas celer in latebras se proripit, &, quæ
Cunctabunda fames ægro vix frustula ventri
Crediderat, mersis ea protinus omnia fauces
In medias digitis, sudans, miserèque laborans,
Exitiale velut virus, prorumpere certat.
24. Cetera quid memorē? Loricę vt pondere vasto,
Ipse sibi, fictos hostes dum somniat, hostis
Verior, inualidos nunquam non frangeret artus?
Vt nullum, veterem quamvis notumque sodalem,
Ni priùs excussum tunicas, ni prorsus inermum,
In sua deduci sineret penetralia? Cæcis
Auditum quoties arcanæ noctis in vmbris,
Immanem ceu Sphinga, vel horrisonas Harpyias,
Horruit infelix culicem? Quàm sæpe relictis
Turbidus exiluit Stratis: illapsa rapaci
Materiæ tacitum ne fors scintilla foueret
Exitium: bis, terque manu Babylonia vela
Concutiens, necnon omnes hinc, inde sagaci
Nare trahens auras: num qua de parte timendus

Furtim grassantis se proderet halitus ignis?
25. Tristibus his animi stimulis noctesque, diesque
Saucius, impatiens somni, neque prouidus escę,
Ducebat letho quouis crudelius æuum,
Hoc felix, miserum haud longè quòd duxerit æuum.
Cum nullas etenim, fraudis plena omnia fingens,
Auderet trepidis epulas contingere labris,
Præter poma, suâ ramis quæ pendula carpsêt
Ipse manu; consueta legit dum pabula, putre
Arboreo malum de vertice (neuerat æqua
Sic Lachesis) medio miseri nil tale verentis
Illapsum capiti est. Plumbo Balearis habenæ
Ille, vel excusso frendentis turbine saxi
Tempora dissiluisse ratus, spirabilis auræ
Vix tantum, vocisque habuit, qua diceret, Eheu.
Mox præclusâ animâ, nimio præcordia circùm
Sę densante gelu, & venas arctante pauore,
Corruit exanimum deserto in gramine pondus.
At Socij, Iustis patrio de more peractis,
Funereum tali signarunt carmine saxum.
Hìc situs Andremon. Animam qui sustulit, ossa
Implet adhuc timor. Armatus, discede viator:
Ne subitò vacuâ trepidus cinis auolet vrnâ.
26. Rara quidem, fateor, tam diri exēpla timoris:
Num paucos tamen inuenias, queîs peruigil angor
Vsque lacessentûm nullam sub corde relinquit
Curarum requiem: assiduis quin morsibus ipsum
Extenuat, minuitque, animi per vulnera, corpus?
Dum varios vitæ casus, nunc tristè minantis
Tabem improuisam morbi; nunc mercibus Indis
Aduersas hyemes, aduersos frugibus æstus;
Nunc alia attoniti secum discrimina voluunt:
Iamque adeo subijsse putes. Proh nescia gaudî
Pectora! Iucundis proh rebus semper iniqua
Mens hominum! Sic ergo parùm præsentia vexant
Nos Mala? Cara domi vsq; adeo est annona dolorum,
Vt procul ambiguas lugendi quærere causas,

Inui-

Inuitisque iuuet lacrymas præsumere Diuis?
Quæ miseris ævi talis speranda voluptas?
Funestæ quis amor lucis? Finire laborem
Non semel, & propero fungi, dum simplice, letho
Sit satiùs, quàm perpetuo tabescere luctu,
Totque subire, fluunt vitæ quot tempora, mortes?
27. Et verò prævisa homines si damna, timendo,
Effugerent, aliquâ vel demum parte leuarent;
Non penitùs causæ timor & rationis egeret.
Nunc crucient sese, & gemitu præcordia rumpant,
Si libet; haud tamen efficient, ne siue proteruus
Mercibus Eois Boreas; siue aspera sulcis
Inuideat grando: vnumque hoc vesana Futuri
Anxietas lucrum metuentibus afferet, vt sint
Bis miseri, & tantò plorent sua longiùs; ægris
Plùs quantò properant animis præuertere fata.
28. Adde, quòd imprudens venturi temporis augur
Sæpe fuit timor, & quamplurima fingere gaudet,
Nec cælo decreta, nec vllis debita causis.
Quæ tibi sollicito quid tandem pectoris æstu
Voluere profuerit; nisi, somnia vana trementem
Vt certus dolor, & præsens ærumna fatiget?
Nonne vides, speculâ aerij qui montis ab altâ,
Nubibus admotæ vel summo è vertice turris
Despiciunt vasti præceps immane Profundi,
Offundente metu nebulas, plerunque labare
Gressibus, &, vis nulla licet concurrat, ad imum
Sæpe sui solâ capitis vertigine volui?
Hoc trepidæ mentis specimen: sic illa ruinas
Sponte facit, quas facturam se finxit, & ipso,
Abstineant vt fata manum, turbante pauore,
In formidatos detruditur anxia luctus.
29. Denique pro certo statuendum, plurima, tristi
Quæ nos sæpe metu, rerum discrimina, versant,
Plùs præsumpta animo expectataque lædere, sensu
Quàm coram percepta: Malis & mitiùs ipsis,
Insaniùm quàm prouisu specieque Malorum,

Torqueri mortale genus. Seu dissita fingit
Quòd veris maiora timor; seu tota refusi
In longam seriem momentaque plura doloris
Concipitur pariter quòd Summa: nec ille, nocendi
Sævitiâ modò, ceu vehemens incumbere; tractu
Sed spatij quoque, ceu lentus superesse, fatigat.
Multiplicemque sui turbam, numerumque sequentem
Colligit, &, toties geminus, violentiùs vrget.
30. Quæ ne, luminibus crassi minùs obuia vulgi,
Te pariter ratio Veri frustretur inanem;
Sic habeas, longum, quo res protenditur, æuum
Illius haud proprijs vim, per se, viribus vllam
Addere: nec, si quid duret proliriùs, vno
Maius idem titulo spatij maioris habendum.
Cum series etenim cursusque volubilis æui
Per momenta fluat, sibi succedentia, seque
Ordine perpetuo fugere, & propellere nata;
Illius exactæ partes, partesque futuræ
Quàm nihil in præsens sunt; tam præsentia nullo
Adiectu cumulant: veluti, qui crastinus alueum,
Seu Rhodani implêrit, flaui seu Tybridis humor
Præsentûm fluidam nil molem extollit aquarum:
Nec, quia deîn ripis laticum par Summa recenti
Adueniet censu; bis tantò plenior amnis
Nunc ideo fluit, aut tantò deîn plenior ibit.
Nempe quòd vndæ vndas fugiuntq; fugantq; vicissim:
Nec simul aut hodie venturus littora gurges
Alluit; aut præsens, illo subeunte, manebit.
Ergo, diu quamvis teneat, rabiemque malignam
Protrahat in seros, qui nunc dolor ingruit, annos;
Longior ille quidem, sed non violentior æquè
Hinc fuerit: neque re verâ te immitiùs anget,
Vsque nouus fodiens, iterumque, iterumq; renascens;
In primo quàm si penitùs vanesceret ortu.
Singula nam vitam ceu per momenta minutim
Carpimus; hæc eadem sic per momenta dolemus.
Et veluti lex æterna, atque immobilis ordo
Natu-

Naturæ haud patitur momenta subinde futuris
Vlla simul iungi præsentia; sic neque luctus
Præsens cum luctu potis est, qui deinde sequetur,
Constitui, atque adeo augeri intendique per illum.
31. En tibi iam praui ingenium crudele Timoris:
Ille simul totam, longo quæ extenditur æui
Limite, vim sortis meditans, vnoque remiscens
Intra animum cumulo, cunctos quoque colligit vnum
In cumulum, nulloque pati non tempore cogit,
Paulatim subiens quos aduehet illa, dolores.
Quantò igitur Tyberis flueret torrentior, omnis
Vndarum si diluuies, quæ perpete fluxu
Succedunt alijs aliæ, totiesque relinquunt,
Et toties replent aluêum, glomerata coiret;
Tantò sæuior est, vrgetque immaniùs angor,
Quem cumulat mens ægra sibi, ventura paueudo
Dum Mala, processus longos momentaque cladis
Intra se pariter complectitur omnia, vero,
Percipient quem mox animus sensusque, dolore,
Externâ cum lege eadem iam fata subibunt.
Per minimas æuî sensim accedentia partes.
32. Barbare, crudelis, tortorum summe, nec vllos
Ingenio mites non asperiore tyrannos
Effecture Timor, quæ te tam dira tulere
Semina? Qui Eumenidum thalami, & Cocytia stagna
Tantam Orbi peperere luem? Miseratus acerbas
Res hominum, bene supremus Rectorque Paterque
Cauerat, vt Mala viuacis metuenda senectæ
Pensarent leuitate moram, grauioraque rursus
Exiguo nimias arctarent limite vires.
Hinc adeo vanis se sanguinolenta tyrannorum
Vrgebat stimulis rabies: laniare nequiret
Cum penitùs, quos extremæ deuouerat iræ;
Quin subitò pœnis absolueret, & cruciatus
Hòc breuior, quò vis cruciandi immanior esset.
Quam nullus Phalaris tamen, aut Mezentius vnquam
Inuenere, diu pariter, summèque nocendi,

Ingenij funesta tui vis repperit artem.
Vltima quippe Malorum, eademque breuissima longè
Protrahis, anticipans: quæ verò haud robore; tractu
Sed spatij numeroque valent, ea viribus auges
Immodicis, tristes annos, grauiumque dolendam
Lustrorum glomerans momenta in singula turbam.
Vt, velut immensi supremus temporis author,
Per se se in se seque manens, vitam simul omnem
Colligit, æternùm qua felicissimus, æui
Quolibet humani spatio complexus, in vnum
Cunctaque concilians actum sua gaudia, vastos
Sæclorum per circuitus porrecta: nec illi
Hora sequens quidquam fructùs vitæque beatæ
Aut rapit, aut cumulat; sic totam nos quoq; (quantùm
Diuinis humana licet componere) vitæ
Summam infelicis nullâ non illius horâ
Ducamus, puncto quocunque volubilis æui
Complexi, quosvis æuum feret omne, quibusque
Dicemur miseri longo dein tempore, luctus.

33. Ergo procul positos, si quē sua gaudia tangunt,
Ante diem stultâ gemitus accersere curâ
Ne properet: quin sollicitæ formidinis atras,
His se conueniens rationibus, arceat vmbras.
Quid trepido? Cur læua sibi mens displicet? Vnde
Nubilus hic animi mæror? Quod vulnus adactum?
Quæve premit duræ miserum violentia sortis?
Num subuersa domus? Capitis num dicerę causam
Cogor? Iniqua valetudo? An deformis egestas
Sollicitat? Nil tale. Domi res tuta: per omnes
Alta quies leges: synceri corporis artus,
Sustentatque suus venas vigor: omnia præsto,
Naturæ varios quæ vita requirit ad vsus,
Commoda: delicijs etiam non pauca supersunt.
Quin igitur fruor, vt lætus conuiua, paratis?

34. At res ambiguæ: nudum latus: vndique terror,
Infestæque vices. Quid? Longo parta labore
Si male propitiâ decrescat Summa Lauernâ,

Nomi-

Nominis egregium liuor subducat honorem,
Patris ab amplexu sobolem Libitina reuellat,
Nec mihi parcatur misero, sed forfice crudâ
Sors eadem Nati primos, mediosque Parentis
Præcipiat, damnetque rogis feralibus annos?
Quot subitis heu vita Malis obnoxia, nullæ
Quæ valeant hominum curæ, aut defendere vires?
Esto: sed an certis Parcarum hæc condita Fusis?
An plenum, quæcunque licet contingere, fati
Pondus habent? Nemo vatum mihi rite negauit
Euentura: sed & nemo euentura recepit.
Cur igitur, quæ nulla dies fors vexerit, omni
Anxius opperiar? Dubij cur alea casûs
Attonitam certo defigat vulnere mentem?
Scilicet augurijs nunquam me talibus ante
Illusum memini? Quoties mihi tristia falsus
Præcinuit vates? Quoties dira omina, versis
In melius mox auspicijs elusa, meosque,
Expertus vanos, risi mecum ipse timores?

35. Fac tamen, ex vero timeam, quæ præscia longè
Mens canit; haud lacrymis ideo sua tempora deerunt:
Vulnera sat misero præsentia flere vacabit.
An serus, qui tunc fodiet Vitalia, mæror;
Cessanti vt stimulos iuuet addere? Sortis acerbos
Haud lenit formido, etiam plùs asperat ictus.
Cur Mala fortuitis iunxisse vltronea damnis,
Bis tantùm doliturus, amem? Cur, mitia quando
Parcunt fata, mihi non parcam, sæuior ipse?
Cur, quia cras subeundâ infelix clade futurus;
Nunc quoq; ne non sim, metuo? Quin, crastina quantò
Lux infesta magis; tantò propensiùs æquum est
Indulgere Bonis præsentibus: altera saltem
Temporis alterius lacrymas vt tempora pensent,
Et Bona venturos redimant hodierna dolores.

36. Talibus, ò, qui consilijs absentia victor
Prædomuisse Mala, & venturæ sortis iniquos
Disceret exarmare metus, quantam ilicet vno

Cura-

Curarum sibi materiem præcideret ictu?
Quæ subitò lacrymis faceret compendia? Certè,
Humanum quæ fata genus præsentia vexant,
Exiguis circumscribi plerunque videmus
Finibus, & vitæ haud nimiam sibi poscere partem:
Præterea socias vix vnquam in prælia vires
Iungere: quin potiùs diuisim singula, nunc hæc,
Alterno nunc illa gradu succedere. Quæ si
Turbidus vsque sibi in densam glomerata phalangem
Obijciat Timor; assiduis iam nulla vacabit
Fletibus hora: quies aderit iam nulla dolendi:
Cunctaque mens nullo non tempore fata gregatim
Perferet, in totum quæ Numinis æqua voluntas,
Per certas subeunda vices, dispertijt æuum.

37. Heu Pyrrhæ genus infelix, dum talibus vltro
Se minuit curis! Et adhuc intendere litem
Naturæ, Sortique vacat: ceu mellis auari
Ieiunâ vix irrorent dulcedine, mergunt
Deucalioneo absinthi quam gurgite, vitam?
In vos hæc, meriti, conuertite iurgia: vosmet
Hoc potiùs, si quis pudor est, incessite questu.
Inuidiâ Natura vacat: Sors criminis expers.
Quàm lætos agitare dies vtriusque liceret
Muneribus, sua rite animus modò carpere nosset
Gaudia? Sed vestrâ vos hanc onerastis, & illam
Stultitiâ. Vos Naturæ pia dona parentis
Perditis, vtendi indociles: vos Aspera Sortis,
Ambigui procul in latebris seclusa Futuri,
Nescio qua flendi insanâ prurigine, lentos
Accelerare gradus, densisque incumbere signis
Cogitis: vt pecudum melior iam penè videri
Conditio, quas sola mouent præsentia, possit:
Quæque vel instantes casus, certosque dolores
Frangere debuerat, dubijs longèque remotis
Iam vires geminet, Ratio, spatiumque nocendi.

38. Non tamen hec illò vergunt documenta, futuris
Præparet vt nunquam sese mens prouida fatis:

Quod, genio indulgens, nimiùmque operatus inerti
Desidiæ, cecinit blandis Epicurus in hortis. (a)
Curarum nullas inter, nimiasque sequestris
Tertius it limes spatijs. Bruta inde vagantur;
Hinc hominum vulgus Brutis dementius errat.
Tu Medium teneas. Præuisa vrgere timendo
Vulnera, non illis vetui fomenta parare.
39. Quin potiùs dubios vigilem præuertere casus
Te iubeo: leuiùs feriant quò denique, certâ
Iam domiti ratione, &, quem prospexeris olim,
Tutior excipias, animique paratior ictum.
Cernis, vt, æquati licet indulgentia ponti
Strauit iter, pronamque vehunt sua flamina classem;
Disposita ad varios cæli tamen, ac maris vsus
Præferat armamenta, & clauo sedulus vsque
Aduigilet Siculis rector Palinurus in vndis?
Non, vbi suspectus tantùm locus, omnia circùm
Prospicit, & fido munit tentoria vallo
Dux sapiens: medij non tantùm tempore belli,
Agmina cum trepidas quatiunt hostilia portas,
Excubat armatus miles: vel pace sub altâ
Peruigil in speculis muros custodia seruat.
Vis procul, infestique metus: nulla arma minantur
Perniciem subitam: sed enim, neque posse minari,
Tutius. Instantem dum vulneris vnius ictum
Effugias; præstat vel non metuenda cauere.
Nil ideo armorum ductori fœdius inter
Bellica, dicebat Fabius, discrimina, quàm si, (b)
Non expectato deprensus ab hoste, recepti
Inuidiam studeat crimenque auertere damni,
Fraude repentinâ & cæco se turbine Martis
Oppressum memorans. Hoc tu, vanissime, culpam
Præsidio tueare? Haud nomine certiùs vllo
Argueres. Totam hæc, si nescis, causa Malorum
Detrahit inuidiam Fortunæ, vnumque nocentem
Te

(a) *Cic 3. Tuscul.*
(b) *Sen. lib. 2. de Ira cap. 31.*

Te peragit. Poteras censeri, hæc abforet, insons?
Se totam tibi, cùm signis, legionibus, armis,
Patria commisit: fers tecum publica gentis
Votaque, fortunasque: & tanto in cardine rerum
Est aliquid, quod securum immemoremque pericli
Prætereat? Fraus implicuit nil tale verentem?
Implicuit meritò: Nam cur, contingere quidquid
Fas foret, haud animo veritus? Quid luce volutas
Consilij? Quænam vel noctu somnia cernis?
Ambiguum si Martem agitans non omnibus horis
Furta inimica, dolos, cæcamq; vnde vnde times vim?
Hæc Ducibus Fabius: sed non minùs hæc sua cuique
Ingeminat Ratio. Bellum, irreparabile bellum
Præ manibus: sæui circumstant vndique casus:
Nulla fides rerum. Quid tu? Cum cominus hostis
Irruerit, laterique auidum iam iam imprimet ensem;
Loricam circumspicies? Ni pugna paratum
Inueniat; sterncre miser, flebisque sub ipsam
Plùs pauidus tantò medij certaminis horam;
Ante tubas quantò fueras securior. Omnis
Improuisa Mali species violentiùs vrget,
Magnaque vis subitis est casibus. Ipse tumultu
Intrepido Sapiens, cui peruigil vsque Futuri est
In speculis animus, qui sedulus omnia secum
Disposuit, vix non titubat, componere gressum
Vix meminit pugnantis, & arma obuertere contra
Fortunam: nedum, qui nulla parauerit ante
Arma, locum teneat. Sententia Socratis aptè
Huc facit: impacto colaphi qui saucius ictu, (a)
Pol miseram vitæ legem, nimiùmque molestam!
(Rettulit) ignorare homines, quo tempore frontem
Expediat fido galeæ munimine cingi.
Ille ioco questus: sed ego te, propter eandem,
Quolibet ire velim galeatum tempore, causam,
Tempora quòd galeam sibi deposcentia nescis.
40. Sed iuuat hic ipsam rationem euertere, casus

Qua

(a) Sen. lib. 3. de Ira cap. 11.

Qua dubios reputare vetat Gargettius author.
Nempe quòd inuisos hæc tantùm cura dolores (a)
Anticipet, vanâque animos formidine verset.
Fallitur. Inuisos quin veriùs illa dolores
Ars minuit, vanâque animos formidine soluit.
41. Nam cur sollicitos, venientibus obuia fatis,
Mens sibi congeminet potiùs, quàm leniat æstus?
Aduersis num signa palàm contraria signis
Si moueat, grauiùs turbabit pectora, quàm si
Occultus subitâ à tergo vi irruperit hostis?
Maior ab ignotis semper metus. Humida terras,
Aspice, nigranti cum nox inuoluit amictu,
Eripuitque oculis Mundum, & discrimina Mundo;
Luce quid extinctâ, cæco quid tristius Orbe?
Esto, nihil visu implacidum, nusquam horrida sese
Obijciat certæ species formidinis: ipsum
Ipsum animos grauiùs, metuēda haud cernere, turbat:
Sæuaque adesse pauor, quia nil videt, omnia credit.
Haud aliter squalente chao, & deformibus vmbris
Mersit vbi trepidam sua nox, inscitia, mentem;
Acrior hòc, quia cæcus agit præcordia terror.
Nil non horrificum: tanta est mensura timendi;
Fortunæ vis quanta. Innubi sydere Verum,
Fac, radiet, parui Verum sol vnicus Orbis;
Omnia iam syncera: suus color, & sua versis
Rebus adest facies. Simul atræ nubila noctis
Diffugere; metus simul aufugistis inanes.
42. Tuq; adeo expertus, Macedo. Languētibus astris,
Fatorum grauidam roseo Tithonia coniux
Extulerat temone diem, qua, iudice ferro, (b)
Lis ingens dirimenda, Asiam, Europamne maneret
Imperij decus, & Mundi foret vtra subacti,
Persepolis, an Pella caput. Iam barbara pugnam
Agmina discordi circùm clamore fremebant:
Prouectum iam Mane polo. Certaminis ille
Immemor interea, sub diuite conopeo,

Secu-

(a) *Vide Cic. 3. Tuscul.* (b) *Vide Curt. lib. 4.*

Securam toto proflabat pectore noctem.
Vix tandem ſatiata quies: vix cornua mille,
Tympanaque extremum ſonitu accendentia Martem
Excuſſere toro. Mirantibus inconcuſſam
Tum ſocijs tanto fati in diſcrimine mentem,
Anne ſoporiferæ ſuccumbere creditis, inquit,
Me nocti potuiſſe priùs, quàm corde ſub alto,
Quæ dubium facerent hinc, atq; hinc omnia Martem,
Librarim momenta? Vigil mihi cura ſolutam
In vacuos potuit mentem componere ſomnos:
Nec minùs, inſtanti nunc iam certamine, felix
Auſpicium facit. Ite alacres: dent claſſica ſignum,
Et ſolitas pugnâ e mediâ decerpite lauros.

43. En igitur qua primùm animus ratione futuram
Exarmet, vigili anteuenit dum pectore, ſortem.
Scilicet ambiguæ nuſquam hìc caliginis horror:
Plena dies, liquidumque iubar. Quid ſingula rerum
Sæuitiæ luctûsque habeant, quoâd lædere poſſint,
Dum nil fata mouent, tranquillo, immotus & ipſe,
Anticipat viſu: rapido ne dêinde ſub ictu
Iam poſitus grauiora eadem maioraque veris
Concipiat, tenuem culmi Cerealis ariſtam
Inſtar Achilleæ pinûs, inſtarque tridentis
Æquorei trepidans: falſus ſibi qualia fingit
Plurima, quem feros piguit prænoſcere caſus.
Nempe hic, præcipiti ſubitò erumpente procellâ,
Attonitus, vecors (cæci natura pauoris
Semper vt acclinis peioribus, inque tumultu
Non ſatis ambiguo ſibi mens improuida conſtat)
Quæ capiti prona incumbunt, diſcrimina peiùs
Iam metuit multò, & vanis terroribus auget.

44. Pluribus hinc adeo vulgaria pectora cernas
Euentis trepidare, hilarem quæ cognita riſum
Elicerent. Talis iocus ille, exterrita quondam
Regalis cruciaſſe epuli quo gaudia fertur (a)
(Vſque

(a) *Vide Lamprid. in Vita Heliogab. quem vltimum dicit Antoninorum Cæſarum fuiſſe.*

(Vsque adeo infandis iocus est sæuire tyrannis)
Antoninorum postremus in ordine Cæsar.
Nempe hilari dum festa natant conuiuia luxu:
Mollibus in sertis, nardique liquoribus omnis
Dum coma:certantesque hinc Ars,hinc Copia Mundi
Vectigalis opes, elementorumque coactas
Vndique delicias mensis inferre laborant;
Ecce per aduersas media in triclinia portas
Horribiles pardi, formidandique leones
Irrupere. Metus foribus simul irruit amens,
Et tremor, & gelidus circùm præcordia torpor.
Versa loci facies: fit mortis arena, theatrum
Lætitiæ: attonitis labuntur pocula dextris,
Immotæque rigent fauces. Saturanda Ferarum
Ingluuies, rapidum funus, viuentia busta
Ante oculos: nusquam effugium: subijsse recentes
Conuiuas, aliamque famem: se pabula: iamque
Armenijs laceros conuelli dentibus artus,
Iam Libycos hærere putant ceruicibus vngues.
Heu trepidæ frustra mentes, ignaraque Veri
Pectora! Cum vulsis à stirpe molaribus armis
Dedocti sæuire, emollitique resectis
Vnguibus, innocuas iras pardique, leonesque
Adueherent, solo fremitu, rictuque minaci
Terribiles laruæ, & vani simulacra furoris.
45. Hac etiam Veri ignarâ e caligine cæcus
Non semel ille oritur terror, quem prisca Vetustas
Panicon authoris Panos de nomine dixit,
Attonitas vrbes, vulgique trementia corda
Sæpe repentinis rumoribus externantem.
Qualis in armiferâ Rheni statione Quiritûm
Implicuit turmas, vinclis cum fortè solutis, (a)
Bellicus effuso præter tentoria cursu
Diffugeret sonipes. Rumor nam diditur, hostem
Arminium castris irrumpere. Cuncta pauore
Ilicet insano turbata euersaque: Nulli

Vis,

(a) *Tacit. lib. I. Annal. cap. 66.*

Vis, animus, ratio consistere : fit fuga : portis
Agmina densantur ; socijs terroribus addit
Quisque suos : suus, & coniunctim publicus omnes
Præcipitat furor : impulsi, vrgentesque vicissim
Immani cumulo exuperant, ipsisque refringunt
Pectoribus vallum. Vis nulla inhibere ruentes :
Nequicquam reuocant, nequicquam iurgia miscent
Imperiis, monitisque duces : Vbi pristinus ardor ?
Vrbis vbi inuictæ decus, & Mauortia virtus ?
En fortes animas, Gradiuigenæque Quirini
Iurandam sobolem, pugnæ quos rumor inanis
Perculerit. Nam quem fugiant? Cur castra relinquant?
Nullum ponè sequi, procul hostes, omnia tuta :
Respicerent tantùm. Vix ipso in limine portæ
Ante pedes proiectus humi Legatus, & ora,
Oraque, pectoraque obijciens calcanda, pudore
Continuit trepidos. Tantum formidinis addit,
Non explorata, & perspecta fideliter esse,
Occurrunt subiti quæ fors discrimina casùs.
46. Nec minùs id causæ validū:quòd,tota repente
Aggrediens, multò vehementiùs extima quæque
Vis agitat, summæ quàm si libamina quædam
Sæuitiæ iubeat præcedere, paruaque primò
Ad plenum modicis tandem processibus auctum
Venerit. Hinc recto naturæ maximus Author
Fœdere constituit, ne frigida protinus ardens
Sirius exciperet, vel post se duceret astra.
Rite sciens, quam perniciem violentior ille,
Et totus simul à summo seu transitus æstu
In brumale gelu, seu cano à frigore siccas
Mensis in Icarij flammas Viuentibus ægris
Adueheret : iussitque ideo per Veris amicas,
Autumnique vices lento mansuescere tractu
Oppositas tempestates : vt mollior anni
Temperies medij mortalia corpora sensim,
Progressu tacito, & fallentibus incrementis,
Tutiùs extrema ad contraria duceret. Almus
Iam

Iam velut autumni tepor, & clementia Veris
Corpora; sic animos absentum cura Malorum
Præparat, exiguo felicia tempora iam nunc
Alterius quasi permiscens discrimine sortis:
Quæ nisi parte sui media, lentoque subiret
Sic præuisa gradu; nulli non cernere promptum est,
Quàm premeret miseras grauiori pondere mentes.
47. Præterea, veluti, dum crebriùs aspera versat,
Callosam longo paulatim contrahit vsu
Duritiem cutis, infestos quæ respuat ictus:
Vtque ferunt hausto Mithridatem sæpe veneno (a)
Profecisse, sibi ne toxica dira nocerent;
Horrida sic animus crebro spectacula visu
Dum repetit, positâ sensim formidine, nullas
Iam meminit species horrescere: tristia contra
Ducit & ipse suum longo sic tempore callum.
Nemo minùs rerum metuens, ac plurima quondam
Qui timuit. Viden, vt, sæuum cum buccina signum
Edidit, & geminas aduersis frontibus infert
Mars acies; pugnæ imprudens vix arma tremente
Sustineat dextrâ tyrunculus, oraque mutet
Exangui pallore, & totos horreat artus?
At non ille vetus duri Mauortis alumnus,
In capulo cui trita manus seu pectora talis,
Seu faciem. Vegeti vultus, immotaque corda,
Et ferum pugnare. Dies suus ille: suumque
Se duci putat ad ludum. Nil dira tonantûm
Fulgura tormentorum, & ferri plurimus imber,
Nil variæ cædes, altoque in sanguine misti
Quadrupedesque, virique nouum, lugubre, timendum
Obijciunt. Satis hæc olim metuisse: suismet
Viribus edomuit sese timor, ipsaque demum,
Quæ pridem fregere animos, discrimina firmant.
48. Postremò, cui bella diu præcognita, nunquam
Huic locus, armorum auxilijs opibusque parandis,
Defuerit: quæ sors oblitum, Epicure, fefellit

(a) *Mart. ep. 77. lib. 5. Vide & Plin. lib. 25. Hist. Nat. cap. 2.*

Te ratio, procul à studio sensuque Futuri
Dum reuocas animos, doleant ne longiùs, & ne
Sepositos miserâ anticipent formidine luctus.
Haud dubium, si quis longè impendentia fata,
Attonitus, densâ offusi sub nube pauoris,
Prospiciat: neque seu veras dignoscat ab vmbris
Futilibus species; valido seu pectoris arcem
Præuisos contra insultus munimine firmet:
Sed, quæcunque Malorum absens Fortuna minatur,
In majus ferat, & visu discriminis ipso
Debellatus, inermis, humi procumbat; iniquæ
Nullum sortis erit tam deses cura leuamen:
Quin noua fortuito adijciet momenta dolori,
Æternisque pauentem animum cruciatibus vret.
Quam nos propterea (Superi conata secundent)
Hellebori Aonij succis, & Apolline toto
Funditus aggressi importunam excindere pestem.
At si, terrificos longo procul ordine casus,
Incertique vices vbi mens prospexerit æui;
Fortibus extemplo monitis ad tristia quæque
Se paret: exquirens, qua demum leniùs arte
Exilium, morbos, fallacis crimina fundi,
Hostiles ausus, damnosa incendia, letho
Præreptam sobolem, tumulatas æquore merces,
Cæteraque excipiat fatorum Aduersa; malignas
Quis neget hinc minui potiùs, quàm gliscere curas?
49. Nô negat Argolicæ Philopœmen, vltima dictus
Gloria militiæ, quem, si quæ causa iuberet (a)
Longinquos tentare ignota per æquora cursus;
Ancipitum quoscunque habitus formasque locorum
Consuèuisse acri, memorant, percurrere visu: (b)
Tum secum: Quid, si salebroso hoc limite turmas
Ducenti subitus se circumfuderit hostis?
Illius egressus, quid, si faucesque recuruæ
Obsideat vallis? Fac, deijciendus ab illo
Aggere sit: campo, fac, disponenda repente
Hoc

(a) *Vide Plut. in eius Vita.* (b) *Liu. lib. 35.*

Hoc acies. Quinam castris æquissimus inter
Hæc Abrupta locus? Quo tutior ordine præter
Insidijs natum nemus hoc fallacibus irem?
Has igitur crebro secum meditamine curas
Ille mouens, tantum ductandi cęperat vsum
Agminis, ad belli tantùm profecerat artes;
Semper vt in dubios certissima pectora ferret
Euentus: neque consilij præsentis egenum
Hostilis fraus vlla Virum deprenderet, vlla
Sterneret obiecti facies inopina pericli.
50. Magnanimi præclara ducis quę exépla tot inter
Assiduos vitæ & nobis imitanda labores:
Si modò par animis præsumere robur, iniquas
Fortunæque iuuat solidâ vi frangere vires.
Siue igitur peregrè errandum; seu cura labantem
Coniugio fulcire domum; seu Principis aures
Aggredimur votis; aliud pro tempore quidquam
Seu placuit tentare operis; ne credula pronos
Mens adeo rerum cursus, ventosque ferentes
Præcipiat; quin multa simul diuersa, suisque
Posse sciat subitò minùs æqua occurrere Cœptis.
Nempe, puta, crurifragium, mediosque latrones
Longinquum per iter, morosæ iurgia Nuptæ
In thalamo, duras votis à rege repulsas,
Et quæ plura, nigro versatis pollice Fusis,
Immites homini nent infortunia Parcæ.
Singula tum contra Sophiæ præstantibus armis
Cingendum, & valido Rationis robore pectus:
Vt neque iam velis adspirans æquior aura
Plùs nimiò abripiat, fatorum inopina cauentes;
Asperior nec mergat, ad omnia rite paratos.
51. Multa quidẽ Veterũ possem documẽta referre,
Vnde hæc in dubios animi constantia casus
Proueniat. Longum sed iter: Phœboque recenti
Cursus eget. Fessis nunc respirare Camœnis,
Perque tot exhaustos dudum salebrosa viarum
Soluere ab emerito liceat temone Iugales.

EVTHY-

EVTHYMIÆ

Liber Tertius.

1 PErgite, magnanimis dum non inuitus Apollo
Pandit iter Cœptis, Sophiæ Veriqûe beatos
Humanum genus ad fontes deducere, Musę.
Hic dignus vobis labor, hęc pulcherrima ve-
Primaque lex operis. Semperne immitia bella, (stri,
Et piceo saturi Phlegetonte Cupidinis ignes
Carmen erunt? Viduas platanos, laurosque comantes,
Et Paphias tantùm myrtos Heliconia gignent
Culmina? Lethiferis nusquam panacea venenis
Auxilium? Nusquam Fortunæ vulnera præsens
Dictamnus lenire, melampodiumque, pyrethrumque,
Et maluæ, & tamarix, Ææaque pharmaca contra
Mely laborifero fidum tutamen Vlyssi, (a)
Aut aliæ, infestis faciles occurrere morbis,
Pæoniæ frondes? Heu quàm lacrymabile vestro
Imposuit decori vulnus, qui mollibus aures
Delinire sonis, totum finemque modumque
Artis Apollineæ statuit: nullumque, salubri
Admisto Sophiæ medicamine, Pierium mel
Dulce putans, cum Pindo & Hyanteâ Aganippe
Cecropij abrupit fœdus sociale Lycei?
Hinc leuibus demptus studijs honor: hinc Sapientûm
Vocibus acta rea, & turpi damnata Poesis
Exilio: neque musarum Phœbique sacerdos
Iam pluris, fatuæ quàm qui iocularia turbæ
Vendit Agonalis rhapsodus in æquore circi.
Vnicus amborum quando labor, otia vano

Fallere

(a) *Homer. Odyss. lib.* 10.

Fallere desidiæ cultu, nugisque canoris
Vecordes animos stolidi oblectare popelli.
Per me equidem non hæc vobis infamia, Diuæ,
Hæserit, Aonides, neque magno inuenta Platoni
Abnuerit te, Phœbe, suum Respublica ciuem.
Ingenij steriles lusus, & ficta laborent,
Mille per ambages rerum nexusque decoros,
Composuisse Alij miracula: plurimus, Euge,
Admirans, bellèque, puer quibus accinat, & quæ
Attonito relegat vultu, moduletur, anhelet.
Scilicet hæc tantis merces sudoribus æqua?
Hoc pretium, vigiles mediâ cur nocte lucernas
Quis bibat, & viuos iratis morsibus vngues
Vellicet? Ignaui, aurarum ludibria, cantus,
Deliciæque leues, & inania serta valete.
Me iuuat humani cordis lenire dolores,
Dulcis ad EVTHYMIÆ sedes, atque aurea templa
Prælucere facem Mortalibus, inque peditos
Virgultis, salebrisque, & tortilibus labyrinthis,
Quà liceat, vitæ calles aperire beatæ.
Non secus, ac, superi quondam per inania Mundi
Errantem procul, & naturæ arcana mouentem,
Primus ab immensâ longarum ambage viarum
Sophroniscìades mediæ in commercia vitæ (a)
Deduxit Sophiam, propioraque dicere tandem,
Et magis humanas ad res facientia iussit:
Ingenium formamque Boni: quis corporis vsus:
Vnde animus felix: ratio naturaque fines
Quos statuant: tenebris qua se mortalibus arte
Eripiens, superi synceros luminis haustus
Mens trahat, & patrio iam nunc assuescat olympo.
2. Quas igitur Fortuna hilaris spes suscitat, & quos
Longè infesta metus ægris auellere fibris
Hactenus experto, superest mæroris iniqui
Vulnera iam fouisse, & queis felicibus armis

D Stre-

(a) *Cic. pr. Academ. Quæst. & 5. Tuscul. & Laert. in Vita Socratis.*

Strenua se medio tegat in certamine virtus,
Pandere: collatis quoties Mars vndique signis
Incubuit, volitantque hostilia spicula circùm,
Et varij luctus, & plurima mortis imago.
Magnæ molis opus. Fortem nam fingere, belli
Dum tantùm timor, & vulgus fòrs audeat, immo
Plùs vulgus, quem sola mouent præsentia, quique
Vix hebetes animi sensus trans obuia mittit.
Ast, vbi consertus pede pes, totâque furit vi
Iam præsens Gradiuus, inexpugnabile robur,
Immotum placidæ frontis seruare tenorem,
Non nisi paucorum decus est, quos plebis aceruo
Seposuit, quibus & triplici Sapientia maior
Ætherei nexu chalybis præcordia vinxit.
Sic olim, Idei repetens cum nobile furtum
Hospitis vltrices passim iuraret in iras
Græcia; Dardanidæ, tutò inter pocula fortes,
Absentem verbis impunè ferocibus hostem
Vincebant, nemo non Hectore promptior, arma
Nemo piger fremuisse, tubasque inflare loquendo.
Actum de Danais: Iuuenum quot pectora; ahenas
Tot Patriæ turres, tot posses dicere Martes.
Hic sibi de geminis pæana canebat Atridis:
Hic Telamoniadem, septenis rapta iuuencis
Tergora ferrato nequicquam vmbone mouentem,
Strauerat: Ille Thetin lugubria ferre iubebat.
At postquam medium nusquam mare: Græcia postquā
Ante oculos; hinc Myrmidones; hinc fortia bello
Argiuûm, ac Dolopum Phœbejs agmina muris
Successere; rotasque cruento in puluere flexit
Cuspide Peliacā agnosci manifestus Achilles;
Tunc nimij flatus cecidere, & grandia verba;
Tunc patuit virtus, patuit socordia: visus
Tunc Paris est Paris, & magnus se protulit Hector.
3. Ergo, vbi fatorum non euitabile numen,
Infestique premunt casus: seu turpis egestas
Sordibus æternis inopem squalescere cogit;

Seu pubescentes in patris gaudia Natos
Ferrea præcipiti demersit funere Clotho;
Seu quouis demum mens vulnere læsa; cauendus
Illorum venit ante alios miserabilis error,
Pectora qui penitùs mærori tradere gaudent,
Inuoluuntque suis totos se luctibus: &, cum
Rebus ab aduersis animum ad meliora referre,
Solarique ægros liceat ratione dolores;
Quælibet infesti auxilia auertuntur, amantque
Non alijs tantùm, sed vel sibi posse videri
Plùs miseri: fidusque adeo si fortè sodalis
Extenuet blandis lugentùm vulnera dictis;
Ilicet irati obsistunt, sortemque malignam,
Tanquam aras patriosque focos, defendere certant:
Maxima ceu cladis sit portio, clade putentur
Si pressi leuiore. Tuis heu cæca fauere
Mens Hominũ lacrymis! Quæ non in deuia præceps
Volueris, errantem Ratio ni fida gubernet?
Si Mala, quæ luges, ingrata; quid illa tueri
Vsque iuuat? Si grata; piget cur ferre? Fatendum
Ocyùs alterutrum: vel mitia carpis iniquè;
Vel grauibus stulto indulgens blandiris amore.
4. Hæc igitur miseræ sortis seu cæca voluptas,
Seu leuis ambitio procul ableganda, magisque
Consilij toto pugnandum est robore, luctum
Vt sibi mens minuat, se seque reducat ab illo,
Vndique certa sui conquirens pharmaca morbi.
Sic opifex docuit gaudendi Epicurus, & idem
His primum instituit se legibus. Vltima testis, (a)
Dilecto comiti quam scripsit, epistola. Nempe
Lethiferis illic morbi suprema minantis
Vrgeri miseros immanè doloribus artus
Nunciat: at solos artus: consistere mentem
Vim supra sensumque Mali: quòd scilicet ipse
Auocet hanc aliò prudens: interque ruinas
Membrorum, vacuàsque colos, & acerba propinqua

(a) Laert. in Vita Epicur.

Iura necis, releuet sese, memoranda volutans,
Quæ vulgo ediderat studiorum Inuenta suorum.
5. Nec verò non prompta salus: non plurima certū
Vulneribus, quæ sint, & quanta ea cunque, leuamen
Suppeditat ratio. An talis non illa, receptus
Communis primam vitæ quam suggerit vsus?
Si tibi nil, quouis durarum in cardine rerum,
Euenisse noui reputes: sic publica volui
Tempora, sic hominum decurrere fata: sub ipso
Ilicet hanc cunctis legem viuentibus ortu
Propositam, vt, varius quæcunque volubilis æui
Fert color, haud aliena sibi discrimina norint?
Nemo, vbi supremum iam voluit Aquarius annum,
Ignauo gelidas constringi frigore venas
Miratur, rapido vel rursus ab igne resolui,
Lucida cum Phaeton Nemeæi terga leonis
Insiliens geminis cælum feruoribus vrit.
Nempe quòd hunc illis innatum mensibus vsque
Scimus, & æterno sancitum fœdere morem.
At neque naturæ stabili minùs ordine fixum,
Perpetuumque homini est, ferat vt communia fata,
Et sortis quascunque vices, rerumque labores,
Cur igitur, si deinde repens quis talia casus
Attulit; iratus querulis clamoribus astra
Conueniat, ceu mira, sibique indebita, præter
Naturæ morem, & fas omne, incommoda passus?
6. Heu grauibus curis, longisque laboribus empta
Res perijt. Quid? Te pennas vulsisse fugaci,
In noua ne porro transiret iura, putasti?
Non alias, aliasque, tuam quàm viseret ante,
Mutarat peregrina domos? Cur certior vni?
Cur tibi, quàm Dominis plûs fida prioribus esset?
Sortis id ingenium certè, sua semper in orbem
Huc modò conuertens, iamque illò vt munera, Nulli
Perpetuam stabili addicat se fœdere. Ritu
Auspicijsque tuis si fas tibi ducere vitam;
Quin patiare suis illam quoque moribus vti?
At

At geminos etiam, vix pubescentibus annis,
Inuida præripuit, nostræ suprema senectæ
Qui requies, fuerantque domus spes vnica, Natos.
Et nunc heu patrios, cinis immaturus, amores,
Venturumque simul genus, & promissa nepotum
Gaudia crudeles secum rapuere sub vmbras:
Nec mihi seu vitæ columen, seu funeris hæres.
Canitiem auxilijs orbam, nomenque parentis
Funditus elatum miseror. Sed, num noua ludi
Hæc miseri facies? An non, vel prolis acerbos
Ante obitus, vitâ poteras didicisse magistrâ,
Natorum quæ conditio: qua lege parenti
Obueniant: quàm prona rapi, quàm labilis ætas
In tumulum, vanâ somni fallacior vmbrâ,
Mobilior folio, rapidoque fugacior Euro?
Hæc adeo si nota vnus nescisse fateris;
Viuendi næ tu nimiùm peregrinus & hospes.
At, si certa sedent olim; perstringis iniquo
Communes Parcas, immotaque fœdera questu.
En age, noctifero si quisquam vespere, pronum
Herculeas mergi aspiciens Titana sub vndas,
Indignum, nullâque nefas ratione ferendum,
Clamaret: Mundique vicem commotus, auaræ
Iurgia Naturæ tanti pro crimine furti
Diceret, immitem vocitans e matre nouercam;
Non illum capitis vacuum, & sine corde putares?
Quid? Si, nimbisonæ per inertia tempora brumæ,
Lugeat exutos hic idem floribus hortos:
Nec secus, immani quàm vulnere fixus, Iniquis
Heu me progenitum auspicijs, & Numine læuo!
Ingemat. Vt semper nostris illudere gaudet
Votis inuida sors? Vt tristia quæque malignis
In caput hoc radijs collimant sydera? Dulce
En decus hortorum, pictique superbia Veris,
Per sua deiecti folijs marcentibus arua,
Interiere, omni frustra quos sedulus arte
Nutrieram, flores: liquidam de fonte propinquo

Ipſe quibus vitam gaudebam affundere: templis
Vnde honor, vnde mihi toties redolentia ſerta.
Proh crudelis hyems! Proh barbara! Nil adeo te
Pulchra mouent? Teneræ nil contigit illius ergo
Pubis amor? Tam formoſos excindere fœtus
Immites potuere manus? Quonam tua ferro,
Aut adamante rigent præcordia? Talia ſi quis,
Ploratu ſe triſti, & flebilibus lamentis
Conficiens, rigidæ ingeminet conuicia brumæ,
Nec laniare genas, paſſos aut vellere crines
Temperet; Anticyram non ocyùs ire iubebis,
Quæſitum ſtolidæ purgamina mentis? Ineptas
Non riſu excipies lacrymas, annique niualis
Perpetuum hunc morem, certa hæc conſtare docebis
Tot ſæclis iam iura? Tuus dolor ille, receptas
Dum grauiùs vitæ leges, humanaque fata
Excipis: oſtensâ ficti ſub imagine luctùs
Ipſe lates, moreſque tuos tibi fabula veraz
Obtulit. Anticyram (quid ceſſas?) primus adito,
Quæque Alijs caneres, tibimet ſolatia ſumas:
Rite memor ſacramenti, in quod luminis oras
Protinus intrantem Natura & Numen adegit,
Vt, ſi dulce foret naſci, mortalia ferrés.
Et veluti, ſi quando procul natalibus aruis
Externum te ducit iter; flagrantia ſolis
Spicula, pingue lutum, ventos, vim pulueris, imbres,
Fumoſæque olidum ferâ de nocte tabernæ
Hoſpitium vacuo irarum fers pectore: tales
Quòd tibi nimirum caſus prædixeris, & quòd
Hæc peregrinarum appendix conſueta viarum;
Haud ſecus in vitæ curſu, quæ triſtia cunque
Obtigerint, ſubeunda, pari fer robore mentis:
Tale viæ genus hoc reputans, nec poſſe, per illam
Ingreſſos, alijs homines decurrere fatis.

7. Altera quin etiam primo hoc de fonte, leuandos
Ad luctus, medicina fluet: quòd, triſtia rerum
Fatali cum ſuſtineas ex lege; quibus te

Aduer-

Aduersis inimica premit Sors casibus, ijsdem
Et reliquum primo Mundi nascentis ab æuo
Pressit adhuc mortale genus, neque seciùs ijsdem
Vsque sub extremos æui superantia cursus
Sæcla premet. Solus communis in ordine vitæ
Exemplum si triste fores; non prorsus egeret
Tunc veniâ causâque dolor: nunc lumina vastum,
Quà Phœbo sub vtroque iacet, dimitte per Orbem
Mentiar, innumeris si de Mortalibus vllum
Inuenias, liquido cæli quem munere vesci
Fata sinant impunè. Grauis iam tempore longo
Incubat Huic, durisque premens complexibus angit
Pauperies: patrijs detrusus finibus Alter
Ignotos circùm fines miserabile ducit
Exilium: plenas Natis exanguibus vrnas
Ille fouet gremio lacrymans: lethalibus æger
Hic podagræ, laterumque doloribus, inter acerbos
Corporis exhausti morsus, cessantia fata
Increpat, & vixisse, miser, quàm viuere mallet.
Quid tibi iam species alias, & nomina dicam?
Ictericos, elephantiacos, intercute lympha,
Igne laborantes sacro, pleuritidis haustos
Ense latus, durâ anginæ vi guttura pressos:
Horrida tot lethi simulacra, tot vndique tetras
Morborum facies: numerum quêis reddere si quis
Fòrs velit; Ionij fluctus velit æquoris idem
Percensere, vel, extremo referente Nouembri
Intempestam hyemem, quàm multis, dicere, Pindi
Vmbriferum caput, Apenninigenasque caducis
Denudent folijs Borealia flamina quercus.

8. Hactenus at vulgi clades. Quid? Luctibus ijsdem
Aurea misceri nunquam penetralia regum
Cernimus? Humanos ignorat purpura casus?
Fortunæque super nimbos humilesque procellas
Impauidam cælo attollunt diademata frontem?
Quin sors imperij, quò celsiùs edita, lapsu
Hòc præceps grauiore ruit: maioraque quantò

In spatia immanem se porrigit; obuia tantò
Insidijs, telisque magis. Non publica solùm
Fata hominum subeunda: (licet subeantur & illa)
Sed proprijs iactatur adhuc, vnique dolendis
Turbinibus. Iam finitimi molimina regis
Sollicitant, bellumque aduersum, & fortior hostis;
Iam vulgi subitos renuentis fræna tumultus,
Et dubias tremit ancipiti sub pectore fraudes.
9. Quæ quibus exẽpla anteferã? Discede Vetustas,
Cum Priamis, Crœsisque tuis. Quid syrmate nigro
Funestam Oedipodis, funestam Agamemnonis aulam
Obijcis? Haud nostro infelix hæc gloria sæclo,
Haud diræ genus hoc famæ non suppetit, Orbem
Posse ruinarum ingentûm terrore superbo
Concutere, & plures scenis donare cothurnos.
Spargentem subitos augusta per atria luctus,
Imaque mutantem summis, & fronte reuulsas,
Vixque adeo non cum trepidâ quoq; fronte coronas
Imposito pede calcantem sat vidimus Ipsi
Fortunam: sunt & nobis feralia, Thebas
Quæ valeant, & quæ solari, exempla, Mycenas.
Testis, qui Geticum, subitus fragor, increpat axem,
Pulsaque terrifico Byzanti Regia motu.
Pangæas trepidare niues, Rhodopeaque saxa,
Et dubijs video nutantem rupibus Æmum.
Insonuere poli: diroque à littore cursum
Territus in sese reuocans, fugientibus vndis
Vix non oppositam texit Chalcedona pontus.
Nec mirum. Odrysius, tot quondam gentibus, & tot
Imperijs, regnisque caput sublime, tyrannus,
Nubifero immanis solij de culmine, centum
Per medios, centumque gradus, quos altiùs, atque
Altiùs extantûm series cumularat honorum,
Præcipitem duxit fato impellente ruinam.
Qualis, Peliaco extructam cum vertice molem
Ingentisque Ossæ, atque Ossam calcantis Olympi
Iratus trifido disiecit Iuppiter igni;

Pro-

Proxima nequicquam trepidanti apprendere nisu
Sydera, Taygeten, vel Parrhasiam Cynosuram
Conatus, liquidum retro per Inane, Parentis
Attonitæ in gremium, versâ ceruice, Typhoëus
Corruit, & vasto tremefecit pondere Mundum.
Quàm dispar facies? Primum qui nuper habenis
Flectebat, mediumque diem: quem mille phalangas,
Mille sagittiferos rapientem in bella maniplos
Horruerat, tantis impar prope viribus, Orbis;
Exutus tumidam rapto diademate frontem,
Victus, inops, sceptro, libertatique superstes
(At tu iustitiam coleres, inuictaque magni
Fœdere ne rupto tentasses Cæsaris arma,
Perfide regnorum latro) seruilia mordet,
Pars populi, iam fræna: angusto & carcere clausus,
Carnificis dextram, laqueique ignobile fatum
(En regni pretium) iugulo impendere tremiscit.
10. Atq; vtinam meritos tantùm sors illa tyrannos
Plecteret, indigni neque tristius Anglia fati
Obîjceret documentum. Heu qui te verbere surdo
Eumenidum colubri, Cælo fidissima quondam
Insula, nunc regi iuxta, Cæloque rebellis,
Ad Tamesis ripam Geticos transferre furores,
Lymphatam pepulere? Axis quònam ille Britanni
Sol abiit, tanto Cælestûm munere fessis
Donatus populis Princeps, quo sceptra tenente
Decolor antiquum reuocari cæperat ætas
In pretium? Iacobus vbi, tua gloria, certum,
Iacobus, patrij columen, tutelaque Mundi?
Illudne augustum caput, illam pondere quouis
Curarum maiorem, & natam ad publica mentem
Commoda ciuili rabie, & popularibus ausis
Imperio extrudi potuisse? En perfidus, en quò
Præcipitet mentes furor, atque in viscera lapsum
(Ah Stygiam pestem! Ah Lernam eluuiemq; Malorū!)
Hæresis infandum virus. Pulsum ilicet omne
Fas animis: nihil integri sub pectore sensûs:

Nusquam dedecoris pudor, aut reuerentia famæ:
Sed furiæ, indomitumque nefas, exutaque frænos,
Ac sceleris mens tota sui. Communia nempe
Iura hominum violare, & pactum rumpere sceptris
Obsequium metuant, qui, Religionis auitæ
Fœdera nil veriti, & sacros confundere ritus,
Ipsa etiam summi imperia excussere Tonantis?
Iuratur facinus, dirum, intestabile, vecors,
Horrendum facinus, quod toto non patet aluêo
Effusus Tamesis, non Naupactei Acheloi (a)
Flumina, non, quantus quantusque est, omnibus vndis
Expiet Oceanus. Stygio sæuissima cornu
Dat dirum populis belli discordia signum:
Exarsere animi; cinctæ hinc serpentibus atris
Immanes Cromuelli vmbræ exitiale furoris
Cordibus inspirant virus; non segnior inde
Sanguinolentum aperit iugulum, plenisq; Momuthus
Exceptum manibus, Nessei peste eruoris
Tetrius, effundit vulgi super agmina tabum.
Perfida iamque odia, atque animi patuere rebelles,
Confessumque nefas. Sceptri spes nulla tuendi:
Vix fuga, vix tutò fas est sua perdere regna.
Quis tibi tunc sensus, regum fortissime, iniquis
Cum populi furijs, & proditione Tuorum
Nil grauiùs Patriâ, regnoque horrere coactus,
Estensem thalami sociam, tam proxima cordi
Pignora, partem animi tantam, genitumque paternis
Nuper in imperij titulos, spem nominis vnam,
Et generis, Gnatum, cuius vagitibus Orbis
Lætus, Io, &, Io, lætus responderat æther,
Depositum pretiosum vndis pelagoque furenti
(Proh quantum fati ventorum e lance pependit!)
In quoscunque dares casus: telluris iniquæ
Mox rabidas hyemes, peioraque littora ponto
Effugiens, tumidi ipse etiam per stagna Profundi,
Augustus sequerere, vndis miserantibus, Exul?

Nil

(a) *Vide Ouid. lib. 2. Fast. sub initium.*

Nil tamen hosti actum : pulsus fers omnia tecum :
Instabile externumque Bonum, Fortuna recessit ;
Sed virtus, tua Summa, manet : quin nuda videri
Pulchrior est, meliùsque suos dat nosse nitores,
Dum nihil extra se mirum spectantibus offert.
Heros dimidius sub Regnatore latebas :
Nunc demum, qui sis, quantus sis, perspicit Orbis.
Eiectum per vim solio quis credat auito?
Deserti potiùs, condemnatique vocentur,
Qui talem solio pepulere. Haud Principis istud,
Exilium populi est. Quævis tu littora lustres,
Orbe tuo, ceu Sol, semper conuerteris : ille
Cum Patriâ, atque ipsâ, probro pœnæque relictus,
Exulat in Patriâ. Vis vltima quæque minari
Sontibus? Haud vltra rediturum in regna mineris.
Sed redeas potiùs. Sæui iam pœnitet Ausi
Perfidiam : insanos iam damnat & ipsa furores :
Iacobo nec regna, ereptum sed mage regnis
Iacobum, oppositas sortes, alternaque fata
Iudicij vero librans examine, discit.
Vosque adeo, o Superi, (trepidis fat cognita Virtus
Casibus aduersa euicit, meruitque secunda)
Magnanimum Heroem, & plùs visum rege, paternis
Dum caruit regnis, natiuæ reddite sorti.
Ceu Volucrum regem, & solis phœnica Volucrem
Non perimit, renouat fœcundæ mortis imago ;
Sic regum phœnix fortunæ à funere, solis,
Æterni absumpsit solis quam feruidus ardor,
Altera iam ducat rediuiuæ exordia lucis,
Inque Caledoniâ regnet feliciùs aulâ.
Euenient. Verùm hæc Alijs, queis liber Apollo,
Altiùs & plectri sonitu maiore canenda.
Sat mihi, communis fati ad solatia, duros
Sceptrorum casus, inflictaque vulnera summis
Frontibus Æschyleo cantu retulisse, nec ipsas
Immunes rapidis fortunæ à motibus aulas. (pers,
11. Quidnã igitur? Proprij nemo cũ ponderis ex-

Nemo suas Cæli pro respirabilis vsu
Non lacrymas soluat; communia fallere solus
Iura velis, durisque nihil dependere Parcis?
Hoccine Mortalem fas poscere? Voluitur omne
Fluctibus assiduis socium genus: & tibi luges
Non parci? Querulis & vocibus astra fatigas,
Quòd non excipiant te de tot mullibus vnum?
Dic, vbi frons tua? Quò sensus, ratioque recessit?
12. His adeo monitis Darij regis, ademptam
Vxorem, viduosque toros sine fine dolentis,
Saucia Democritus præcordia lenijt. Ægri (a)
Scilicet augustum subiens penetrale tyranni,
Desine perpetuis, Rex, desine fletibus, inquit.
Namque ego dilectam (licet irremeabilis Orci
Lurida fatali stagna exuperauerit alno)
Vxorem liquidas cæli reuocare sub oras,
Iniustamque nigro raptori auertere prædam
Spondeo. Nec nimio munus tam nobile sumptu
Poscit emi: gelido tria tantùm nomina busto
Incidisse hominum liceat, queis tota secundo
Tramite inoffensi series defluxerit æui;
Dulcibus extemplo Superis, & reddita luci
Ibit in amplexus cupidi Regina mariti.
Tu Famulos (promissa mouent si gaudia) regni
Quaslibet actutum patrij dimitte per oras:
Felicem inueniant numerum, & signanda reportent
Nomina. Prona fides dictis. Immensa cupido
Quid sperare neget? Lecti, mora nulla, Ministri
Oppida, tecta, agros, nota, atque ignota locorum
Circumeunt, vigilique explorant omnia curâ.
Nequicquam: vacuus labor omnis, & irrita cura.
Ergo iter ad Dominum relegunt, triademque beatam
Ilicet à foribus primoque in limine iussi
Reddere, per sacros ignes æternaque Mithræ
Numina, (relligio Persis quæ maxima) nullos,
Humani cultûs regio quà conscia, iurant,

Non

(a) Iulian. Cæsar ep. 37. ad Amer.

Non obitos, non excussos sibi rite Penates.
Vana tamen studia, irrisos cecidisse viarum,
Atq; operum sumptus: nullo sub sydere quemquam,
Candidæ perpetuò vitæ cui Summa, repertum
Terrigenam. Capto Sapiens tum tempore, Iamne
Ergo vides, inquit, Regnantûm maxime, cunctis
Hanc adeo legem positam Mortalibus, viuis
Quisque volens, nolensque suos pro parte virili
Vt subeat casus? Quocirca, te quoque Diuûm
Numina dum fragili voluerunt semine nasci;
Ne tumidus nimiùm, videsis, habeare, tuique
Oblitus generis, communia pendere vitæ
Abnueris solus si vectigalia, teque
Fata hominum indignere hominem promiscua ferre.
13. Nec mihi se plures quisquam vidisse reponat,
Inscribi tumulo qui Regnatricis Eoæ,
Frustrarique sagax Graij Sapientis acumen,
Fortuito læsi nunquam discrimine, possent.
Esto, aliquem genus id liceat producere; quid tum?
Exempla hunc inter censebis, an inter habendum
Prodigia, Hetruscis olim lustrata libellis,
Degeneres vtero fœtus, matrique timendos,
Sanguineosque imbres, pecudesque humana locutas,
Et gemino de sole diem, dubitantibus astris
Hunc, illumne patris dignentur honore? Sed ipsos
Hos tamen, humanæ quos ceu miracula sortis
Ignari colimus, quàm multis longior ætas
Casibus objiciet? Liceat modò viuere; quanto
Reflantûm miseros ventorum turbine volui
Aspicies? Quæ venturis spectacula scenis,
Materiem tragico quantam debere cothurno?
Et tibi læta diu fors illibataque primæ
Fluxerat ætatis series: fors & tibi plures
Inuidere, rotæ volucris de culmine, qui nunc
Præcipitem sensu partim miserantur amico;
Partim etiam fastu gaudent calcare proteruo.
Vidi ego, quæ, cæli toties secura, marisque,

Naufragas Libyæ syrtes, Ægæaque saxa,
Et Siculos velis impunè audacibus æstus
Luserat, æquorei supremo in limite cursùs,
Littora dum nautæ iamiam subeunda salutant,
Sertaque festiuæ imponunt victricia puppi;
Cautibus illisam cæcis periisse carinam. (a)
Nil certum fatis: ambigui periura fauoris,
Vsque sub emeritam multos Fortuna senectam
Amplexu toto fouet, immensisque saginat
Muneribus, titulos, & honorum insignia circùm
Accumulans: quò nempe suas (is denique finis)
Rite coronato ducti mox vertice ad aras,
Splendidior sæuis procumbant hostia Sacris.
14. Consule Romulidûm fastos. Non littore talis
Victima Niliaco Magnus? Non curia tali
Victorem obstupuit Socerum procumbere pompâ?
Ille triumphati Dictator maximus Orbis,
Bellorum, pacisque potens, lex vnica legum,
Vnicus heroum phœnix, post addita Rheno
Vincula, post domitum Oceanũ, innumeramq; cruentis
Thessaliæ in campis, vno certamine messem
Palmarum segetem, vrbanæ (quis crederet?) ipso
Pacis in amplexu. Sed cur notissima vulgo
Vlteriùs monumenta sequor? Tu Græcia profer,
Tu potiùs Samii fatum lugubre tyranni. (b)
Vix hominum sese Dea cæca benigniùs vlli
Credidit, admoto vix blandiùs vbere quemquam
Fouit. Iter pronum cæptis, spes nulla secundo
Fine carens, nullis longè sua copia votis.
Ne multis morer; ipsum etiam fastidia tandem
Mutati nunquam Superûm cepere fauoris:
Ipsum etiam faciles adeo per plana, sine vllo
Obice, lassarant cursus: iamque esse timori
Ille, nec immeritò, præter moremque, modumque
Cæpe-

(a) Fingitur visum, quod potuit contingere.
(b) Val. Max. lib. 6. cap. 12. & Herod. lib. 3. de Polycrate.

Cæperat immotus fati tenor. Ergo seuerum
Sollicitus Nemesis numen, Diuûmque piare
Inuidiam, cupiensque aliquo, inter prospera rerum,
Quid dolor, explorare, & quid sors altera, gustu,
Auulsam digito, sibi quæ carissima, gemmam
Æquoreas iecit, pretium mæroris, in vndas.
Sed vani iactus: neque sic lugere, volenti,
Fas fuit. Oblati siquidem mox piscis in aluo
Amissum reperit lapidem, gaudensque recepit.
Quænam igitur tam securi meta vltima cursûs?
Feralis crux nempe, in quam crudelibus actus
Idem odijs, variæ documentum flebile sortis
Præbuit, & nullum duras euadere vitæ
Posse diu leges securum hilaremque probauit.
15. Quid? Quod vim rigidę fortis nō singula tātùm
Per capita, ablato cæcam discrimine, ferri;
Sed leuiùs tibi, quàm plerisque, incumbere cernes.
Ecquid enim tam triste subis, abstergere fletus
Quin grauiora queant te circùm exempla? Reuolue
Sis animo, quot nunc, inopes, diuturna maligno
Vix mendicatæ Cereris ieiunia frusto
Solentur, Cereris, presso quam dente resolui
Indocilem rigidâ conspectam à Gorgone iures:
Nec laris exigui saltem sit copia, fæuas
Ad Boreæ, Caurique minas, sed sub Ioue nudo
Hybernas agitent, quà nox deprenderit, vmbras.
Effera quàm multos arthritis, & acriùs vrens
Calculus ad mortis speciem, totumque fatigat?
Contemplator & Hos, piceâ, qui, nube sepultis
Luminibus, toto proscripti sole dieque,
Nulla diu roseæ delibant gaudia lucis.
An, rogo, non tali collatus cum grege, felix
Ex misero possis, atque inuidiosus haberi?
Quod grauiùs, quàm mortali pro robore, fati
Incumbentis onus, nulloque Atlante ferendum
Ipse vocas; tenuem non Illi ponderis vmbram,
Non lucrum, munusque suâ præ sorte putarint?

Illas

16. His tua si sapiens, alienaque pendere fata
Lancibus instituas; quàm tecum molliter actum
Protinus agnosces: neque iam sic nubilus istam,
Quæ vacuos humeros tenuis vix sarcina tangit,
Obijcies Superis, meritos quin gratus honores,
Pro maiore adeo ærumnarum parte remissâ
Exolues, qua pressa virûm tot millia cernis:
Quæque, per humani generis communia iura,
Nil fuerat, cur, præterito te, iustiùs illis
Assignanda foret. Quòd si, post talia, fatis
Inuisum te pergis, & vltima dicere passum;
Hac querulum iusti scitâ ratione Solonis (a)
Compellare iuuat. Summus, fac, rector olympi
Omnia Mortales iubeat sua pondera, queis nunc
Hi grauiùs, leuiùsque Alij torquentur, in vnum
Communem pariter cumulum deponere, & inde
Seu positam rursus sibi quemque assumere; iustam
Seu potiùs cunctos, nullo discrimine, partem.
Hæc si conditio detur; quæ mens tua? Fascem
Num proprium retinere velis? An, fœdera legis
Alterius subiens, ex illo vnde vnde coacto,
Digestoque iterum totiùs fortis aceruo
Ducere cum reliquis partem Mortalibus æquam?
Ni fallor, grauiùs multò noua sarcina frontem
Tunc premeret: mallesque adeo præsentia ferre
Pondera, ceu melior fati, leuiùsque futurus
Sic miser, æquales quàm si pro parte virili
Omnibus ærumnas communis diuideret fors.
Quin Alios igitur, iustâ queis lance Malorum
Abnueres par esse, animo proponis, & inde
Opportuna refers duri solatia casùs?

17. Retuleris sanè, Leporum ni amentior ipso
Sis grege: cui certam lux hinc oblata salutem
Iamiam mersuri tulit ipso in cardine lethi.
Scilicet hos quondam (Æsopo si credimus; & quis
Æsopo

(a) *Val. Max. lib. 7. cap. 2.*

Æſopo ambiguus cunctetur credere ?) lucis
Inſanum vitæque odium, tot caſibus actos,
Obuia tot fata aſſiduo terrore pauentes,
Supremum properare diem, atque occurrere Parcis
Impulerat. Quid enim ſeſe ærumnoſius vnquam,
Quid magis exoſum Superis, grauioraque Titan
Viderit iratæ obiectum ad ludibria ſortis ?
Queis nihil armorum : nullæ ægro in corpore vires,
Nuſquam animus præſens : ſed, ſi quæ, tota ſalutis
In pedibus ratio : bella hinc metuenda Ferarum;
Hinc hominum : trepidi ſemper ſub pectore motus :
Nilque parùm validum, ſeu frondea concitet Eurus
Murmura, ſeu viridis quaſſet dumeta lacertus,
Attonitas replere fugâ, & formidine mentes.
Nec piget obſtrictos tam duris legibus annos
Ducere? Funeſti valeat quin ætheris vſus.
Sat luci, lacrymiſque datum. Mors vna Malorum
Effugium. Moriamur, & vltro in fata ruamus.
Inſtar habet ſi vita necis; vitæ vltima finis
Ortus erit. Finire necem, haud periiſſe; renaſci eſt.
Hæc alij paſſim, ante alios hæc plurimus omnes
Taphrocharis (priſcum genus olli, & clara parentum
Nobilitas : ſed facundæ præſtantia linguæ
Plus proprij addiderat decoris) clamore diſerto
Ingeminans, vulgi ad proceres, vulgumque fremebat.
Triſtibus ergo acti ſtimulis, cæcoque furore
Præcipites mortem iurant : bacchatur in omni
Pectore mors : primus naſci, extremusque perire
Lucis amor ceſſit. Stat, non poſcentibus vltro
Reddere depoſitum fatis : ſtat, quod ſuper æui
Parcarum net nigra manus, damnataque cæli
Munera proieciſſe, & nil crudelibus auris,
Nil vltra debere tibi, Natura. Paluſtri
Haud procul vmbroſam complêrat gurgite vallem
Stagnum abruptum, ingens. Liquidi rapit illa ſepulcri
Spes animos : aduerſa ruunt in fata, ſequentûm
Quo neq; vim fugerent, curſu. Hic demergere vitam,
Et

Et vitæ miseros vnà demergere casus
Fas erit: hic portus curis, hæc meta laborum.
Salue optata palus. Sic illi, & triste subibant
Iam littus, peritura cohors. Sed, parcere mitis,
Æquius ignaris, quàm, quod per fata vouerent,
Auxilij genus vnda tulit: vitamque relinquens,
Nil nisi sollicitæ exhausit fastidia vitæ.
Vosque adeo, molli quas tunc herbosa fouebat
Ripa sinu, taciti, ranæ, gens garrula stagni,
Dum, sonitu impulsæ venientûm, corpora notas
Præcipiti hinc, illinc saltu vibratis in vndas;
Vos rabiem miseris infixam, ægrosque dolores,
Ac lethi stimulos fluctu mersistis eodem.
Hoc satis, hæc Leporum gentem seruauit imago.
Mirantur, subitò refugas, seque esse timori,
Attolluntque animos. Iam non postrema videri
Sors sua: quæsitæ iam deferuescere sæuus
Mortis amor: solùm iam deesse, atrocia primus
Qui reuocet Consulta, & viuere suâdeat, author.
Quis fuit is? Cupido egregium da noscere vati,
Calliope, Herois nomen: superesse nepotum
Da memori famæ seruatoremque parentemque
Auriti generis. Præsens tibi tota Vetustas:
Sæclorum nos impliciti caligine: & atram
Lethæa ante oculos glomerant obliuia nubem.
Ergo animi prudens, nec seu genitore Podauro,
Milophago seu fratre minor, dubia agmina spectans,
Rhinomacer placido sic ore silentia rupit,
Sic sociam diris pubem reuocauit ab orsis.
At quæ nos properæ necis importuna cupido
Sollicitat? Nempe imbelles Natura creauit.
En Alios, trepido queîs plus sub corde pauoris,
Queîs minus attonito inseruit sub pectore cordis.
Cur sortem damnare libet, quam suspicit, & cui
Sese humili genus hoc impar terrore fatetur?
Viuamus Lepores, audent si viuere ranæ.

18. Atquì maius adhuc, longèque potentius ægro
Auxi-

Auxilium fuerint Aliorum vulnera, si, quo
Illa ferant îjdem vultu, & quo pondere mentis,
Insuper obserues: tranquillâ vt fronte dolorem
Dissimulent: vt, vel lapsi afflictique, prementem
Fortunam super assurgant, fatique ruinas.
Talia, credo equidem, spectantem exempla pudebit
Immodico questu casus vrgere minores:
Nimborumque minas inter cælique tumultus,
Innubes roseâ pingi Thaumantide vultus
Posse scies, animumque suo radiare Sereno.
Nec tibi magnanimos heroas, & inclyta fastis
Nomina, Anaxarchi letho insuperabile pectus,
Crescentemque animis rerum per damna Catonem
Obîjciam. Mediæ vel plebis in ordine, siccis
Luminibus multos ea passim fata subire
Aspicies, queis ipse, & adhuc leuioribus ictus
Fœminea effundis bilem in lamenta, diemque
Proîjcis, iratus Superis, vitæque, tibique.
Nam quæ tam miseri (libeat perpendere) luctûs
Materies? Teneris illusit bruma racemis,
Palladios fœtus decoxit fortior æstus,
Inuida spem largæ Cereris rubigo fefellit.
Hinc dolor, hinc lacrymæ: Quî conclamatus, & omni
Deiectus spe viuam? O fœda inscitia, necdum,
Qui viuas, didicisse! At pronum discere. Viues,
Omnis vt artificum pubes, vt nauita, sutor,
Rusticus, vpilio, miles, generisque per Orbem
Humani pars magna, foret queis copia diues,
Quod tibi, post cladem, reliquum. Te parcior anni
Vnius exanimat fructus, quem fœnore largo
Excusabit agris ventura manentibus æstas:
Haud stabiles illis reditus, haud iugera certi
Vlla soli: vix, quod naturæ vota requirant,
Suppetit: eximio sortis pro munere ducent,
Si rigidos, quamvis crassa, atque hirsuta, Decembres
Penula submoueat: si quantulacunque paratæ
Frugis ad exiguum non desit copia victum.

Nec

Nec tamen exosam propero vel funere vitam
Abîjciunt, vel perpetuo mærore fatigant:
Quin curis miscere iocos, atque edere plausus
Sæpe vacat: festæ in primis Solemnia lucis
Cum redeunt, longoque modum posuere labori.
Tunc etenim, madidi Baccheo nectare venas,
Per virides incompositis iam motibus agros
Subsiliunt; bifori iam pastoralia buxo
Alternant hilares modulamina; iamque, torosis
Pectora nodantes, & mutua colla lacertis,
Pisæ veteri luctantur more palæstræ.
Conscia festiuis circùm clamoribus arua,
Frondiferique sinus nemorum, collesque resultant.
Lætitiæ hac igitur pompâ præferre beatos
Se liceat, quêis fulgor opum, quêis lauta supellex,
Omnia quêis genij procul oblectamina, nullum
Esse sibi gnaris, nisi de sudore diurno,
Præsidium certum, & vitæ instrumenta tuendæ?
Tu, cui res tantò melior, squalentia nigris
Perpetuùm lacrymans obduces nubibus ora,
Et tantùm Æmilij non pontis ab aggere mittes
Damnatum caput: immodici quòd copia luxùs
Haud superet, vanis sed parcens sumptibus, intra
Naturæ positos cogaris viuere fines?
19. Vnde hæc, fœmineis vel sensibus inficianda,
Mollities? An dissimili tibi pectora finxit,
Et reliquis natura luto Mortalibus? An te
Ex florum succis, aut illo condidit, æther
Quo matutinus conchylia rore maritat?
Heu nimis indecores animos! Sæuissima fortis
Fulmina, ceu fragiles, Alij, sine cuspide thyrsos,
Excipiunt: minimi ad speciem dubitabile vulnus
Te culicis plorare iubet: confinia summæ
Vix cutis exiguo districtus acumine, rumpis
Clamorem, quantum neque Stentoris ilia, læsus
Nec Diomedeâ Gradiuus Homericus hastâ: (a)
Bac-

(a) Homer. Il. lib. 5.

Baccharisque furens, ceu, qui fallente securi
Saucius, impulsis taurus diffugit ab aris.
At quò Socraticis iterumque iterumque recocta
Mens abijt studijs? Quò magni trita Cleanthis
Porticus, & totas biberat quod pectus Athenas?
En stolidum vulgus, Sophiæ immortalia nunquam
Templa vel à primo cui limine cognita, laudis
Te tamen in stadio victum post terga relinquit:
Plusque illi ingenitus stupor & vecordia præstat,
Palladiæ tibi præstiterint quàm roboris artes.
Mæsta nec ignauo suffundere lumina fletu
Desinis? Et turpes etiamnum cordis ab imo
Rumpuntur gemitus? Graijs audita Lyceis
Si nondum teneram firmarunt dogmata mentem;
Vilibus in triuijs quæ prostant obuia, saltem
Confirment exempla. Illinc fas denique discas,
Posse homini quovis fatorum in turbine frontis
Lætitiam, nedum mentis constare vigorem.
20. Fac tamen, in duris sociorum fortia rebus
Deficiant exempla; tuo num parua dolori
Te penes, inque tuis opibus solamina restant?
Aspera sit quamvis, nunquam sic funditus omni
Sors hominem vacuat felicis munere vitæ;
Quin complura simul misero iucunda relinquat,
Cætera queis lætus nescire impendia possit,
Seque illis geniumque suum oblectare fruendis.
Mors rapuit sobolem: sed prædia salua, tumentes
Sed loculos rutilus pergit distendere Ganges:
Quanta fluent illinc orbatis gaudia Canis?
Res angustæ: operum felix at gloria, partum
Et sophiæ studijs manet indelebile nomen:
Aurea quo regum supra diademata frontem
Erigis, &, tacitæ calcans obliuia Lethes,
Perpetuos iam nunc vitam disponis in annos.
Nulla parata mihi tam dulcis pignora famæ,
In tenebris quin voluor, ais, præsentibus æquè
Ignotus populis, ignorandusque futuris.

Non

Non alijs igitur famam excusare iacentem
Præsidijs opibusque licet? Quin aspice, fortes
Quale tibi membrorum artus, immaniaque ossa
Fulciat Herculeum robur, quot spondeat æui
Lustra nihil Medico debentia, quàmque valenti
Terreat, & longùm voluendo stamine Parcas.
Nullane tam pulchrum reris solatia censura?
Ast illum, si quâ mercede parabilis esset,
Non vnus toto supremæ munere sortis
Duxerit, & sceptri pretio regnator emendum.
Denique, cuncta licet mortalis Commoda vitæ
Fatorumve, hominumve rapax iniuria tollat;
Non tamen æthereos census, animoque repostas
Diuinæ virtutis opes contingere fiue
Vlla hominum, seu fatorum vis audeat vlla.
Fortunæ sacer hic fundus, mirabile donum
Numinis, externis violari casibus vna
Indocilis merces, externos quoslibet vna
Delinire potens, largèque rependere casus.

21. Cur igitur plùs amissi contristet egestas
Vnius, alteriusque Boni, quàm cætera lætum
Efficiat præsens implendis copia votis?
Omnia naturæ cur præmia, donaque Diuûm
Additus exiguæ cladis corrumpat amaror:
Nec magis hæc sociâ sese dulcedine tingat?
Vnicus an lolij suffocat Gargara culmus?
Tota perit læso Gauri vindemia botro?
Hesperidum syluis aut si felicibus vnum
Aura nocens pomum perstrinxerit; ilicet actum
De reliquis: nulli veteris iam gratia succi,
Nulli priscus honor formæ: defluxerit omnis
Autumnus vitio pariter confectus eodem?
Fusus ab Hetrusco Dux Insuber hoste, paratis (a)
Suâsit vbi iam sera dies accumbere mensis;
Quam male tentatæ commouerat alea pugnæ,
Turbidus in Famulos, inque omnia fercula bilem
Ructa-

(a) Nierem. de Arte volunt. lib. 6. cap 45.

Ructabat, nihil irato non pectore damnans.
Cui coquus impatiens sese ac sua munera sperni,
Exitus aduersi certaminis, inquit, acerbo,
O Here, confusum vitiat tibi felle palatum,
Nec patitur syncero epulas dignoscere sensu.
Sed, quoscunque volet, pergat Mars texere ludos,
Totaque sub signis conspiret Hetruria; nullo
Vicerit id conatu, vt, noster fercula struxit
Quæ labor, absurdi veniant culpanda saporis.
22. Adde, quòd vrgentis Fortunæ spicula, ritu
Cuspidis Æmoniæ, feriant hinc quamlibet; ictos (a)
Inde iuuant tamen, & cum vulnere vulneris vnà
Lenimenta ferunt. Nam cum Deus indole tali
Seu Bona, seu Mala condiderit mortalia, nunquam
Vt penitùs diuisa fluant, sed fœdere certo
Alterius semper sortis sors altera partem
Contineat; Bona dum nobis extraria, Natos,
Rem, fasces, titulos Fortuna volubilis aufert;
Vnà etiam stimulos animi, fastidia, curas,
Et reliqua his adiuncta Bonis discrimina tollit.
Nec secus, ærumnis quoties immitibus vrget,
Famam onerat probris, languoribus inficit artus;
His agnata Malis pariter compendia donat.
Et tu, ceu vitæ rudis, imprudensque Futuri,
Viribus inualidum, titulorum & honoris egentem
Te quereris, pulsumque domo· quem corporis ægri
Ni labor hic thalamo affixum retineret, obortâ
Per ludum (quod sæpe vides contingere) rixâ,
Fòrs male vitatum iugulo, vel pectore ferrum
Exciperes: qui, sperati si culmen honoris
Nactus eras; lapsum cælo Phaetonta referres,
Sæua Iouis subiens irati fulmina: dulci
Aut nido procul ignotis in finibus æuum
Ni traheres; luxu facilè corruptus inerti
Ventura in rapidos iecisses semina morbos,
Hæres ante diem patrij dicende sepulcri.

Quàm

(a) Vide Pl. lib. 34. Hist. Nat. cap. 15.

Quàm miros Fortuna sibi componere gaudet
Rebus in humanis ludos? Aduersa secundis
Auspicium quoties fecere, ruinaque felix
In gremium lapsos sortis proiecit amicæ?
Hostili medium transfactus vulnere pectus
Nil se iam Superis debere Pheræus Iason (a)
Crediderat: vomicam tamen in Vitalibus altè
Hærentem explicuit mucro, fidusque, salutem,
Quam non attulerat Pæon, ferus attulit hostis.
Quis non exitio hybernas fore duceret aruis
Seminibusque niues? Atquì noua ducitur inde
Ad sobolem virtus: formandis fœtibus aptus
Dum calor, & viuax naturæ spiritus intrò
Cogitur, ac teneris radicibus insinuat se,
Perficiens, quæ læta suo dein tempore pubes
Exiliat, varijsque annum prouentibus ornet.
Quid moror? Ipsa etiam morbis prodesse venena,
Multa mouens hominum in dubijs solertia rebus
Comperit. Exemplo est aconiti inamabile germen:
Luminibus quo vix ægris præsentius vllum, (b)
Importuna premant liquidos si Nubila visus,
Auxilium venit, offusasque eliminat vmbras.
23. Atq;hoc,perspicuâ,Graiæ immortale Mineruæ
Lumen, Epictetus signauit imagine: rebus
Dum medijs geminas hinc, illinc addidit ansas: (c)
Dextram vnam,sine fraude licet qua apprendere;læuâ
Ast aliam, nulli vnde queant impunè teneri.
Nimirum sociæ ingenijs discordibus ansæ
Oppositas rerum vires, effectaque partim
Commoda, Mortales partim lædentia signant.
24. Quocirca id reliquũ,ratio id planissima dictat,
Insidi capulo vt lateris solerter omisso,

Dextro,

(a) *Plut. de capienda ex hostibus vtil. & Val. lib. I. cap. 8.*

(b) *Plin. lib. 27. cap. 3.* Maiores oculorum medicamentis aconitum misceri saluberrimè promulgauere, & aperta professione, malum quidem nullum esse sine aliquo Bono.

(c) *Cap. 58. Enchir.*

Dextro, quidquid adest, potiùs mens prouida sumat:
Scilicet, à rerum titulis peioribus acto.
Vt retrorsum animo, &, quantùm licet, vsq;reducto,
Non, nisi quod sese placiturum ostendit in ijsdem,
Contempletur: apum ritu, quæ, florea Veris
Circùm regna vagæ, virosis quamlibet herbis
Insideant; gratum vel tali e fruge saporem
Excerpunt, operosa dein quo mella laborent,
Fragrantique suas distendant nectare cellas.

25. Nouerat id Cæsar: Libyæ squalentis in oras
Æmathiæ qui fortunam, & victricia signa (a)
Dum trahit, arrepto vix primùm in littore lapsus,
Haud lætis hostile solum tetigisse videri
Auspicijs poterat, ni tristem ad prospera casum
Flexisset, Teneo te, clamans, Africa: nostra es.
Nec ducis Oebalij dispar solertia: centum (b)
Qui simul Auroræ populos, totumque sub armis
Xersem ad Thermopylas pugnâ excepturus iniquâ,
Nescio quo, telis, referente, hostilibus ipsum
Ilicet obnubi media inter prælia solem;
Lethifero illo etiam in nimbo, Martisque procellâ
Aduertit sapiens, meritò quod posset amari.
Et, Bene, ait, narras: nimios certaminis æstus
Pertimui: leuat hac nubes me ferrea curâ.
Gratia Dijs, hostique: aderit pugnantibus vmbra.

26. Et verò, nisi tam dulci deuinxerat arte
Oppositas rerum formas elementaque Numen;
Ipsa sibi discors nutantis machina Mundi
Haud, reor, immotâ posset compage teneri:
Sed ciuile nefas, æternaque iurgia scissum
Hinc, atque hinc furijs agerent immanibus Orbem.
Nam mediâ cum parte Sui contraria pugnent
Quattuor inter se Naturæ corpora prima;
Si nihil aut his spectandum, aut occurreret illis,
Præter eam, disconueniunt qua singula, partem;

E Arida

(a) Suet. in Vita cap. 59.
(b) Plut. in Apopht. Lacon. de Leonida.

Arida nunquam equidem tellus, atque aridus ignis,
Illa liquentis aquæ, liquidi consortia ferret
Aeris hic : neque fida satis durare caloris
Aerij, & gelidæ posset vicinia lymphæ.
Omnia quæ nexu nunc apta ligantur amico,
Cognatæ alterius fido quia glutine partis
Se retinent. Flammæ similis calor aerà iungit:
Communi fluxu lymphis adstringitur aer:
Vndaque frigus amat vicinæ frigida terræ.
Corpora sic inter pugnantia, disque sidentes
Naturarum habitus æternùm læta viget pax,
Innectitque sibi concors discordia Mundum.
Hunc igitur, constant quo rerum fœdera, morem
Ad vitæ regimen, Mundique minoris ad vsus
Conandum nobis traducere, quælibet inter
Si certam retinere iuuat discrimina pacem.
27. Plurima cum porrò aduersis hærentia fatis
Commoda sint; primum, longèq; ante omnia ponas,
Heroum eximijs nusquam quòd latior ausis,
Angusto quàm calle, aperit sese area: nusquam,
Fortunæ glomerata inter quàm Nubila, virtus
Plùs radiat. Quid enim rarum ac memorabile, fortem
Si præstes animum, facili dum vita suoque
Prouehitur cursu? Nemo, discriminis expers,
Hæsurum capiti Phœbeæ frondis honorem
Rettulit. Æolij rupto cum carcere montis,
Indomitis rapidi certant Aquilonibus Euri,
Arcturusque minax fundo maris æquor ab imo
Eruit, impingitque rati; tunc ars tua, Tiphy,
In pretio, clauique sagax dignoscitur vsus.
Agminibus nullus, fac, misceat agmina Mauors;
Fortis & ignaui perijt discrimen: Achilli
Par prope Thersites. Nemeæ portenta, tricorpor
Geryones, sus Arcadicus, fera bellua Lernæ,
Iunonisque odium, nec mollia iussa perenni
Amphitryoniaden misere in sæcula famà.
Debeat vt multùm Theseo, Alcmenæque parenti;
Plùs

Plùs tamen Eurystheo, plùs debuit ille nouercæ:
Plùs Ioue patre virum euexit Iouis aspera coniux.
28. Fortuiti quoties igitur quæcunque Mali vis
Aggreditur; belli, fac, tempus adesse gerendi
Sis memor, armatumque inferri cominus hostem:
Quicum iam, terris, cæloque fauentibus, amplâ
Compositus velut in caueâ ingentique theatro,
Experiare manus. Tecum dêin talia: Vires
Promendum: ambigui præsens vocat alea Martis.
Nunc agitur, qui sim: virtutis, desidiæque
Spectator Mundus. Quid tum? Certaminis ipse
Immemor, abiectâ, cuneis ridentibus, hastâ,
Ceu trepidus puer, imbellis vel fœmina, turpes
Exquiram latebras? Auertite sydera. Præstat
Quolibet arma tenentem infesto occumbere letho,
Dedecoris tanti quàm stigmate nomen inuri:
Scilicet immotus sæuâ Gladiator arenâ
Prouocet aduersum nudis Vitalibus ensem,
Impauidamque animam per hiantia vulnera fundat;
Me leuior duræ exanimet violentia sortis?
Immo, age, crudeles, quantùm libet, augeat iras.
Hoc iuuat: augebit palmæ decus acrior hostis:
Fama suis crescet cum cladibus: ingentemque,
Par mensura Virorum, ingentia vulnera prodent.
Nemo, suæ, doluit, quòd plurima suppetat artis
Materies, faber. Ars Hominis pulcherrima, virtus;
Ærumnæ, virtutis opus: nec gratuler illis?
Tanta nec oblatæ complectar præmia laudis?
Carior est, magno steterit quæ gloria sumptu.
Ipsa Mali, premit heroum quæ corpora, moles,
Nominis æterni stat nobile Mausoleum;
Ipsæ illos calcanda vehunt super astra ruinæ.
Verberibus plagisque suæ explorasse feruntur
Stirpis Amyclidæ ingenium, qui fortiter ictus (a)
Exciperet puer, hunc patriâ fassi indole dignum.
Sic & sydereus Genitor per tristia prolis
Sumit adoptandæ specimen. Qui lege probari

Hac renuit, diæ renuit quoque ſtirpis honorem.
At mihi ne quiſquam genus immortale merenti
Illacrymet. Periјt fortis patientia: caſus
Fruſtra omnes fuerit conſumere; ſi mea luctu,
Non hilari virtus cenſetur digna triumpho:
Infelix potiùs videor ſi dura ferendo,
Quàm ſacer. Ærumnæ vulgi plorentur inertis:
Fortiter exhauſtas lædit, niſi Mundus adorat.
Plus homine eſt, humana animo qui pertulit æquo.
29. Iuuerit hoc etiam, certo ſi certiùs omni
Conſtituas, nihil inconſulto Numine magni
Rebus in humanis poſſe, aut contingere parui.
Non error, caſusque rapit mortalia. Cæcum
Fortunæ numen ſceptro donauimus, Ipſi
Veriùs heu cæci. Qui condidit omnia, iuſtis
Omnia ſupremus naturæ temperat author
Legibus, euentus dubios, inopinaque fata
Ad certum per nota ſibi compendia finem
Circumagens. Vano trepidi quid voluimur æſtu?
Ipſe ſui nouit cauſas moderaminis: ipſe,
Quid magis expediat, rerumque quis aptior ordo,
Perſpicit. Adriacas pinu ſulcante procellas,
Nonne vides, vt vectorum manus inſcia ductu
Auſpicioque ſui volitet ſecura magiſtri:
Vt nihil addubitet, ſe ſeque per omnia doctis
Illius imperijs, & canæ præbeat arti
Morigeram? Si ductori, qui ſeu maleſidus
Fallere, ſeu falli potis eſt male prouidus, vltro
Permiſiſſe iuuat nos, noſtraque; ſidere ſummo

Cur

(a) *Vide Plut. de Inſtit. Lacon. vbi, licet experimenti mentionem non faciat; magnæ tamen gloriæ dicit Pueris fuiſſe, verbera fortiter excipere.* Pueri per integrum diem flagellis cæſi, ſæpe ad mortem vſque apud Dianæ Orthiæ aram, læti alacresque tolerant, atque inter ſe de victoria certant, in eo poſita, quis diutiùs magisque perferat verbera: victoremque ſumma conſequitur gloria. Certamen id flagellatio dicitur, & quotannis habetur.

Cur dubitet quisquam Rectori, hominumq; Parenti?
Fata supercilij nutu qui condit, & æui
Perpetuos certo deducit tramite cursus:
Quem nihil ex Mundi serie vicibusque futuris
Præterit, & dulci qui nos dignatus amore,
Quidquid seu furor hostilis, siue aspera vitæ
Lex iubeat perferre, humana ad commoda flectit?
30. Certè equidem, nostri quanquã nil vsibus Orbis
Prospiciens mortale genus per tristia quæque
Duceret; in iustas etiam tum nulla querelas
Suppeteret ratio. Mundi ille æterna potestas,
Quidquid agat, nullo sub iudice reddere causas
Cogitur. An sua demoliri, perdere, iamque hos,
Si libeat; iam diuersos, si malit, in vsus
Artifici flexisse nefas? Si quisque suarum
Vindicat arbitrium rerum: diffingere nullo
Si figulus prohibente potest, quam condidit, vrnam;
Quidnì iuris idem in sua regna, suumque Tonanti
Concedatur opus? Cur illi ex omnibus vni,
Produxit Dominò quem vitæ ad lumina nutu,
Haud liceat dominis moderari nutibus orbem?
Nunc placido summæ rationis pondere fata
Cum regat, & nostrâ mitissimus omnia libret
Vtilitate Parens; tam dulcia iura subire
Quis renuat? Quis non patiatur, ametque regentem?
31. Dura iubet: sed enim Patrem, vel dura iubendo,
Se probat. An dulcem curare fatetur alumnum
Tunc genitor tantùm, cum pronus ad oscula tollit,
Aut gremio fouet, & blandis complectitur vlnis?
Non mage adhuc patrij sensum declarat amoris,
Ingressum teneræ, cum, iam lanuginis annos,
Prætextam mutare sago, castrisque penates
Imperat: vt, sæui per honesta pericula Martis,
Noscendum famæ se præbeat, eximijsque
Testetur genus, ac tollat sublimiùs ausis?
Hæc tua conditio: sic & tibi maximus author,
Vincenda obijciens discrimina, consulit. An tu

Vbera setosis etiamnum ducere labris,
Inque sinu gerulo semper, ceu bimulus infans,
Ludere, blanditiasque audire, & reddere poscis?
Deficeres nimiùm genitoris ab indole. Fortis
Illius in Natos amor est: ad grandia quæque
Protinus imbelles annos, primamque iuuentam
Instituit: neque desidiâ turpique veterno
Ingenuas patitur vires corrumpere, duris
Sed studijs, meritâque iubet clarescere famâ.

32. Nullos at video, referes, præsentia fructus
Quos olim peperisse queant discrimina. Quid tum?
Pæonij quoque non raró medicaminis Ægrum
Vis latet: occultam nec seciùs inde salutem
Percipit. Est Recti, est aliquid, decernere, nobis,
Quod, licet ignaris, Superûm Sapientia possit.
Aspice belligeras acies, Mauortia castra:
Omnibus anne illic communis buccina prodit
Consilium mentemque ducis: cur inter opaci
Furtiuas nemoris latebras considere turmam
Iusserit hanc; promptis illam vigilare sub armis:
Cur subitò moueat: celeres quò destinet alas?
Præscriptas sibi quisque vices, & munia lætus
Occupat, imperij quamvis arcana videndam
Se ratio neget. Antiqui sat prouida nosse
Corda ducis: Belli mens totius ille, quid aptum,
Vtiliusque, videt cunctis pro millibus vnus.

33. Cur tamen in Iussis Cæli grauioribus vllos
Ipse etiam nequeas fructus agnoscere? Nullos,
Fac, pariant alios; hoc ipsum fortia ferre,
Numquid vile Sui pretium? Nil gloria mentem
Ergo mouet, pulchris merces amplissima factis?
Nil virtutis amor, vinci quæ nescia, clades
Lucra facit, geminatque suum per vulnera robur?

34. O Pater, o naturæ, immensique arbiter æui,
Duc, age, duc Famulos: tua quò suprema vocârint
Imperia, obsequij haud segnes, animisque parati,
Aspera, seu mollis via sit calcanda, sequemur.

Nubi-

Nubibus immiſtas Alpes, rapidisque negata
Vel Volucrum pennis audaci vincere niſu
Saxa iubes? Celſarum inter pendere ruinarum
Ilicet Abrupta aſpicies. Fœcunda venenis
Reptilibus Libyæ ſitientis in æquora mittis?
Iam Libyæ celeri ſignabimus arida greſſu
Æquora, ſerpentum ſocij. Sulcare frementem
Nerea vis? Tumidis concurrere protinus vndis,
Oraque vel mediæ iuuet irrupiſſe Charybdis.
Pauperiem duram, famæ diſpendia, triſtes
Carceris indigni tenebras, vincla aſpera, morbos,
Quidquid acerbum, inuiſum, atrox, immane, feremus:
Tu iubeas tantùm. Noſtras tibi cudere ſortes
Vis æterna dedit: nos iuſſa capeſſere nati.
Ignarus nimis ille Tui, permittere tanto
Non niſi compertis qui ſe rationibus audet
Ductori, lætusque minùs per ſaucia dumis
Teſqua, per Hyblæis pictos quàm floribus hortos
It comes. Humanis tu ſingula prouidus aptas
Vſibus: ad lætos tu dirigis omnia fines,
Vna ſalus rerum, lex totius vnica fati,
Conſilijque potens Ratio, menſuraque Recti.
O dignos (Quid enim haud meriti tã ſontibus auſis?)
O dignos, quibus ad votum fluere omnia, quosque
Auſpicijs per praua ſuis & deuia ferri
Iure ſinas, quicunque tuis parere recuſant!
35. Talia ſi vulgo conſtent oracula; plauſu
Iam celebri, nedum nullo mærore, ſiniſtros
Excipiat caſus: quin ipſa & nomina mutet
In melius: geminæque adeo diſcrimine ſortis
Funditus humanis ſublato e rebus, iniqui
Nil ſuperet, nil non felix & rite ſecundum.
Si tamen infirmam minùs hæc ſapientia mentem
Alleuat, æthereoque licet decreta Parenti,
Triſtia pergis adhuc lugendaque fata vocare;
Aſt aliâ, vitæ in medio quæ ſenſibus ipſis
Contrectanda patet, ſæuum ratione dolorem

Lenieris, reputans animo, quàm concita cursus
Festinent Humana suos absoluere: teque,
Quantumcunque miser iam sis; haud vsque futurum.
Numquid enim propero vanescere gaudia tantùm
Fine putas? Nihilò plùs longa doloribus ætas:
Nec, seu difficilis, seu commoda, nouit eodem
Stare diu fortuna gradu, variabile nacta
Ingenium: qualis tumido nunc proluit æstu
Littora; nunc refluens in se maris vnda residit:
Ferrea vel speculis, & turribus addita, verti
Qui iubeant, nullos non audit lamina ventos.
36. Paruane retro hominum series, de culmine rerũ
Quos dedit in præceps, mox altiùs extulit, atque
Instabili ludo per summa, per ima rotauit?
Sat Marium fuerit meminisse. Quot obîjcit vnum
Personasque, vicesque caput? Vulgaris ab imo (a)
Ordine militiæ paulatim munera summi
Vectus ad imperij, mox illo e vertice lapsus,
Post trepidas ex Vrbe fugas, vluæque palustris
Præsidium infelix, & ferrea vincula, Cimbri
Tantùm non gladio cecidit lictoris. An ergo
Terminus hic leuibus fatis? E carcere sospes
Mittitur, ac noua fortunam in conamina ducit.
Scilicet vt rursus fugiat, Libyâque repulsus,
Deiectæ vagus, æger, inops Carthaginis hospes,
Mutua det Pœnis solatia cladibus. Immo
Acrior vt redeat, quos & iam fugerat, vltus
Hostes, Romuleo Consul moriatur in ostro.
Hanc Marij sortem quisquã putat? Hæc Hominis sors
Perpetua est. Luctus, alternaque gaudia vitam
Diuisere sibi: iamque hæc, iam protinus illi
Temporis orchestram repetunt, nec, qui modò lapsis
Vultus erat, vultum esse sinunt labentibus horis:
Continuatque suâ semper diuersus in orbem
Circumagi leuitate chorus. Quæ talia vitæ
Discors ingenium, atque æui mutabilis ordo
Cum

(a) *Vide Plut. in eius Vita.*

Cum toties, totiesque iteret ludibria; quidquid
Infesti durique tulit Dea mobilis, ore
Haud alio nobis spectandum, ac Nubila primos
Sub Zephyri flatus euanida, noctis opacæ
Aut horror iamiam Eoum reuehentibus axem
Decessurus equis. Certè Mala, vix Mala, quorum
Principio finis tam proximus. Indue lætas
Spes igitur, neu cede animis. Post pauca dierum,
Fòrs etiam spatia horarum, qui nunc grauis instat,
Aufugiet dolor, & vacuas soluetur in auras.
Erudiunt annos anni, præbetque sequenti
Transactus documenta dies. Metire volutæ
Hactenus ætatis seriem: quot casibus ægram,
Quàm varios inter querulam fluxisse labores
Comperies? Rapido ablati qui temporis æstu,
Nunc vbi? Quaque Sui minimâ iam parte supersunt?
37. Esto tamen, seros cursum producat in annos;
Sic quoque dicendus breuis est dolor. Vltima fati
Nempe vbi lux aderit; cum vitâ finiet omnes,
Vita quibus premitur, casus. At quàm prope distans
Terminus is, tangique celer? Non publica vulgi,
Doctorumque pari feruet querimonia sensu,
Tam breuibus spatijs angustoque æquore claudi
Viuendi nobis data tempora; presserit vt vix
Mortalis primo limen pede; iamque supremas
Miretur subitò ad stadij consistere metas?
Et meritò: quid enim Pyliæ quoque cana senectæ
Lustra, vel Euboici rugosos pulueris annos (a)
Dixeris; ad seriem immensam, numerosque patentis
Longiùs æterni, toties & longiùs æui?
Nempe minus multò, stagna ad Neptunia roris
Quàm matutini trepidantem in gramine guttam.
Penè fuit, simul ac cœpit, cum tempore quidquid
Labitur: in vastum quamvis se porrigat orbem;
Instar habet nihili, si limite desinit vllo.
Cur igitur vitamque breuem, immensumque dolorem

E 5 Con-

(a) *Vide Ovid. lib. 14. metamorph. v. 137.*

Conquerimur; nunquam pater hic si longiùs illâ,
Sæpe etiam gyro cursum breuiore coercet?
Aut cur perpetuo manantibus vbere riuis
Flere iuuat, standi quæ nescia, tangere primos
Iamiam supremis properant occasibus ortus?
38. Si, quoties rerum lætarum terminus instans
Obijcitur, mens ægra dolet; cur, fine malarum
Proposito, non æqua ferat solatia? Tristi
Gaudia quæ luctu breuitas confundit, amaros
Cur nequeat miscere pari dulcedine luctus?
Pauca sub hæc, mortale quibus componitur æuum,
Horarum segmenta, manet nos altera, longè
Occiduas egressa vices, arctataque nullis
Limitibus, nullis obnoxia casibus ætas.
Quid Superis durare parem, quid legibus æui
Maiorem, genitamque æterna in sæcula mentem
His breuibus Gyaris, perituræ hoc carcere vitæ
Stringimus? Illa animo potiùs voluenda capaci
Tempora sunt, in perpetuum redeuntibus orbem
Temporibus conserta: illud sine fine refusum,
Complexumq; omnes numeros, nec ab omnibus ipsum
Comprensum numeris, totum ęternumq; putandū est.
Scilicet, immensis ibi cursibus vlteriora
Mirati in spatia, vlterioraque semper euntem
Oceanum, quidquid metas extremaque nouit
Littora, vix nihilo maius ducemus, eòque
Indignum, deceat cui mentem aduertere, cuius
Vel tenui stimulo sensus nos curaque tangat.
39. Denique, fortuitis si casibus vtilis ira;
Si miseros lamenta iuuant; irascere: bilem
Euome per lacrymas, per iurgia: nulla querelis
Hora vacet. Quid adhuc cessas? Vltro ipse iuuabo:
Clamemus. Rigidis proh durior Apennini
Sors scopulis! Adeone iuuat sæuire? Cruentam
Nullæ adeo clades exemplaque dira nocendi
Expleuere sitim? Rapuisti dulcia, Natos,
Pignora, rem, titulos: inopem nudumque paternis

Iu-

Trusisti laribus. Quid iam, nisi spiritus æger,
Restiterat, corpusque suis vix ossibus aptum?
En etiam tristes has lædere noxia pergis
Relliquias, miseræ fragmenta nouissima vitæ,
Affixumque toro longis cruciatibus vrens,
Ante necem spirante iubes putrescere bustò:
Nilque mei, duras possent qui flectere cautes,
Te gemitus, lacrymæ nihil, & suspiria tangunt.
Quin age, iam totam semel, immanissima, profer
Sæuitiem: neu quid supra tibi denique restet;
Inuisum caput hoc quovis interfice letho.
Sed parcis, video, laniandi sæua voluptas
Ne pereat, mecum tandem consumpta: parùmque
Infelix videor, letho si torquear vno:
Nec tu infesta satis, mortes ni mortibus addas,
Extremumque diem nullà non luce reducas.
Ergo ego sum, cui nec permittunt viuere, nec dant
Fata mori: totiesque vnum qui ducere funus,
Lætitiæ, cogor, vitæque, mihique superstes?
Heu miserum caput! Heu nimiùm crudelia fata!
Talia cum semel, atque iterum, cum nocte, dieque
Assiduus, totoque dolens iactaueris anno;
Perdita num res, aut soboles, vel fama redibit?
Num dolor, aut rabidi ponet violentia morbi?
Nil minùs. Inconcussa suo stant pondere fata;
Irascique licet, non irascendo mederi:
Quin potiùs querulis clamoribus experrectus,
Admonitusque Sui, vehementior inde resurget,
Paulatim quem longa dies sopiuerat, angor.

40. Et tu luctisonis indulges questibus, ictu
Quòd nimiùm nimiùmque graui sis læsus. At ille
Mitiùs hòc tolerandus erat, quò immitiùs vrget.
Nam neque membrorum iactatio dura, nec asper
Defixus laceris Vitalibus vnguis acerbum
Viuidiore iubet sensu crudescere vulnus;
Infestum ac violens exasperat ira dolorem.
Cernis, vt acrias cursu delata sinistro

Aucupis in fraudes, prætentaque fila Volucris,
Quò mage captiuas infelix concutit alas,
Argutumque mouet caput, & trepidantia crura;
Firmiùs hoc visco, laqueisque tenacibus hæret?
Casibus haud aliter mens irretita malignis,
Dum furit immodicè, seque intolerantiùs æquo
Versat agens, laqueos adeo non exit; vt iisdem
Se magis, ac magis impediat, luctuque prematur
Tristiùs ipsa suo, duræ quàm crimine sortis.
Mitte igitur steriles gemitus, nullique futura
Præsidio ad vulnus pueris lamenta relinque.
Si verum excutias; tenuis plerunque dolere
Causa iubet: facis ipse grauem nimiamque, dolendo.
Est in Dalmatiâ (Plinî saltem fuit æuo: (a)
Ille author fideique caput. Nunc duret; iniquas
Senserit an leges mutantis cuncta senectæ,
Indigenæ referant) altè submota recessu
Vmbrifero specus, & pendentibus horrida tophis.
Quò si sublatum per littora curua lapillum,
Ponderis aut minimi glebam demiseris; ingens
Protinus ex imo audiri fragor: omnia raucis
Turbinibus mugire, erumpentisque procellæ
Horrisonus latè furor increbrescere. Pulsu
Cuspidis Æoliæ patuisse immania nimbis
Claustra putes: rapidosque aduersa in prælia fratres,
Vnà Eurum, horribilemq; Notum, Boreamq; niualem,
(Ne mea, ne pelago volitent tunc carbasa) fundi.
Tot tempestatum fremitus, cælique ruinas
Tantulus immissi lapidis ciet ictus: inertium
Scilicet appositâ mores animosque virorum
Effigie referens: quos quantulacunque sinistræ
Vis agitat sortis, minimoque extrinsecus icti
Vulnere, turbatis clamoribus omnia miscent,
Et cælum terris confundunt, æquora cælo.
Cum Sapiens contra durissima quæque laborum
Arduus, immotus, ceruicibus Atlanteis
Exci-

(a). Lib. 2. Hist. Nat. cap. 45.

Excipiat: quantòque, suâ vi fultus, iniquis
Promptior occurrit fatis; vrgentia tantò
Commodiùs ferat: intento ceu poplite nixus,
Erectisque humeris, minùs ægrè Baiulus alti
Pressum oneris durat: cui si ceruice remissâ,
Nutantique gradu successerit æger, anhelans;
Obruitur, nimiâque impar sub mole fatiscit.
41. Id genus ad varios si quis solatia casus
Comparet, aduerso & quoties sors ingruit ictu,
Vtendi celer expromat; non seciùs illis
Implacidos curarum ægro sub corde tumultus
Leniet; ac notæ blando poppysmate vocis
Feruida latrantis componitur ira Molossi,
Spirantemve minas, & squamea colla tumentem
Thessalus arcanis sopit concentibus anguem.
42. Nec mihi displiceat, qui, vulnere fixus acerbo,
Dum nouus in cursu dolor est, dum cruda cicatrix,
Seu doctis animum studijs inuoluit; opaci
Seu virides ruris latebras per Tuscula Tempe,
Perque tuas Anio sequitur placidissime ripas:
Quà tepidi soles, & cæli purior haustus,
Syluarumque placens horror, muscosaque saxa,
Et Volucrum dulci resonant nemora auia questu.
Iamque, latus socijs stipantibus, ad leue murmur
Diffugientis aquæ, molli proiectus in herbâ,
Ingenuos mittitque sales, lætusque remissos
Excipit, & gratis fallit sermonibus horas;
Iam fidium, vocumque hilari discrimine luctus
Temperat: Eumenidũ ceu quondã Oeagrius Orpheus
Immites animos, terque allatrantia monstra,
Et Iouis inferni non exorabile pectus
Permouisse, lyram quo mouit, carmine fertur.
Scilicet ad numerum componens cuncta modumque
Omnipotens faber, immensum cum fingeret Orbem,
Nescio quam nostris impressam condidit altè
Sensibus harmoniam, modulis quæ dulcibus icta
Respondet commune melos: sique absona fortè

Dissi-

Diſſideat ſibi; concentum numeroſque priores,
Externo præeunte ſono, iam læta reſumit,
Iam memor ipſa Sui. Quocirca ſæpiùs ægris
Auxilium præſens tulit artubus, inque cubantes
Depulit arguto modulamine tibia morbos, (a)
Abderæ niſi vana fides: iuueniſque furorem,
Igne Cupidineo, ſtimuliſque effrænibus acti, (b)
Pythagoras medico potuit compeſcere cantu.
43. Sed tamen hæc, læſis extrinſecus addita fibris,
Haud par frangendo penitùs medicina dolori eſt.
Sopierit crudum potiùs, quàm deleat hoſtem:
Et breue ſuſpenſi certaminis interuallum,
Non integra feret manſuræ gaudia pacis.
Sola igitur præſens animi fidumque leuamen
Rebus in aduerſis Ratio: conuellere ſola
Indomitos imo poterit de pectore luctus.
Numinis hæc ſacrum munus, panaceaque, nullam
Non facilis pepuliſſe luem: hac immania quæque,
Veriùs, Herculeæ ficto quàm robore clauæ,
Monſtra cadunt: Phrygij hæc mirabilis illa tyranni
Dextera, felici in pretium quæ vertere tactu
Vel ſilices, dumoſque, ac rerum aſperrima nouit.

EVTHY-

(a) Gel. lib. 4. cap. 13.
(b) Quintil. lib 4. cap 10.

EVTHYMIÆ

Liber Quartus.

PÆONIO tristes olim qui munere morbos
Exierant, genus auxilij, nomenque vetustam
Prolis Apollineæ cum testarentur ad aram;
Marmoreis descripta adytis medicamina,
In memores fertur Senior retulisse tabellas: (Cous.
Moxque suam, rapido cum debacchata furore (a)
Hausisset medicum pestis Vulcania templum,
Per populos vulgasse, recens Asclepius, artem.
Corporeis curam quam præstitit ille, fugandis
Hanc mihi mens morbis animorū impendere. Vosq;
Vos adeo, Sophiæ sacraria, quæ neque flammæ
Bacchantis vis vlla, neç æui iniuria soluat,
Auxilij celeres succos, diuinaque vati
Ad medicos vsus præbetis pharmaca. Quorum
Plurima cum facili iam carmine noster Apollo,
Omnibus in commune Malis latura leuamen,
Prodiderit; nunc, quæ certis magis apta medela
Casibus, & quid opis sibi vulnera quæque requirant,
Expediam. Qualis barbatus sæpe Machaon,
Instantis medius lethi, vitæque Sequester,
Publica languentûm per diuersoria, Xyste
Seu tua, seu fertur tua Cælie, porticibusque
Dispositos hinc, inde toros ex ordine lustrans,
Curam alijs aliam, pro disparis indole morbi,
Præcipit: huic venas solui; purgantibus illi
Tergeri stomachum, limosaque viscera succis.
Scammoneæ tu sextantem sorbebis. Amaro

Absin-

(a) *Vide Plin. lib. 29. Hist. Nat. cap. I.*

Absinthî mergenda lues tibi rore. Nouenos
Te glutire croci tritæ cum polline myrrhæ
Orbiculos lex nostra iubet. Præcordia crasso
Huic Arabum gummi, aut violæ, nardique foueantor
Vnguine. Cantharidum mordaci puluere contra,
Inductoque sinapismo distringere suras
Huic melius. Pendent circùm dictantis ab ore,
Singulaque excipiunt calamo præcepta Ministri.
2. Ergo age, Fortunæ duro qui saucius ictu
Fixa cruentatis circumfers spicula venis,
Huc ades, & cæci stimulos caussasque doloris
Alto exprome sinu: quò conuenientia possim
Vulneribus notis adhibere malagmata. Nullus
Tam grauis est, penitùsque sedens in pectore morbus,
Nulla lues adeo tractantibus aspera; victrix
Cui fidum nequeat sapientia ferre leuamen,
Rectori docilem tantùm se præbeat Æger.
3. Censibus angustis & paupertate malignâ
Vexor, ais. Confide: nisi quid tristius vrget;
Ærumnam subitò licet hanc exire volenti,
Et plenis iam nunc inopem dediscere gazis.
Nemo vocandus inops, cui par opulentia votis
Contigerit. Non fine Midas, seu latiùs ipse
Possideat Plutus. Contentus viuere paruo,
Rebus & exiguis æqualia fingere vota
Si potes; hæc tibi præ manibus iam copia: fortis
Iam nihil ad cumulum superest: sub paupere tecto
Terrarum latè dominos, rerumque potentes
Diuitijs superas. Inopes caussatiùs illi
Se doleant, tantò quos importunior angit
Pauperies, imis quantò plùs fixa medullis.
Aspice, quàm multis egeant, vt semper anheli
Plura inhient. Num, quos votorum & cordis inanes
Vsque vides, meritò locupletes dixeris? Arcæ
(Nomina pro rerum ingenio si fingimus) Arcæ
Illorum, ditesque domus iactentur, Eois
Quas opibus Ganges, & plurimus arctat Hydaspes:
Non

Non Domini, quorum mens indiga: cum tibi contra,
Fructibus exiguis saturo, domus, arcaque tantùm
Censeri mereatur inops, plenissimus Ipse.
Exime te sapiens fatis: si finxit auara
Sors inopem; ditem subitò mens æqua refinget.
4. Pauperiem quereris. Fundorum aurique paratu.
Nempe cares. At mentis opes, sapientia, virtus,
Ingenium, moresque adsunt. Quàm rara supellex
Hæc homini, quàm non pretij vulgaris aceruus?
Ergo queat fului locupletem Summa metalli
Fingere; non animi valeant tot munera, nullis
Munera Achæmenidûm gazis venalia regum?
5. Pauper es. Ipse vltro tam lætam inuadere sortē
Debueras, Crœsum nasci si fata dedissent.
Democriti præijt sapientia: qui bene multâ (a)
Re locuples: totam Xersis sub signa coactam
Vt pater Auroram, omnigenum, innumerabile vulgus,
Plusquam regifico posset molimine structis
Excepisse epulis; tam larga fauentis olympi
Dona, tot eximios fructus, melioribus instans,
Deseruit, lucris, & transfuga nobilis almæ
In paupertatis se dulcia castra recepit.
Proh quantum sorti debes! Cum dotibus amplis,
Pabula nequitiæ, & scelerum fomenta remouit.
Non quantum optares, tribuit: sed munere parco
Edocuit, quantum Sapientem optare deceret.
Sollicitum est lautos census seruare, molestum
Perdere. Dum dedit exiguos, vtrumque remisit
Hoc onus. Agnosce vlteriora negantis amorem,
Et missis grates meritas persolue querelis.
6. Pauper es. An solus? Iungendi fœderis inter
Romuleos Patres, Plebemque Menenius author (b)
Talis erat: talis summo quæsitus honori,
Versaret patrijs dum Quintius arua iuuencis:
Et quos præterea longum est percurrere clari
Nomi-

(a) *Val. Max. lib. 8. cap. 7.*
(b) *Id. lib. 4. cap. 4.*

Nominis heroes. Sua si non obfuit illis
Ad decus, & vitæ Summam felicis egestas;
Nec tibi, crede, oberit: tantùm mens æquior adsit.
7. Æqua foret mens, inquis: opum si nescius vsq;
Perpetuum squalorem inter sordesque paternas,
Creuissem æquevâ cùm paupertate: sed aulam
In patriam fœtâ vix primùm e matre cadenti
Supposuit molles Opulentia blanda lacertos,
Ipsaque deîn tenero lac præbuit, inque iuuentam
Patricijs medios produxit cultibus annos.
Cum subito, ignarum quo, versis turbi e fatis,
Iniecit sors nigra manum, luxùsque prioris
Nil misero, ingratum præter meminisse, reliquit.
Hinc dolor: hoc stimulis præcordia tristibus vrit.
8. At genus id stimulos facili ratione retundes,
Si nihil exacto noris præsentia damna
Augeri, quin & multùm decrescere fructu.
Nam cur sit miserum possessa relinquere tandem,
Quæ foret haud miserum nunquam tenuisse? Dolori
Ergo fauet, lætum fortunatumque fuisse?
Obsistat potiùs. Cùr, quæ solatia mæsti
Ducere par fuerat casùs, mæroris iniqui
Argumenta facis? Nimiùm sua, mensor auarus,
Ah nimiùm curto definit gaudia gyro,
Non nisi præsenti fruitur qui sorte, nec vllâ
Præteritos æui fructus in parte reponit
Lætitiæ. Volucri delabitur ocyor amne,
Singula perque perit cursim momenta voluptas:
Quæ fuit, haud superest; quæ præsens, ordine eodem
Jam fuerit. Digna hæc lacrymis si fata videntur;
Nunquam hominũ generi, nunquã heu nõ flere vacabit;
Ceu nouat illa suas nullo nõ tempore mortes.
9. Sed neque Fortunam contra sit iustior iræ
Materies, olim indultos, sua pignora, census
Legitimũ Dominæ quòd pro ratione resumpsit.
Diuitias tibi, vel puero, fac, dura negasset,
Libera ceu poterat, multis ceu dura negauit;
Nil

Nil tamen Astrææ ad lances & iura vocandum,
Prætoris rigidâ nil dignum admiserat vrnâ,
Parca quidem, rerum sed non nisi parca suarum.
Vnde igitur lites, si denique sera reposcit,
Annuit vtendum tanto quod tempore, posset
Cum tamen vtendum nunquam permittere, munus?
Ergone, quòd facilis, culpetur? Præmia spargens,
Probra metat? Rea non fieret, si parcior esset?
Arguis iniustam. Quantò tu dignior huius
Nominis inuidiâ: pugnes aliena, vetante,
Qui, Domino, retinere: dati neque pignoris vsum
In merito, sed onus reddendi in crimine ponas?
10. Esto, infida tamen te læserit, vt memoras, sors:
Cur ideo noceas tibimet crudeliùs ipse?
Abstulit illa suos, rerum vilissima, census:
Cur reliquos fructus, melioraque, prodigus vltro,
Ad cumulum damni abijcias tu munera, dulcem
Lætitiam, sophiæque iubar, cordisque vigorem?
Hæc hominum felix possessio, quam sibi recta
Mens parit: hanc, duri quævis iniuria fati
Externas populetur opes, sit cura tueri.
Magnanimi exemplo est virtus Stilponis: ab hoste (a)
Direptis patriæ, qui, mœnibus, vndique planctus,
Vndique dum tristis volitat dolor, & sua nemo
Ciuibus e reliquis non deflet damna; rogatus,
Quæ sua priuatim communi in turbine clades,
Dij meliora, inquit. Clades procul omnis. Auaras
Nil rerum eripuit prædo, eripietve mearum.
Quæ priùs obtinui, vel nunc intacta supersunt.
Scilicet incoctam generoso robore mentem,
Sublimesque animos, & docti pectoris artes,
Hæc sua vir sapiens rebatur: cætera, sortis,
Quæ, breue depositum, nunquam Stilponis in ære
Duxerat, haud ablata sibi, sed reddita sorti
Credebat Dominæ. Parili ratione cauendum
Et tibi, ne proprij læsum quid fortè peculî,

Amis-

(a) *Sen. epist. 9. & Laert. in eius vita.*

Amissumve reare, simul Dea lubrica, standi
Impatiens, iam vasa legit: neu tristior æquo,
Perfidiæ furtique leuem dum crimine damnas,
Quas neque sustulerat, potuit neque tangere, sacras
Compositæ tibi mentis opes, verissimus Ipse
Fur, rapias. Dic, à seruo fugiente relictus
Quod Cynicus. Iactura leuis, cretatus agaso (a)
Me caruisse potest; vili non ipse libenter
Mancipio caream? Sine me sibi sufficit ille;
Non ego sufficiens mihi sim, desertus ab illo?
Turpe nimis, fastu quæ nos Fortuna superbo
Negligit, eximiam nobis pulchramque videri.
Redde pari par. Te fugiens auertitur? Æquè
Auersum sciat esse sibi. Fastidit amantem?
Mutua despecti referat fastidia. Curæ
Quid tibi sit, curâ quæ te proscripsit ab omni?
Res habeat sibi rite suas: discatque, vicissim
Se sine, posse tuis hilarem te viuere rebus.
11. Haud mihi pro magnis Fortunæ præmia, sensu
Nec nimio leuis hæc animum iactura moueret,
Alter ait. Thalami at sociam, dulcesque requiro,
Altiùs impacto confossus vulnere, Natos:
Heu Natos, sociamque tori, quos dura supremùm
Coniugis, & patris e gremio Libitina reuellit.
Audio. Sed quidnam cognato in funere flendum
Obijcitur? Vitæ blandis quòd fructibus illos;
An te quòd potiùs Natura orbauerit illis?
Quidquid erit, neutri desunt fomenta dolori.
12. Exanimos luges, ceu dira & tristia passos?
Nempe ideo, reor, occiduo quia corpore functis
Nil vapor æstiuus, nil fert iam bruma negotî:
Vel quia pauperiem, morbos, totque aspera sortis,
Aspera naturæ iam tandem vindice letho
Imperia egressi, nullas communibus vltra
Cogentur fatis lacrymas impendere, nulla
Coniugis aut sobolis pullati funera ducent.
Hecci-

(a) *Laert. in vita Diog.*

Heccine sunt, manes vnde arbitrere dolendos?
Demens! Ceu multò non iustiùs ipse videri
Manibus infelix mereare, vrgentia mille
Quem rapido circumueniunt discrimina ponto;
Illorum ac ploranda tibi sint funera, certos
Emeritâ portus qui iam tetigere carinâ.
13. Sin tua te potiùs mouet intercepta voluptas,
Frigentemque torum, desolatosque Penates
Non alio prorsus, fundi quàm damna, vel auri,
Prosequeris gemitu; iacturas quæ modò tales
Flentibus admoui, solatia nil opus ægro
Hìc iterum cecinisse. Illis e funere crudo
Ortum, rite memor, poteris lenire dolorem:
Haud Lachesim damnans, ictu quòd præcoce Natos
Sustulerit, qui, mortales, quandoque perire
Debuerant: magni statuens quin muneris instar,
Quòd, iuuenum florem rapido dum demetit vngui,
Vere tuos Fusis pergat viuacibus annos.
14. Funditus at perijt domus, & spes tota nepotum.
Dirum equidem memoras vulnus, crudele, nec vllis
Sat flendum lacrymis. Nusquam genitoris imago,
Paruulus Æneas, claræ qui nomina stirpis
Excipiat, reparetque genus, in resque paternas
Sorte pari subeat. Villas, fundosque vacantes,
Seruatosque diu census, cumulataque parcis
Sumptibus, haud parcis etiam sudoribus æra,
Nescio quis, dignusve tuo quàm nomine, certè
Externus, subitò veniens, inuaserit Hæres.
15. O cæcas Hominum curas! Rationis inanes
O gemitus! En quid, busto nigrâque fauillâ
Vlterior, funestum adeo & lacrymabile ducas.
Scilicet, occiduo postquam de carcere, vitæ
Cælitis in sortem, fortunatosque Deorum
Venenis, humanis iam casibus altior, orbes;
Is, reor, æterno perfusam nectare mentem
Conficiet stimulis gaudere vetantibus angor,
Num consanguineâ quisquam de gente supersit,
Nomi-

Nomine te referens: aut quis tibi posthumus hæres
Contigerit, seruusque tuâ dominetur in aulâ.
At Cynicus moriens haud tantùm quærere spreuit,
Fortiter ignarus, cuinam versatile tectum (a)
Linqueret: aut quosnam, senij deductor, in vsus
Mittendus post se baculus foret: ignibus esca
Cederet; an viduæ exciperet connubia vitis;
Sed neque, quid vacuo fieret de corpore, duxit
Ad curas spectare suas: exanguia nudo
Sub Ioue membra iubens, cippi sine munere, dulcem
Vulturibus prædam statui, rabidisque Molossis.
Si Cynicum tamen, agnati, veteresque sodales,
Auderent rabido contingere dente Molossi.
16. Illud ad hæc possis, sapiens, tibi dicere: Quid, si
Contigerat Natos fesso succedere patri
Incolumes; ideone domus, se stirpe recenti
Vsque nouans, longæ nesciret damna senectæ?
Seriùs, aut citiùs nascentia quæque supremum
(Sic fatis placitum) properant contingere finem.
Claudia nunc vbi gens? Vbi magni sanguis Iuli?
Quis mihi Scipiadûm, Marcellorumque nepotes,
Aut quis ab antiquis monstret superantia Gracchis
Germina? Vel primi tot quondam nominis vrbes
Heu pessum cecidere. Iacent Carthaginis altæ
Mœnia, confusis vix agnoscenda ruinis.
Pro Solymà Solimæ locus est. Viguisse Mycenas
Non oculis, famæ iam credimus. Ardua nusquam
Pergama. Cadmeus cecidit labor: æquora nec te
Bina, Ephyre, texere satis; quin Romulus ignis
Congestas tot opes, tanto molimine ductas
In cælum excidio fatali absumeret arces.
Parua tamen loquor, ars hominum quæ struxerat, æui
Vastantis miserum tandem iacuisse trophæum.
Immo age, qui latè nos circumplectitur, Orbem
Aspice, terrarum tractus, vndosaque regna,
Ventorumque domos, cælique meabilis axes.

His

(a) *Vide Laert. in vita Dieg. & Cicer. in 1. Tusc.*

His pariter sæuam (quis crederet?) ordine certo
Net sua Parca diem: nec longè sæcula, quando
Hoc etiam triplicis Mundi, in quo cætera cursus,
Interitusque suos peragunt, immane theatrum,
Turbine flammifero exhaustum, in seseque sepultum
Corruat. Et, lustris rapientibus omnia, fungi
Nos quoque sorte pari mirabimur? Inter & altos
Regnorum cineres, sonitumque extremà ruentis
Naturæ, perijsse domum quis fleuerit vnam?

17. En Alius, tacitis mæroribus anxius, æger,
ratusque sibi: socios rumore secundo
Quòd celebres latè populi volitare per ora
Cum videat; nullo famæ plaudentis honore
Vindicet ipse suum Lethæis nomen ab vmbris,
Obscurum tacitumque agitans inglorius æuum.

18. Quisquis es, o, talis mentē cui cura remordet,
Disce age, quàm tenui frauderis munere, quàmque
ic etiam, licet ignoto penitùsque latenti,
il vitæ ad fructus, synceraque gaudia desit.
uidquid abesse doles, summo quoque defuit Orbis
uthori, minimo nec tempore defuit. Ante
ilicet e nihili æternis quàm promeret vmbris
le genus Superûm, ac mortalia sæcula; nullum,
nus fama sibi, & spectator, & omnia, testem
xtra habuit decorum, miratoremque suorum.
um minùs idcirco sese tunc lætus in ipso,
um minùs externo vixit sine teste beatus?

19. Exemplis videor nimiùm sublimibus vti.
on deerunt vitæ e medio propiora. Tonantis
inque aulam, nostrique redi ad commercia Mundi:
uot subitò occurrent, priuato qui lare clausi
xiguis facilem naturam fructibus explent:
imissâque Alijs miserà ambitione parandi
ue togæ, seu bellorum per munia clari
ominis, ex sese ducunt sua gaudia, iuxta
esciri populo, & populum nescire parati?

20. Sed quid ego, vitæ felicis ad otia nullo

Esse

Esse opus illustris, doceo, tibi murmure famæ?
Cum manifesta fides, vix otia sæuiùs vllo
Conficiat, famæ insignis quàm murmure, lædi.
Angeris, exiguus volites quòd sermo, nec vllus,
Te digito signans, Hic ille, admurmuret, hic est?
Scilicet, angorum quòd causæ & semina desint,
Angeris. Heu quantò plùs pectoris anxius esses,
Sublimem latè populi si tolleret aura?
Queis foret excubijs, & quàm non deside curà
Tunc opus, ingenio semper ne lubrica vanos
Desereret furtim complexus gloria: neu quod
Fortè nouum exoriens maiori lumine sydus
Versa in se subitò vulgi traduceret ora?
Anne quati miserâ toties formidine pectus:
Luminis aspectu, quod proijcit æmula virtus,
Non secus ac tedis Furiarum ardentibus, vri:
Ex leuis aduerso, vel amico murmure vulgi
Sollicitum pendere: illinc desumere mentis
Omnem habitum, lacrymas illinc, & gaudia: ne quid
Immemor exhibeat gestus, vox, vitaque, famæ
Quod minùs ad veteris normam respondeat, loris
Omnibus obseruare: palàm te prodere nunquam:
Nil agere ex animo: ad speciem componere vitam,
Id iuuat? O Superi me nunquam talibus, oro,
Infensi, mactate Bonis. Inglorius æuum
Traducam, dum securus, liberque, meusque.
21. Secretæ o vtinam libassent gaudia vitæ,
Ambitio quos cæca insano turbine versat:
Plaudenti procul à vulgo scenâque remoti
Degere, non æquo duntaxat pectore ferrent;
Sed vel prensantes vltro, spernique dolentes,
Auersi, effugerent titulos. Tam triste subiri
Seruitium est, quo Fama suos exercet Amantes,
Tamque onerosa humeris, præclarum, sarcina, nomen.
22. Quidnã igitur? Referes. Neq; si perstringar ama-
Scommate, si ludus fiam, probrisque lacessar; (ro
Vlla aderit iusti vel tunc mihi causa doloris?
Nulla

Nulla equidem. Vel enim feriunt inimica merentem
Scommata; vel temere ictis traduceris insons.
Si primum, fers digna: nec iræ suppetit ansa,
Lætitiæ at potiùs: quando vel ab hoste doceris,
Quid caueas, nullaque tibi est mercede repertus,
Sumeret arcanis qui te, Podalirius, vltro
Purgandum vitijs. Neque enim præsentius vllum
Antidoti genus infectos detergere mores,
Quàm censura iocis mordacibus illita: sensu
Tristior illa quidem: sed amica in munera vires
Hinc habet, haud medicæ tantum latura opis, ægras
Si minùs austero morsu peruelleret aures.
Vtere felici auxilio: vitijsque remotis,
Fœda simul meriti abstuleris contagia probri.
23. Ludibrijs iustam nullo sin crimine causam
Obtuleras: rationis inops sed turba maligno
Immeritum risu, dictisque procacibus vrget:
Siue quòd, attonitis oculis vultuque supino
Dum graderis, totam sublatus in ardua mentem,
Securum, pingui via quà densissima cœno,
Strauerit offensi gressùs iniuria corpus;
Siue quòd, hinc illinc laxo pendente galero,
Hirsutisque supercilijs, Afroque colore,
Et naso enormi, ac vitreis specularibus aucto,
Insolitam exhibeas speciem: nutricula qualem
Ploranti puero Empusam, horribilemque minatur
Manducum; nullo genus id iocularia sensu
Præterijsse licet. Quis enim, modò sanus, ineptas
Amentum voces inter sibi seria credat
Ponendas, hilari neque risu explodere malit?
Atquì sic habeas, vanam quicunque, ferendis
Rerum in iudicijs, speciem sectantur, auitis
Vt libet insignes titulis, & plebis honore,
Stultorum genus esse, haud multò sanius illis,
Quos Antoninæ spectans monumenta columnæ
Verberibus, iustisque domat custodia vinclis.
Finge illos te fortè lares inuisere, & omnem

Ridiculam venienti actutum illudere turbam:
Hunc incomposito linguam exertare cachinno;
Spumifero illum oris nimbo, putrique saliuâ
Ninguêre; lentandis Tyrrhena per æquora tonsis,
Ad Centumcellas alium, & pœnalia transtra,
Prætoris velut edicto, te mittere: fronti,
Nec dêesse, affingat qui cornua, quique latronem,
Periurumque, Magumque, trifurciferumque salutet.
Talibus an xenijs titulisque acceptus, iniquâ
Mente domum, lætoque minùs discesseris ore?
Haud reor, insulsæ vitio ni mentis eodem
Desipias: quin ridentes illa inter Amicos
Iurgia mox iterum ludens, iterumque referres.
Cur aliorum igitur, medijs impunè vagantur
Qui triuijs, Agamemnonidûm Amphiaraidûmque
Altiùs impresso feriant te sibila morsu?
Anne illi numero quia plures? An quia ferri
Vincla procul, nullusque tenet quòd carcer? Ineptè:
Hìc veluti res summa foret. Non vincula stultos,
Non numerus, sedesve probant; sed turbida mentis
Iudicia, & species prauæ, & rationis egestas.
Hoc si morbo hominum plerique, per omnia latè
Compita, perque domos, capti non seciùs, ac quos
Hellebori succus, succoque potentior omni
Fraxineus fustis secreto in carcere curat;
Nil equidem superest, pretij discrimine cur hos
Secernas alijs: animi vel dispare sensu
Cur dignanda putes, patulis quæ faucibus aut hi
In ventos, aut hi temere conuicia iactant.
24. Despiceris, vultu ceu subniger, inque venustus.
Despice tu contra, vt fatuos & mentis inanes.
Cautus id inprimis, ne, si commotior æquo
Ebria vesanæ excipias dicteria turbæ;
Illius in numerum venias, ridendaque sanis,
Futiliter plorans, de te spectacula dones.
25. Nam quę spectâtûm ad lusus sic facta phrenesis,
Ceu stolidi questus? Non reddidit ille salutem:
Impu-

Impulit in latus : assueto fraudauit honore :
Exclusit foribus : plausum famamque dicacis
Ad socios ausus de me sibi quærere, fœdis
Immeritum sannis, & nigro dente momordit.
Talia cum querulos irato effundere vultu
Audis ; num tremulo spleni imperitare, tumentemque
Aggeribus risum potis es cohibere, per ora
Ne subitò, & nares sese prorumpat aduncas ?
Arguti nullus me certè Roscius oris
Plùs mouet : Eupolidis nulli maiore cachinno
Sollicitant lusus, Thymeleave pulpita, vanus
Quã dolor, & genus hoc lacrymæ. In præcordia totus
Irruit extemplo, pulmonemque occupat imum
Democritus. Frustra est labijs infigere dentes,
Frustra animæ effugia & laxos operire meatus.
Quò magis aduersùm pugno ; hòc inuisa laborat
Acrior emouisse repagula : donec ab ipso
Obice luctatuque immensùm viribus auctis,
Nec iam se capiens (ceu longà coercitus amnis,
Si liquidum tandem per claustra negantia rupit
Eluctatus iter) conuulsis denique victor
Prosiliat septis, vacuasque exundet in auras.
26. Sed neque, si docto fatui delira popelli
Verba supercilio despexeris ; æquior vlla
Hinc ægri saltem ratio queat esse doloris ;
Quòd vel Socratico fòrs quisquam de grege, vultùs,
Incessùsve tui ad speciem, subriserit. An tu
Eripias splenem sapienti ? Turpe, doloris
Vnde procul morsus, leni præcordia tactu
Vellicat : hæc illis dedit irritamina blandi
Pruritùs natura. Aliquid si tale notauit
Vel sapiens ; quid mirum, humani conscia sensùs
Ingenito sua prodiderit quòd pectora motu ?
Num pro Sileno te fingere Parthenopeum
Debuerat ? Num naturæ dediscere morem,
Vt risum, ridenda videns, nesciret ? Amœnâ
Perculsus facie gelasinum claudere dentem

Ille quidem haud valuit: nullo perstrinxit iniquus
Te tamen hinc morsu, veri nil dempsit honoris:
Rite superficiem solido secernere doctus,
Nec formâ metiri hominem, sed mente animoque.
Contemptum quod rere, fuit non liber anheli
Pulmonis fremitus. Caue, ne te veriùs ipse
Despicias, si, quòd lepidam pulmonibus infert
Spectantûm facies tua vim; tibi vilior inde,
Ac pretij sophiæ in trutinâ videare minoris.
27. Quin Alijs accede libens ridentibus: &, cum
Ignea visceribus bilis tumet, inque doloris
Fermento est animus, speculi tum læuis in orbe
Aspice, quàm vultu occurras gestuque facetus,
Quam graphicè vnguiculos à vertice ductus ad imos.
Nempe, ioci segetem variam argutique leporis
Inde metens, animum simul oblectabis, & hosti
Præripies, in te iaceret quæ, tela: Vatinî
Non aspernando ritu: qui, scurra disertus, (a)
In faciem strumasque suas dicteria passim
Ingeminans, vix ansam Alijs, qua inuadere possent,
Vix quidquam hostili carpendum liquerat iræ:
Cum pudor infestis, morsumque parantibus esset,
Rodere, quæ salso prior ipse notauerat ore.
28. Deniq; plùs nimiò tenerum, expertemq; vigoris
Se probat, imbellis quem risus, & aura volantis
Æthera per vacuum, solido sine pondere, verbi,
Haud aliter, quàm tormento displosa curuli,
Excidium muris, ac turribus, ænea moles,
Sternit humi. Lamenta, miser, quid inania perdis?
Quò dolor, & lacrymæ? Vocis, non fulminis ictu
Læderis. Errraui: neque vox te læsit, inermi
Allabens sonitu. Numerasis corporis artus;
Nullus abest: nusquam minimi vestigia præfers
Vulneris: haud vllo es viduus, nisi quem tibi, plorans,
Iratis manibus fors vulseris ipse, capillo.
Scitè olim Augustus, iuuenum maiore Neronum
Indi-

(a) Sen. de Const. Sap. cap. 22.

Indignante, Remi quòd plebs impunè proteruis
Vocibus auderet Dominũ allatrare, Quid, inquit, (a)
Friuola sollicitant adeo te murmura? Tales
Anne parùm nos esse, in quos nil feruidus ausit,
Vltra verba, furor? Tenuem patiamur auitæ
Hanc libertatis superesse Quiritibus vmbram.
Dummodo ne fræna imperij ceruice rebelli
Excutiant; linguis laxent effrænibus ora.

29. His animadversis, ludibria vana, iocosque
Imbelles facili haud tantùm superaueris ausu;
Sed neque te dignam censebis, tantulus hostis
Quam dederit, palmam. Quis enim Mauortius heros,
Hostili male compositam quòd in æquore fudit
Agricolûm turbam, titulos deposcat, & arcus,
Digneturve suis hæc annumerare triumphis?
Annibalem si quem, si Pyrrhum Marte cruento
Perculerit: bimaris si mœnia celsa Corinthi,
Cadmeasve solo victor deiecerit arces;
Tunc sibi mansurum præclaro nomen ab hoste
Induit, & curru latè sublimis eburno
Præfert, quam Latius Mars non irrideat, & quam
Antiquis conferre velint Capitolia, laurum.
Haud aliter Sapiens portenta immania, lethi
Horribiles formas, regum suprema minantûm
Sæuitiam furiasque truces, certamina sese
Digna putat: sannas, irrisus, scommata, ludos
Ceu faciles, animo exiguæ nil laudis egente
Despicit: Ecquænam, referens, mihi gloria, vanam
Longè allatrantis rabiem spreuisse catelli?
Hasne ergo in pugnas, huicne vt securior hosti
Congrederer, tanto Sophiæ munimine pectus
Cura fuit texisse? Huc illi denique sumptus,
Exhausta huc studia, & longi recidere paratus
Armorum? Pudet heu: consumimus impare robur
Materiâ. Date, cui deceat concurrere fortem.
Fulmineus prorumpat aper, maculosaque tigris,

(a) *Vide Suet. in eius Vita cap. 58.*

Seu leo, siue alius Libycis par terror ab antris:
Tunc firmabo gradum contra, & venabula nixo
Tendam recta genu: tunc me virtutis egere
Atque animi credam. Quò nunc ea pectora? Tantus
Quò vigor? In fœdam Venerem proiecta Iuuentus,
Expleat insani brutos dum pectoris æstus;
Censorum virgas, & nigræ sibila famæ
Proterit. Vsuris & largo fœnore sortem
Euclio dum geminet; qualis iactetur in vrbe
Fabula, collisis lætoque crepantibus ictu
Explodit digitis, quævis ludibria, quosvis
Fortiter irrisus vulgi exorbere paratus.
Et Sapiens magno spernenda ad talia nisu
Indigeat? Vanum es, vanum, Sapientia, nomen,
Si minùs ad curas animo fers roboris, auri
Quàm scelerata sitis, vetitæque libidinis ardor.
30. Ridenda hæc igitur verborum spicula. Curas
Plus alij medicæque manùs fortasse requirant,
Quos scelus, & grauior peperit violentia, luctus.
Nempe, ais, haud intra fatuas iniuria voces
Constitit: illisus tergo quoque fustis: in ipsum
Irruit os furibunda manus, pugnoque trabali
Marcentes oculos, gingiuam liquit inermem.
Nec dolor hic mentem fodiat? Plagasque superbi,
Et turpes ignominias victoris inultus
Dissimulem? Expleti successibus ille furoris
Iactabundus, ouans, indigno e crimine plausus
Colligat, erectâque hilaris ceruice triumphet:
Victus ego, contemptus, inops, nebulonis amari
Ludibrium vulgo ferar, insiliendaque colla
Subijciam tumido plusquàm seruiliter hosti?
Non patiar. Bene ais. Neque ego te probra subire
Ista velim. Sed, ne subeas, mentem erige, teque
Maiorem, quàm qui victus succumbere possis,
Concipe. Cur doleas, vulgo ceu spretus inerti?
Nec sperni potis est Sapiens, nec spernere vulgus.
Crede mihi, nimio fatuos dignaris honore,

Si

Si certâ ratione putas errare, nec ausus
Præcipites bacchantûm, & facta improuida cæcis
Casibus annumeras. Hic, qui modò, pectoris impos,
Audaces indigna manus tibi misit in ora,
Iudicij nil delectu, mentisque suasu
Constituit: nil siue Tui, seu conscius egit
Ipse Sui: sed, vecordi rapiente furore,
Tanquam effrænis equus, percussus vel stimulo bos,
In latus aduersi vagus irruit. Impetus amens
Stultitiæ fuit ille, feras quem fortiter, æui
Ceu reliquas sortisque vices; non dedecus, vltum
Quod, veluti contemptus, eas, hostique reponas.
Socratis in mentem veniat, qui, calce proterui (a)
Pulsatus Iuuenis, tranquillo immobilis ore
Perstitit, inficians læsum: mirantibus æquam
Tum socijs mentem, securaque pectora, Tali
Nam quid, ait, potiùs faciendum in tempore? Num, si
Obuius infesto sonipes te læserit ictu,
Sublatis contra depugnes calcibus, in ius
Aut hostem rapias, & causam dicere cogas?
Non secus hunc ego, præcipitem, tumidumq; iuuentâ,
Quàm calcitronem Arcadico de semine pullum,
Intueor. Bruti posthac sit cura cauere
Incursum Bipedis: nunc æquâ est mente ferendus.
31. Cuncta igitur, quę stultorũ furor improbus audet,
Non aliter, quàm fortuito venientia casu,
Excipias. Certè, si, quam temerarius hostis
Vim tulit, euentùs subiti Fors cæca tulisset:
Si, quas ille manu plagas inflixit, easdem
Ipse tibi, prono seu scalas vertice mensus
(Auertant Superi); incertas seu fortè per vmbras
Postibus offendens caput, aduersoque tigillo,
Indideras; misera hæc duræ ludibria sortis
Irarum vacuus, sedato & pectore ferres.
Cur igitur, petulans hominum violentia si quid

(a) *Vide Laert. in eius Vita, & Plutarch. de Liberis educ.*

Tale pati cogit; minùs arbitrere ferendum?
Anne tuis aliena Malis insania pondus
Adijcit? Anne tuum fit dedecus, alter iniquè
Quòd furit? Aude animis. Nemo contemnitur, ipse
Ni sese prior abijciat. Succumbere tristem
Ludibrijs; non illa alacrem perferre pudendum est.
Vim subijsse doles, irasceris, oraque luctu
Deijcis? Indigno cessisti protinus hosti:
Nil superest, fastu quin te contemnat amaro,
Quin miseri insultet ceruicibus, vtque subactum
Proterat. Iniustè bacchantem, & toruà frementem
Despice, consilium, inuictamque amentibus ausis
Obijciens virtutem; omnis transibit in illum
Iam terror, cladesque: ipso se iudice victus,
Terga dabit; populi te plausus, & inclyta curru
Quadriiugo supra nubes victoria tollet.

32. Nequicquam sæuos rabies assurgit in ictus;
Nequicquam stygij manantia felle veneni
Spicula liuor iners obliquo dirigit arcu:
Vulneribus Sapiens imperuius. Altiùs illum
Extulit, insani quàm quò pertingere flatus,
Et scelerata queant odij conamina, Virtus.
Attentare licet, non lædere. Spumea ponti
Barbarus iniectis puniri regna catenis
Mandet Achæmenides; stolidos irriserit ausus (a)
E vitreis longè conclauibus Ennosigæus.
Quin &, compedibus festa ad ludibria versis,
Inter seque, velut restim saltantibus est mos
Transmisisse, datis, choreas per libera passim
Æquora cum lætis plaudent Tritonibus vdæ
Nereides, Panope, Xanthoque, & glauca Lycoris,
Opisque, Clioque, Pherusaque, Cymothoeque.
Tu quoque, stulta odij, quid Cælum in prælia poscis?
Humenti quid nimbo, & opacis, Terra, laboras
Auricomum Phœbi extinxisse vaporibus ignem?
Vana moues, quin authori nocitura. Palustres
Non

(a) *Vide Herodotum lib. 7.*

Non perimunt, imo iubar immortale sed Orbi
Eripiunt nebulæ. Malesani desine cœpti.
Quam vomis in Superos, tibi nox superincubat vni.
Telluri similis vulgi dementia, fumo
Egregium nebulisque suis Sapientis honorem
Dum violare furit; tenebris se damnat. At ille
Celsior interea, piceamque ex æthere noctem
Despiciens, rutilum Conuexa per ardua Mundi
Vrget iter, cæcam rabiem satis vltus, iniquo
Quòd, dum negligitur, lucem non commodet hosti.
33. Iamne vides igitur, causæ nil esse, malignis
Cur scelerum furijs adeo moueare, suamque
Cur fonti retulisse vicem pro crimine pergas?
Vindictæ procul ansa, procul si noxa: nec vllo
Improbitas (Sapiens modò sis) te crimine lasit.
34. Verùm, age, sit fatuis meliorũ in vulnera virtus;
Nec volucres auras, ipsum te iniuria certo
Perculerit iactu: nullâ ratione repones
Hanc meliùs, quàm si fastu sapiente superbum
Vulneris authorem spernas. Quid pectoris illi
Esse putas mentisque, (vllâ si mente mouetur)
Dum furit, atque odijs in te grassatur iniquis?
Hoc agit, vt læsus doleas, altèque receptum
Vindictæ studio fateare in pectore vulnus.
Tolle voluptatem hanc hosti; iamq; vltus abunde es.
Quæ tibi munitam pulsarunt irrita mentem,
Artificis cor tela sui redeuntia figent:
Quòd te torquere haud potuit, torquebitur, ægrâ
Mente ferens, nec vindictam se posse mereri.
Detuleris nimiùm Stulto, si irascere, fassus
Talem, cui liceat Sapientem attingere. Discat,
Neglectus, sese vel pœnâ iráque minorem.
35. Adde, quòd ipse sui primus iam damna furoris
Pertulit, externoque dedit sine Vindice pœnas,
Queis nil Cecropius Draco, nil seu, Romula, siue,
Gens Ætnæa, tui grauius statuere tyranni.
Omnibus vsque adeo flagris, vncisque, rotisque,

Tedisque, & lamnis candentibus acriùs ipsum
Se cruciat scelus, & sceleris mens conscia: nulli
Quod non extemplo subeunt lacrymabile Sontes,
Iniustâ quandoque Alios vi lædere certant,
Supplicium: similes vobis, redolentis Hymetti
Melligenæ ciues: alieno tela cruore
Audaces nimiùm quæ tingere, ponitis ægram
Cum telis minimo toties in vulnere vitam.
36. Denique vindictâ nil proficis. Exige quodvis
Supplicium, sæui, lania, grassare per omnes
Irarum lethique vias: nec facta cruenti
Sit pudor Oenidæ, moresque referre Cyclopum; (a)
Attamen hostili nunquam tua cæde coibit
Plaga, nec, admorso Menalippi funere, venis
Manantem cohibebit atrox vindicta cruorem.
37. Vlcisci iuuat? Haud teneo. Vlciscare, sed hostē,
Qui propior, grauiori animum qui vulnere lædit.
Ira animi mentisque bonæ est acerrimus hostis:
Huic meritum par redde, hanc iustis obrue pœnis.
Demonacta furens quis nescio verbere crudo (b)
Perculerat. Cum iudicium, pœnamque Nocentis
Turbati magno fremerent clamore sodales;
Quò mihi, præsidium legum, Themidisque tribunal?
Subiecit Sapiens. Sententia Iudicis ictos
Nil releuat, docti sed cura Machaonis artus.
Hunc mihi, si qua fides, actutum quærite. Pœnam
Cur hostis propriæ libeat præferre saluti?
Ille fugâ procul auectus, nec iam nocet: hostis
Nunc meus est, pergit quod lædere, vulnus: in ipsum
Cura sit auxilijs potiùs pugnare Medentûm.
Te quoque par eadem sentire, calentibus ira
Quandocunque ferox stimulis præcordia versat:
Hanc hostem censere, & signa infesta mouenti
Viribus aduersis, totoque occurrere nisu. (scit
38. Perge Hygieia potens, Ratio. Curā altera po-
Auxi-

(a) *Stat. lib. 8.*
(b) *Apud Lucianum in eius vita.*

Auxiliumque lues. Sunt, quos haud molliter angat,
Dulcis ab amplexu Patriæ, carisque Propinquis
Diuulsos alio sub sole senescere, gentes
Inter inhumanas, & linguâ, moribus, omni
Dissimiles vitæ cultu. Sulmone creati
Quanta hinc materies elegis? Dolor ipse canenti
Ingenium facit, & maior, quia tristis, Apollo est.
Nasoni Senecam, Sapientem opponere vati
At licet. O, patrio, vitam, seclusus ab orbe
Vitalem quicunque negas, tersura parentis
Quæ miseræ lacrymas Cyrneo nobilis exul
Condidit inclusus pelago, monumenta reuolue; (a)
Non spernenda tui inuenies solatia casûs.

39. Exul es. An genus id pœnę nunc nescere primò
Incipis? An solus comprendi hoc nomine censes?
Quilibet, ætherei dias vbi luminis oras
Attigit, in miserum confestim nascitur Infans
Exilium, longè cognatis deuius astris.
Vnica, si nescis, Mortali Patria, cælum est:
Illic certa domus, generisque exordia nostri.
Quid refert, hæc, illa colas an littora? Quouis
Tantundem Superi terrarum cardine distant.
Exilium mutare tibi, haud indicere possunt
Hostes, haud patrio te pellere longiùs axe.

40. Exul es. Antiqui cunabula scilicet ortûs
Nulla vides, neque carpis adhuc, quas aduena vitæ
Impuleras primis auras vagitibus. Hoc si
Exilium dicendum; hominum pars plurima sponte
Exulat. An paucos videas vbicunque locorum,
Diuersis procul aduectos e finibus? Vrbem
Subiecti caput hanc Orbis, generisque theatrum
Humani percurre oculis. Quæ saxa Seriphi
Exulibus sic plena? Ad nomina danda citentur
Si fòrs Romuleo veteres e sanguine ciues;
Vix, puto, diuersæ fuerint pars tertia turbæ.
Sed quid opus priuata sequi monumenta? Vetustis

(a) Senec. Consol. ad Heluiam.

En etiam effusi turmatim sedibus ipsi
Externam populi Patriam, penitùsque remotos
Quæsiuere lares. Italo sic littore magna est
Græcia: sic Gallos Asiæ tenuistis opimo (a)
Pinguia culta sinu: sic longum vecta per æquor
Massiliam Rhodano adiunxit Phocæa Iuuentus: (b)
Nec noua déest vltra Herculeas Hispania metas.
Cessisset pecudum squalentibus inuia lustris
Magnâ parte sui Tellus; si prima virorum
Abnuerat soboles gentilia linquere tecta.
Exilijs adeo debet, regione quòd omni
Iam patuit, vacuus nusquam cultoribus, Orbis.
41. Et verò quidni pudeat, fusi vndique circùm
Orbis in imperium genitos, natalibus aruis,
Vnius & certæ regionis limite vitam,
Non secus ac Gyaræ scopulis, includere? Trunci
An sumus arborei, quorum qua quilibet egit
Radices primùm tellure, senescit eâdem?
Sint alijs aliæ gignundis stirpibus oræ
Felices: oleas hæc educet; altera linum
Plùs amet: hæc Cereri respondeat; illa Lyæo:
Nulla hominum generi tellus non hospita, nullos
Non illi tractus voluit Natura patère.
Si plures numerare domos, & prædia pulchrum
Ducimus; vna iuuat cur tantùm Patria? Cordi
Si locus est, quem prima dedit nascentibus hora;
Quin placeat, quem sors, ratioque assignat adultis?
Exulat infelix, totius transfuga Mundi,
Angustis glebæ spatijs qui clausus auitæ,
Perpetuò sedem fouet, ac circumspicit vnam.
42. At locus exilij subtristior. Esse paternum
Id tibi finge solum; ridebit protinus. Iisdem
Indigenæ tecum certè veteresque coloni,
Haud, reor, exigui numero, versantur in oris:
Hosne etiam patriæ regionis pœnitet? Omni

Quin

(a) *Liuius lib.* 38.
(b) *Strab. lib.* 4.

Quin illam præ ſede putent cæloque colendam.
Nec fors illuſi genio, atque errare volentes:
Nulla etenim tam prorſus inops damnataque tellus,
Quin eadem proprijs tactet ſe dotibus. Arua
Hic ſegetum ieiuna; poli ſed purior hauſtus.
Iuppiter inclemens alibi cælumque paluſtre;
At placidi regnant mores, & mitia gentis
Pectora. Non illic pecoris, non copia lactis;
Penſabit vacuam felix vindemia mulctram.
Turba minor; tantò libertas plenior. Auri
Fulgor abeſt; aberunt auri quoque crimina. Tardis
Senſibus obtuſi, atque iratâ Pallade nati
Indigenæ: Sophiâ qui tinctus, quique liquore
Labra Caballino abluerit, vix vnus, & alter.
Pulchrius id: ſine riuali, ſine puluere certam
Ipſe feres palmam, & ſubſellia prima tenebis:
Omnis, ceu tripodem, populus te conſulet vnum.
Cur quod abeſt curas, nil reſpicis obuia? Diſce
Deteriora Bonis, & damna rependere lucris.
Sub quocunque die, quocunque ſub ætheris axe
Viuere fas. Plus poſcis adhuc? Sub ſydere quovis
Viuere non tantùm; felicem viuere fas eſt.

43. Sed tenui in plagâ nimis hæreo. Carceris atri
Tempus erit latebras inuiſere. Squalidus illic
Neſcio quis miſeris vrget ſua fata querelis.
Nec tam illum (licet is fodiat quoque pectora luctus)
Fœda loci facies, clauſtriſque obnoxia mordet
Libertas; quàm quòd, Themidem ſortitus iniquam,
Damnetur ſontum pœnis & legibus inſons.

44. Vt priùs hâc animo experiar tibi vellere curâ;
Falleris egregiè, vacuum ſi crimine pectus
Innocuaſque manus momentum ſortis acerbæ,
Non lenimen habes. Morituro à Socrate fas eſt
Illuſtre oppoſiti documentum ſumere Veri.
Cecropidûm quis ſæua odia, addictamque Nocentûm
Supplicijs Virtutem, & in vno neſciat omne
Peruerſum ius faſque viro? Proh triſtia fata!

Inſe-

Infelix laniata genas, laniata capillos,
Cum gemitu, lacrymisque, & fœmineo vlulatu,
Clamabat coniux. Quid mens ignara nocendi, (a)
Quid virtus, moresque iuuant? En criminis expers,
Integer en vitæ, rigidi præceptor Honesti,
Vir moreris. Sed non hos illam perdere luctus,
Propositi retinens, pœnâque & iudice maior
Sustinuit Reus. Irato muliebria vultu
Reiecit lamenta: &, Num, vanissima, furti
Me potiùs, vel cædis, ait, pro crimine turpem
Optâris meritæ pœnam exorbere cicutæ?
Quid virtus moresque iuuant? Vt luce peractâ
Triste chaos Erebi, funestaque Tartara vitans,
Insontem Elysijs assignem cœtibus vmbram:
Vt, qui iudicio infando nil tale merentem
Addixere neci, damnandi hominumque, Deûmque
Iudicijs nullo causam non tempore dicant:
Omnibus exemplum venturi gentibus æui
Magnanimæ ferar vt mortis, labemque sepulto
Hæsuram cineri, & fatis opprobria demam.
Hæc adeo recolens, indigni tu quoque duras
Supplicij solare vices: sique aspera ferre
Angit; at innocuum, releuet saltem, aspera ferre.

45. Sed neq; concretis æternùm sordibus horrens,
Nigro mæsta situ, viuæque imperuia luci
Sollicitet sedes. Purâ ceu lampade Titan
Illuuiem stabulorum, & putri informia limo
Stagna subit; tetri Sapiens sic fornicis vmbris,
At pingui squalore adeo nil tingitur; afflet
Vt pretium magis ipse loco, propriumque nitorem;
Scilicet, elapsi quo Morus gloria sæcli
Delituit, rigido vallatus milite postis
Immortale viri nomen caligine turpi
Presserit? Haud illud, tanto tunc hospite plenum,
Supplicij potuit claustrum deforme videri:
Limen erat Sophiæ, Musarum regia, templum
Palla-

(a) Vide Laert. in eius Vita.

Palladis, immensum decorum laudumque theatrum:
Clarior ipse vbi, quàm solio, tu Henrice, Britanno,
Enituit, sacrumque iubar, latèque micantes
Nobilis exempli radios, quà peruia Soli
Orbita, Memnonium, Hesperiumque refudit in axem.
46. Quid referam, quòd mens, Nostri pars optima,
Seu stringi nexu potis est, siue aggere claudi? (nullo
Dura licet corpus Vigilum custodia seruet;
Terrarum quoscunque sinus, vndosaque regna,
Altaque stelliferi percurrit mœnia Mundi.
Quin etiam rerum nunquam sic libera, nunquam est
Arbitrij sic tota sui; ceu, deuia lucis
Cum mediæ à turbis scenisque forensibus intra
Arcani tacitum Veri penetrale refugit.
Tunc etenim, nullo sibi se rapiente tumultu,
Officijs vitæ reliquis curisque soluta,
Aut varias rerum causas, penitùsque latentis
Inuia naturæ rimatur semina; libris
Aut Veterum vacat; aut molitur & ipsa vicissim
Grandia quæ seri voluant monumenta nepotes.
Sic Ticinensis carcer tibi, magne Boethi,
Inclyta Cecropiæ referebat limina Stoæ.
Scilicet hìc, strepitu semotus diuitis aulæ,
(Arctior illa bonæ quantò est custodia mentis?)
Libera dilectis sacrabas otia musis.
Hìc per inaccessos calles, humilique negatum
Vulgo iter ingenij pennis sublimibus acto,
Syderaque, & Superos adeunti pectore, totam
Præbebat sese rerum Natura videndam.
Hinc etiam, pars illa tuæ non vltima famæ,
Compositi Sophiâ coram dictante libelli
In medium venere diem, quos nectare dulci,
Nectare Pierio madidos informibus vmbris
Nulla vaporiferæ fuscabunt Nubila Lethes,
Nullaque non memori celebrabunt sæcula plausu.
47. His igitur tantâ saturis dulcedine cures
Tu quoque si mentem studijs assuescere; tristem

Ilicet

Ilicet obruerint sensum pœnæque, locique :
Nec tibi iam tetro cohiberi limine, dulcis
Quin Academiæ virides errare per vmbras,
Doctaque Pierij laureta videbere collis.
Ac veluti, mersis, quas lucri sedulus olim
Vectabat pelagi nimbosa per æquora, gazis,
Eximias Zeno soluisse rapacibus vndis (a)
Naufragij optando fertur pro munere grates :
Vilibus à curis quòd sese, opibusque reuulsum
Ad Sophiæ placidos portus, doctique Cratetis
Impulerant gremium : mox illum Porticus vnde
Exosum Cynicos mores, proprijque futurum
Agminis authorem rapuit ; sic tristibus ipse
Acceptum latebris non aspernabile munus
Hoc referes, quòd, futilibus discedere iussis
Nequitiæ illecebris, meliora capessere tandem
Compulerint, dignasq; animum excoluisse per artes.

48. Hactenus externæ contra molimina sortis,
Et sceleris rabidos mentem firmauimus ausus :
Naturæ propiora sequar iam vulnera. Primum,
Nec mora, Bœoti crassus stupor ingenij se,
Pancratio factis ceruicibus, auriculisque
Tempora vix non tota hinc, inde vmbrantibus, offert.
Margitæ faciem agnosco : nec forma repugnat
Interior. Socij vix effudere quadrigas
Carceribus ; metamque tenent : tu, verbere multo
Ignauum frustra pecus, & calcaribus vrgens,
Palladio restas postremus in æquore puluis.
Sanguis iners, gelidi sensus : non mentis acumen,
Occultas liceat quì rerum attingere causas :
Eloquij non vena fluens, non lætus ad artes
Impetus Aonias, Phœbique capacia corda.
Et licet extremi nil indefessa relinquat
Sedulitas operis, duram tundensque, retundensquē
Ictibus incudem assiduis ; conamina venti
Diripiunt, vanisque perit labor irritus orsis.

Docta-

(a) Vide Laert. in eius vita.

Doctarum nam quidquid opum meditansve, legensve
Pectoris in gazâ stipaueris, ocyùs vndæ
Instar abit, vacuis repetunt quam Belides vrnis.

49. Egregium, fateor, munus Natura negauit.
Tolle animos tamen: hoc quamvis sine munere, felix,
Parua loquor: potes his etiam felicior ipsis
Degere, queîs puri viuaces ætheris haustus,
Queîs animi florem, & potioris semina flammæ,
Seque adeo tenui totam sub pectore Pallas
Miscuit. Eximijs rarò ambitiosa cupido
Non comes ingenijs: nec plurima scire videtur
Sat pulchrum, nisi Scire tuum sciat alter. At ista
In venas vbi lapsa lues; quæ gaudia, quosve
Iam liceat solidæ fructus decerpere Pacis?
Pulsa quies: tedis flagrantibus æmulus instat
Vsque calor: longè requies. Spes hinc, timor inde
Alterno quatiunt sibimet contraria motu
Pectora. Certamen, quo non operosius vllum,
Perpetuò miseris sudandum: prima referre
Dum loca, riualis tantoque ex agmine turbæ
Nullum non famæ in stadio superare laborant.
Nequicquam. Eloquij censu Hic est ditior: Ille
Promptior ingenio: doctrinæ fascibus Alter
Eminet: Hunc procerum cœtus numerosior ambit:
Declamantem Alium pleno conferta theatro
Suspiciunt, resonis & plausibus agmina tollunt:
Quæ dedit Ille typis vigilata volumina famæ
Plus referunt, crebroque magis lectore teruntur.

50. Vt procul inuidiæ, procul ambitionis amarus
Sit furor; ipsa fames Veri, augendique paratas
Mentis opes nouus vsque, & inexaturabilis ardor
Anne leuis stimulus, tot adhuc intacta recludi
Nusquam omnis Sophiæ cernentibus æquora: tantò
Maiores iam collectis occurrere gazas:
Vltima nulla immensi operis fastigia: nunquam
Non similes sese tyronibus: vndique vastum
Crescere iter: refugos portus, semperque petendi

Plus

Plus aliquid? Tam duro hic certè pectora morsu
Splendidus absumit dolor; vt vix altera vitæ
Occurrat ratio grauioribus anxia curis:
Lætius & pingues insulsi ruris alumni
Sæpe trahant æuum, quàm Palladis, Aonidumque
Ingeniosa cohors. Adeo per pabula vires
Ægra capit sitis: &, quantò quis doctior; idem
Tantò plura sibi nesciri, pluraque sentit:
Quæ neque mortali fas sit comprendere captu
Omnia; nec, si non plenè obtineantur, in vllo
Limite sollicitis requiem contingere votis.
Viderat id, mendax non semper, Fabula: sacri
Dum raptorem ignis, diuinaque munera terris
Importare ausum, & mortali iungere limo,
Caucaseæ nudum cecinit præbere Volucri
Viscera, in assiduam sese reparantia pœnam.
Æthereas arces peruadere, raptaque Soli
Deuehere in terras cælestis semina flammæ
Haud aliud (Veri si quid mihi gnarus Apollo)
Innuit; ac, Sophiæ penetralia mente volucri
Ingressum, populis deprensa Arcana referre.
Quod qui conetur, (Proh tristia nobilis Ausi
Præmia!) Caucaseo findi ceu vulture pectus
Sentit inexhausti maiore cupidine Veri:
Nec sperare licet crescentibus otia fibris.

51. Esto tamen, conatus & acris cura sciendi,
Ingenijs, tineæ ritu, melioribus hærens,
Nil noceat: certè haud etiam conducere multùm
Lætitiæ ad cumulum potis est vitæque beatæ.
Nam quid opus varios cæli cognoscere motus:
Omnibus euentis causas, euentaque causis
Reddere: fastorum monumenta omnemque capaci
Pectore transacti seriem complectier æui:
Argumentorum laqueos seu nectere, contra
Seu nexos celeri occursu dissoluere: linguam
Nosse vetustorum lapidum: nullam esse repostam
Vsque adeo vocem, cuius non inuia sensa,

Ceu

Ceu tibi germanum valeas depromere nomen :
Eloquium tereti verborum claudere gyro :
Et iam Rhetoricæ spatiosa per æquora pleno
Effusum volitare gradu ; iam legibus orsa
Pierijs, nexuque pedes vincire decoro ?
Aerios famæ strepitus, ventosaque vulgi
Murmura quem Ratio docuit contemnere, norit,
Nesciat hæc, minimo sanè in discrimine ponet.
52. Heu quibus incassum studijs mortale fatigat
Se genus! In reliquas si quantum temporis artes
Consumpsisse iuuat, medicandos pectoris ægri
Ad morbos, sensusque animi ratione regendos
(Par vbi curarum pretium) conferre liberet ;
Vt facili planoque magis tunc tramite vita
Curreret! Vt breuius quæsitæ ad limina pacis
Ferret iter! Quò nunc per tædia longa viarum,
Mille per ambages, labyrintheosque meatus,
Vix serò (atque vtinam vel serò) appellere fas est.
Quærendâ sic materie, qua gaudeat, ipsum
Absumit, gaudere animus quo debuit, æuum :
Quàmque frui, steriles mauult vsque addere fructus.
Quid per multiplices adeo discurritur artes ?
Quò tantus labor, & sitis infinita sciendi ?
Scire sat est, Homini synceta ad gaudia nullis
Cecropiæ, aut Latiæ studijs opus esse Mineruæ.
53. Quis verò ille gradum, deiecto nubilus ore,
Corripit? Incessus quantùm, vultusque minatur,
Fabricio ne desiliat de ponte, verendum est.
Compellare hominem iuuat, atque exquirere causas.
Heus bone, quæ tanto miserum sors aspera luctu
Exagitat? Retices? Cunctaris? Lumina vertis?
Iam satis est : miserum ne coge in verba pudorem.
Quod petimus, certis facies tua vocibus vltro
Eloquitur, peragitque vices sermonis imago.
Rem teneo, licet ipse neges. Hic nempe nigranti
Concretus Meroe color, hæc tubercula frontis,
Necnon phlyctænis atque exanthemate rubro
Cor-

Corroſæ nares, breuior menſura ſiniſtri
Tum pedis, & ſcapulæ gibbi appendice tumentes,
Cur tibi diſpliceas, faciunt, cur ora December
Veſtiat, imbriferâque oculi ſe Pleiade ſoluant.
54. At videſis, toto quàm tramite deuius erres.
Hæc eadem tibi lætitiam ſuadere, bonosque
Debuerant vultus. Si tetrica namque dolori
Eſt facies; torui cur hanc impenſiùs atrâ
Nube ſupercilij horrifices? Neque ſedulus omni,
Quà licet, ingenio & niſu mollire labores?
Ira, dolor, rugæ vel pulchrum Nirea mutant.
Therſitem an deceant? Quantò diſtortior ergo
Contigerit vultus; tantò hunc diffundere maior
Cura ſit. Haud tali deſunt ſolatia formæ. (Almas
55. Turpis es. Æſopo numquid Phryge turpior?
Informi quas ille tamen ſub cortice dotes
Occuluit? Quàm pulchra animi monumenta reliquit?
Mitte queri, lepidum caput, & circumſpice, qualem
In numerum venias. Vultu male pictus opaco,
Pinguia crura tumens, Phariæque vocamen adeptus
Clematidis, magnæ populos in limina Stoæ (a)
Citticus induxit Senior. Ludibria vano
Socratis hircinæ nares, taurinaque vulgo (b)
Lumina præbuerant. Claudo quis rectior Æqui
Author Epicteto? Medij frons luminis orba
Pellæi minimum titulis geſtisque Philippi
Obfuit. Annibalem luſcum videre cruenti
Cædibus Auſonijs Thraſymenus, & Aufidus: ipſa
Talem Roma ſuo vidit pro limine, luſci
Nec, puto, ridendam faciem ſibi credidit hoſtis.
Adde his Speuſippi curuum caput, Antigonique (c)
Degeneres famæ vultus. Quis poſthuma tanti
Cenſeri doleat pars agminis? Euge: Vetuſtas
Hæc tibi nunc memoranda offert exempla: futuris
Exemplum fors ipſe olim memorabere ſæclis.
Turpis

(a) *Vide Laert. in vita Zenonis.*
(b) *Vide Plat. in Theæteto.* (c) *Sen. de Ira lib. 3. c. 22.*

56. Turpis es. Haud tibi, ſed populo. Res iſta vi-
Nec ſua formoſo blanditur Adonidi; toruũ (dentũm.
Nec ſua Cyclopem facies deterret. Vterque,
Triſtia, læta, Alijs tantùm ſpectacula præbet.
s doleat, ſiue, qui talem ſôrs obuius horret;
Cui dirum facis ingratis occurſibus omen.
Vnde tibi hìc luctus, niueo cui lilia frontem,
An ferrugineo pingant vacinia fuco:
Acidis, Ætnæi an venias paſtoris imago,
Nullo eſt, dum ſpeculum vites, deprendere ſenſu.
57. At ſpernere. Quibus? Vulgo nempe: omnia ſolis
Librat, mentis inops, qui ſenſibus, occiduâque
Totum hominem externi metitur imagine limi.
Hoc melius. Nullos, niſi ſanæ mentis, Amicos
nuenies: ſocio quiſquis tibi fœdere iunctus
Hæſerit, haud fluxum formæ vernantis honorem;
Virtutem, mores, animum, te diliget ipſum.
58. Turpibus hæc ſunto ſolatia. Reſtat amicâ
Nunc fouiſſe manu, lentis quos cedere morbis
Crebra valetudo, gelidus præcordia circùm
anguis, & exhauſto tenues in corpore vires
orte ſuâ prohibent contentos viuere; tanquam
Robore viquè lacertorum tranquilla parentur
Gaudia, non Sophiæ niſu mentiſque vigore.
59. Vanus & iſte dolor. Quid enim? Titania mẽbra,
mmaneſque toros, & brachia Polydamantis
ors negat. Athletam Piſæum fingere nempe
Noluit, aut duris operum te addicere penſis.
Cur ideo mens ægra? Solum ſi frangere raſtris,
Triticeas verſare molas, excidere ſaxa
Non datur, & curuo moliri pondera dorſo;
t ſuperant, quibus incumbas, meliora, viroque
Digna miniſteria. Arcanas aperire licebit
ngenio cauſas, ius dicere ciuibus, vrbes
Conſilio regere, imperijs frænare cohortes.
Ædibus in magnis Famuli ceu munia rite
Diuerſi diuerſa, illi prout quiſque, vel illi

Aptio

Aptior, accipiunt: hic à rationibus; alter
A cyathis: struit ille dapes; hic limina seruat:
Mox alij, atque alij, scriba, opsonator, agaso,
Villicus, artoptes, fullo, rhedarius, auceps;
Haud secus in magno, qui Regia Numinis, Orbe
Partes cuique suas, & idonea maximus author
Munera distribuit. Valido tu robore polles?
Exercebis humum fossor: ceruice torosâ
Baiulus excipies clitellas: aspera miles
Bella geres. Renuunt tantos tibi membra labores?
Non deerunt, quas, affecto vel corpore, possis
Impleuisse, vices; tibi res sit publica curæ,
Consilium, linguam, vim pectoris exere: ritus
Sacrorum, officij leges, mysteria Diuûm
Ignaris aperi: causas age, iura tuere,
Prouida ciuilis teneas moderamina claui.
Officijs nemo sic omnibus vtilis vnus,
Nec quisquam nullâ diues producitur arte.
His caput esse; pedes alijs, vel brachia certo
Iure datum. Capitis voluit si munere fungi
Te Natura; suos cur inferioribus actus
Inuideas membris? Anne omnia solus obire,
Omnia posse velis? Satis esto, summa tenere
Quòd licuit, primasque refers quòd in ordine partes.
Tu fortes regis infirmus: tibi, corporis absint
Vt reliqui vires; at deseruire laborant.

60. Nonne vides, pretio quæ conspicienda, vigere
Sæpe minùs: solido vulgaria robore niti?
Hortorum sydus, reginaque veris odori,
Vix teneram pubem redolenti vestijt ostro,
Puniceosque sinus cælo, pompamque comantem
Explicuit; primos Rosa contabescit ad Austros:
Austris illa cadit, vel solibus: horrida messis
Interea, tribuli, lappæque, & carduus asper
Camporum per aperta vigent impunè, nec illos
Seu rapidi soles, nimij seu læditis Austri.
Apenninigenâ quid firmius ilice, sæuos

Ven-

Ventorum durare ausus, hyemisque rigores ?
Nec tamen humanos victus iuuat illa, secundis,
Aut parit, imponi deceat quæ, munera, mensis.
At malum Hesperiam felici pondere curuam
Diuitis autumni (centum licet vndique seruet
Auriferam syluam vigilum tutela draconum)
Hyberni quoties flatus, tristesque pruinæ
Vrunt, & rigidi grauis inclementia cæli ?
61. Adde, quòd in vegeto vitiorũ pabula gliscunt
Corpore, degeneratque hebeti confecta saginâ
Mens animi. Quæ non stolido molimina voto
Aggreditur, quibus vrgendis vis improba cœptis
Abstinet ? Hinc Phlegrææ acies, consertaque tellus
Syderibus, montes aggesti desuper altis
Montibus, & pauidæ vasta ad conamina nubes.
Donec ab immani reiecta potentiùs auso,
Cumque suis, frustra emensum per Inane, voluta
Molibus horrendum in præceps, ijsdemque sepulta
Et cælo meritas pubes temeraria pœnas,
Et terris, Superos ne impunè lacessere quisquam
Posse putet, dedit exemplum memorabile. Vires,
nunc, indomitas, roburque exposce superbum.
72. Æquior illorum gemitus, quos lucis egentes
Perpetuùm squalens, nullique domabilis astro
Plusquam Cimmerijs nox circumplectitur alis.
ed tamen his pariter sua sunt collyria, sortem
Queis miseram, tristesque ferant moderatiùs vmbras.
Nempe dies oculos si fugit & aureus æther;
Vnà etiam ingrati occursus, & dira videri
pectra latent. Nusquam stricti Mauortia ferri
ux aciem, nusquam criniti syderis horror
Vulnerat, aut piceis prorupti nubibus ignes.
Non maris insani rabiem, non saucia fœdis
Corpora vulneribus, putrique fluentia tabo,
Non, quæ sæpe venit letho funestior ipso,
nstantis faciem coguntur cernere lethi.
63. Iam quantum lucis pretium fatearis adempte,
Obuia

Obiſia tot ſcelerum irritamina, tot male blando
Mortiferas viſu peſtes neſcire? Doloſis
Heu quoties oculi captiuam in retia mentem
Illecebris egere? Lues quàm ſæpe nefaſti
Criminis hoc aditu in cordis penetralia fluxit?
Fortunati equidem, qui Viſa nocentia, preſſis,
Quandocunque locus monuit, tranſcurrere norunt
Luminibus: Siculi ceu monſtra canora Profundi
Ceratis vitaſſe cohors Ithaceſia fertur
Auribus. Hic multò ſed fortunatior, omnem
Cui genus id curam facilis Natura remiſit:
Quique fores animi non, anxius hoſte propinquo,
Tum demum trepidè obſtruere ac munire laborat;
Vſque ſed æterno obſtructas munimine ſeruat.
Si, Cæcos qui ſponte imitantur, crimina vitant;
Commodiùs quantò Cæcus vitauerit ipſe? (1ixx,
64. Quid memorem, ſcelerũ quòd pars non vltima,
Furta, doli, cædes, totque his affinia probra,
Abſque oculis, animi ducibus operumque miniſtris,
Inuia tentari? Non vt modò lumine caſſis
Peccandi ſtudium; ipſa etiam prope copia deſit.
65. Sed neque me leuiùs compendia frontis opacæ
Illa mouent, nullis venientũm extrinſectus icta
Mens quòd imaginibus rerum, formiſque caducis,
In ſeſe penitùs conuertitur ipſa, ſuaſque
Liberiùs promit collecto robore vires.
Iamque, memor, percepta olim, & ſub pectore fido
Condita naturæ Verique Arcana reuoluit;
Iam noua, progrediens ſenſim, ratione ſagaci
Eruit, & varias agilem ſe mittit in artes;
Ardua iam ſuperans audaci ſydera niſu
Iungitur ordinibus Diuûm, rerumque ſupremum
Authorem nitidâ immenſæ caligine lucis
Arcentem viſus (Mortali attingere quantùm
Fas Superos, noſtriſque patet conatibus æther)
Aſpicit, & primi ſe paſcit imagine Pulchri.
Quæ paria his tellus, pontusve, aut mobilis aer
Lumi-

Luminibus præbere queant ſpectacula? Formas
Nos humiles, pingui concretaque corpora limo
Cernimus; auguſtæ ſpecies, diuinaque Cæco
Panduntur ſimulacra. Auguſto limite noſter
Clauditur obtutus; ſepiri neſcius vllis
Finibus immenſi volat ille per auia Mundi.
Fas oculis tantùm præſentia tangere; ſæclis
Omnibus ille infert animum, aſpectuque ſub vno
Temporis elapſi ſeriem, ſeriemque futuri
Colligit. Externo rerum ſe cortice frontis
Paſcit hebes viſus; naturas ille repoſtas,
Clauſtraque vel Phœbi radijs imperuia luſtrat:
Vt non immeritò Diuûm præſagia, vatis
Finxerit Ogygij tenebris patuiſſe Vetuſtas.
Luminis orbus erat. Nemo cæleſtibus alter
Aptior alloquijs, longique capacior æui.

66. Et craſſæ iubar hoc lucis, Mundique iacentis
Exiguum, ac pecudum vulgo commune theatrum
Corporeis vetitam ſe attingere ſenſibus, ægra
Mens queritur; tantò meliori luce rependi
Nubila cum frontis ſoleant, potioraque tantò
Luminibus clauſis animus ſpectacula cernat?
Non ſic Abderæ ſapiens, qui, penè reuulſis, (a)
Dum toties ridenda videt, pulmonibus, & iam
Ludicra pertæſus vani proſcenia vulgi,
Æternùm Soli dixit lucique valere:
Proiectiſque libens oculis, tranquilla recepit
Repoſitum ſeſe in puri commercia Veri.
Vſque adeo haud miſeros externi luminis orbos,
Felices potiùs ſed credidit, inque videndos.

67. Fortia nunc locus, inprimiſque valentia poſcit
Pharmaca: lethifero manus eſt adhibenda dolori;
Firmanduſque animus, lanienam vt corporis inter,
Dum podagræ ſæuit rabies, dum calculus atrox
Intima crudeli carpit Vitalia morſu,
Diraque barbaries ferro graſſatur, & igni;

G Læti-

(a) Gel. lib. 10. cap. 17.

Lætitiam ſtabilem, ſecuraque pectora ſeruet.
Durum opus, & quo vix aliud Sapientia maius
Audeat. Hìc animis opus, & conamine tòto.
68. Non tamen, vt cladis ſenſum vel neſciat iᵭa,
Vel nullo referat virtus, ceu neſcia, motu.
Quanquam etiam tanti ſpectacula rara vigoris
Plurimus Auſoniæ exhibuit gladiator arenæ. (a)
Vosque o, vos adeo plùs rara dediſtis olympo,
Ætherei pugiles, fortiſſima pectora, cæli
Indigetes nunc, terrarum miracula quondam,
Atque erebi formido: hilari quos barbara vultu,
Pro Chriſti imperio, pro Relligionis honore,
Supplicia excipere, inſultare doloribus, iràque
Hoſtili, & ſacræ paſci dulcedine mortis
Nequicquam indignantûm animis, vinciq;frementûm
Carnificum attonitus ſtupuit furor. O adamante
Incidenda perenni! O ipſis digna notari
Syderibus virtus! Huc albos, Fama, iugales,
Huc omnes conuerte tubas. Quid murmure tanto
Regulus, ambuſtæque immotus Scæuola dextræ
Tollitur? En Mundi meritos conſumere famam,
Cæleſtes heroas, & heroum phœnicas:
Integra quos laceros, armata expauit inermos
Barbaries: ludus queis vulnera, gaudia pœnæ.
Hos Helicon, Pinduſque ſonent: his nectere frontem
Ambiat, & tota in ſertum ſe nectat Idume:
Hos Hyperionio ſublimes gloria curru,
Innumeris Laudum pleno circùm ore ſonantûm
Agminibus cincta, & Plauſuûm Decorumq; ſequacem
Pone trahens turbam, per ſubdita regna, per vrbes,
Perque reuerſurum aſſiduè circumferat æuum.
Sed vigoris rarum cæli, & mirabile munus,
Nec noſtræ portenta docent, ſed pharmaca muſæ.
69. Per me equidẽ Sapiens hominẽ non exuat:artus
Contrahat, in gemitum laxet præcordia, rectos
Immutet vultus. Miſerum ſe dicere tantùm,
Fœmi-

(a) Vide Cicer. lib. 2. Tuſcul.

Fœmineosque, Malis impar, effundere questus,
Temperet: Inuicti gemitus, & mascula duri
Pectoris ex adyto resonent suspiria: qualem,
Afer vbi toto descendit in ilia ferro,
Horrendis animam singultibus exhalantem,
Luctantemque Malis, & adhuc in morte minacem,
Massili trepidant nemoris Conuexa leonem.
Denique tristis hyems vultus (hac vsque dolori
Fas prodire) tegat; frontis sub nube serenus
Interiora dies teneat: corpusque caducum
Deficiat; mens nixa suo sibi robore constet.

70. Nec ratio procul, id liceat qui ducere robur.
Vel siquidem parcente manu sua spicula torquet;
Vel totis dolor aduersum se viribus infert.
Si primum; pudeat mediocria vulnera, quæque
Vix summam strinxere cutem, Sapiente, Viroque
Indignis deflere modis. Vbi fortia dicta?
Pectus vbi Sophiæ inuicto munimine clausum?
Non aries sæuus, non, quem Telamonius Aiax (a)
Misit in aduersum tormenta æquante lacerto
Priamidem, lapis, Herculeis aut viribus acta,
Monstrorum exitium, claua, exitiumque gigantum;
Iunceus imbelli calamus te cuspide sternit.
Vel tenuem questu iuuat exatiare dolorem?
Exatia: sed, quò deceat conuertere questus,
Disce priùs. Querere exiguo in certamine perdi
Nequicquam factos bella ad maiora lacertos:
Nil Meriti laudisque capax occurrere: Sorti
Plus nimiò te despectum, visumque pusilli
Bellatorem animi, cui tam vulgaria fata
Obtrudat vincenda. Hinc causas nobilis iræ
Duxeris: hic dignus Sapientis pectore luctus.

71. Sin nimium contra certamen, vique supremâ
Res geritur; bene sit: Sophiæ non limina nullo
Triuisti pretio: quæsiti plena facultas
En decoris: quod Palladiæ inter gymnadis vmbras

(a) *Homer. lib. 7. Iliad.*

Sis nactus, medio licet in discrimine robur
Promere. Sat dictis huc vsque animosus & acer
Fata lacessisti parcentia. Tempus agendo
Virtutem sancire, & factis verba tueri.
Id Superi de te expectant, hominesque: tabellis
Id tua signatis repetit sapientia. Paruis
Non licet in rebus consistere. Maxima quæque
Ni præstas; reus es famæ, vitæque prioris.
72. Respice & authorem fati. Non barbarus hostis,
Ipse Deus, Deus ipse suâ, pater æquus, amanti
Te ferijt dextrâ. Anne illum vitæque Bonique
Supremum artificem indignis gaudere Suorum
Luctibus: an, crudi Læstrygonis instar, acerbis
Funeribus censes & viuo sanguine pasci?
Vulnerat, vt prosit: sceptri sunt pignora clades:
Iridis æternæ risus e nube fugacis
Mæstitiæ parit. Ac veluti, spirante metallum
Impleuisse Deo meditans, lectissima, seu quæ (a)
Delos habet, seu Myrmidonum quæ Patria, doctis
Exudare Myron fornacibus imperat æra,
Non odio, sed materiæ melioris amore:
Vt rutili patiens tortoris massa verendos
Transeat in vultus maiestatemque Tonantis,
Artificisque, suumque decus fulgentibus aris
Inuehat, & longè ventura in sæcula mittat;
Æthereus sic ille faber, peiore metallo
Compositos, vulgare genus, venæque secundæ
Præterit: egregios, Diuinorumque capaces
Tristibus imperijs subigit, versatque premendo,
Dum sese penitùs dignos effingat, & omni
Corporeâ tersos ad purum fæce, beatis
Cœtibus adscribat Superûm. Quis vulnera tanti
Horreat auspicium decoris? Sæuissimus vt sit;
Iam celeri fugiet cursu dolor: ocyùs ille,
Qui grauior: nullâ sed tempestate, dolores
Quam refugi pariunt, Diuûm est cessura voluptas.
Æter-

(a) *Vide Plin. lib. 34. Histor. nat. cap. 2.*

Æternùm, piguit quæ ferre, tulisse iuuabit.
73. Vltimus ille labor vati, trepidantia corda
Soluere vicini miserâ formidine lethi,
Et, reliquis vitæ domitis iam casibus, ipsam
Quæ superest, simili mortem duxisse triumpho:
At quibus inuisum, & nulli superabile monstrum
Vincetur telis? Num, qui te, cærule Python,
Explicuit, longè iaculantis Apollinis arcum;
Anne colubriferæ tepefactam cæde Medusæ,
Horridior pestis, Cyllenida sentiet Harpen?
Nil opus. Ex ipsis præsens medicina venenis
Ad virus fatale fluit. Quos hactenus hostes
Pertulimus, cuncti hæc sociant in prælia vires,
Cuncti armis opibusque iuuant. Si namque Malorum,
Quæis adeo humani series circumfluit æui,
Supremus mitisque venit, Mors, terminus; illa
Qui timet, hanc minimè flendam sibi duxerit: æquum
Ad tumuli gremium nihilò quin seciùs ibit;
Ac qui, turbinibus ventisque furentibus alto
Pulsus in Ionio, vel spumifero Ægæo,
Eminus optatas cæca inter Nubila terras
Aspicit, & fido properat se condere portu.
Et verò quod Myrtoi, Icarijve Profundi
Indomitis adeo ventorum flatibus æquor,
Fortunæ, vt rapidis iactatur vita procellis?
Luctus vbi, curæque, inconsumptique labores
Vndique perpetuâ miseros indagine claudunt:
Nulla quies: longè portus: plena omnia monstris,
Vorticibus, scopulis: nusquam non multa Charybdis,
Scyllææque canes, & concurrentia saxa.
O penitùs sortisque suæ, vrgentumque Malorum
Immemores, quibus, hæc inter discrimina, Parcæ
Plùs nimiò celeres, & portum tangere pœna
Ducitur, haud pœnæ requies, optandaque finis.
74. Bistonidæ meliùs, dilectæ funera prolis (a)
Ad citharam quibus, & lætos producere plausus

(a) Herod. lib. 5.

Mos erat: egressos cum contra in luminis oras
Luctisono gemitu, & flebilibus lamentis
Exciperent, nempe ad lacrymas, & funera natos.
Iure equidem. Tot enim momenta in singula duris
Casibus hic luitur perituri temporis vsus;
Protinus exortis vt si Mortalibus æui
Tota sui fatique daret se forma videndam;
Crediderim, pauidos retro ad genitalia claustra
Ocyùs infausto raperent à lumine gressus:
Illius exemplo pueri, quem prisca Saguntus, (a)
Vixdum luce salutatâ, genitricis in aluum
Expauit remeare, omen sibi cladis, eodem,
Primitiæ Libyci Martis, quam pertulit anno.
75. Iratos igitur vitæ, mortisque pauore
Attonitos iuuat his affari vocibus. Vnde
Tam noua, Mortales, animi discordia? Tristem
Hinc proferre piget; piget hinc dimittere vitam.
Iam miseram nimiùmque grauem; iam iustiùs æquo
Culpatis volucrem. Si manserit; aspera fertur:
Inuida; si fugiat. Qua vestris, dicite, possit,
Qua tandem Natura Malis ratione mederi?
Dum munus, Mala quo vitæ simul omnia tollit,
Ceu summum, reliquisque Malum par omnibus vnum
Horretis. Cur vota sibi contraria pugnant?
Cur dolor est, citiùs causas transire dolendi?
Candida si fati series, optandaque molli
Tramite vita fluit; sit magnis gratia Diuis;
Carpite, io, læti felicia munera, amicam
Intempestiuo sortem nec lædite questu.
Sin alius rerum tenor, absinthique deunce
Obruit vnciolam blandi sors aspera mellis;
At gaudete, Mali quòd fæx iam proxima fundo,
Nec longè est, tantos quæ finiat, hora, dolores.
76. Verùm, age, nil miserũ terreni corporis hospes
Vita ferat; quantum vel sic, rogo, mortis habendum
Munus erit, vitæ quòd cælitis ostia pandens

Erep-

(a) Plin. lib. 7. Histor. nat. cap. 3.

Ereptos terris animos inducit olympo?
Non toti (procul ex animis temerarius error:
Stulta quid immerito sese mens funere damnet?)
Non toti fuimus, nutantia lumina postquam
Ferrea nox clausit, deploratique supremum
Neruos atque cutem tristi concessimus vrnæ.
Nil Lachesi diuina animorum in semina iuris.
Quod dederat, tellus repetit: quod fluxit ab alto
Æthere, perpetuum cineri, taboque superstes,
Non defecturos vitam producit in annos.
O niueus! Quater o felix, gemmâque notandus
Ille dies, lutei quo mens compage soluta
Carceris in Patriam cognataque sydera fertur,
Cælicolûm iungenda choris! Vt lumine puro
Vescitur! Ingenuos vt promptiùs exerit actus!
Vt dulces agitat curas! Vt læta suo se
Restituit fonti! Non flamma volatilis æquè
Prosilit in patrij Conuexa nitentia cæli:
Non Tyberim pelago, aut rapidi par impetus Istrum
Deuehit; ipsa suum vinclis ac libera ferri
Gestit in authorem, flagrantique incita nisu,
Iungere sese illi, ac penitùs miscere laborat.
Qua, rogo, tunc igitur fruituram sorte putandum est,
Flammiferos cum tandem æstus, inhiantiaque ora
Nectaris ætherei optato iam proluet haustu:
Inque suo syncera bibens, immensaque fonte
Gaudia, perpetuum pascet lætissima, nunquam
Non auidi, nunquam non pleni, cordis amorem?
77. Me certè hæc animo reputantè abrũpere nexus
Ocyùs inuisos, pigrique morantia claustra
Corporis, & tantæ iamdudum accedere sorti,
Flammeus, haud capiens sese, vinclisque teneri
Nescius ardor agit. Quid enim iam longiùs inter
Tot gemitus, & viua morer tot funera, cari
Numinis amplexu, & dulci fraudatus amore?
Quo sine tam nullam mihi fas sperare quietem;
Mota suis nullum quàm sedibus ossa leuamen

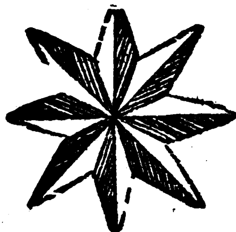
Accipiunt, tactusque chalybs Magneside gemmâ
Stare negat, sydus donec tueatur amicum.
Cælum vota petunt: cælo suspirat in vno
Anxius æger amor. Nescit, mihi credite, nescit
Quid Superûm domus alma, procul felicibus oris
Plena sibi speranda putat qui gaudia: censet
Aut aliam, nisi mortali quam lumine functis
Inchoat æterni Solis præsentia, vitam.

78. O mihi fatali desponsa sub arbore coniux,
O æui melioris ades, Mors, pronuba. Turpi
Te licet exesam macie, nudisque rigentem
Ossibus exhibeant pictæ mendacia telæ;
Bis raptâ venies Helene mihi pulchrior. Ipsa (a)
Quin tibi si geminis ausit comitata Deabus
Se formâ conferre Venus; me iudice, palmam
Continuò tibi cum geminis Venus ipsa Deabus
Cesserit. O adsis pulcherrima. Quas ego, tanti
Muneris, extremique potens iam denique voti,
Sic meritæ grato persoluam carmine laudes?
Sponte suâ numeri venient (dant gaudia vires
Ingenio) discentque hilares plùs posse Camœnæ;
Solis inoccidui tu Phosphorus, vnica mentis
Sollicitæ requies, curarum dulce leuamen,
Votorum portus, pacis sinus, anchora fessis
Cursibus, & patrij limen diceris olympi.
Hei mihi quid cessas, & adhuc pia vota moraris?
Illis lenta veni, toto qui Nestore, toto
Qui procul Euboici te pulueris aggere vellent. (b)
Has illi duxisse moras, hanc ferre iubendi
Crudelem veniam. Satient se tristibus annis,
Aspiciantque suos secum canescere luctus.
Inuiso pereat cur munere, cur alienis
Mactetur votis, qui te flagrantibus vsque
Sollicitus studijs vrget, venatur, anhelat:

Cui

(a) *Vide Ouid. in epist. OEnon. ad Paridem.*
(b) *Æuo scilicet Sibyllæ Euboicæ, de quo vide Ouidium lib. 14. Metam.*

Cui tu primus amor, spes vnica, summa voluptas.
79. Culpa sed vltrices, reor, hæc stimulauerit iras:
Quòd, vitæ curare lues dum molior, vnâ
Non tulerim cunctis, ceu fas, ex morte medelam.
Errani, fateor: iamque, vt sis mitior, omnis
Te luctûs morbique vnam sat grande leuamen
Vociferor. Vos o, crudelibus aspera cunque
Imperijs quos exagitat Fortuna, supremum
Accipite hoc hilares, nulli non vtile fato,
Auxilium. Paucos vbi sol conuerterit orbes;
En aderit, duris quæ vos mitissima soluat
Casibus, & fido (tantum ni pergitis vltro
Corrupisse Bonum) statuat Mors denique portu.
Hoc Superûm tanto donati pignore, longos
(Cætera nulla adsint curarum vt pharmaca) questus
Definite, & mortis spe tristem absoluite vitam.
Occiduos, facilis labor est, spreuisse dolores.

EVTHYMIÆ

Liber Quintus.

1 NON tamen, ad plenę felicia munera Pacis,
Fortunā satis, externosq; retundere casus,
Hac operosa tenus ratio quā tradidit artē.
Maior adhuc belli moles, crudelior hostis,
Cordibus infixæ pestes, agnataque restant,
Et penitùs fibris stabulantia monstra sub altis :
Regnorum fax Ira, loci sortisque secundæ
Ambitus impatiens, Veneris teterrimus ardor,
Culpaque Lernæo absumens præcordia tabo.
2. Ah genus id Furias incauto pectore si quis
Excipiat miser ! Ah cupidis si fræna relaxet ;
Quas non (exitium, Superi, prohibete) ruinas,
Turbineo impulsæ, impellentesque omnia motu
Miscuerint ? Quos non in præcipites anfractus
Infelicem animum, & serò sua fata videntem
Abripient ? Monumentum ingens Climeneia proles,
Ambustusque dies : currus implere paternos,
Frænaque mortali cupidus radiantia dextrâ
Dum Iuuenis tractare, alti per deuia callis,
Flammipedum quàcunq; vagus tulit ardor equorum,
Non rector, sed præda ruit. Temeraria Nati
At tu consilio moderari vota, regendos
Vecordi malles puero quàm credere, Titan,
Igniferos axes. Roseæ pro munere lucis
En rapida attonito spargentem incendia Mundo
Aspicis : en medij reuolutum e tramite cæli,
Inuisum populis execrandumque bidental,
Eridani toto lacrymaris gurgite. Casus

Non alios, non triste minùs sibi quisque paratum
Nouerit exitium: iuuenili feruidus æstu
Libera præcipiti quoties moderamina tradit
Stultitiæ, nec solerti ratione gubernat
Indomitos animi sensus, effrænaque vota.
3. Scilicet ignarum Pyrois, & Eous, & Æthon,
Igniuomusque Phlegon violentiùs æthere prono
Distulerint Phaetonta; suis quàm concita flammis
Imperij frænique rudem per deuia mentem
Ira trahit? Summo, fac, vertice siue niualis
Abscissum Rhodopes, seu cæliferi Atlantis,
Immensum montique parem vitiosa Vetustas
In præceps subitâ lapidem vi trudat. Vt ille
Abruptum per iter, procurrentesque minantùm
Vmbones scopulorum innato pondere cursum
Præcipitans, aliasque alijs e rupibus actus
In rupes, validos quatit huc saltus, quatit illuc!
Nec mora, nec requies. Tremit illisu resono mons:
Dant arbusta locum: attoniti de colle propinquo
Pastores, inhiantque greges, quibus irruat anceps
Exitium syluis, Dryadum quæ tecta refringat.
Donec, cum nemorum strage, immanique tumultu,
Finitimæ vallis gremium delatus in imum
Arua cauat lapsu, socijsque, suisque ruinis
Latè operit. Densus circùm vndique puluis in auras
Nigranti se nube leuat: procul Auia voces
Ingeminant, pulsusque fremit clamoribus æther.
Sæuior, irati quem pectoris vrget erinnys,
Effrænoque magis quæcunque per obuia fertur
Turbine, tam sitiens alienum haurire cruorem,
Quàm facilis præbere suum. Non ferreus agger,
Non ignes, non saxa queant immanè ruentem
Sistere. Flammato desint si tela furori;
Se telum faciet, summis e turribus audax
Æthera per vacuum prono descendere saltu,
Subiectum, pariter frangendus, vt obruat hostem,
Misceat & socias (ea tantùm fœdera) mortes.

Vna ſedet cordi, totam rapit vnica mentem
Vltio : cura Sui, ratio, ius, vtile, rectum,
Ingenium ſenſusque hominis, pietasque, fidesque
Funditus exturbata. Sacri per quidquid olympo eſt,
Obteſtare. Precum vanus labor : ocyùs ater
Audierit trepidæ ratis infelicia Nereûs
Vota, vel eiectos ſurda Acroceraunia nautas.
Omnia terrorum prome argumenta, luendas
Iam ſoboli immeritæ pœnas, iam publica famæ
Iurgia, iam rerum obijciens diſcrimina. Nempe
Vincetur? Rapidum Borean, Auſtrumque furentem
Aggeſto citiùs frænaris puluere. Tanti
Omnia ſunt, clamat. Pereat res, fama, domusque,
Et ſuper ipſe. Iuuat vindictæ atrocibus auſis
Orcheſtram quatere, & tragicum meruiſſe cothurnũ.
4. Quinã igitur, rogo, quàm violens triſtisq; putandus
Hic æui tenor, vſque atrum fel mandere, toruas
Rerum inamabilium ſpecies, vim, iurgia, rixas,
Sanguineos chalybes, feralia vulnera, cædes
Noctibus attonitum, attonitum verſare diebus,
Inſidias pariter ſtruere, extructasque cauere,
Bacchari, fremere, horrendo recubantis in antro
Cyclopis de more, vel immanis baſiliſci,
Nulla hominum iucunda pati commercia, nulli
Fidere? Proh miſeram ſortem! Vitalis haberi
Anne poteſt, nullo quæ, vita, fouetur amore?
5. Exterior facies animum depingit, & omnis
Hoc ſolet in ſpeculo ſe promere cordis imago.
Cerne truces Iræ vultus; quàm turbida regnet
Intus hyems, quæ cæcam agitet veſania mentem,
Haud tardum ſit noſſe. Flagrant, ceu dira Cometæ
Fax, oculi : torua accendit rubor igneus ora :
Nubila frons : ſaliunt venæ : fluitantia labra,
Et calidos ſpumis videas albeſcere rictus :
Mutua dens teritur : ſpiſſum vomit vnca vaporem
Naris : inæquales greſſus, crebro pede tellus
Saucia, comploſæque manus, tremebundaque ceruix.

Iam

Iam gemitu fera corda quati: iam spiritus æger,
Turbidus, abruptis pressi mugitibus oris
Nil certum humanumq; sonans. Quòd si qua viam vox
Repperit explanata magis; quid tristius illâ,
Eumenidũ propius quid vocibus? Haud sibi parcunt,
Haud soboli, haud Superis infanda extrema precari
Omnia. Quàm tetrum atque immanem dixeris intra
Sese animum, cuius tam formidabilis ipso
In vultu effigies? Talem tibi finge, mouendam
Ad Superûm qualis pacem ex Acheronte profundo
Effera Tisiphone ruit, immanisve Megæra:
Dextera cui trifidam fumanti vertice taxum
Concutit, & similes iaculantur lumina flammas:
Innumeri, toruæ crudelis gloria frontis,
Tempora squamiferis præuelant orbibus angues:
Parsque humeros ferrugineos, & torrida lambit
Colla, iacens; pars ad vulnus librata supernè
Erigitur, nigramque animam, piceoque veneno
Sibila tincta vomens, rapidæ micat agmine linguæ.
At iuxta geminum quatiens Discordia ferrum,
Et lethi furialis amor, Luctusque, Pauorque,
Diraque Sæuities, cæcoque Insania vultu,
Insidiæque, Minæque, cohors inuisa, sequuntur.
Talis, vel si quæ truculentior altera fingi
Forma potest, Iræ est animum versantis imago.
6. Iam quis inhumanas clades, lugendaque pestis
Tam rabidæ valeat memorando exempla referre?
Hinc celeres ad tela manus, collisaque campis
Agmina, sanguineis turbati fluctibus amnes,
Sæuitum in proceres, immissa incendia tectis,
Funditus excisæ miseris cum ciuibus vrbes,
Iusque datum gladijs, latèque per obuia ductum
Guttura, nullo æui, aut sexûs discrimine, ferrum.
Quin mors visa leuis, naturaque tota sagacis
Barbariæ ingenio, & lentis seruire coacta
Supplicijs. Proh quæ (tantum nescisse fatentur
Eumenides, purgantque suas hoc crimine tedas,

Nec

Nec pudor est vinci; proh quæ noua funera, quasque
Infandas hominum, ah hominum furor extudit artes!
Quæ natura dedit, pardi, Libycique leones,
Stringitis arma. Procul torquendi insana voluptas:
Extremæ quamvis, mors vnica sufficit iræ.
Quin citiùs rabies, fuerit quò immanior, explet
Illata se cæde. Vtinam sæuire liberet
(Huc feritas quando iam tristia vota redegit)
Sic homini. Sed præcipitis compendia lethi
Muneris ille loco statuit, damnatque Ferarum,
Ceu mactare rudes, iras. Lasciuia tardi
Funeris arridet: virtus hæc maxima, primus
Hic labor, & studium, Libitinæ obtundere falcem,
Et, vitam quibus eripiat, suspendere mortem.
Mens adeo, brutum antêimus quo munere vulgus,
Nil super irato præstat, nisi degener vt sit
Hòc homini magis, & Brutis truculentior ipsis.
Ergo Aliùs (Pietas, Naturaque, parcite vati:
Impia, dira canam) ferrato pectine sulcos
Vndique sanguineos iterans pendentia carpsit
Corpora; damnatis alius potabile lethum
Miscuit ignito liquentis gurgite plumbi.
Hic pice perductos, insuetæ ad lampadis vsum,
Longa profanatis iussit dare pabula flammis,
Attonitamque rogo viuenti frangere noctem.
Quid compulsa loquar sæuire cadauera, putres
Amplexus, vitamque neci per tristia iunctam
Fœdera? Quid plenos Natorum funere patres,
Et consanguineos tumulos? Non, si mihi centum
Ænea Stentoreis resonarent vocibus ora,
Ingeniumque, fluens rapido torrentiùs amne,
Spumea Mæonijs in carmina fontibus iret;
Tot scelerum immanes ausus, tot barbara monstra
Expediam cantu, & dignis ploratibus æquem.

7. Nec tamen, externis funestans cædibus Orbem,
Nullos dira lues casus, non vltima sæpe
Fata sibi, peperitque Suis. Lectissima bello

Agmina

Agmina cum signis quoties amissa: trahendi
Dum sapiente morâ certaminis impatiens dux
Haud dubias, cæco auspicium faciente furore,
Irruit in clades? Quoties temeraria verba
Per iugulum rediere, animâque & sanguine toto
Constitit ardenti retinacula soluere linguæ?
Ira furor breuis est, Venusino iudice: longi
Non semel in morbum sed transijt illa furoris.
Exemplum Telamone satus: cui cæca phrenesis
Interitum, cæcam violens tulit ira phrenesim.
Ergo minor mentis, nec iam suus, edita campis (a)
Plurima Balantûm post funera, Dulichiumque
Riualem vanâ pecoris sub imagine cæsum,
In sua lethiferum præcordia condidit ensem.
Quid referam, medio penitùs queîs corde recepta
Vis eadem, indocilisque premi, ceu turbidus atræ
Qui tegitur gremio nubis vapor, obvia quassu
Fulmineo fragilis vitæ penetralia soluit,
In lethum satis vna? Acri sic feruidus æstu
Dum furit, & male se capientem Sylla tenere (b)
Nec longùm potis est rabiem, neque protinus omnem
Egerere; abrupti per dissilientia claustra
Pectoris, & laxos venarum atque oris hiatus,
Sanguine mistam animam, furijsq; minisq; frementem
Euomuit: dubium foret vt spectantibus, ecquid
Syllæ vita prior; prior an defecerit ira.
Dignum equidem factis retulisti, barbare, lethum,
Indigno dederas qui tot ciuilia letho
Corpora. Debueras proprium vomuisse cruorem,
Cum Latio toties maculaRis sanguine Tybrim.
Quæ scelus, ira, tuum fuerat, fuit ipsa nocenti
Supplicium. Non Tisiphone, non Cerberus, aut, qui
Immortale iecur Tityi depascitur, ales
Sæuior hac, tantisque foret par cædibus vltor.
Credite, posteritas: Syllanâ iustior ira

Nulla

(a) *Vide Sophoclem in Aiace Flagell.*
(b) *Valer. Max. lib. 9. cap. 3.*

Nulla fuit: Syllam grauia atque extrema furentem
Perdidit. Immanem vix non absoluere cogor
Horrendamque luem. Quantumlibet impia cladis
Humano tulerit generi, tot millia ferro
Dum metit; haud minùs humanâ de gente mereri
Fòrs potuit, Syllam letho dum sustulit vnum.
8. Et genus hoc vitij tetrum, longèque videri
Implacidum, qua vi humanos, quo turbine sensus
Misceat, ex ipso pronum dignoscere vultu.
At non perspicuum pariter, quàm lampade sæuâ
Heu miseras vrat Cythereia flamma medullas.
Nam quid ibi non nectareâ dulcedine tinctum?
Blanditiæ molles, incendia grata, lepores
Idalij, faciles risus, genialia serta,
Lætitiæ flos ipse, voluptatisque medulla.
Id teneri certè sperare Cupidinis ætas,
Id vultus, placidæque iubet clementia formæ.
Nulla supercilij nubes, nil fronte seuerum,
Nil habitu. Puer est, quo non spectatior alter,
Ingenuus, comis, simplex: certantia puris
Lumina syderibus: labris exundat Hymettos,
Hyblæusque latex: totam syncera Venustas
Purpureo Nati descripsit in ore parentem.
Et vehitur iunctis ad gemmea fræna columbis:
Et, quamvis nunquam non spicula tractet, & arcum;
Aureus est arcus, perfusaque spicula melle.
9. Sed procul o, si quæ, miseri, vos cura salutis,
Si Vestri quis amor tangit. Sub melle venenum,
Pestanis Libyci fallunt sub floribus angues.
Scitulus hic, tanto formæ blanditur honore
Qui, puer (ah oculis malè tutum credere) monstrũ est,
Monstrum horrendum, atrox, quo non funestior vlla
E Phlegetonteis olim ructata caminis
Pernicies liquidas cæli prorupit in auras,
Cognatique erebi misero plus intulit Orbi.
Splendida fucatam nudent Insignia frontem;
Gorgonei rictus, furialiaque ora patebunt
Protin.

Protinus, & Stygijs vndantia lumina flammis.
Falsus honos: rutili per eburnea tempora cirri
Vipereos vmbrant nexus: squamosa draconum
Pectora sunt molles ad gemmea fræna columbæ.
Væ, cui pennigerâ violarit arundine pectus
Ille nitens roseæ in speciem Thaumantidis arcus.
Quale trahet subitò virus? Quantum ossibus ignem,
Tabida quæ furere arcanis contagia fibris
Sentiet? Hinc frontis pallor, maciesque genarum,
Et varij vultus, defixaque lumina terris,
Luctantemque animam suspiria crebra fatigant.
Attonito similem videas, similemque furenti:
Iam rapido ferri ceu turbine; figere mota
Iam, velut obiectu subito, vestigia: rarus,
Et gemitu abruptus sermo: commercia vitat,
Dimidius vel adest, facieque absentis, in vmbris
Secessuque cauo nemorum sese ipse, suasque
Crebrior affari curas. Non otia ludo
Fallere, non spissâ virides indagine saltus
Cingere, non Graijs iuuat insudare palæstris.
Strati dura quies membris: nil dulce palato:
Difficiles somni, longissima tempora, noctes
Implacidæ, nigrique dies: mens corporis exul,
Dulcibus officijs vitæ semota, Suique
Deuia. Vesanos ne quisquam credat Amantes
Ludere, dum querulis toties ploratibus vno
Ætnæas se ferre sinu brumasque, facesque,
Et iam perpetuo sibi vulture diminui cor,
Iamque Ixioniâ iurant vertigine volui.
Nil animus veris, nil heu cruciatibus addit:
Certa fides: non ingenij; sunt verba doloris.
Dum nimij rapidos explere Cupidinis æstus,
Et summo properant votorum fine potiri:
Dum, vice ne iustâ redamentur, mutua ne sint
Cura, timent, neu riualis felicior ægri
Fors sibi præripiat fructum, aut delibet amoris;
Dicere vix vlli promptum, quæ corde sub imo

Pœna-

Pœnarum miseri exempla, & quæ Tartara cludant.
10. At morbi fòrs languor iners, soloque veneni
Desidis afflatu, & segni marcore timendus.
Fallimur. Haud pestis violentior altera cædes
Per medias hominem, per tela inimica, per ignes
Præcipitat, stimulisque agitans, & verbere torto,
Vltima quæque iubet cæcum nescire pericla.
Illius impulsus furijs, de nocte profundâ
Nil timeat nudo iuuenis sulcare natatu
Bosphoreas hyemes: totum licèt horridus Auster
Suspensum liquidis aduersa natantis in ora
Montibus impellat mare: formidentque vel ipsi
(Tam violens decimæ circumsilit impetus vndæ,
Tale ciet murmur, sic spumeus æthera lambit)
Natiuâ immanes scopuli ab radice reuelli.
Sub pedibus ratio, nusquam timor, omnia fœdam
Post Venerem. Indomiti tantùm se pectoris ardor
Expleat: id fixum, & quavis mercede parandum:
Cætera pro vili, quòcunque vocauerit anceps
Alea, supremis irrumpere casibus, atras
Bellorum sparsisse faces, excire quietos
In ferrum populos, florentia vertere regna,
Luctuque, & rapidis miscere tumultibus Orbem.
11. Nonne vides, vt stare negans exundet equorum
Impetus, hæc simul in cæcas vis lapsa medullas?
Ac neque iam scopuli, neque sæua ruentibus obstent
Flumina, quæ veteres syluas, quæ rustica tecta,
Dimidiasque rotant spumanti vortice rupes?
Tunc vrsis furor insolitus: truculentior errat
Tunc campis leo: tunc serpentum immanior ira,
Et gemino feruent præcordia tincta veneno.
12. Proh rabiem cæcam! Humanæ tot funera vitæ
Quæ parit, obscœnis populatur corpora morbis,
Seruitio infando miserâque tyrannide mentes
Obruit, eximium famæ præstantis honorem
Turpibus opprobrijs maculat, ius omne reuellit,
Æthereos sensus, & diæ semina flammæ
Inte-

Interimit, genitumque poli ad commercia putri
Cœno hominem mergit. Quid par Ææa nefandis
Carminibus Circe, vel tristibus ausa venenis?
Corporis illa habitum (vt verax sit fabula) brutos
Induere in vultus, Superisque erecta tuendis
Ora solo potuit reflectere: sæuior, ipsam,
Circe, acclinat humo mentem damnosa libido,
Totumque in pecudes hominem dirâ arte refingit.
Ah non ex nihilo maciem, lethumque, laboremque,
Impia furtiuæ post munera lampadis, ægro
Incubuisse ferunt Orbi. Si vera fatendum;
Hic ignis fuit ille: omnis comitata Malorum
Hunc series. Longè tamen, vt de sedibus haustus
Credatur superis: tetro quin sulphure pinguem,
Et picei glomerantem vndosa volumina fumi
Tartareus Phlegeton superas in luminis oras
Euomuit: nostroque luto admouere sorores
Anguicomæ, ne quid tellus differret auerno.

13. At quænam aerijs hæc turgida plausibus, inter
Illustres decorum phaleras, titulosque sequaces,
Admiranda Sui vulgo dispensat hianti
Lentiùs ingrediens spectacula? Fallimur? Ipsa
An laudum famæque subit ventosa cupido?
Ipsa subit certè: non fallimur. Aspice, quantâ
Cyclade verrit humum, quantam fert ardua frontem.

14. Ne tamen ignarum fallacis imagine pompæ
Te capiat. Vitio nil immansuetius illo,
Nil magis EVTHYMIÆ libertatique cauendum.
Nam qui Trinacrias vrbes, vrbesve Pelasgas
Seruitij grauiore iugo pressere tyranni;
Ac sibi deuotas crudelis gloria mentes?
Diuitijs miserum nudari. Nudat alumnos
Illa suos, per magnifici dispendia luxûs,
Quantoscunque breui consumere prodiga census.
Triste, voluptati genioque indicere bellum,
Assiduis frangi curis, nullasque laborum
Nosse vices. Quàm non paucos his illa fatigat

Impe-

Imperijs, hominum, rerum, vitæque, Suique
Immemores Heliconiadum in secreta relegans
Syluarum exilia, & taciturnæ Palladis vmbras ?
Fumosis vbi, blattarum de more, libellis
Perpetuò impliciti cerebrosa silentia, viuos
Sæpe etiam iratis corrodant morsibus vngues :
Nullaque somniferæ libantes munera noctis,
Exigui saturent oculos fuligine lychni.
Scilicet hinc clarum veniet Sophos, ingeniumque
Illa Cleantheæ populatrix flamma lucernæ
Ex humili tineâ Assyrium in phœnica refinget,
Æterno victurum æuo, vulgique per ora,
Et memores abiturum illustri nomine fastos.
Quid Patriæ procul à gremio, amplexuque Suorum
Martia signa sequi, grauibus sudare sub armis,
Sternere castrensi duros super aggere somnos,
Vix summis extantem humeris tranare sonoros
Præcipitum fluuiorum æstus, dubiasque paludes,
Contra ignes, gladiosque, & mille volantia ferre
Fata gradum, hîc oculum terebrari cuspide, cæsâ
Illinc dimidium pro lucro euadere dextrâ,
Crura alibi minui stridentis pondere saxi,
Non graue non dictu miserum ? Comprendere turbæ
Vix tamen est numerum, tantos quam voluere casus
Sanguinei facilem decoris spes improba cogit.
15. Infelix igitur, durisque laboribus ægra
Perpetuò est, rigidi quæ triste recepit honoris
Vita iugum : quanquam vel sic toleranda, decus par
Si meritis, curas si præmia digna manerent.
At quæ operum merces ? Mittamus, quælibet auris
Gloria quòd leuibus, tenuique simillima fumo,
Bulla crepans, vanum sine re, sine pondere nomen,
Nullis siue animos, seu corpora fructibus explet ;
Hanc ipsam, rogo, quàm paucis apprendere laruam
Permissum est ? Quàm sæpe suos frustratur Amantes ?
Seu quia diuersis Mortales sensibus, &, quod
Altera dat laudi, dat idem pars altera probro ;
Seu

Seu quòd præcipuè sublimia fumeus vrget
Inuidiæ vapor, ac nebulis sordentibus afflat;
Seu demum quia fama leuis, temeraria, mendax,
Ambiguique per ora volans discordia vulgi,
Futilium variam rumorum hinc aggerat inde
Colluuiem: rituque amnis, quò fusa vagatur
Latiùs; hòc magis insyncera & turbida serpit,
Non sua præclaris admiscens crimina factis.

16. En tibi Mars Libycus. Per plura pericula nomē
Quis petijt, meruitque? Inimicam vt vinceret armis
Italiam, vincenda fuit Natura. Niuosum
Hospita condentes caput inter Nubila non tam
Igniquе, ferroque, & vi mordacis aceti,
Ipse suis quàm perfregit sudoribus Alpes.
Post tamen illatam vim rupibus, aruaque densis
Stragibus insignita, & Pœni militis ipsa
Vsque sub attonitæ nutantia mœnia Romæ
Terrorem perlatum, oculi post damna palustri
Sub Ioue, moxq; aliud, Fratrem, sibi lumen ademptum;
Emerito quæ digna duci stipendia soluit
Posteritas? Tantos quæ fama remunerat ausus?
Scilicet indecori myrto mutasse vocantem
Tarpeij laurum Iouis, aspirantibus vti
Nesciuisse Deis; Capuæque ad mœnia, Cannas
Nempe suas, rerum tam læta exorsa, priorum
Tot fructus operum, sudatique vltima Martis
Præmia corrupisse, Futuri improuidus, audit.

17. Nec Ducis Æmathij melior fortuna. Coruscis
Quid procul e cunis Gangetidos Amphitrites,
Auroræque sinu captiuum abducere solem,
Et sua vix orto superaddere fræna diei
Profuit? Audaci quid classe extrema secantem
Æquora, spumosi litem de iure tridentis
Cæruleo intentare Ioui? Quid maxima centum
Vnius imperij in molem coniungere regna?
En per mille peti dignus certamina, tanti
En pulcher Victoris honos: quæ strenuus egit,

For-

Fortunæ meritum vocat Hic : temerarius Illi
Arguitur stolidèque ferox : sine puluere bella,
Et nimiùm faciles nullo discrimine sunt qui
Despiciant palmas. Quid? Quòd pars plurima laudis
Gestarum in comites rerum, bellique Ministros
Spargitur. Vtque Alios habeat, sua fortia facta
Qui celebrent, meritoque ferant ad sydera plausu;
Plùs tamen hi quoque luxuriam, plùs barbara iussa,
Indignasque neces comitum, fastuque profano
Quæsitos homini Superùm execrantur honores.
Tam rarum, neque Mortali sperabile, plenam
Quantovis sortiri operum molimine famam.

18. Anne igitur leuibus credendū est pectora curis
Ambitiosa teri : dum, quam certamine tanto
Nancisci properant, venantur & omnibus vnam
Aucupijs, incertam adeo tenuemque secundi
Murmuris excipiunt auram : contraque, Malorum
Quod miseris summum, mordacibus vndique carpi
Iudicijs sua facta vident : nec, amica referre
Quî tot Censorum liceat suffragia, quamvis
Rumpantur, ratio sese aut spes obijcit vlla?
Quàm graue seruitiū, quàm dura & iniqua foret sors
Mancipij, octonos pressâ ceruice ferentis
Tam malè concordes Dominos; vt, iussa capessens
Vnius, immites Aliorum protinus iras,
Iurgiaque, infestasque manus, & flagra subiret?
Durius heu vani quicunque petitor honoris
Captiuâ fert mente iugum, seruire coactus
Innumeris, animi, naturæque indole prorsus
Oppositâ, Dominis : quot scilicet ipse suarum
Admiratores rerum, decorumque laborat
Præcones habuisse : virùm genus omne, senilis
Canitiem menti, primæ lanuginis æuum,
Sarranas procerum tunicas, plebisque lacernas,
Externos, ciues, doctum, rude vulgus adorans,
Obseruans, metuens, cunctorum sedulus vsque
Ad varios habilem sese componere nutus;

Ni

Ni faciat, dominæ confestim verbera Famæ
Laturus: nihilò infelix quæ mitiùs horret;
Vllus quàm scuticæ vibices Dauus herilis.
Si vel fræna suæ miserum est admittere; quantò
Tristius externæ sub iura libidinis ire?
Finge adeo fragili Mortalem corpore; quovis
Alterius flatu, obtutuque vt possit iniquo,
Saucius immanis clauæ ceu pondere, sterni.
Num, rogo, vel fatis eductum talibus inter
Postrema haud referas miserorum exempla; vel ipsi
Haud geminum ponas, adeo cui roboris expers,
Iunceaque est animi vis, vt percellere nulli
Non liceat minimæ abiectum vel murmure vocis?
O semper tremebundam! O nullam, tam tenui spe
Quæ vitam trahit, afflatu variabilis auræ
Circumagi subitò leuis in contraria, sortem!

19. Adde, nihil quòd cõcessũ immoderata superbis
Destinat ambitio conatibus: ardua quæque,
Inuia, summa petit decorum fastigia, nullum
Laude parem, nedum patiens habuisse priorem.
Quinam igitur sublime adeo iaculantibus Ausis
Terminus, aut requies? Quænam fiducia voti
Cum summis hominum, quos vel prior vlla creauit,
Nostra vel antiquis heroibus addidit ætas,
Assiduè decertanti, & sic mente parato,
Tranquillam neget vt vitam, curisque vacantem
Ducere, ni primum tot de riualibus Vni
Exorata decus sors annuat? Heu sibi quantùm
Difficilem mortale genus, tardique paratùs
Lætitiam facit, in medio quam prodiga cunctis
Exposuit natura? Suæ proh nescia sortis
Pectora! Cum, dubij citrà discrimina Martis,
Se facilem det amica quies; oblata recusant
Munera, ni tali rapiant e puluere, certâ
Victorem nulli fas vnde recedere palmâ.

20. Quod, procul extremâ Ditis sub nocte sepultũ,
Funditus humanæ turbanda ad gaudia sortis,

Te

Te vomuit chaos, execrabilis, impia, vecors
Ambitio? Quàm (tu fineres) pacatior Orbis
Degeret? Antiquo ſtarent vt ſæcla metallo?
Non miſeræ toties per mutua funera gentes,
Impia non fratrum caderent per vulnera fratres,
Certantesque duos inter lacerata ruinas
Plorarent tot regna ſuas. Tu buccina Martis,
Irarum fomes, Libitinæ calcar, hirudo
Sanguinis innocui, fraudum ſcelerumque magiſtra,
Per verſum fas atque nefas, per publica damna,
Ad ſolium properare iubes. Tu, conditus imo
Terrarum ceu ſæpe ſinu, rapidumque ſub auras
Vi ſubitâ meditatus iter Vulcanius ardor,
Compagem ſolidam Mundi trepidantis ab imo
Eruis, immani latè obuia quæque tumultu
Concutiens, gelidosque metus, triſtesque ruinas,
Et miſeros toto propagans æthere luctus.
21. Heu quāti Romę, (Quid Romæ diximus?) Orbi
Heu quanti ſtetit inſani ambitioſa cupido
Cæſaris? Inde citos per Theſſala rura, per vrbes
Heſperias, Niliique domos, Libyæque calentis
Æquora præcipitans currus, auidumque cruoris
Circumquaque rotans enſem feralis Enyo
Impleuit terras, impleuit ſtragibus vndas:
Romaque cum centum populis regnisque ſubactis
Concidit, infelix vnius victima noxæ.
22. Quid reliquas memorē peſtes? Sat carmine dictū
Iam proprio, quantis agitent præcordia curis
Formido maleſana, immenſus & ardor habendi:
Nec ſecus has contra Eumenidas, contraq; nocentem
Triſtitiam quid opis Ratio, quæque arma miniſtret.
Vltima nunc ſubit, & longè ſæuiſſima, toto
Pectore diuulſam penitùs proſcribere pacem,
Criminis admiſſi ante oculos feralis imago.
Hæc illa eſt, hominum quæ noxia corda, flagello
Vipereo inſultans, Acheruſia torquet Erinnys:
Hæc rota, tergeminusque canis, iecorique renato
Penni-

Penniger assiduus tortor. Quid plura? Manentis
Tartarus hæc vitæ. Proh dirum, triste, nec vllo
Non lethale magis fatorum vulnere, vulnus!
Fidum alijs ratio solamen casibus: ipsâ
Ex ratione, quibus mentem crudeliùs angat,
Culpa trahit vires. Alij nouere dolores
Interualla vicesque: hæc iugi pectora letho
Conficiens, nullam roseæ seu tempore lucis,
Siue per vmbriferæ pacata silentia noctis
Sontibus indulget requiem. Vix languida serus
Lumina permulsit sopor; en Rhamnusia vindex,
Iratique torum Dîj maiestate seuerâ
Concutiunt. Mæstus timor vndique, & vndique diræ
Pœnarum facies. Tenui si murmure fœta
Intonuit nubes; actum est: iamiam omnia suprà
Se ruitura putant armamentaria cæli.
Proxima, si, rapido teritur dum semita curru,
Subsilijt paries; violentior ima fatigat
Ossa tremor, moto ne cardine terra laboret,
Præcipites impulsa trahant ne tecta ruinas.
Concubiâ fòrs increpuit de nocte tigillus;
Heu stygij lemures adsunt, in tartara viuos
Iam rapient. Iter ingressi, virgulta moueri,
Exiguâ dumos inter trepidante lacertâ,
Audierint; spiris horrendum immanibus anguem
Cæcus adesse pauor fingit. Quæ tuta Nocentes
Otia, quam sperent infesto Numine pacem?
23. Prona igitur cupidis adsint licet omnia votis,
Ingenium, vires, regum fauor, ampla supellex,
Censusque, & tituli, & plaudentis munera famæ:
Tonsilium quamvis nemorum frondentibus vmbris,
Irriguaque leuent infestos Naiade soles:
Nec blandi comites, citharæ, spectacula, ludi,
Phasiacæque dapes, Gauranaque pocula desint;
Nil curas lenire satis. Phineia dulces
Diripiunt portenta dapes: generosa Falerni
In Veientanam migrat vindemia vappam:

Nautea sunt Arabum ſucci: mulcentibus aures
Neruorum modulis triſti mens conſcia planctu
Obſtrepit: ingrati comites: inamœna virentum
Scena theatrorum. Medio ſub pectore ſtridens
Vna eſt ante oculos funeſti criminis vmbra,
Vnam animus ſentit. Talis frondentia præter
Mænala, vel gelidis nemoroſæ in vallibus Idæ
Cerua fugit, volucri quam certus arundine fixit
Venator: neque iam luſus, herboſaque cordi
Paſcua, non liquido manantes vbere riui,
Aut ſcrupoſarum caua frigora ſpeluncarum.
Pulſus amor nemoris, camporum oblita voluptas:
Aprici colles, laſciuo exercita curſu
Prata, greges ſocij, quæque olim dulcia cunque
Incolumi, iam nuſquam. Infelix altera pectus
Cura fodit, ſenſuſque omnes ſibi vindicat, hærens
Traiecto penitùs lateri crudelis arundo.

24. Expertus nimiùm lanienam hanc efferus vrbis
Ille Syracoſiæ Pluto, ſed pectoris Orcus (a)
Sæuior ipſe ſui, & nullo ſe fine beatum
Iactanti, Superiſque parem monſtrauit Amico.
Nota ſatis cœnæ regalis munera, notus
Attonitis ſuper incumbens ceruicibus enſis,
Viuida culpæ, animos gaudere vetantis, imago.
Tu quoque, Cæſarei in probrum diadematis hæres,
Supplicium quàm triſte nocens animus ferat, & quàm
Nulla iuuet ſontes fortunæ opulentia, ſæuo,
Delicias Caprearum inter blandoſque receſſus,
Lymphatus, Tiberi, monſtrorum horrore fateris. (b)
Cuncta tuis elementa quidem vectigal amicum
Soluebant votis: fortunæ in culmine ſtantem
Orbis adorabat: felices reddere nutu
Innumeros vno poteras, ſed reddere nullis
Heu te felicem poteras conatibus vnum.

Scili-

(a) *Cic. 5. Tuſcul.*
(b) *Vide Sueton. in eius vita cap. 63. & 67. & Tac. lib. 6. An. cap. 6.*

Scilicet, arcano penitùs suffusa veneno,
Impia mens sibi tortor erat, vultuque minaces
Gorgoneo (sat supplicij vel posse videri)
Eumenides stygios vibrabant cominus angues
Nequicquam refugo, vertentique ora, manusque
Tendenti contra, & veniam lugubrè roganti.
Plùs igitur scelus in pœnas, ad gaudia totus
Quàm potuit Cæsar: tantique superbus honore
Imperij, visus terrarum Numen, & Orbis
Fatum vnum, placidæ iucundo munere pacis,
Quo neque pannosi fæx indiget vltima vulgi,
Infelix meritò, & nulli miserandus, egebas.
Talibus (I, lentam, i, Nemesim, gens impia, ride)
Supplicijs miserum exercent sua crimina pectus.
25. Has igitur Furias, erebique immania monstra
Excantare sacro Sophiæ me carmine cœpti
Lex operis iubet: auulsis, quæ pectora turbant,
Funditus vt causis, sua cordibus otia, seque
Annuat, & iugi Pax temperet ora Sereno.
Qualiter, Astræi rapido cum turbine fratres
In pelagus cecidere, imâque à sede refusos
Conglomerant, secumque ferunt per Nubila fluctus;
Iamque adeo, ablato rerum discrimine, volui
Æthera cum ponto credas, cumque æthere pontum;
Neptunus liquidis si fòrs caput extulit aruis,
Regalesque comas, formidatumque tridentem
Concutiens, Vnde ista licentia? Vos ego: sæuùm
Increpuit Pater; attoniti subitoque pauore
Præcipites, hinc Eurus atrox, hinc turbidus Auster
Certatim Æolijs properant sese abdere claustris.
Fit fuga: deseruere fretum: simul horrida cedunt
Nubila, turbati ponunt simul æquoris æstus.
At Genitor, placido lustrans vada cærula curru,
Relliquias irarum, expirantisque procellæ
Supremos lenit fremitus: quem candida circùm
Phyllodoce, Xanthoque, & Nereidum chorus omnis,
Glaucusque, Phorcusque, Athamanteusque Palæmon,

Tritonesque citi, cum squamifero comitatu,
Compositas lætis exercent plausibus vndas.
26. Et primùm indomitis bacchantē ardoribus Irā
Vt teneas; rapidi procul auertisse memento
(Tutius id, quàm commotas deîn sistere flammas)
Nutrimenta Mali. Nemo non prætulit armis
Otia Dux sapiens. Quò ferrum hostemque lacessas,
Cum dubij possis nescire pericula Martis?
Audenti, fac, certa paret victoria laurum:
Num semper felix, semper sine sanguine laurus?
Ferrea sit quamvis, longo certamine sensim
Atteritur virtus: neque tantùm bella ciere,
Ipsum etiam bello toties vicisse fatigat.
27. Nec te ideo vacuis nemorū penetralibus æuum
Abdere, cessantem penitùs, vitæque remotum
Officijs iubeam, vel rege exempla cauendi
Sumere ab Ismario, oblata haud ignobilis artis, (a)
Materiæ sed sollicitæ, minimèque fidelis
Pocula comminui qui protinus omnia iussit:
Ne, si mox aliquo pretiosa toreumata casu
Vecordis famuli fregisset lubricus error;
Exciret calidum iactura inopina dolorem.
28. Plura tamen iusto miscere negotia, seque
Vrgendis caueat penitùs mens tradere rebus.
Nemo etenim subitas adeo procliuis in iras,
Instantùm vt densis qui voluitur officiorum
Fluctibus, immodicàque operum sub mole fatiscit.
Tunc in fermento est bilis: tunc quilibet illam
Occursus, strepitusque agitat. Ceu trita calorem
Corpora; sic, varijs teritur quæ sedula curis,
Irarum rapidos mens concipit acriùs ignes.
29. Proximus hinc comitū delectus, quos tibi dulcis
Nexus amicitiæ coniungat, & arctior vsus:
Ingenio ne difficiles, neu naribus vncis,
Elatæque supercilio. Vitentur &, vltra
Queis Rectum calor, ac nusquam nisi tota voluntas,
Iurga-

(a) Plut. in Apopht.

Iurgarique vltro faciles, quosque anxia semper
His modò, iamque alijs ex vano concitat vmbris
Suspicio. Agrestes quid moribus, aut cerebrosi
Commemorem capitis? Quid mollia pectora, quorum
Audiri celeres minimo irritamine questus?
Moribus his longùm concordi fœdere iungi,
Rixarum expertem, nimiò plùs ardua virtus.
Sed neq; si procul externa hæc fomẽta remouit
Tunc etiam cæcos flammati pectoris æstus
Nesciet, ignauo cultu blandisque foueri
Artibus à primo quisquis consueuerit æuo:
Nam, veluti nunquam tot desæuire coruscis
Fulminibus nimbos, quot tempestate videmus
Autumnâ & vernâ, quæ pars clementior anni est
Quo fit, vt autumno propius, vernoque tepori
Italiæ cælum vrgeri quoque sæpiùs illis,
Quàm Scythiæ gelidum latus, & Pelusia regna,
Prodiderit vasti rimator Plinius Orbis; (a)
Sic & fœmineum vulgus, sic corda virorum
Proxima fœmineis, parilique eneruia luxu
Sæpiùs, & causa videas leuiore moueri.
Nil miseris non infestum, subitoque dolore
Turbandis validum. Quæ corporis, hæc eadem fors
Est animi. Solitos hyemem defendere tectis,
Nec cælum, nisi lene, pati, victumque diurnum
Delectu nimio, medicâque expendere lance,
Et seruare modum vitæ, rerumque tenorem
Perpetuum, quævis mox inclementior aura
Afficit, insuetus quivis labor obruit, omnis
Ægrotare iubet paulò robustior esca.
Non secus, ad votum semper cui viuere, molles
Inter adulantûm comitum, sortisque secundæ
Contigit illecebras, quisquis sua vota moretur
Deìu casus, teneris quidquid minùs auribus aptum
Acciderit; turbari animo offendique necesse est.
Ad rigidos igitur mens obduranda labores,

(a) *Vide lib. 2. Hist. nat. cap. 50.*

Non nihil & duri in vitâ quandoque ferendum
Sponte homini: callum donec patientia sensim
Ducat, & hac vires priuatâ gymnade contra
Externos paret assultus, inopinaque fata.
31. Quod superest, turbis hominũ, rebusq; gerendis
Ne mihi se virtus vnquam committat inermem:
Omnia quin secum priùs exigat, in medio quæ
Puluere versanti sese deîn tristia possunt
Obîjcere, & stomachi subitos attollere fluctus.
Nempe velut si quis properanti segnior obstet,
Inîjciatque moram medius: si naris obesæ
Cessatorque secus peragat mandata minister:
Si minùs vrbano, immodicus lusisse, sodalis
Offendat nutu, vel scommate. Disce remotum
Frangere consilijs hostem. Vincetur, vbi instet:
Parua loquor: victa est, ratio quam præuenit, ira.
32. Si tamen ignarum vel sic, exorta repente,
Aggrediatur, & insanis præcordia verset
Motibus; haud vitreũ (docuit quod Sextius) orbẽ (a)
Sumere tunc iubeam: crystallo iudice, tetros
Illius vt coram possis dignoscere vultus.
Sint alij speculum, simili quos turbine mentis
(Et præsens aderas) meministi sæpiùs actos.
Quæ miseris facies? Tragici non instar Orestæ,
Non toties verum spectare Athamanta putasti?
Anne Alijs igitur pariter lymphatus haberi,
Vitandæque velis speculum te fingere formæ?
33. Quin potiùs, toto rationis pondere nixus,
Fige gradum contra. Pugnæ breuis alea. Primo
Te nisi concursu violens deiecerit hostis;
Vicisti. Tumidos iamiam subsidere fluctus,
Immanisque rogi, Mundumque haurire parantis
Nil gelidam præter videas superesse fauillam.
Impetus est, vitamque trahit furor omnis agendo:
Ex motu vires, animique. Quiescere cogas:
Occiderit, frangetque suis se viribus vltro.

Ergo,

(a) *Vide Sen. lib. 2. de Ira cap. 36.*

34. Ergo, calet dū pugna, recēs dum mœnia circùm
Hostis adest; quodvis, sapiens, inhibere memento
Flagrantis decretum animi. Quid postulet vsus,
Quid ratio velit, haud pronum dignoscere tantâ
Pectoris in trepidi vertigine: ceu minùs olim
Exaudita sibi ciuilia iura, tubarum
Horrisonum clangorem inter, bellique tumultus,
Rettulerat Marius. Da rebus, da breue cordi (a)
Turbato spatium. Maturiùs omnia tecum
Mox statues, cum, composito certamine, tota
Mens aderit sibi. Nequitiâ commotus inertis
Mancipij Archytas, Virgis iam terga caleres, (b)
Improbe, ait, si non animi flagrantior essem.
Quæ sæuire Alios iubet indignatio, pœnas
Hæc eadem prohibet me sumere. Pectoris impos
Ipse sui, officium male sumit herile. Furori
Nil liceat, iusto quia vult sibi plura licere.
35. Dissimulare etiam surgentē in pectore morbum
Proderit. Ægra tumet circùm præcordia bilis?
In vultus saltem ne prodeat. Indue pacis,
Indue lætitiæ speciem: mollissima tunc vox,
Tunc gressus placidi, & motus sit lenior omnis.
Dum sanum simulas, facies. Eliditur ignis,
Nulla vbi præcluso patuit via. Socratis iram
Haud alijs solitam deprendi certiùs, oris
Ac minùs in verba effusi, vocisque remissæ,
Indicijs memorant. Visus cum lentior esset; (c)
Succensum rapidis scires tunc pectora flammis.
36. Nil tamen his actum monitis, si nescia fraudis
Pergit adhuc, vitæ quin vtilis ira videri. (d)
Quæ mihi (Aristotelem quamvis præscribat, &, αὐτὸς
Αὐτὸς ἔφα, tripodis crepet æmula Pythagorei)
Legitimo excutienda foro, librandaque restat

(a) *Plut. in vita Marij.*
(b) *Cic. 4. Tuscul. & Plut. de Liberis educandis.*
(c) *Vide Sen. lib. 3. de Ira cap 13.*
(d) *Idem ibid. cap. 3. & lib. 1. cap. 9.*

Ponderibus iam rite suis sententia. Iustam,
Nec male de vitâ meritam tu dixeris iram?
Qui? Rogo. Nimirum sontes vlciscitur, æquas
Et malefacta iubet pœnas persoluere. Sontes
Quin potiùs facit, & iusti seruare tenorem
Nescia supplicij, quæ vindicat, Ausa vel æquat,
Vel superat. Nullo motu iactetur, oportet,
Astrææ geminas æquato vt pondere lances
Dextera sustineat. Ratio, non Ira luendis
Constituit leges, & digna piacula noxis.
37. Cur, ais, irasci nequeam peccantibus? Ipse
Haud proprij vacuus quia criminis. Excute pectus,
In medios descende sinus: quàm multa pudebit
Cernere? Quot subitò obijcient se probra, seueri
Censoris puncto, & tristi carbone notanda?
Ah nemo veniæ non indigus: vlcera nulli
Non sua flenda. Negas Alijs si parcere; saltem
Parce tibi. Cur hanc properas inducere legem,
Ipse Nocens, ne sit fas ignouisse Nocenti?
38. Esto tamen purum vitio tibi pectus; acerbè
Anne ideo in sontes odijs bacchabere? Sæuus
Proh nimiùm! Sic ergo parùm miserabile mentis
Supplicium sua culpa? Parùm sors flenda, proteruè
Præcipitem ferri vitiorum turbine, fœdis
Inseruire libidinibus, rationis egere?
Saucia Pæonius non odit membra minister,
Sed molli fouet arte, lues quò fœdior, Ægrum
Hòc miserans magis: &, ferrum si fortè, vel ignem
Expugnari aliter renuentia vulnera poscant;
Triste ministerium solâ pietate coactus
Aggreditur. Fas hinc exemplum ad crimina ducas:
Pæona te, Sontes morbis lethalibus ægros
Concipe: nec furor, in pœnas cum cogeris ire,
Aut odium, sed ducat amor, studiumque iuuandi.
39. Indolis at prauæ interdum vecordia sæuo
Vrgeri terrore petit. Non mollia verba,
Compositi non tunc vultus, non ipsa coercet,

Ni violens, animique grauem testata furorem,
Pœna satis. Fateor. Frons ergo sæuiat, at non
Mens pariter. Sit vox irati, pectus amici.
Quò verus sub corde calor, cum fictus in ore
Sufficiat? Quò vesanum stimulare furenti
Bile iecur: cum, quidquid opis furor ipse ministrat,
Compositi præstet non seciùs vmbra furoris?

40. Restat, vt hoc saltem afflatu, discrimina contra,
Aduersosque obices, virtutem ignescere credas.
Cecropij sic nempe vetus cortina lycei,
Nicomachi soboles docto pronunciat ore. (a)
Nequicquam. Genus id stimulos audire recusat,
Ipsa sibi calcar, virtus. Si cordibus addit
Robur, & impauidas quæcunque ad fortia mentes
Ira ciet; quidnì paribus succendere flammis,
Plùsque etiam nudi valeat respectus Honesti?

41. Cur tamen inficias abeam? Stat vera fateri.
Calcar, & heu nimiùm violens impellere calcar
Turbidus est menti furor. Irritamine cæco
Scilicet illam vltra Recti finemque modumque
Abripit: vt, nec rite suas dispo nère vires
Gnara, nec hostiles metiri prouida, certis
Irruat exitijs, nimioque ardore nocendi
In quæcunque ferat nudum discrimina pectus.
Consilij pendente gradu, & moderamine lento, (b)
Artibus ignotis iræ, labefacta priorum
Vesano feruore ducum Tarpeia fata
Restituit Fabius. Septeno e culmine præceps
Decideras, Roma, & lusci fòrs fræna subisses
Victoris, cæco dederat si fræna furori
Maximus, imperij columen, speciosaque rectis
Consilijs tanto potiora in cardine rerum
Duxisset. Sed nulla viro seu feruida Iussa
Instantûm sociûm, & pugnam clamore frementûm;
Seu Tyrij conata ducis, nunc Marte propinquo

(a) *Vide Sen. loc. supra cit.*
(b) *Idem de Ira lib. I. cap. II.*

Vallum assultantis; nunc circumiecta per arua
Cogentis prædas, ferrumque ignemque ferentis,
Propositum excussere animi, studiumque salutis:
Et vicit, priùs Annibalem quàm vinceret, Iram.

42. Nunc, age, quid contra diuersũ tegminis hostẽ,
Quaque veneniferos ratione Cupidinis arcus
Effugias (Nulli fas tutum hìc fingere, nulli
Plùs, quàm securo, pugna hæc metuenda) docebo.
Prima adeo laruam speciosi nominis, atrox
Qua tegit ingenium, ferali demere monstro
Cura sit. Heu quantâ respersit labe, quibusque
Opprobrijs castum synceri nomen Amoris
Polluit, huic illud primus quicunque ferendum
Attribuit morbo. Nil fœdum, vile, caducum
Ingenuus meditatur Amor: nil purius vsquam,
Nil magis agnatum cælo, & rationis amicum.
Hic sacer ille calor mentis, quo percita sese
Egreditur, votisque leues aptantibus alas,
Æternum sequitur sua per vestigia Pulchrum:
Hinc cordis vigor, hinc alacres ad fortia sensus,
Et Recti modus, & vitæ cælestis origo.
Ergo caue, pulchri ne te consortia ducant
Nominis in fraudem, stygioque bitumine olentem,
Corporeæ lucis pariunt quam fulgura, flammam
Syncero geminum quidquam arbitreris Amori.
Nil dispar adeo. Tenebris Phœbeia lampas
Congruerit citiùs, sapiantque aconita Deorum
Ambrosiam. Rabies hæc perdita, cæca phrenesis,
Nesseum virus, cœni Camarina nefandi,
Exitium mentis, vitæ pudor, halitus Orci.
Quid nobis heu verba damus? Compsisse decoram
Quid scelus in speciem iuuat, & superaddere claris
Syderibus, cuius pudeat vel Tartara, monstrum?
Scilicet egregios inspiret cordibus ignes,
Heroumve calor possit, geniusque videri
Tetra lues, Brutis hominem quæ miscet, inerti
Affigitque Solo diuinæ semina mentis?

43. Tu meliùs sapias : talemque in imagine verâ,
Tot cinctam colubris, tam detestabile virus
Faucibus, efflantemque oculis tibi finge ; vel ipsa
Infandi vt timeant commercia nominis aures.
Tum simul hac diri se quisquam tabe veneni
Saucius (heu nusquam non plurima turba) videndum
Obtulerit ; licet Assyrios procul vndique nimbos,
Seplasiæque forum expiret : licet omnibus ille
Munditijs talos à vertice comptus ad imos,
Cirratus, roseæ nitidus fulgore iuuentæ,
Totusque e speculo, Cypriaque e pyxide, blandas
Mille ferat gestu charites ; haud nausea menti
Sit minor, ac putri cælum nidore grauantes
Proiecti canis exuuias, dilapsâque tetram
In saniem laceri membra aspexisse caballi.
Obuia quæ si Fors tulerit spectacula ; vultum
Ocyùs auertis, properasque euadere, totam,
Non sine rugoso concussu, in lumina frontem
Declinans, animæque premens spirabile limen,
Nequa veneniferæ irrumpant contagia pestis.
44. Hoc odio imbutus ne protinus omnia blandi
Euasisse putes morbi discrimina. Nullus
Fortior arcanâ vi mentem impellere vocis
Æmoniæ sonitus : cælo aurea sydera quamvis
Effuget, inque suos mutata retorqueat ortus
Flumina. Securæ nequicquam dulcia pacis,
Hoste semel victo, præsumimus otia. Belli
Non alius, quàm corporei qui, terminus, æui,
Vnaque mors requies. Natiuo à semine ductum,
Congenitumque imis vitium fatale medullis
Humano penitùs succidi robore nescit.
Quin, vires animosque nouans per vulnera, lapso
Fortius Antæo, cæsâque perennius Hydrâ,
Victorem petit vsque suum : &, ni cura resistat
Peruigil ; infestis toties assultibus vrget,
Tot mouet insidias, tot fraudibus vndique cingit ;
In sua captiuum postremò vt vincula cogat.

45. Quas ego, quas heroũ animas, fortissima quõdã,
Et centum memoranda trophæis nomina, fœdum,
Intueor subijsse iugum? Præstantibus en qui
Herculeam titulis gestorumque agmine famam
Transierat, gemino spoliatus lumine Sampson,
Viribus abrasis, oneri pœnæque reuinctus,
Marmoreum, nouus Ixion (an Sisyphus?) orbem
(Sæuus Amor, Cyprisque iubet sic perfida) voluit.
Monstrorum en Alter domitor, Iesseia proles,
Monstrorum à puero domitor, cladesque gigantum,
Captiuis Paphium tandem ceruicibus hostem
Accipit, inuicto ex heroe, cruentus adulter.
Tune etiam, nemorum & squalentis sydus eremi,
Tune etiam, Iacobe? Ah notas exere vires: (a)
Ah illum reuoca Iacobum, subdola quondam
Fœmineæ fraudis qui tentamenta, Pudoris
Victima, bellatorque, manu fumante repressit,
Fortior & geminos superauit Mutius ignes.
Quis furor, heu, fusi toties in vincula Ditis
Laurigeras præbere manus? Huc grandia Cœpta,
Huc igitur canæ recident virtutis honores:
Vt, sacri post dena quater stipendia Martis,
Hostibus, heu, ludus ridendaque fabula, turpis
Nequitiæ tyrocinium nunc denique, rugis
Sulcatus, ponas, senioque incuruus Amator?
Nil agimus: cassi monitus: decorisque, Suique
Oblitus Senior, modò quam crudelibus Orci
Arreptam Furijs dirà obsidione, puellam,
Soluerat, ipse animum Furijs peioribus actus,
(Eloquar? An sileam?) rapti post damna pudoris,
Vitâ etiam dulci, timidus crudeliter, & bis
Iniustus, viduat, Prædo. Specus hospita ab imo
Contremuit: visæ nemorum expallescere frondes:
Attonitosque suis, ventis cessantibus, horror
Increpuit ramos. Tum luctisoni plangores
Aurarum, & vacuis ingens vlulatus in aruis:

Quique

(a) Vide autem 28. Ian. in eius Vita.

Quique per vmbriferam vicino gurgite vallem
Riuulus herbosi serpebat marginis altor,
In caput auersas reuocauit territus vndas.
Necdum etiam vanos, moniti, submittere fastus
Discimus? Immistæ cælo capita alta, ruinam
Heu cedri traxere: humiles trepidate myricæ.

46. Omnibus ergo animi excubijs, vigiliq; cauendũ;
Prouisu est, auido quidquid fomenta furori
Suppeditat. Multos oculorum deuius error
Cypridis in laqueos, & serò cognita duxit
Exitia. Incauti dum papilionis ad instar,
Obtutu cupido circùm sua fata volantes,
Eximiæ repetunt lumen spectabile formæ,
Securo subitas rapuerunt pectore flammas.
Tu vetitum cerni credas, quod amare vetaris:
Nec gladiatorum crudeli in gymnade tantùm, (a)
Sed magis hæc animi blanda inter prælia, primos
Scito oculos vinci. Per lumina tritus in arcem
Pectoris est cæco iampridem ingressus amori.

47. Nil tamen obstruxisse fores has proderit hosti,
Turpibus interea mimis, Paphioque lepore
Infectis vacuas dones si cantibus aures.
Sirenum scopulos nosti, Eumenidesque canoras:
Ne nimiùm distare putes: quocunque sub axe,
Quæ perimant animos, vocalia toxica miscent:
Præcipuè in resonis Thymeleo actore theatris,
Inter vbi choreas, blandùmque sonantia fila,
Molles nequitiæ, & casus referuntur Amantûm.
Heu quot naufragijs famosa hæc littora? Casti
Quot iuuenes, primo quotque æui in flore puellæ
Syrtibus his teneri puppim allisere pudoris?

48. Adde parùm castos, Heliconia crimina, vates,
Per quos virginibus iam non licet esse camœnis,
Inque Dioneum migrauit Cyrrha lupanar.
Nasonem Geticas meritò proscripsit ad oras
Roma

(a) *Tac. de German.* Primi in omnibus prælijs oculi vincuntur.

Roma vetus. Tu Nasonum (damnata propago
Viuit adhuc, semperque nouam numerosior exit
In Sobolem) quicunque docent peccare, libellos
Exilio simili trans & Garamantas, & Indos
Ire iube: neque concinnæ lepor aureus artis,
Aut numeri teretes, & byssina verba morentur.
His lenocinijs animos sibi dira libido
Præparat: &, quantò sentiri lenior intrat;
Plùs tantò sedet, ac mentes permanat ad imas.
Dictio dum placet; incipiunt quoque dicta placere.
Horrebas quæ nuda priùs, fucata nitore
Castalio, minus atque minus nunc probra timoris
Incutiunt: iam non tibi mens adamantina: primum
Iam rigor inflecti sensim, nimiusque videri:
Iam natura Venus potiùs, quàm culpa: iuuentæ
Iam condonandus furor est. Quid restat, ametur.

49. Præterea nulla alterius vis dira veneni
Latiùs, aut citiùs sua per contagia serpit,
Impuri scabies quàm tetra Cupidinis. Omnem,
Ni fugis occursum, ni sedulus omnia vitæ,
Alloquijque caues commercia; fœdere si quo
Iungeris obscœna tactis lue; protinus haustum
Et tua grassari flebis per viscera morbum.

50. Quod modò præcipiam, mortalia credere noli
Verba, sed Euboicæ carmen fatale Sibyllæ.
Vaticinor, moneoque. Deus, Deus ora canenti
Temperat, & Delphis animum melioribus implet.
Prima Cytheriacæ simul ac preludia tabis,
Impellique nouâ dubium prurigine pectus;
Senseris; erige te, vigila, afflatumque recentem,
Ceu subitum, apprensis qui vestibus hæserit, ignem,
Excute. Nec fallat, primò quòd serpere lenis;
Ille calor turpem nondum fateatur amorem.
Si tenerum exigui foueat mora temporis; in quæ
Bacchantûm subitò flammarum incendia surget?
Quos animo tenuis pariet scintilla Vesuuos?
Biblis in exemplo est. Nascentis semina morbi,

Bi-

Et malè conceptos ah sedula protinus igges
Obrueret ; non, irriguo liquefacta dolore,
Nunc etiam veteres, post tot iam sæcula, luctus (a)
Perpetuus Lycijs in vallibus egereret fons .
51. Otia tunc (quamvis nunquam nō otia lædunt)
Sed tunc præcipuè moneo fugienda . Tenaci
Ceu piger aruorum gremio qui desidet humor
Turpia mille parit luteis animantia stagnis,
Fertilitate suâ infelix : motuque carentem
Ceu putris situs, ac tineæ pascuntur edaces
Materiam ; molli sic desidiosa veterno,
Nec varijs operum studijs exercita, fœdum,
Quo miserè pereat, sibi mens producit amorem :
Sic illam surdo caries hæc improba morsu,
Paulatim minuens, depascitur . Otia tollas ;
Continuò infracti periere Cupidinis arcus,
Nec facibus vis vlla . Imbellem languidus vmbram
Persequitur, mollesque toros puer ille : laborem,
Sollicitos actus, operosa negotia, sæuum
Non aliter pubes quàm prætextata magistrum,
Deuouet . His residem, quidquid causabitur, vrge
Strenuus imperijs ; næ, tristia iura perosus,
Sarcinulas furtim leget, hospitiumque molestum,
Inque salutatum comitem, mora nulla, relinquet .
Ergo vel indomitum poteris tunc flectere gyro
Cornipedem ; vacuis vel retia tendere syluis :
Iamque sequi celeres frondosa per auia ceruos ;
Iam formidatis excire cubilibus vrsos .
Aut, patrij si cura magis delectat agelli ;
Inspice, quot prælis seruent vineta racemos,
Quanta premat ramos vinci Pomona volentes,
Nectare quo vernas stipent examina cellas .
Nec pigeat riguis plantaria credere sulcis,
Currentemque oleri ieiuno adducere riuum .
Mille operum causas, mille oblectamina menti
Fert ager . Hic socium vitis deserta pedamen ;
Hic

(a) Ouid. lib. 9. Metam.

Hic rastros seges; hic poscent viridaria falcem.
Quidquid agis, sat erit, dum ne nihil, otia pellat.
Dum labor, Idaliasque, fauent quibus otia, curas;
Præcipuè Sacris musarum operare. Voluptas
Hæc simul illimi captam dulcedine mentem
Imbuerit; nedum Veneris mala gaudia; sensum
Vel dapis, & somni coget sibi cedere. Clauus
Truditur vt clauo; docti sic entheus ardor
Carminis obscœni stimulos excludit amoris.
52. Multa super tradenda forent precepta: sed vnũ
Extremo sub fine viæ iam vela legenti
Sat retulisse: suis nihil in certamine tanto
A studijs opibusque homini sperare relictum;
Ni fragiles animos cælo labentis amoris
Viuidus ignipotens calor, & vegetabilis aura
Roboret. O hominum, Diuûmque beata voluptas,
Sancte Amor, arcano coniungens omnia nexu,
Omnibus insinuans animam, sensumque, vigoremque,
Immensi natura Boni, spirabile Numen,
Tu potes antiquæ penitùs contagia labis
Tergere: tu, cæcis quos subijcit ossibus, ignes,
Insidiosa Venus, meliori vincere flammâ.
O Generantis ades, Genitique reciprocus ardor
Numinis: o totas animorum illabere fibras.
Quid tum, si Stygius flammantia tela Cupido
Ingeminet? Quid tum, ruptis fornacibus æstus
Fumiferos inimica vomant si Tartara? Flatûs
Vna tui mentes leniuerit aura: caloris
Vna tui totum scintilla extinguet auernum.
53. Ambitio superest. Huius releuare superbo
Aggredior iam colla iugo. Tu, libera si mens,
Vindiciæque iuuant; solerti ante omnia curâ,
Fac, reputes, famæ de moribus ingenioque
Carminis haud falsus cecinit quæ nuper Apollo;
Vt sua crudeli pretio connubia vendat,
Mille subire procos discrimina, mille laborum
Tædia ferre iubens: vt, vel post talia, paucos
Dignetur

Dignetur thalamis, multos exosa repente
Destituat, nulli syncera atque integra constet:
Vt demum, stabili quamvis se lege fruendam
Annuerit; solidæ nil tunc quoque frugis habenti
Ferre queat, vani simulacrum futile somni,
Aerius vapor, vmbra leuis, resonabile murmur,
Pictaque mentitæ Iunonis imagine nubes. (a)
Quæ penitùs si nota habeas, creberque reuoluas;
Fluxam adeo, tenuemque, & Veri pondere cassam
Obuia per quæcunque sequi discrimina mercem,
Haud minùs insani duces rem pectoris; ac si
Mactandum se ferro Aliquis, vel præbeat igni,
Dum similis viuo docti per vulnera scalpri,
Aut per Apelleæ superet mendacia telæ.

54. Nec te decipiat, magni quòd nominis ardor,
Viuida nescio quæ iaculatur fulgura mentis
Nobiliore typo excusæ, & celsissima quæque
Ad decorum stimulis plusquam vulgaribus actæ:
Diuersi penitùs mores: Vulcania ceu si
Arma humeris sudans inuictum spiret Achillem
Thersites, Libyci fuluâ seu pelle leonis
Arcadicum genus, & naturæ opprobria velet
Gestator, Silene, tuus. Nempe ardua vota,
Præstantesque fouere alto sub pectore sensus
Credatur, studijs qui se famularibus vltro
Deuouet? Haud alius famæ captator. Heriles
Aspice, quàm timidè nutus obseruet: amica
Vt demissus emat populi suffragia: quantis
Artibus in vulgus se commendare laboret:
Gaudia, spes, curas omnes ex illius ore,
Iudicioque trahens. Phrygiâ quis Dauus ab hastâ;
Patriciæ titulum si turba hæc indolis aufert?

55. Sed neque votorum præstans, sua fortia facta
Egregiosque ausus minimâ mercede rependi
Qui ferat. Anne igitur non talis, maxima vitæ
Præmia cui plebis digitus, tritumque susurris

Mobi-

(a) Vide Natal. lib. 6. mythol. cap. 16.

Nobilibus nomen? Proh veræ inscitia laudis!
Siccine curarum pretium tibi vile tuarum?
Siccine, quos toto Numen dignatur olympo,
Sat leuibus censes fumis, vanoque labores
Pensari sonitu? Dignam te concipe mentem:
Maior es. Haud tanti mea, dic, molimina vendo,
Iudice me vilis. Præstantior ambitus vrit,
Metaque contento signatur celsior arcu.
Sat præsens Deus, & Recti mens conscia. Vestram
Nec sic reiicio, tanquam haud sit debita gestis
Hæc quoque nobilibus, famam: prensare caduca,
Sed pudet, agnatum Superis, cælique capacem.
Sydera cur paleis mutem? Non astruit, aufert
Eximio pretium merces indigna labori.
56. Deniq; adhuc magnæ titulum si ducere mentis
Pergis auaritiam famæ; cur sedulus omni
Hanc studio premis, & clausam sub pectore seruas?
Cur tuus hic, laudum quo munera prima referre,
Inter & æquales conniteris altior ire,
Obscuris pauidus latebris se continet ardor?
Nonne ideo, ne deprensus ludibria vulgo
Debeat, & risus, narrandaque fabula fiat?
Ipsa igitur, cæco latitans pudibunda recessu,
Se nihil egregij ambitio spirare fatetur.
57. Alter adhuc, ficti laruam cui demere Veri
Experiar, multis fucum facit, & malè cautas
Sæpe dolis mentes irretit dulcibus error.
Seruimus populo, nobis quia multà fauentem
Credimus, & flatu spirantem ad vela secundo.
Hinc adeo miros de nostris vndique rebus
Misceri famæ sonitus, per compita nostrum,
Perque domos celebri nomen discurrere plausu,
Nos designari digitis, & ad æthera tolli,
Grata sibi faciens animus spectacula (qualis
In vacuo soliti mentem oblectare theatro
Argiui veteris fuerat dementia) fingit. (a)
Nec

(a) Horat. epist. 2. lib. 2.

Nec modus, vltro ipsas plaudentū, atque, Euge, Beatè,
Clamantum voces quin exaudire putemus.

58. At tu Socratico vigilantum hæc somnia risu,
Non secus ac, lepido vestit quos fabula socco,
Pyrgopolynicas, ampullososque Thrasones,
Excipias, hominum, gnarus, sua quemque morari,
Cætera curarum segnem, ac nescire paratum.
Splendida nec moueant, vani quæ sæpe sodales
Præsenti tumidis faciunt præconia buccis.
Nam quis Amicorum vafras sub nomine vulpes,
Et parasitantis nescit tectoria linguæ?
Officio functi laudatum protinus omni
Ablegant animo. Quorum sub pectore, quorum
Assiduum memori te viuere credis in ore,
Absentis nullâ tanguntur imagine: sisne,
An fueris, longos nunquam meminere per annos.
Ex populo, rerum celebri rumore tuarum
Attonitum plenumque tibi: quem errore superbo
Fingis, pleraque pars neque natum in lumina vitæ
Audijt: ex facie reliqui, vel nominis aurâ
(Nil vltra) nouere. Latini maximus author
Eloquij, suadæque oraclum, non hominis vox,
Tullius id proprio, quàm vellet certiùs, vsu
Comperit. Ætnæo discedens littore Quæstor, (a)
Haud aliam terras omnes, maria omnia circùm
Crediderat, nisi de gesto sibi munere, famam
Feruere. Puteolos igitur deuectus, amicis
Plausibus ac titulis, queis obuia turba merentem
Exciperet, lætas iamdudum arrexerat aures.
Ecce autem tumidâ se credulitate ferenti
Per medios, quà conferti vis plurima vulgi,
Spargentique graues huc illuc, publica laudum)
Vndique colligeret ceu vectigalia, visus;
Nescio quis verbis sese communibus offert
Ardelio: &, Quid ab Vrbe noui, dignique relatu,
O Bone? Mirari, stomacho erumpente, superbus

Arpi-

(a) *Vide eius Orat. pro Plancio.*

Arpinas. Quid enim? Thusco tibi littore proram
Nunc videor soluisse? Adeone ex omnibus vnum
Præterit, externas quàm pridem missus in oras:
Vnde redux? Lepidus tum percontator, Vt, inquit,
Exciderat! Sed da veniam: nunc denique, qui sis,
In mentem redijt. Libycâ digressus ab actâ
Nempe venis, quæ Prætori prouincia dudum
Obtigerat. Fugit demissis frigidus Hospes,
(Aspersâ Volucer ceu gallinaceus vndâ)
Cristarum phaleris, & strictis ocyùs alis,
Indignans, atque, O mores! O tempora! mussans;
Siccine præstantûm memoranda exempla virorum
In tenebris squalere? Nouis quæ littora cunque
Sol radijs, curru vel discedente salutat,
Plena meæ rebar Quæsturæ laudibus. Auras
Vt subitò in tenues iucundus vanuit error!
Ecce Dicarchei vicinâ in littoris orâ,
(Vix aures sibi, vix credit mens auribus) ipso
En prope in aspectu Siculæ telluris, an vnquam
Quæstor eò appulerim, latet, admirabile nedum
Quidquid, & eximium gessi, populisque loquendum.
Heu miseras hominum spes, conclamataque vota!
I nunc, sollicitâ famam virtute mereri
Nitere. Perpetuis, i, frange laboribus æuum,
Vt tibi inocciduos pariat labor improbus annos.
En, quæ magnanimis respondet gloria factis.
En, quæ nostrarum (pudet) ignorantia rerum.
At benè, quòd vel sic sapui. Ventosa valete
(Sat surdis huc vsque piget cecinisse) theatra.
Nil vulgo, quid agam, curæ? Nil & mihi, vulgus
Quid blateret. Virtus hinc protinus vnica finis,
Et merces operum. Quid frustra sedulus, omnis
Quos penes interijt meritorum gratia, nullus
Officij quos tangit honos, seruire laborem?
59. Illius errori sic experientia finem
Attulit. Euentu sed dedignata doceri
Præuenit errores Ratio; studiumque tuarum

In populo rerum metiri protinus illo
Te iubet, externas quo res curare viciſſim
Ipſe ſoles. Tanto clarorum ex agmine, ſeu quōs
Priſca tulere, ferunt ſeu tempora noſtra, virorum,
Quantula pars, rogo, vel tenui tibi murmure nota?
Hanc ipſam vt rarus ſeu voluis pectore; fando
Seu memoras? Vt iners & languida tunc quoq; pulſat
Retractantem animum ſpecies? Vt parca, breuisque
Mentio? Quàm nō cuncta probas? Quàm plura ſeueri
Lance ſupercilij, & naſo ſuſpendis adunco?
Qui tuus erga Alios igitur, hunc noris eundem
Omnibus erga omnes, naturæ fœdere certo,
Eſſe animum. Solum tu te miraris, amasque,
Et populo eximium cenſes mirumque videri,
Quæ præclara alibi, ſeu quærere lentus, iniquo
Seu faſtu ſpreuiſſe celer. Cur ergo ſuperbum
Me minùs intentumque mihi, cur indole quemquam
Diſſimili credas, alioque numismate cuſum?
Vnus nempe tibi tu carus? Fallere: cunctis
Hunc pariter natura Sui commendat amorem.
60. Præterea, quod priuatim delegimus ipſi
Ad famam ſtudij genus, id præſtare videtur
Omnibus vnum. Hederas laurosq; Heliconis alumnus;
Roſtra, forum, cauſas Rhetor ſtupet: Ille ſuperbis
Faſcibus; Hic ſæuo bellorum in puluere lectis
Nil æquale putat palmis. Quid multa? Laboris
Quisque ſui pretio capitur, diuerſa ſequentes
Negligit: vt proprio quantumvis munere claris
Vix, niſi paucorum, quos vna ars iunxit eodem
In ſtadio, curas liceat, plauſusque mereri.
At non Hi faciles riuali plaudere, ſeque
Victos, quòd ſocium mirentur geſta, fateri.
Scilicet expectes, primæ dum laudis honorem,
Præripuiſſe tibi quem nititur, Æmulus vltro
Deferat? Expectes fruſtra. Sub pectore nulli
Non commune ſalit votum, victoria: nec tam
Obtuſis homines famæ dulcedine tangi

Naſci-

Nascimur ingenijs; vlli submittere fasces
Vt libeat. Quidquid præclarum & nobile visum
Fors alibi, extemplo id titulis componere nostris
Cura subit: tum, si minus in certamine, fastu
Calcamus tumido; si par, liuore maligno
Deterimus. Sic quisque, locum tenuisse priorem
Dum properat, seseque vnum circumspicit, in se
Totam vno mentem, totumque absumit amorem;
Ex socijs paucos sensu dignatur, eosque
Collatos sibi iam spernit; iam liuidus odit.
Talia purgato expendas si pectore; vani,
Credo equidem, nimius frigescet nominis ardor:
Teque vltra, refugis tendentem retia ventis,
Frustratum irrisumque operæ insudare pigebit,
Et cum spe famæ simul ipsa cupido residet.

61. Illud ad extremum moneo, ne dulce periclum
(Lotophagi ante oculos sint, & sirenia saxa) (a)
Attentare velis. Facile est non quærere famam
Absentem; graue quæsitam dimittere. Nam quem
Inuenias, semel insigni qui nomine parto,
Non vtraque manu proprium retinere, secundas
Non hominum de se spes impleuisse laboret?
Liber erat, donec populo secretus. Iniquos
Iam subijt frænos: iam, quod ferat vsque coactâ
Fronte, iugum (licuit quondam non sumere: sumptum
Haud etiam fas pro libito excussisse) recepit.

62. Hinc adeo fieri videas, vt Pallade tincta
Sæpe leui, primo studiorum in limine, pubes
Nil circumfusi cuneos atque ora theatri
Formidet, recitans: dum, qui Permessida totam
Immenso bibit ore, sacri vetus accola Pindi,
Rostraque iamdudum emeritus qui triuit agendo
Orator, populi se se auribus experiundum
Dat quoties, in principijs pallescere fandi
Cernitur, & vix voce sibi, vix pectore constat.
Hoc etiam causæ, ignoti cur lentiùs ora

Nos

(a) *Homer. Odyss. lib. 9. & 12.*

Nos spectatoris moueant: sin conscius alter,
Nostrarumque diu rerum experientior adsit;
Ad trutinam cautâ pauidi formidine cunctos
Libremus, ne quid fors ille coarguat, actus.
Nulla quòd à Primi arbitrijs iactura timenda
Nempe sit; Hoc multum minui sub iudice possit.
Acrior vsque adeo parti, quàm cura parandi
Nominis est: leuiùsque homines ditescere nullâ,
Quàm veteri, assertâque ferunt decedere famâ.
63. Ergo, tui dum iuris adhuc: dum littore tuto
Cimba sedet; plausus ne te leuis, auraque fallax
Inuitet rapido permittere lintea ponto.
Haud facilis retro cursus. Ratione fugatâ,
Ambitio inuadet regimen: quò se magis altos
Induet in fluctus ratis; hòc violentior æstus,
Hòc tellus speranda minùs. Gliscentibus auctu
Scilicet optato famæ prouentibus, vnà
Sollicitus pauor, & tristes sub pectore gliscunt
Curarum stimuli, ne facta sequentia primis
Degenerent: ne dissimiles, veterumque probemur
Immemores laudum: de nobis neu sua porro
Iudicia elusi damnent, qui maxima quæque
Expectant, nosque in primis mirantur Amici.
Heu miseros operum fructus! Non aspera saxa,
Immensum proris famæ qui finditis æquor,
Non sæuum Hippotadem, nimbosaque sydera; ventos
Ah potiùs faciles, cursusque horrete secundos.
64. Huc igitur vires, huc arma: his pestibus omni
Conatu & validæ obluctandum robore mentis.
Pax belli pretium. Vitijs, noxisque remotis,
Nil iam intus trepidi, nil, quod purissima turbet
Gaudia, tristitiæ suberit: longèque flagella
Vltricûm Furiarum, & Cerberei latratus,
Queis sontes animos terret sua culpa, sonabunt.
65. Atque vtinam innatos, æternaq; bella cientes
Auspicijs æquè detur felicibus hostes
Frangere; barbaricos pugnacem vt nuper ad Istrum

Edomuit fastus, orbemque implere minantis
Perfida Bistoniæ Leopoldus cornua Lunæ
Fatali retudit dextrâ, & victricibus armis,
Maximus Europæ vindex. Quæ sæcula tantum
Ausa forent sperare decus? Vix gaudia credunt
Nostra sibi: vix ipsa capit victoria sortem,
Qua fruitur: necdum funesti tota recessit
Temporis effigies, quo centum Thracia regnis,
Centum Asiæ populis curua ad vexilla coactis,
Diluuium horrendum Martis, totumque Memetem
Hungariæ infudit trepidanti. Immensa sub armis
Æquora delituere. Tuum iam Græcia Xersem (a)
Credidimus, siccosq;vadi Lissumque,Scamādrumque,
Eoâ superante siti. Non axe niuali
Barbarus hostilem fremitum atque immania turbo
Murmura continuit. Germana ad claustra tonantem
Eridanus longè pater audijt, audijt ingens
Larius, & totis horrescens Albula ripis,
Quique supra Hesperiam pontus, quique alluit infra.
Et potuit forsan, Latiæ sanctissimus Vrbis
Ni Pater inuictis flexisset sydera votis,
Austriaci, heu, potuit columen sub pondere tanto
Imperij cecidisse: Arctoo e vertice pronus
Hesperijs potuit Strymon se infundere campis,
Mæoniumque Istro Tyberim, septemque Latinas
Edomitis septem iunxisse Trionibus arces.
Sed timor hic olim. Melior nunc altera versis
Rebus adest facies: plenum post Nubila solem
Cernimus. In vacuum tam sæui turbinis horror,
In ventos tumidi crepuerunt vota tyranni.
Cælestum arbitrijs, & ferro iudice, subter
Belligeram Mundi decisa est causa Viennam.
Momentum fatorum ingens, arx vna sequestris
Mœnibus Occiduum hinc texit; confregit Eoum
Inde Orbem. Clypeo tua mansit tuta sub illo
Libertas, Europa: tuus subsedit ad illum,

Barba-

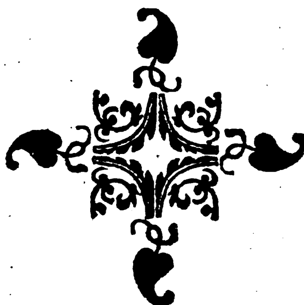
(a) *Vide Herodot. lib.7.*

Barbaries, ſcopulum faſtus. Nempe agmina mille,
Excitusque Oriens, bellique immenſa ſupellex
Addiderant animos. Retro lapſa omnia: totum
Mouiſti imperium, tota vno vt Marte perires.
Inſonuere tubæ. Hinc Bauarus, Lotharingius illinc
Heros præcipiti denſa inter millia ſaltu,
Diſploſo geminum ceu quondam ex æthere fulmen,
Quà ferrum, flammæque, & Martis plurimus horror,
Irrumpunt. Socio irrumpit Victoria greſſu,
Et iuſtus Furor, & dignis iam læta probari
Funeribus Virtus. Quis te, turbata ruentem
Agmina, Sarmaticus Mauors, cladesque Getarum,
Prætereat, Sobieschiade? Quàm ſæuus in armis,
Quàm feralè rubes? Nimboſum haud tantus olympo
Suſtollit mucronem, & ſydera terret Orion.
Agnoſci, viciſſe tibi eſt. Certamina terror
Nominis inuicti peragit. Dant terga pauentes,
Vt primùm ſublimis apex, criſtataque notæ
Lux fulſit galeæ. Nemo expectare tremendum
Fatiferi pondus chalybis: nemo ignea vultùs
Fulgura luminibus ferre. Et ſe grandior Heros
Illo fortè die, aſſuetumque excedere viſus
(Seu cæli noua vis, ardor ſeu Martius auxit)
Sobieschum. Plùs ora micant, plùs ardua ceruix,
Surgentesque humeri, & bellatrix longiùs vmbra
Campũ operit. Trepido iamq; omnia verſa tumultu:
Miſti equites, peditesque, abiectis vndique ſignis,
Ordinibus nullis, per plana, per ardua cæcos
Præcipitare gradus, ſociosque impellere, ſi quà
Se liceat fatis rapuiſſe vrgentibus. Actum eſt:
Occidimus Thraces: ſpes nulla: euadite: totus
Terga premit Boreas. Sic illi. Haud ſegnior inſtat
Attonitis, iamque hoc, iamque illo in ſanguine Victor
Exatiat dextram. Mutato nomine, bellum
Fit fuga, fit cædes. Sternuntur barbara paſſim
Agmina: confuſus riuo deuoluitur vno
Ponticus, Aſſyriusque cruor, quemque amne niuali

Nutrierat Tanais, rapido quemque Africa sole
Torruit. Excitæ varijs tot partibus Orbis,
Tam diuersa procul nactæ cunabula gentes
Vno Danubij ad ripas iacuere sepulcro,
Fœdum alijs aliæ glomeratâ in strage sepulcrum.
Pande triumphales portas (non improbus vltra
Inclusæ trepidis ceruicibus imminet hostis)
Austriaci arx Tarpeia Iouis. Fas ire per altos
Innumeræ cædis cumulos: fas barbara castra
Securo lustrare gradu. Quid gaudia cessant?
Haud cessant: hilarem totis victoria portis
Effundit per aperta vrbem. Votum omnibus vnum,
Cernere præteriti coram monumenta timoris.
Circumeunt, monstrantque locos, discuntq; vicissim,
Attonitis defixi oculis. Tendebat equestris
Hic acies: fræna en etiam, phaleræque supersunt:
Hic Ianisserûm florentes ære cateruas
Explicuit campus: velorum hic diuite luxu
Ornarat sibi castrensem Vesirius aulam.
Aspicis hunc tumulum? Rapidas flammata vomebant
Hinc tormenta neces. Viden hos telluris hiatus,
Nigrantesque specus? Infernum hàc struxerat hostis
Mœnibus exitium. En, Lotharus quo limite castra
Vi subijt prior. En, confosso vbi Goltare, signum
Sobieschus Getici rapuit lunare tyranni.
Vndique certatim discurritur: vndique lætis
Mirantûm studijs, & plausibus æquora feruent.
O digna æterno in fastis adamante notari!
O æuo par vna dies! quæ funera, luctus,
Terroresque, minasque à nostris barbara vertit
In capita: innumerosque ausus, cladesque, rapinasq;
Atque Orbem euersum, & tot Thraci sæcla rependit,
Grande triumphorum auspicium. Nam quæ noua fati
Protinus excepit series? Quantum inde cruoris
Barbarici, horrendum belli vectigal, in Istrum
Victorem Euphrates, Tanaisque effudit? Ahenis
Quot validæ claustris, fossisque vndantibus arces
Cæsa-

Cæsareum subiere iugum? Non ardua Budam
Mœnia, non triplicis texit custodia valli,
Armorumque, virûmque obices. Duræ æmula Troiæ,
Quo subigi posset, maiorem inuenit Atriden,
Atriden Lotharum. Quid seu, Strigonia, seu te
Inclyta commemorem regalibus, Alba, sepulcris,
Nesseliumque, & quæ stagnantem, Esechia, Drauum
Longo ponte domas? Hinc sicco Marte subactos
Victori referant Sighettum, atque Agria muros,
Bellantûm olim ingens pretiû, nunc palma sedentûm;
Inde moras Fabij, cunctatoremque Gradiuum
Pertæsus, rapidâ Taurunum Boiarius vi
Scipiades ferroque aperit. Nil fortibus obstat,
Nil validum clausumque satis. Victoria, pleni
Gurgitis in morem, quà pronos æqua dedere
Fata semel cursus, torrente refunditur alueo,
Perrumpitque obices, secumque morantia quæque
Conglomerat, nec, quid sint ripæ, aut littora, nouit.
Iamque adeo exundantem armis non Pannonis ora,
Non Dacus, Mysusque capit. Thrace, impia Thrace
Poscitur: illò auidi cursus. Sæuissimus ante
It pauor, & totum trepidis rumoribus Hæmum
Concutit: inuictum Austriaden, lectissima bello
Agmina, ferrum, ignem, excidium, supremaq; iamiam
Gentis fata canens. Nec falsò. I, maxime Cæsar,
Quò Superi strauere viam, quò prospera ducunt
Omina, tantùm audens, quantùm timet anxius hostis:
Perge triumphato victricia signa tyranno,
Fatalesque inferre aquilas: perge, auspicibus Dîjs,
Extremas Asiæ in latebras, Scythicosque recessus,
Funditus Europâ auulsum, exturbare Memetem.
Hæc tibi sors decreta: tuis hanc gloria dudum
Temporibus nutrit laurum. Iamque illa comantem
Altior in syluam excreuit, maturaque tantis
Laudibus augustam properat conscendere frontem.
Felices, quibus id victori nectere sertum
Ingenij vis alta, & par sublimibus orsis

Calliope annuerit: qui te, diuisa iugantem
Imperia, & gemino clarum diademate, victam
Post Asiam, Europam assertam, exarmataque bella,
Pegaseo temone super plaudentia Pindi,
Austriaci iam Pindi attollent culmina: seu quos
Veriùs ipse super Smyrnææ culmina famæ
Grandibus auspicijs, immenso & nomine tolles.
Felices iterum! Angusti me conscia flatùs,
Heroas spirare, & tantùm audere canendo
Musa vetat, tenui contentum dicere plectrò
Interiora animi secum certamina, quasque
Colligit arcano Virtus in puluere palmas.

EVTHYMIÆ

Liber Sextus.

1 IAmque tot emensus vada cærula, condere fessam
Ilicet optato meditabar littore pinum,
Et longi comites cursùs dimittere musas.
En alij fluctus, aliud maris æquor arandum.
In medium reuocor. Sacris attollere visa
Ex adytis caput, ipsa nouos Sapientia vati,
Plenius vnde trahant, docui quæ cætera, pondus,
Augusto monitus Dea suggerit ore: tuisque
Hæc, ait, appendix veniat suprema libellis.
Parendum Superis. Reflectite lintea, iussos
Neu pigeat mecum (breuis est via) tendere cursus,
Aoniæ Comites. Illimi gurgite purus
Bellerophontei sic vobis Præpetis humor
Vsque fluat: sic ipsa suas concedere vestris
Faticinas iubeat quercus Dodona viretis.
2. At quę prima nouo reuocamur in ęquora cursu?
Hæccine, tot circùm quæ consita puppibus, & quà
Nautarum assidui cursus atque agmina feruent?
Nulla minùs. Quin ipso adeo hoc de limite primùm
Auersis nos Diua iubet decedere proris:
Nec magis aut Siculo latrantia monstra Profundo,
Aut concursurà horrendos Symplegade fluctus,
Quàm comitum tot vela, ducemq; horrescere turbam.
Ambiguis igitur (prima hæc oracla) regendum,
Tranquillæ cui pacis amor, se credere vulgi
Sedulus auspicijs caueat: neque rectius illud,
Errantùm quod plura notant vestigia, dulcem
Ad metam sibi fingat iter. Prænoste supinum

Si petis, Herculei gelidas vel Tiburis arces;
Præ reliquis quæ trita, eadem tutissima ducet
Semita. Iunge alacer præeuntibus ordine turmis
Te comitem: certi nunquam frustrabere callis.
EVTHYMIÆ secreta gradum ad delubra ferenti
Dux alius. Nihil hìc populo confidere tutùm:
Indicium praui numerus: quo tramite puluis
Altior, & maiore pedum, maiore rotarum
Pulsa sono tellus; cæcis ibi fraudibus error
Accubat: insidias, præruptaque certiùs illic
Sperandum. Non læta adeo, fatale Parentis
Post scelus, humano generi fortuna relicta est,
Non ea naturæ vis; vt meliora probentur
Pluribus. Aerij celso de culmine montis
Si libeat terras infra aspexisse iacentes;
Attonitis, heu, quæ subitò se scena recludet
Luminibus? Quodnam aspicies miserabile, discors,
Immensumque chaos? Ruptis volitantia frænis
Crimina, fas versum atque nefas, dira vndique bella,
Furta, dolos, cædes, periuria, nilque relictum
Exitij: infandis erroribus omnia latè,
Omnia vesano scelerum confusa tumultu.
Hæc Hominum cerni studia: his temeraria passim,
Consilijque expers iactatur vita procellis.
Nec timor in tales socium descendere fluctus,
Cum liceat tuto secretum e littore fœda
Naufragia, & tristes errantûm cernere casus?
3. Quid numero fidis comitum? Fiducia vecors.
Scilicet, affusâ medium stipante cateruâ,
Tutior ad rapidi fueris contagia morbi.
Aut minùs hòc vereare luem, non singula tantùm
Quòd capita, at plenas turmatim demetit vrbes.
Haud scelus imminuit peccantum turba, sed auget
Perniciem: quantòque in plures diditus exit;
Tristior est tantò, non excusatior error.
4. Sit pecorum, sit, quos pecori rationis egestas
Associat, quàcunque gradum fecere Priores,
Con-

Consilij sine lege sequi; cur ire gregatim
Ipse velis, quem nobilior sapientia vulgo
Eximit? Errantûm raperis cur agmine, princeps
Agminis intactos poteras ostendere calles
Qui socijs, turbæque facem præferre sequenti?
Hunc, age, flammiuomam cælo qui lampada portans
Æternos relegit sua per vestigia cursus,
Partitisque diem, mensor certissimus, horis
Temperat, & Mundo sua finit tempora, solem
Aspice. Non illum summi rapidissimus orbis,
Præcipiti sese, & subiecta volumine torquens,
Impetus aduersas prohibet, quò tendit, Eoum
In latus, ire vias. Raptis vertigine tantâ
Syderibus, proprium innato decurrere nisu
Pergit iter. Vano sic per deuexa ruente,
Stultorum quà consensus, morisque recepti
Turbidus æstus agit, vulgo; contrarius vrget
Propositum Sapiens. Alij ditescere raptis;
Vel proprios census Hic deserit. Vlteriùs spes
Vlteriùsque Alijs semper procurrere; simplex
Huic voti, natura, modus. Quodcunque videri
Exteriùs blandum, defixis protinus Illi
Luminibusque, animisq; inhiant; Hic pendere formas,
Veraque fucatis secernere doctus, in ima
Lynceos adigit rerum penetralia visus:
Cumque, quid eximium, quid contra, lumine puro
Cominus inspiciat; talparum credere nocti
Abnuit: obliquâ, nec, quos regione vagari
Cernit, eos vitæ ductores deligit: vltro
Errantûm quin castigat deliria. Quònam,
Vesani, quò, vociferans, temeraria vota
Spargitis? An fraudum laqueos, an lubrica nondum
Exitia, & serum lapsis sapuisse videtis?
Nulla viæ merces: bifori dimissa elephanto
Attonitos sensus species deludit: inanem
Prensatis miseri, pro corpore, corporis vmbram.
O reuocate gradum: neque vos exempla Priorum

Indociles Veri rapiant, & mentis egenos,
Sed Ratio, fallique negans Prudentia, vitæ
Certa per Ionium dubijs Cynosura carinis.
5. Nec mora: semotam turbis errantibus, ipsa,
Ipsa vltro regere, anteuolans, Sapientia mentem
Aggreditur, supraque imi iam præcipit Orbis
Eniti celerem spatia, & quodcunque caducum:
Altiùs vt spirans, diuina æternaque secum
Incipiat meditari, & puro lumine lætas
Cælicolûm sedes, magni Conuexa Tonantis
(Quantùm non fragiles onerosi corporis artus
Impediunt) iam nunc pernicibus occupet alis.
6. Scilicet ex illo stellantis vertice Mundi,
Nil vbi non æternum, ingens, mirabile, summum,
Terrarum exiguam molem, subiectaque longè
Regna videns, minimi in speciem coeuntia puncti,
Quàm tenui sese in spatio contendat inanis
Ambitio laxare: quibus compressa malignis
Nequicquam tumeat mortalis gloria claustris:
Quantula pars nihili sit, quod certamine tanto
Finitimas inter per mutua vulnera gentes
Diuiditur, nullis iam visum hebetantibus vmbris,
Certiùs hòc noscet; spectat quò longiùs absens.
Magnorumque adeo ambitiosa negotia regum,
Dispositas classes, cumulata æraria, iunctos
Fœderibus populos, valido seu Marte subactos,
His positas; illis deiectas finibus arces,
Immanesque alios, sonitu plaudente per ora
Qui volitant, trepidumque vagis rumoribus Orbem
Concutiunt, genus hoc operum rerumque paratus
Non alio sanè spectabit lumine, pubis
Quàm teneræ curas, quoties, molimine magno
Incumbens operi, exiguas attollere gaudet
Viminibus calamisque domos. Hic sedulus aruis
Materiam legit, & gremio complexus anhelum
Vectat onus; spatijs æqualibus Alter acutos
Figit humi vallos, transversaque tigna supernè
Illa-

Illaqueat: cœno studium solidare tenaci
Huic laterum textus; paleis & frondibus Illi
Sternere summa labor. Discurritur vndique: pensum
Pro se quisque suum velox vrgere: nec vlla
Seu mora, seu requies dextris. Ad culmina ductum
Mox hilares fusi circùm (ceu septima muri
Coctilis Assyriæ portenta crepidine ripæ
Extulerint) mirantur opus, fixosque tuendo
Expleri nequeunt oculos, potuisse superbi.
Indolis heu simplex ætas! At quælibet illud
Dissipet Æolij impulsum iam flaminis aura:
Ni, cupidæ vernos paleâ sibi texere nidos,
Excidium infesto Volucres abiectius vngui,
Aut virides caudâ tulerint trepidante lacerti.
7. Sed neque tunc sæuæ fortis discrimina, morbi,
Exilium, carcer, tenuis res, orba senectus,
Et, quos præterea infelix fert vita, labores
Incoctum æternis animum, plenumque Futuri
Afficient: neque, si lætis successibus auctam
Vim scelerum tumidâ passim ceruice vagari
Viderit, indignis contra succumbere victam
Euersamque dolis virtutem; fræna dolori
Soluet in ingrati querulus conuicia sæcli:
Anxius aut dubio librabit pectore, Nostra (a)
Curentur Superis; nullo an moderante Deorum
Præcipites euenta rotent mortalia casus.
Proh nimiùm tenues animas! Crateris in orbe
Exigui tantas labefacto corde procellas
Quæ subeunt: tanquam præsentis finibus æui
Res hominum clausæ, aut ingens mortalia sæcla,
Quantovis numero labentibus addita sæclis,
Momentum faciant. Sortem post fata repostam
Anticipans, latèque vagantem, & littora præter
Omnia diffusum, claudi renuentibus vndis,
Temporis æterni Oceanum lustrare volucri
Sedula mens nisu, quascunque coercitus arctis

(a) Claud. in Ruff.

Noster hic euripus spatijs attollit ab imo
Spumiferas fortunæ hyemes vix æquat anhelis,
Vndantemque sonum, bullisque cientibus, ignem
Ad circumpositum, exiguæ feruoribus ollæ.
8. Sed quia sublimes etiam præsentia tangunt
Sæpe animos; proprio, curandum, vt nouerit æquus
Saltem quisque frui (iubet id lex tertia) censu:
Nec querulus musset, Cur ille, vel ille senator;
Plebs ego? Festino cur illum flammea Sidon
Ambijt obsequio nascentem cingere; nostra
Vilibus in pannis infantia vagijt? Illi
Ingenium velox, perque omnia fusile; crassam
Cum præter, nil contigerit mihi pingue, Mineruam?
9. Ilicet hæc hominum totam dementia vitam
Turbat agens. Propriæ detrectant gaudia sortis,
Quidquid abest celeres mirari, & fingere maius.
Dumque Alios præ se censu potiore beatos
Quisque putat; nulli superest vixisse beato.
Hinc adeo, quia, quà felix iucundaque tantùm
Conditio est aliena, libet perpendere: contra
Nuda suis, omni procul appendice Bonorum
Sepositâ, in rebus contraria nomina spectant.
Heu miseri! Quos, si sani pars vlla maneret
Pectoris, inuersa penitùs ratione decebat
Sola suæ lætos compendia, sola vicissim
Externæ sortis meditari incommoda: quòdque
Hæc procul; illa adsint, meritas persoluere grates.
10. Nam quæ viuendi ratio tam prospera, nullo
Temperet vt luctu sua gaudia? Dulce triumphi
Optandumque decus: quanto venale cruoris
Sit pretio, reputes. Magnarum lumina stringit
Fulgor opum: subeant animo curæque, metusque,
Seruandique labor. Fasces regimenque supremum
Imperij cuperes: speciosum nescius ambis
Seruitium. Fac obtineas: haud deinde licebit
Esse tuum: rapient aliena negotia totam,
Agmine perpetuo sibi succrescentia, mentem.
Præ-

Præbendæ querulis Miserorum vocibus aures :
Improbitas cohibenda : arcendus finibus hostis.
Annonam esuriens vulgus, stipendia miles
Flagitat : Vnius pax, bellum, publica iura,
Et populi fortuna omnis ceruice recumbit.
Crede mihi, quos inuidià dignaris, eodem
Te sibi præponunt ægri liuore, suamque
Mutârint tecum, detur modò copia, sortem.
Mentiar, ipse etiam ni conditione potitus,
Quæ stimulis animum tantis nunc vellicat absens,
Oppositam indueres mentem, votique peracti
Ingratus, subitò malles ad prima reuerti.
Vndique mæroris Stultus trahit, vndique causas
Lætitiæ, rebus dexter præsentibus vti.
Non quid agas refert, sed qualis. Spargitur vno
Hinc felix panacea; hinc tristis rore cicuta.
Illa sed in medicos vertit communia succos
Pabula, lethiferum quêis educat ista venenum.
11. Obscurum sed iter vitæ, nec limite in arcto
Promendis par materies virtutibus. Erras :
Ipsa sui modus est operis Sapientia. Vires
Qui Lacedæmonias Cadmeus perculit heros, (a)
Plebeium non æqua sibi cum Patria, tanto
Indignumque viro munus committeret; altam,
In quascunque vocaretur, demittere mentem
Sustinuit, curas : præstantibus euicturum
Pollicitus (neque certa fides non constitit) actis,
Natiuæ nihil vt labis sibi rite gerenti
Turpe ministerium allineret : quin protinus ipsum,
Detersis maculis ignominiàque priori,
Ex sese decus ac pretium memorabile ferret.
Quìd Cincinnatos, quìd te, Serrane, paternis (b)
Semina condentem referam Cerealia sulcis ?
Ausoniam vestri puduit num vomeris vnquam
Historiam à Domiti respersos puluere campi

(a) *Valer. Max. lib. 3. cap. 7. de Epaminonda.*
(b) *Plin. lib. 18. Histor. nat. cap. 3.*

Anne ideo imperia, & Latiæ ſpreuere curules?
Non illis, rigidos ſolitis verſare ligones,
Infeſtus belli quateret cum mœnia terror,
Roma ſuas vltro manibus permiſit habenas?
Vſque adeo, quamvis operum & diſcrimina rerum
Plurima ſint; meritis tamen exporrectus vbique,
Ac decori limes recluditur: vtque Mironis
Non minùs ars vili totam ſe prodit in ære,
Quàm ſi Callaico donet ſpirare metallo,
Includatve adamante Iouem; ſic quælibet æquam
Materiem vel ſupremæ ſors infima laudi
Suggerit: artificis tantùm ſolertia dextræ
Aſpera felici doceat manſueſcere cultu,
Et rudibus formæ tribuat præſtantis honorem.
12. Ingentis verique hominum reſpublica mimî
Inſtar habet. Scenis oculos aduerte: quot illic
Actorum ſpecies? Regali Hic ſyrmate verrit
Pulpita; cretatis ſubit in proſcenia Dauus
Hic pedibus: mercatorem gerit Ille ſeuerum,
Iſte leuem ſcurram, perſonam militis Alter.
Multiplices habitus, diuerſaque nomina: lætus
Quiſque tamen ſtudet impoſitas abſoluere, quanta
Ingenij, quanta eſt ſtudij ſolertia, partes.
In medio decus, & palmæ ſors omnibus æqua:
Nec rarum explodi regem, Dauumque ſecundis
Plauſibus adſtantûm ſublimem ad ſydera tolli.
Ergo, quem tibi vel Natura, vel impoſuit Sors,
Temporis in ſcenâ geſtandum, & dramate vitæ,
Amplexare libens habitum: potiora nec vlli
Inuideas, proprij ſed Summam implere labores
Muneris, &, quibus inferior ſis ordine, primum
Eripere his victor palmæ viridantis honorem.
Quid refert, famuli geſtes, an ſchema tyranni?
Sub quocunque licet potioris præmia famæ,
Et circumfuſi plauſus meruiſſe theatri.
13. Quod ſequitur, geminũ modò dictis. Fige trabali
Propoſitum clauo; quævis oblata repente

Ne species discordem animum nouitatis inani
Abripiat lenocinio, & per plurima verset.
Stultorum hæc exempla, nihil constanter amare,
Nulli hærere diu studio, quæ nuper anheli
Quæsierant, rapido mutati pectoris æstu
Iam fugere, &, subitæ quòcunque cupidinis aura
Impulerit, totis cursum reflectere velis.

14. Vrbanos strepitus en ille perosus in arua
Effugit. Hìc etenim vitæ tranquillior ordo,
Hìc secura quies: procul hìc ciuilibus vndis,
Componam niueos iucunda per otia soles.
Iamque foro longùm dixit, populoque valere:
Iam, quoscunque sibi Lachesis torquebit, opaci
Ruris in amplexu traducere destinat annos.
Vix tamen optatis nemorum se condidit vmbris,
Primaque consumpta est nouitatis gratia; iam se,
Iam sua vota lenis damnare: absentia quærit
Mœnia: desertæ iucundior vrbis imago:
Et, Quid ego, socij generis commercia vitans,
Obscurum infodio latebris nemoralibus æuum?
Sint Volucrum loca sola domus, sint regna Ferarum:
Vrbs hominum sedes. Paucas en absumus horas;
Ignauoque situ ruris mens torpet. An vltra
Exilium tam triste feram? Stat protinus vrbi,
Cœtibus & socijs me reddere. Viuite syluæ.

15. Aspice & hunc, pelago mutãdas ducere merces
Cui labor. Insanum perpessus Oriona, vixque,
Pallida post vota, & decies spem cardine summo
Depositam, laceris aduectus littora velis,
Pauperiem curis vacuam, exortemque pericli
Non cessat laudare, suo, par voque futurus
Deîn locuples. Vetito citiùs se tinxerit Arctos
Æquore, quàm dubij repetat discrimina ponti.
Credimus? Haud ego: tænariæ licet ille paludis
Vmbriferos (iusiurandum inuiolabile) fontes
Testetur, totumque chaos. Vix lucida Phœbe
Æquatis vacuum reparauit cornibus orbem;
Conti-

Continuò grauis illa quies: sopita resurgit,
Viuidiùsque calet lucri sitis. Ocyùs alnum
Aptari velis, rumpique à littore funem
Imperat, Æthiopum spolijs, Arabumque beatis
Diuitijs inhians. Nil saxa latentia terrent,
Nil iubar Olenij graue syderis. Irruit audax
Naufragijs, toto nec palmo à morte remotus,
Veliuolos iterat quæcunque per æquora cursus.

16. Musarum quid cultor à Epos sublime Maronis,
Smyrnæamque tubam gustauerit; enthieus ardor
Carminis, & totus subitò præcordia Phœbus
Irruere. Ænean aliquem, mora nulla, nouumque
Concipit Æaciden: præsto numerosa papyrus:
Solus, apud socios, per compita, fana, tabernas,
Ægrotet, valeat, celebret spectacula, ludat,
Dormiat; immanes distento pectore versus
Vsque agitat: resonum vsque chaos, Phœbeaq; miscet,
Crabronis ritu, aut grauiter resonantis asili,
Murmura. Castalios penitùs deplere minatur
Prima sitis latices. Nondum tamen altera fluxit
Pagina; cum, satur Aonidum, sublimia cœpta
Deserit, extremo nascentis ab ordine Mundi
Ad sua perpetuis deducere tempora fastis
Historiam meditans. Operis libamina prima
Sumpserit; extemplo Ciceronem, & rostra, forumque
Plùs probat: hæc pariter mox damnaturus eâdem
Ingenij leuitate, sibi constare negantis,
Eque alio fine more aliud, sine fine sequentis.

17. Sic noua, continuis vicibus subeuntia, totam
Inter se Amentis dirimunt fastidia vitam.
It, redit, ædificat, subuertit, vota retexit,
Alternat curas, nulli mage, quàm sibi, discors:
Et semper cœpisse piget, neque desinit vnquam
Incipere. Haud aliam ob causam, nisi rebus in ipsis
Quòd certam requiem, augurio delusus inani,
Constituit: quam cum generi Prudentia nostro
Sola ferat, nusquam inueniens, palantibus vsque

Irritus

Irritus, heu, curis loca per diuersa requirit.
Non secus ac, nimio febris cui torrida venas
Igne coquit, toto fastidia cæca cubili,
In faciem nunc ille iacens, mox deinde supinus,
Perque vices iam læua tori, iam dextra fatigans,
Circumagit: si quâ fessi in statione recumbant
Molliùs, & finem inueniant cruciatibus artus.
Nequicquam: thalami non hac in parte, vel illâ,
Sed medijs hæret fixus Vitalibus angor:
Quem non idcirco mutatis deserit Æger
Sedibus, at verso pariter cum corpore defert
In latus oppositum, nihilo moderatiùs illic
Tristia sollicitis facturum tædia membris.
18. Ergo, velut, contra ventorum flamina, prensis
Mellificas Volucres cursum librare lapillis (a)
Cernimus; ambiguos sic sustentanda per æstus
Immoti valido libramine consilij mens:
Vt, sibi quem Sophiâ legit semel auspice, callem
Vsque sub extremas decurrat sedula metas:
Orsa nec ad trutinam toties reuocare, sed acri
Ad calcem potiùs curet deducere nisu.
Nam quis erit modus, aut operi quæ summa coronis,
Instabilem quæcunque leuis si causa probatis
A studijs animum subitò in contraria vertat?
Pensandis sua sunt, sua tempora rebus agendis.
Quid fieri satius, dum res examine pendet
Ambiguo, dum tu medius, Prudentia secum
Exigat. Huc postquam lanx, aut deflexerit illuc;
Præstandum sibi, quod superest, Constantia poscit,
Decreti iam tota sui. Quà mobilis aer
Vi subitâ impulerit, paleæ, frondesque iocosis
Ludibrium volitent Zephyris. Conuellere cælum
Iuratas Aquilonum hyemes, totumque repellit
Hippotadem subnixa altis radicibus ilex.
Haud aliter, curis animum variantibus anceps,
Voluitur huc illuc sua per fastidia vulgus;

Propo-

(a) Virg. 4 Georg.

Propositum retinet Sapiens, & mole suâ stat.
19. Pondus vt hoc animo veniat; lex illa tenenda,
Humanæ placidus vitæ qua nititur ordo:
Nil adeò vt subitâ nimiaque cupidine præceps
Instituas, neu te violens in rebus agendis
Impetus abripiat, ratio sed prouida ducat.
Phœbeas hæc nempe rotas imitata quietos
Continuat nunquam diuerso tramite cursus;
Ille sibi discors, Libycâque incertior vndâ,
Quò fluit, inde celer refluit, variosque per æstus
Voluitur, in solâ constans leuitate, Suique
Hoc tantùm similis, nunquam quòd primus, & idem.
20. Et graue principio fuerit, per deuia fuetum,
Quà vagus errandi stimulat calor, æquora ferri,
Exiguis genium spatijs includere: durum
Luctamen, fateor, nihilòque remissius, ac dum
Indomitus primis pullus parere lupatis
Cogitur, imperiumque pati, nec feruida præter
Descriptum volitans vestigia spargere gyrum.
Durius ac quantò, momenta in singula cæcis
Æstibus huc, illuc, sine lege, sine ordine volui,
Turbinis innati prædam? Per Cærula qualis
Fluctuat Ionij sulcatrix cimba Profundi,
Quam rationis inops, clauum rapiente procellâ,
Depositam cessit victricibus arbiter vndis.
21. Quadrupedem tenerum fræni si lege seuerâ,
Nil parcens, moderere; haud longo tempore finges
Rectori facilem: sin duro, & fronte superbâ
Iussa recusanti primas laxâris habenas;
Indomiti quàcunque ruet cerebrosa libido,
Vel nolens, cogare sequi. Vix spes super vllæ
Obsequij. Dextrum sit iter; læuâ ille vagari.
Cessantem porro impellas; vestigia retro
Circumaget. Tritâ horteris regione viarum;
In fossas, fluuiosque, importunasque paludes
Perditus absiliet. Facili moderamine posses,
Vixque adeo ostensâ domitum perducere virgâ.

Sponte

Sponte suâ ferri assuêtum non vlla mouebunt
Verbera, non stimuli, calcariaque addita costis:
Irritare priùs dabitur, quàm flectere. Surget
Arduus, insanis lacerabit calcibus auras,
Parîetibus ferus impinget, fræna aspera rumpet,
Sessorem excutiet. Tali scito indole prauos
Quosque animi motus. Væ, si quis mollior illis
Cedere. Permisso firmatis viribus vsu,
Nequicquam frænis reuocantem in Deuia secum
Rectorem abripient: quos si compescere primò
Cura sit; inmodicos flatus, mora parua, remittent,
Nec rigidâ ceruice iugum patientur herile,
In quamcunque velis, dociles iam tendere, partem.
22. His adeo impletis, operâ non seciùs vnâ
Id quoque contigerit, verborum pondere tanto
Quod Sophiæ proceres vitæ inter prima beatæ
Præcipiunt elementa, incauto pectore ne quid
Attentare iuuet, seris quod deinde peractum
Damnetur lacrymis. Nam quid furiosius, eque
Brutorum magis ingenio, quàm sola tueri
Obuia, venturisque nihil seponere curæ:
Expleuisse Bonis genium præsentibus, &, qui
Mox ideo maneant, vltro nescire dolores?
23. Suâserit ingluuies; centum licet inde Galeni,
Pæones hinc totidem Parcas, & cruda minentur
Funera; securæ famis Helluo fumina, rhombos,
Pauonem, lepores, damas, conchylia, turdos,
Quidquid alunt syluæ, tellus parit, educat aer,
Æquoraque, fluuijque, auidam demerget in aluum,
Omnibus ille lupis, rabidisque voracior vrsis.
Ambitio velit; in seruos, præsepia, vestem
Assyriam, Coasque manus, fusamque Corinthum
Cæsareas alacer, nedum profundet equestres
Nomentanus opes. Moneas, Heus optime, sumptu-
Hic loculis maior: modulo metire tuo te:
Luxuriam grauis à tergo comitatur egestas;
Fabula narratur surdo: nil creditor instans,

Nil inopes terrent cani, quærendaque frustra
Mors misero, cum nec laquei iam copia, nec, quæ
Exoret stygiam, tenuis mercedula, cimbam.
Turbinis igniuomi in morem, quo, Roma, beatam
Irradias Petri noctem, dum splendida vulgi
Luminibus de se exhibeat spectacula; ventis
Ludibrium fastu iamiam crepuisse caduco,
Inque leues solui haud renuat per Nubila fumos.
Præcipiti sic bile iecur flammante, superbis,
Fortunâque suâ maioribus irruet audax
Regum inimicitijs Alius. Vox caldior vna
In seros quoties gemitus, longasque Malorum
Exijt Iliadas? Permittere verba feroci
Ingenio, libuitque auidum expleuisse furorem?
En, quales breuis illa tulit vesania fructus.
Exul, inops, vagus, assiduis terroribus ægram,
Ac longo similem letho traducere vitam
Cogeris. Hæc olim cautus, prudensque Futuri
Spectasses; vacuus curæ, & discriminis expers,
Inter amica Soli natalis gaudia, lætos
Cum gnatis ageres, charisque sodalibus annos.
24. Haud igitur crudos Zenonas, & hispida nūc te
Præcipiam torui responsa audire Cleanthis.
Ipse, voluptatum patronus & arbiter, ipse
Esto Neoclides viuendi hìc norma: futuros (a)
In dulci spectare iubet qui semine fructus:
Anticyram procul ablegans, præsentia nullo
Qui Bona delectu arripiunt, quæcunque, parati,
Sensibus in votum veniat genioque voluptas,
Protinus indulgere: licet mox illa dolorum
Fœcundam gemino pariat cum fœnore messem.
25. Sed neque vitandus minùs est contrarius error,
Aut minùs Anticyram plenis potare iubendi
Hi quoque sunt cyathis, alios qui semper in annos,
Iratum nacti Genium, sua gaudia mittunt,
Et, similes porro victuris, viuere nunquam
Inci-

(a) *Apud Laert. in Vita Epicuri.*

Incipiunt. Nunc æquoreos, ait ille, per æstus,
Memnonidum scrutator opum, Gangetica longè
Ostia, teque petam, mersi quæ funera Solis
Gentibus excusas, alioque, America, rependis
Sole, parens rutili, & felix Aurora metalli.
Stat quidvis tentare operum, & subijsse laborum:
(Hac emitur mercede quies) stat fortibus ausis,
Tranquillos placidæ portus aperire senectæ.
Mox, vbi successu pleno, aspirantibus & Dîjs,
Fundarit patrios melior fortuna penates;
Dulcia tunc positis succedent gaudia curis:
Inter & egregios census, famæque nitores,
Iam lætus peragam, quæ sedulus otia feci.
Tunc, ais? At cur non potiùs tam dulcia Diuûm
Anticipes iam nunc tibi munera? Qui malus error
Ingratas iubet astutum præsumere curas,
Gaudiaque extremo vitæ iam debilis æuo,
Et nunquam fòrs venturis seponere canis?
Vix satis expediam, quâm multis nescia fructûs
Optati sic lustra fluant. En, aspice tantum
Hoc hominum quovis cæli sub cardine vulgus,
Turbam infelicem, æternis quos vana cupido,
Neptuni dubio, dubio vel in æquore Martis,
Perque fori syrtes, infidaque limina regum,
Attonitos curis, fessosque laboribus vrget.
Quò tam solliciti cursus? Qui terminus? Aut quæ,
Spes alijs alias, ceu fila, intexere gaudens,
Immensam hanc adeo miseris nec callida telam
Penelope? Verum si respicis; omnibus vnus
Longorum hic operum finis proponitur: omnes
Nescio quæ meliora sibi dêin tempora spondent,
Tot quibus emensi scopulos, & dura viarum,
Fluctiuagos tuto componant littore cursus.

26. Heu steriles Veri! Tanquã non tẽpore quovis,
Ambiguos citra errores, pelagique tumultus,
Illâ homini liceat statione quiescere: longo
Nec nisi circuitu Euthymiam comprendere detur,

Quam

Quam (votis adeo occurrit) voluisse, tenere est.
Sanius o quantò foret, anxietate, metuque
Depositis, facili confestim nubere Diuæ:
Quique per incertum sinuosis flexibus æquor
Optantur, placidos iam nunc inuadere portus.
27. Nec fugit hoc ipsos tandem, si dura repente
Non expectati supra caput astitit hora
Funeris, & Parcæ iam deficientia nigro
Pollice fila legunt: Retro tunc scilicet actæ
Ætatis seriem, consumptaque tempora vanas
Frustra inter curas supremo à fine remensi,
Consilijs, heu, se nimiùm fallacibus vsos,
Ignarosque Boni, cordisque fatentur inanes:
Æthereâ quòd sorte frui, dum fata sinebant,
Abnuerint: Parcasque adeo euasisse minantes
Si liceat; posthac non irrita munera Diuûm,
Nilque datæ iurant periturum e tempore vitæ.
Quæ ne vicini supremo in cardine fati
Ipse etiam doleas; quam postera cunque recentem
Addiderit pensis Clotho vitalibus horam,
Protinus illam æui confer præsentis in vsum,
Dilatò vacuam prohibens transcurrere fructu.
28. At quænā ista genus vecors sapientia, (clamet
Hìc aliquis) fœdam niueæ sub nomine pacis
Segnitiem laudare, & natos rebus agendis
Indecori, æternoque animos sopire veterno?
Fallitur. Haud quasvis, steriles deponere tantùm
Præcipimus, sortis quas importuna caducæ
Spes glomerat, curas. Alacri nam cætera motu
Quem lateat refici mentes? Ceu lampade quassâ
Viuidiùs micat ignis, &, inter confraga rumpens
Saxa viam, similes vitro, electroque liquenti
Riuus agit (credas tunc primùm erumpere) lymphas.
Da rectis animum (Per me mora non erit: vltro
En etiam præeo) studijs. Grassare per artes
Ingenuas: dubij seu te penetralia Veri,
Obstrusosque iuuat naturæ attingere fontes;

Seu

Seu magis, vmbriferi lustrantem culmina Pindi,
Musarum celebrare choros, & Apolline dextro
Condere perpetuos victurum carmen in annos.
Latus vbique operum campus. Sint publica curæ
Munia, sint leges: neutri non æqua Mineruæ
Seu calamum, seu belligeram manus occupet hastam.
Dummodo quisquis erit, quocunq; in puluere cursum
Strenuus vrgebit labor; haud incerta senectæ
Præmia respiciat, quin, sese lætus in ipso,
Præsenti iam nunc foueat dulcedine mentem,
Ingratum nec onus, sed opus videatur amicum.
29. Quæ facilè in medijs contingent gaudia curis,
Si non plura tibi, aut grauiora negotia, quàm quæ
Ferre pares humeri, imponas: neque nominis ampli,
Fortuitive sitis lucri tentare laborem,
Vnicus at puri iubeat respectus Honesti.
Sic etenim liber sapienti lege modoque
Tempora dispones tecum, rebusque gerendis
Tantum operę impendes, natiuum expromere quantũ
Ingenij valeat, non absumpsisse vigorem.
Rusticus exercet tellurem: exercuit & rex,
Vt memorant, Cyrus, curuâ nunc ille fluentem (a)
Falce premens vmbram; nunc tecum, Bacche, maritans
Vlmosque, platanosque: & iam plantaria fulcis,
Iam noua inutilibus committens germina ramis.
Rusticus ast opera hæc, sudans seruiliter, vsque
Sub noctem roseæ profert à limine lucis:
Nec tempestiuâ requie dispungere curas
Improbus, aut festis nouit cessare diebus:
Non nisi regales cum fallere Persicus heros
Quæreret hortensi curas, & tædia cultu.
Haud secus, instinctu assiduo cui pectora famæ,
Famæ, siue lucri spes irrequieta fatigat,
Vrgendis totum miserè se mancipat Orsis.
Ille & sollicito trepidus sua, seque tumultu
Impediet, nimioque licet sub fasce laborans,

Tem-

(a) Cic. de Senect. & Xenophon in Oeconom.

Tempora temporibus coniunget, pensaque pensis,
Nunquam operum leuior, nullam sibi pace sequestrâ
Immunem assidui tribuens moliminis horam.
Æmulus at Cyri Sapiens, rerumque, Suique
Rite potens, medijs interseret otia cœptis:
Iamque aliquid, ratio ceu visa monere, negotî
Sumet; iamque, eadem hortari ceu visa, remittet.
Nulla cui pensum quippe est implere diurnum
Cura, sed ingenuo mentem excoluisse labore.

30. Proderit huc aliud, sacri quod carminis instar,
Græcia victuro Delphis signauerat auro, (a)
Æbalij oraclum Sapientis, auariùs æquo
Quidquam optare vetans. Nec inanis pabula tantùm
Hic mihi luxuriæ, gemmas, atque æris aceruos,
Supremosque magistratus, dominasque curules
Concipias. Nihil humanæ inter præmia sortis
Immodico Euthymiæ cupidis ardore vouendum:
Non dexter studiorum, ad quæ vel sedula virtus
Impulerit, successus: opum non copia, simplex
Quas sibi mortalis vitæ desiderat vsus:
Non animi non ipsa quies. Quid talia namque
Rettulerit iusto votorum limite claudi:
Si nihilò secus, ac, vanis quæ cætera vulgus
Prosequitur votis, inhiantia pectora turbent?
Gemmeus, an luteus crater nil distat; vterque
Noxia dum pariter labris aconita propinet.
Qualibet anxietas descendat origine; nunquam
Non erit anxietas, nunquam non triste venenum.

31. Nec mihi mens ideo Sapientem fingere, duri
Mnasiadæ qualem fingebat porticus, omnis
Indocilem sensùs: qui funera spectet eodem,
Quo ludos, animo, nihil & discriminis inter
Bella putet, pacemque. Procul tam tristia monstra,
Deucalionei totum de semine primo
Marmoris ingenium crudis retinentia fibris.
Æmula non adeo anguicomæ fert oribus ora
Gorgo-

(a) *Plin. lib. 7. Histor. nat. cap. 31.*

Gorgonis; vt rigido mutet Sapientia saxo,
Quos propiùs videt: ingenitos neque corde reuellit,
Sed cultu meliore iubet mitescere sensus.
Noster, quidquid opum poscit mortalis egestas,
Id sibi cum reliquis Sapiens commune putabit,
Exquiret, cupiet, felicem frugibus annum,
Fœturam pecoris, census sine litibus, æui
Tranquillam seriem, synceros corporis artus,
Dulcis amicitiæ concordia fœdera, purum
Dedecoris nomen: placidè tamen omnia: ne, si
Feruidior careat quæsito fine voluntas;
In sese vim vertat, &, acri incensa dolore,
Ipsam etiam perdat, post perdita vota, quietem,
Præcipuum quæ votum, omnisque est regula voti.

32. Et quia sæpe etiā externis vehementiùs æquo
Afficimur, ceu parua domi sit copia, curis;
Edico, teneris præsertim mentibus, in se
Remque suam visus defigere: cætera, stulti
Quæ proceres, stultum quæ miscet plurima vulgus,
Et quibus in melius reuocandis nil sibi promptum
Auxilij, surdis transcurrere sensibus. Hoc si
Præceptum docili seruauerat Heraclitus
Pectore; non, largos adeo resolutus in imbres,
Tabida perpetuo vexasset lumina fletu:
Nec Pandionius, pronam si vocibus aurem
His dederat, funesta adeo meruisset iniquo (a)
Communis naturæ odio sibi nomina Timon.

33. Id metuens, auidas intra sua limina curas
Claude, nec externos circùm patiare penates,
Densaque multiuago palari compita gressu.
Sin aliquid vel nolenti se fortè videndum
Obtulerit, quod (ceu passim Mortalia) turpe
Indignumque putes; dic tecum protinus: Ista
Plùs nihilò obseruare meum, quàm, quæ glaciales
Thyrsagetæ peccant, vel areniuagi Nasamones.
Respicerem, populi si prætor, iudicis aut si

Funge-

(a) *Vide Plut. in Antonio, & Laert. lib. 1. & 9.*

Fungerer officio. Quid nunc aliena capessam
Munera? Fac ringar; bilis tamen irrita. Summus
Cælicolûm iustis hæc aspicit omnia Rector
Luminibus. Tanti Priuatum iudicis iras
Præripuisse nefas. Sua cuique negotia sunto:
Conandum mihi rite meas absoluere partes.
34. Credere vix possis, quantã irarumq; dolorumq;
Hæc animo excindet sapiens incuria syluam.
Eheu, cur Nostri immemores per proxima vano
Huc, illuc rapimur visu? Ceu pyxide clausos
Tunc solùm rediuiuæ oculos inducere fronti
Fertur, cum notis Lamia e penetralibus exit, (a)
Cæca domi. Sic ergo parum in se quisque negotî,
Quo teneatur, habet: populo nec deuius vlla
Inuenit explendis animus spectacula curis?
Felix! Qui cupidos rimandi plurima sensus,
Fortiter ignarus, cohibet. Quàm dulcia secum,
Otia lætus aget? Rapidos vt nesciet imbres,
Ventorumque minas cæli per aperta furentes,
Ipse domi latitans, tectoque inclusus amico?
35. Ergo nocet, quid agant Alij, scrutarier: at non,
Felices vt agant, pariter curare nocebit:
Maiori quin nulla animum dulcedine complet,
Ac pulsis Inopum quæ cladibus orta, voluptas.
Hæc igitur primas inter sit cura, virili
Humani causam generis pro parte tueri,
Quæ mala quisque subit, communia ducere, flentûm
Ærumnas lenire, ægro huic solatia ferre,
Illius angustos census laxare, salutis
Ancipitem sæuis alium subducere Parcis,
Nullum non patriò complecti pectore, nulli
Non facilem, quæcunque premat vis, tendere dextrã.
36. Anne Duces quæris? Circũfer lumina: quantos
Ilicet heroas, quantis resonantia famæ
Plausibus obijciet mirari exempla Vetustas?
En tibi, deliciæ subiecti, Flauius, Orbis,
Viuere

(a) *Plut. de Curiosit.*

Viuere cui tantùm, humanâ de gente mereri, (a)
Nec suus, aut æui numerandus in ordine, si quis
Fortè dies proprij fluxisset muneris expers.
En, centum populis regnator maximus, at plùs
Regnatore pater, Cyrus, non lætior, hoste (b)
Cum domito spolijs diues remearet opimis;
Quàm, socios inter fausti cum præmia Martis,
Largus opum victor, diuiserat, hæc sua fassus,
Quæ daret, his auctum sese ornatumque videri,
Auctior vnde aliquis comitum atque ornatior iret.
Nec, qui Cecropijs Auroram terruit armis, (c)
Miltiadis magni soboles certissima, quamvis
Nil vltra ciuem, priuato & limite clausus;
Munifico haud tantos æquauit pectore reges.
Ecquis enim (testare fides antiqua) nouercam
Expertus Sortem, haud sensit Cimona parentem?
Cui misero non ille salus? Quem rebus in arctis
Deseruit, trepidumque sinu haud excepit amico?
Nulli clausa domus: ieiuni huc vndique cœtus
Confluere, hinc alio saturi discedere vultu.
Quid loquar expositos sublatis sepibus hortos,
Diuitias faciles? Properate ad publica, ciues,
Gaudia. Quidquid alit tellus, fas omnibus æquè,
Seu fruges, seu poma hilari decerpere dextrâ.
Nocte, dieque patens aditus: custodia nusquam:
Nil vetitum, & Domini proprium. Quin ipse, morari
Impatiens, sua vulgus inops dum limina quærat,
Ærumnisque ardens cessantibus obvius ire,
Profuso quos ære leuet, per compita passim
Vestigat ciues, passim sua munera lætis
Lætior obtrudit. Qualis, cum Sole recepto
Feruidus igniuomis vrit Leo faucibus annum,
Longaque semianimes pallent ieiunia sulci;
Camporum fœcunda altrix, sitientia latè

(a) *Suet. in vita Titi Cæs. cap.* 1. *&* 8.
(b) *Xenophon de instit. Cyri lib.* 3. 4. *&* 8.
(c) *Vide Plut. in eius vita.*

Arua super medio nubes volat æthere, iamque his,
His modò vitales succos, animæque virentis
Nutrimenta cauo diffundit ab vbere terris.
Aut qualis, Phariæ terrenus Iuppiter oræ,
Gurgite fœcundo siccos descendit in agros
Nilus, & æstiuo Pelusia rura Tonanti
Succensere vetat. Pandit gauisa beato
Diluuio Ægyptus gremium: quàque aureus egit
Amnis iter, sparsitque gradus, socia agmina iungunt
Alma Ceres, mitisque Pales, viridesque Napææ,
Cumque opibus, Spes discinctæ, Cultusque, Decorq;
Et resoni plausus populorum: iamque nouatas
Hortatur falces: iam sedulus horrea laxat,
Flauentemque tibi messor promittit, Osiri,
Flauentem tibi, Nile, tuo de rure coronam.
Haud secus Actææ totam se diuidit vrbi,
Perque inopum gremium exuperante refunditur alueò
Nescia stare Viri pietas. Nil explet amantem:
Nil animo satis: augetur, dum spargitur: &, quò
Latior excursus; (dictu mirabile) maior
Impetus est. Dandi semel explorata voluptas,
Pulcher hydrops, alijs sitiens, noua pabula quærit,
Nec donasse putat, geminet ni munera: iamque
Plus debet, qui præstat opem, plus accipit ipse,
Largiturque sibi: pleno ceu gurgite tota
Pectus in authoris redeat, quæ pluribus inde
Per populum latè manarat didita riuis,
Gaudiorum eluuies. Cur non huic prodiga cunctos
Lydorum, atque Arabum census, & quidquid vbique
Flumina seu voluunt auri, seu ducitur alto
Omniferæ matris gremio, Fortuna, dedisti?
Crede mihi, humanum poteras, dum consulis Vni,
Demeruisse genus. Communia nemo negaret,
Communis spargenda parens quæ, dona, tulisset.

37. O meritos gazis animos æqualibus vti,
Quàmque velint, haud posse minùs! O pectora curis
Regnorum, & vasti imperio dignissima Mundi!

t libet, insano Caij, tumidique Nerones
.egia certatim vacuent æraria luxu:
ndantem terris pelagum, vndantique vicissim
nducant pelago terras: hic surgere valles
Montibus; aerios plano subsidere montes
Hic iubeant: vnis iuga per septena refusam
Vrbem Cæsareis absumant ædibus; vnâ
Imperij, Mundique vorent patrimonia cœnâ;
Maximus, & longè ante alios iucundior vnus
Fortunæ præstantis honos, benefacta per Orbem
Spargere, felices facere, instaurataque vitæ
Auspicia, & melius miseris procudere fatum.
Hæc cælo meritos heroas gloria tollit:
Hæc regũ est propria, hæc vel Numine digna volup-tas.

38. Omnibus atq; vtinã hic sub pectore nobilis ar-dor
Viueret. Vt subitò venæ melioris in æuum
Aspera deterso remearent sæcula ferro?
Vt nouus annorum consurgeret, omine fausto
Conditus, auspicijsque fluens melioribus ordo?
Bella, metusque procul: niueis Pax aurea bigis,
Et lætæ Charites, & pleno Copia cornu
Lustrarent agros, lustrarent oppida: nec tu,
Iam genus infidum, terrasque exosa nocentes,
Sydereos populis vultus, Astræa, negares.
Nunc totâ licet armiferæ Sors nube pharetræ
Ingruat, & sæui denso circùm agmine casus,
Omniaque in nostras iurent elementa ruinas;
Nulla hominem lædit, quàm quæ promanat ab ipso,
Vis grauiùs. Duris possemus parcere fatis,
Duraque fòrs nobis didicissent parcere fata;
Ni furor humanus stimulis vrgeret, & hosti
Adderet externo vires ciuilis Enyo.

39. Vltima lætitiæ, sed princeps, regula, parque
Omnibus vna, Deo hærere, illum mente tueri,
Perpetuo illi nexu, & amoris fœdere iungi.
Venimus ad summum: procul hinc curæque, metusque:
Intima quæsitæ dudum penetralia Pacis

En tandem patuere: en ipsa in limine sacros
Expedit amplexus, Thaumantide cincta perenni,
Cælicolûm & qualis mentes beat. Aspice, quantus
Frontis honos, placido quæ vernat gratia vultu:
Vt nil syderibus concedunt lumina, blandæ
Nectar vt hyblæum superat facundia linguæ.
Penelopem agnoscas diuinam, cui procus Orbis:
Nec dispar dominæ sedes. Mitissimus aer,
Sponte ferax tellus: procul imbres, fulmina, nimbi:
Ignotum quid hyems, quid cæli flammeus ardor:
Autumnus totos, totos ver occupat annos.
Mille voluptatum species, mille obuia passim
Lætitiæ argumenta: hìc feruere lacteus amnis;
Melleus hìc spumare latex. Circûm vndique festas
Implexæ manibus Charites, blandique Lepores
Exercent choreas: plaudentibus vndique circùm
Nectarei volitant Risus, & Gaudia pennis.
Hæc nobis iam meta: huc remi, & carbasa toto
Accelerent nisu: nil iam debere procellis,
Nil pelago superest: tam dulci in littore proras
Perpetuò religandum. O cordis plena voluptas!
O vitæ syncera quies! Libare Deorum
Ambrosiam, puro satiari Numinis haustu,
Æternumque auidis illud constringere votis,
Vnum implet quod vota, exceditque omnia, Pulchrũ.
Quis dolor, aut quæ tam læto intercedat amori
Anxietas? Vllamne sitim, aut fastidia norit,
Nectaris ætherei potor, conuiua Tonantis?
40. Finitis quicunque Bonis amor imminet, æstu
Ambiguo nunc huc volitans, nunc spargitur illuc:
Instar apis, quæ per saltus gentilis Hymetti
Iam thyma; serpillum iam circuit, & modò glauco
Rore maris; niuei pendet iam flore ligustri,
Singula delibans auidè, subitòque relinquens.
Quid faciat? Patulo quanquam aggeret vtraq; cornu
Hinc natura suos, illinc sors æmula census;
Nil satis, immenso vacuum dum Numine pectus.
Nam

Nam neque plena quies votis, integra Bonorum
Obtigerit ni Summa; nec, extra Numinis alueûm,
Hæc alibi iunctis fas confluere omnia riuis:
Hostili cum se excludant infensa vicissim
Dissidio: vix vt quodquam sit prendere, multis
Interea ni posthabitis longèque relictis.
Omnia sed socio, fac, demum fœdere iungas;
Non tamen hic idem, varijs tot fructibus aptus,
Perfectumque adeo immensis complexibus orbem
Efficiens, fortis cumulus sat nectare largo
Explerit sitientem animum. Vel scilicet vno
Congeriem totam simul amplecteris amore:
Totque idem distractus amor per dona, nec vsquam
Integer, haud pleno libabit singula sensu;
Vel proprios cuicunque Bono diuiseris actus,
Et rerum numerum numero exæquabis amorum:
Nec plenè tunc vllus amor satiabitur, vni
Hærens quippe Bono: cum, quod minus omnibus, illo
Sit pariter minus. Vni igitur iungenda voluntas,
In quo non Bona conueniant modò cuncta; sed vnum
Prorsus idē sint cuncta Bonū: quod, Numine dempto,
Sollicitis nequicquā animis circùm omne quod vsquā
Terrasque, & maria, & superos rimaberis axes. (est,

41. Adde, quòd æterna seiunctū ab origine, præter
Quàm mutilū, quodcunq; Bonum, neq; cordibus aptū
Implendis; multâ hærentûm contage Malorum
Inficitur: totum vt nequeat, totoque requiri
Pectore: diuersis animos sed motibus vrgens
Hinc cupidos trahat; hinc refugos auertat: amorque
Illius haud leuiore odij sit pondere mistus.
At tibi, inexhausta ò hominum, Diuûmque voluptas,
Summe Pater, quæ mista Mali contagia? Toto
Aut quid ibi non conatu & vi mentis amandum,
Nil vbi non summum, ac solidè plenèque beatum?

42. Præterea, certum nobis propriumq; perennet,
Quidquid id est, felix quo vita impletur, oportet:
Nec quidquam proprium magis, immotumq; fruenti,

Ac Deus. Inuitis alios nam denique census
Fortunæ, duræque rapit violentia mortis.
Vllane seu sortis, seu lethi iniuria possit
Hunc rapere, occiduo cui nunquam est limite claudi,
Quoque frui nobis haud tempore certiùs vllo,
Occidui quàm sub finem conceditur æui?

43. At metuas forsan, ne nil tibi iuris in ipsum.
Parce metu: plùs ille tuus, quàm cætera, rerum
In censu quæcunque putas numeranda tuarum,
Fida licet domino, & nunquam peritura manerent.
Omnis Amans in ius sortemque euadit Amati,
Et tantùm iuris, quantùm vis crescit amoris.
Atqui nemo Tui, quàm Numen, amantior: haud sis
Carior ipse tibi. Quid enim vel fingere tantum
Noueris, aut optare Boni, quin plura Parentis
Ætherei immensus dederit, det, spondeat ardor?
Hoc, quodcunque vides, tam vastis vndique circùm
Diffusum spatijs, varijs tot partibus aptum,
Ordine tam miro digestum, & fœdere iunctum,
Hoc totum bonus ille tuos effinxit in vsus
Naturæ communis opus. Tibi Cærula ponti,
Æthereosque orbes, infixosque orbibus ignes,
Regnaque terrarum, &, terris quæcunque, vel vndis
Sparsa meant, volucri findunt vel Nubila gyro,
Brutarum iussit famulari sæcla Ferarum.
Hoc liquidum iubar, hic cæli spirabilis haustus,
Tot variæ rerum species, tot Commoda vitæ,
Illius omnia se testantur munus. Amanti
Quid deerat, nisi tantorum vt suprema coronis
Ipse operum foret, atque suis se denique donis
Adderet? Hoc etiam non enarrabile munus
Apposuit: totumque homini, post omnia, sese
(Nullà quod ausa forent, vtcunque capacia, vota
Poscere) inexhausto profudit amore. Nec illum,
Nominibus tantis, perque hæc tibi pignora nexum,
Pleniùs esse tuum, quàm sis tuus ipse, fateris?

44. Hinc adeo, nemo cum nos impensiùs illo

Alter

Alter amet; noua se ratio, manifestaque prodit,
Cur illo pariter iucundiùs alter amari
Nemo queat. Nam nec dulcis, nisi mutuus, ardor;
Nec, nisi Amatorem æthereum quo pectus anhelat,
Mutuus ex toto calor est. Da Thesea, da, quem
Eurialus Niso, Pyladi præponat Orestes:
Quisquis erit, cum plura simul cogatur amare,
Iamque sibi hæc animi partem, iamque illa requirant;
Haud vni, quantus demum est, se impendet Amico:
Sic hominis mens, sic illam sua limite curto
Includit natura. At non & maximus Author
Finibus his cogi. Quamvis simul omnia curet;
Vsque tamen toto se curat singula. Plenum
Ceu rutilus (si nostra illi componere fas est)
Astrorum genitor nullis non partibus ignem
Commodat, in partes quamvis simul influat omnes:
Aut animæ ceu vis pereuntibus indita membris.
Non secus extremos vngues, tenuesque capillos,
Ac reliquam vegetat, solida indiuisaque, molem.
Nusquam se minor est, nusquam non vndique plenus:
Immensi fons ille Boni: ceu Numine toto
Omnia; sic toto quoque singula Numine complet.
Tu frueris, fruitur simul hic, simul ille, fruuntur
Innumeri: nihil inde tibi, aut decerpitur vlli:
Omnibus vnus amor par, omnes efficit vnum.
Riualis non ergo metus, non inuida mentes
Cura coquit: quin tam largo, immensoque, nec vllam
Non hominum superante sitim dulcedinis haustu
Iam saturis noua fit socios habuisse voluptas. (tium,

45. Quid referã? Sorte quòd amor permiscet Aman-
Alterutri fuerint quæ vel Bona, vel Mala cunque,
Ambobus faciens communia. Noscere promptum
Vnde etiam, quanto reliquis discrimine præstet,
Æternum primumque Bonum qui respicit, ardor.
Nempe alibi, lætis coeant cum tristia, parsque
Sæpius hæc illam præponderet; amplius ægro,
Quàm gaudî, mæroris adest vectigal Amanti.

Ilicet infelix, cumulo crescente Malorum,
Cum sua vix portet, damnatur & illa subire,
Vnanimum lugenda premunt quæ, fata, sodalem.
Haud ita, supremo, tedis melioribus ardens,
Cælicolùm Regnatori qui iungitur. Ecquid
Scilicet in tali lugendum occurrat Amico?
Ecquid non penitùs felix, non vndique lætum?
Ipse sibi vita, & gaudî immortalis origo,
Totius mensura Boni, immutabile Pulchrum,
Externis nusquam causis obnoxius, vno
Naturæ, sortisque vices, diuersaque nutu
Fata regit, nullis per tot labentia sæcla
Siue minor damnis; siue auctior incrementis.
Penè Deum viues, diâ tibi lampade pectus
Si caleat: tot tam miræ, quêis ille beatus
Perpetuùm, dotes tua sors, tua gaudia fient.
Talis Amans, qualis suus est amor: accipit omnîs
Hinc habitum formamque animus. Telluris opacæ
Cur gremio cæli tam nobile pignus, honestum,
Eximiumque adeo, & generosum pectoris ignem
Defodis, ipse luto simul infodiendus eodem:
Illius audaci cum vectus in ardua nisu
Æternæ penetrare queas sacraria lucis,
Cælicolûmque auram spirare, & Numinis æuum?
46. Nec labor huc nimius consurgere. Sponte suâ
Ilicet vt sacri excepit primordia flatûs, (mens,
In Superos festinat, humum pertæsa, suoque,
Vnde genus trahit, exultans se iungere fini.
Quin etiam, vano quoties illusa decore
Corporeis hæret formis, sub imagine fictâ
Nescio quid magni vel tunc Genitoris anhelat.
Omnibus hic vnus stat votis terminus: omnis,
Deuius vtcunque, & varijs anfractibus errans,
Huc tandem redit, huc animi conuertitur æstus.
Singula quippe Boni tantùm ratione voluntas
Cum petat, inque Bonum quovis se dirigat actu;
Haud pote, quin summi occultâ ratione Parentis

Cuncta

Cuncta petat, quin summum actu quocunq; Parentem
Respiciat. Nempe ille Boni forma integra, & omne
Illius est leuis vmbra Bonum, quo cætera quæque
Insignita placent. Sic Numen in omnibus vnum
Ignaros trahit: ignotum sic Numen amatur.

47. Impetus hic igitur mentis ratione iuuandus,
Vt norit, quid amet: riuisque, & inanibus vmbris
Posthabitis, ipsum omnigeni apprendisse decoris
Exemplar primum, immensæ dulcedinis ipsum
Iam quærat sitiatque æternum attingere fontem.
Nonne vides, vt, quæ sol sydera pinxerat absens,
Obscuret præsens? Vix cælum emensus, Ibero
Gurgite flammantem currum, ignitiomosque Iugales
Condidit; en vacuo Mundi radiare theatro
Astrorum formosa cohors, Saturnius ignis,
Iamque nitens medio; iam pleno Cynthia vultu,
Et Venus, & Mauors, & cum Ioue lucidus Arcas.
Quàm rutili crines! Quàm viuida Solis imago!
Inscia miratur tellus: totidemque, creatos
Lucis in imperium, & redituri fræna diei,
Iam patrio credit temoni assuescere Phœbos.
Sed satis hæc fulsisse tenus: iam subdite fasces,
Noctiuagi procul o soles iam cedite. Magnus
Ecce diem verum lucis pater aduehit: Orbem
Ecce suo coram manifestus lumine ditat,
Fulgida stellarum nox, occasusque nitoris,
Quem dederat. Simul vmbriferæ caliginis horror
Deterso fugit axe; simul, vibrantia cæcum
Per chaos, obtusis vanescunt sydera flammis.
Vnum sat cælo spectari Hyperiona: tantas
Ætherei fulgoris opes, tot splendida lucis
Argumenta suæ ipse oriens obnubilat vnus.
Haud secus, æterni veniens ab imagine Solis,
Discolor hæc mundi species mirantia grato
Lumina suspendit visu, dum maximus author,
Et Pulchri fons omnis abest. Sese ille videndum
Præbeat, innatis quantus fulgoribus ardet;

Ocyùs immensâ perfusis lampade totus
Ex oculis, nebulæ, fumique volatilis instar,
Nocturnus rerum decor effluit: obruta blandæ
Fax Veneris: nusquam lucris Cyllenius ardor
Dulcè micans: nusquam tua, Mauors, fulgura: nec tu
Fascibus ambiris iam, Iuppiter: vna renidet,
Vna animum summi præsentia Numinis implet.

48. Felix, cui medias terreni carceris inter
Hæc tenebras exorta dies: qui lucis auaræ
Occiduum iubar, & sublustri in nocte micantes
Astrorum radios diuino sole rependit:
Furatusque oculos scenis pereuntibus, vnum,
Limite comprensum nullo, miratur, amatque
Immortale Bonum, se totius vnde propagat,
Natiuo velut e pelago tot didita riuis,
Vena Boni: proprium nunquam tamen illa relinquens
Principium, neque fontis opes tam perpete fluxu
Imminuens, viuo sed gurgite plenior intus
Stagnans, & cumulo in sese vberiore redundans.
Ergo non humiles illum curæque, laboresque
Exagitant. Alijs peregrino e littore merces
Ducendas, licitandum Alijs per bella, superfit.
Quod cineri, nomen, rapiendaque sceptra relinquit.
Sat cælum sibi, sat regni immortalis honores.
Votorum pax alta: suo mens pondere nixa,
Blanditijs iuxta, ac terroribus inuia: nusquam
Ignaui gemitus, & frontis nubilus aer.
Vt libet, horrendos moueat Dea cæca tumultus;
Eripiat census, laribus detrudat auitis,
Prostituat dominâ spolium venale sub hastâ;
Nil quascunque minas, nil quævis damna moratur.
Turbinibus nullis vitæ, fortisque procellis
Læditur: humanis sed casibus altior, instar
Ventosque, pluuiasque superuadentis Olympi,
Aeris hanc imi illuuiem, cælumque palustre,
Et, quibus infelix crassæ vicinia terræ
Concutitur, trepidos æui reuolubilis æstus.

Sub

Sub pedibus linquens, telluris transfuga, ciuis
Astrorum, maior mortali, Numine plenus,
Iam fruitur meliore polo, iam lætus anhelat
Syncerum iubar, atque aurai simplicis ignem.
49. Hanc olim in syluis, inter deserta Ferarum,
In syluis, Ægypte, tuis, quà deuia cunque
Hospitium, dulcesque daret spelunca latebras,
Penè omni abiunctam perituri à corporis vsu,
Corporeo quamvis inclusæ carcere, vitam
Illustres duxere animæ, gens nescia fraudum,
Relliquiæ insontis sæcli, veterisque metalli.
Longè illis studium lucri, famæque cupido:
Nulla Venus, thalamisque sedens genialibus Hymen.
Degeneres cælo sensus, hominemque caducum
Exuerant: neque seu victus, seu pigra soporis
Cura Deo fixas poterat diuellere mentes.
Durus vita labor, corpus graue pondus, amarum
Exilium tellus. Tu, cæli arcana voluptas,
Pascebas animos: tu, flammiger halitus, imis
Sensibus incideras: te votis omnibus vnum
Ardebant, toto te pectore suspirabant.
Sorte quid hac melius? Quæ fortunatior æui
Conditio? Anne alia occiduo iam lumine functos
Vita manet; Superûmque æternà in sede receptos?
Nonne amor hic diæ cumulus, mensuraque sortis?
Nonne hoc, Cælicolûm satiat qui pectora, totus
Nectaris immensi gurges de fonte redundat?
50. O Pater, ò magni maior mens, vitaq; Mundi,
Principium sine principio, sine limite finis,
Vnde omnis natura oritur, quòque orta recurrit,
Tu nostris requies, & meta nouissima curis,
Tu primus, tu solus amor: te, fluminis instar,
Per scopulos, obicesque, per æqua, & iniqua viarum
Acceptum pelago properantis reddere censum,
Antiqui memores ortus, ripâque minori
Indociles cohiberi, auido perquirimus æstu:
Nec modus, optatum donec iam prendere littus,

Permistosque tuo contingat in æquore mergi.
Est suus, est certè cunctis decor, vndique circum
Spectantur quæ fusa tuæ miracula dextræ.
Pulchra maris facies, placidè stagnantibus vndis,
Pulcher inextinctis radians fulgoribus æther:
Nec tellus non pulchra satu tam diuite florum,
Florumque, & segetum. Quantò at tu pulchrior ipse,
Diuini cuius tellus, mare, lucidus æther
Nil nisi sunt vmbræ, nisi somnia vana decoris:
Hòc tantùm formosa, tui quòd luminis instar
Obijciunt, quòd tu, Pulcherrime, pictus in illis.
Te mihi Sol radijs, vernis te prata colorant
Muneribus, te noctis opacæ mysticus horror
Vmbrat, te Zephyri spirant, Volucresque loquuntur,
Arguto vitrei referunt te murmure fontes.
Quidquid vbique vident oculi, mens protinus illic
Te simul, & multò plùs te videt: omnia plena,
Magne, Tui: tacitis clamoribus omnia latè
Ingeminant. Quid spectra inhias euanida? Summum
Artificem quære: Artificis metire perennes
His vmbris radios, & non imitabile lumen.
Ille tuos, qui te, qui nos tibi finxit, amores
Postulat: ille habeat, mundi primæua Venustas,
Formaque formarum, Summarumque vltima Summa.
Nil tamen externis opus est mihi vocibus. Ipse
Sat monet hoc animus, tibi, Formosissime, factum
Se penitùs, neque lætitiæ vitæque beatæ
Synceros latices alio sibi fonte petendum.
Ipse meo conceptus amor sub pectore, cui par
Nil alibi rerum, totius amabile Pulchri
Te petit exemplar, puri te luminis orbem,
(Quà licet è mediâ miseræ caligine terræ)
Sublustri procul in nebulâ clausumque, micantemque
Vsque ardens miratur, & indefessus anhelat.
Nil super optandum: sordent Mortalia, sordet
Ipsa etiam, quanquam radiantibus intertexta
Astrorum formis, quanquã vndique, & vndiq; gemmis
Fusi-

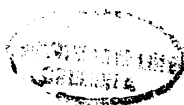
Fusilibus conflata, alti domus ignea cæli,
Ah quoties, gelidis cum rarescentibus vmbris
Purpureo rediuiua dies consurgit Eoo,
Sol vbi, vociferor, meus est ? Quandoque licebit,
Illum, illum pulsis tandem spectare tenebris,
Cuius inoccidua roseus præ lampade Titan
Vix hebetis radij, vel semianimis scintillæ
Instar habet ? Quoties, Lethæis humida succis
Incubuit fesso cum nox altissima Mundo,
Suspirantem audit, quòd adhuc æterna moreris,
Sollicitas, animi requies, componere curas ?
Omnia te sine pro nihilo, plusque ipse vel vnus
Omnibus es. Cupidas irritant cætera mentes,
Tu solus satias, solus dulcedine verâ
Perfluis, immensosque sinus immensior imples,
Lætitiæ cumulus, cordis cor, vitaque vitæ.

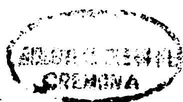
51. Exorere o igitur nostræ, lux aurea, nocti,
Disiectisque, quibus miseras inscitia mentes,
Horrida primæuæ soboles, inscitia, culpæ,
Excæcat, nebulis, radiorum gurgite viuo
Attonitos sensus, inhiantia lumina comple.
Noui ego, lætitiæ quantus Mortalibus ardor:
Quàm dulci tormento, & queîs præcordia verset
Illecebris agnata Boni Pulchrique cupido.
Per freta, per scopulos auidi, per tela, per ignes,
Illius vnde vnde inuitet leuis vmbra, sequuntur.
Quos capient motus, quantò maioribus ibunt
In prædam stimulis, synceri vbi cominus ipsa
Obtulerit se forma Boni ? Rimantur inerti
Obscœnos marcore, & pumicibus ieiunis
Sudatos latices, melior quia fallit hiantem
Vena sitim: qualis nimij sub sydere Cancri,
Puluerulentum iter, æstiferumque viator anhelans
Æthera, perspicui longè si copia Cydni,
Martiaque, aut Virgo; liuentibus arida stagnis
Proluit impatiens, crassisque paludibus ora.
Te liquidum, nulloque arctatum littore noscant

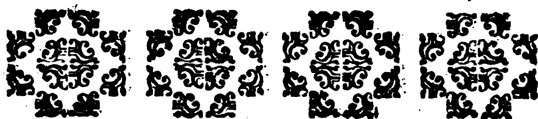
Ambrosiæ pelagus ; tenues in puluere riuos,
Protinus auersis meliora ad pabula votis,
Incipient, putres & fastidire lacunas.
Tuque adeo fibras, & corda vacantia solus
Implebis : solum flagrantibus vsque medullis
Te sitient : quam quæsierant per plurima, in vno
Omnimodam nacti requiem, æternùmque fruendam.

52. Cuius ego arcanos operosâ indagine fontes
Vestigare orsus, quæ iam v[illegible]gus æquora lustrem ?
Quosque nouos in[illegible] cursus ? Hìc plena voluptas :
Hìc quodcunq[illegible] alibi palantia vota requirunt :
Omni[illegible] hic animi ceu tenditur vltima curis
[illegible]ea ; sic nostris quoque meta laboribus esto.
Soluite (iam lætos tetigerunt carbasa portus)
Soluite littoreis, Musæ, sua munera Diuis.

Finis.

CREMONA

SVMMA

TOTIVS OPERIS

Singulorum Librorum contextum per distincta suis numeris Capita exhibens.

LIB. I.

In quo de Fortuitorum Bonorum contemptu agitur.

1. OPERIS propositio, & in præcipuas duas partes diuisio.
2. Inuocatur Ratio cælesti lumine adiuta.
3. Immo & ipsum Verbum Diuinum, totius rationis, sapientiæque integerrimus fons.
4. Honores ei persoluendi per allegoriam describuntur.
5. Prima Tranquillitatis regula affertur, nihil ex fortuitis atque externis Bonis mirari.
6. Qui enim talia magni faciat, miserâ hunc, & so-

& folicitâ illorum acquirendórum cupidine, continenter vrgeri.

7. Alexander Macedo exemplum, irrequietus ac mærens, quòd nimis angustè intra vnius Mundi fines se imperare arbitretur.

8. Reprehenditur insani Regis ambitio.

9. Eadem reprehensio ad cæteros quoslibet Fortuitorum amatores extenditur.

10. Nec quisquam ab eâ immunis, etiamsi moderata, & facilè parabilia se dicat optare.

11. Nam omnis eiusmodi rerum cupido inexplebilis, &, licet initio modica, per votorum successus augetur.

12. Probatur id ex vanitate talium Bonorum, vtpote nihil solidi habentium, quo animum satient.

13. Vnde necessariò consequitur, vt ille, adhuc vacuus & esuriens, ex alijs ad alia quærenda se porrigat.

14. Adde, quòd Bona fortuita non solùm, vt vana, insatiabili cupiditate plura acquirendi; verùm etiam, vt caduca & fragilia, continenti solicitudine acquisita seruandi admiratores suos torquent. Quæ illorum fragilitas hìc fusè explicatur.

15. Tum ex eâ possidentium anxietas & formido colligitur.

16. Postremò lætitia, & satietas, cuius gratiâ Fortunæ Bona exquiruntur, potiùs pauca appetentibus, quàm multa possidentibus solet contingere.

17. Quanta igitur eorum stultitia, qui multis egere perpetuò malint, talia sine fine appetendo; quàm paucis statim expleri, superuacua eorum vota abscindendo?

De-

18. Describitur Sapientis felicitas, qui externa contemnat, nihil ideo solicitus de Magistratibus & imperijs, cum longè præclarius, & verius, inani absque pompâ, in seipso regnum obtineat.

19. Eiusdem magnanimitas in diuitiarum neglectu, deridendisque Mortalium circa gemmas, metalla, & id genus crepundia puerilibus studijs.

20. Securitas demum, qua cætera omnia Fortunæ Bona susque deque habet, ceu superuacua, nulloque pacto comparanda cum animi Bonis, quæ sola homini ad lætitiam & quietem sufficiant.

21. Aliquod huius sapientiæ specimen in Diogene Cynico.

22. Eadem sapientia in Socratis exemplo adumbrata.

23. Inducitur per Prosopopœiam Socrates, iustâ, & ad libri vsque finem productâ Oratione demonstrans, synceram felicitatem, animique lætitiam nemini ex quantâcunque Fortuitorum copiâ sperandam.

24. Admiratur igitur primò vulgi vecordiam, extra se suam emendicantis quietem: cum tamen pax solida in externis consistere, & donari à Fortunâ minimè possit.

25. Affert huius Propositionis argumentum certissimum, & totâ Oratione confirmandum: quia nemo felix, integræque compos lætitiæ, nisi eximijs, & certis, suisque fruatur Bonis: quæ vtraque conditio Fortunæ muneribus, tum per se se exiguis, tum extra vtentis arbitrium positis, abest.

26. Abesse primam probatur, ostenso, quàm

vilia

vilia paruique pretij illa sint, per comparationem cum præstantioribus multò diuitijs, quas Natura nemini Mortalium non fruendas exposuit.

27. Affertur Aduersariorum responsio, contendentium Bona Fortunę, esto inferiora communibus Naturæ diuitijs; pretio tamen ijs antestare, vtpote ad proprium vnius domini fructum spectantia. Cui responsioni dupliciter obuiam itur: primò, quia nihil inde amplificatur possessæ rei fructus, immo clariùs elucet, quàm sit angustus & tenuis, cum ad plures simul nequeat pertingere.

28. Secundò, quia falsò iactatur, fortuitorum Bonorum fructum à dominis solummodò percipi: cum magna illius pars ad populum etiam pertineat: vt liquidò apparet in vestium, villarumque magnificentiâ, & cæteris de hoc genere quibuslibet Bonis, externam solummodo in speciem paratis.

29. Neque rursus respondeant, præter huiusmodi pompam, ac speciem, qua populus ex æquo fruatur, superesse alios in Fortunæ opulentiâ pulcherrimos, & proprios Diuitum fructus, honorem nimirum, & voluptatum cuiusquemodi copiam.

30. Nam, ad voluptates quòd attinet, si de naturalibus, puta cibi, atque somni, loquamur; negatur ampliores eas fortunatis hominibus, quàm pauperrimo cuique suppetere.

31. Patet id in cibo, atque potu, quorum suauitas ex vtentium potiùs naturali indigentiâ, & syncerâ habitudine; quàm ex saporum delectu, sumptuosisque apparatibus profluit.

32. Nec minùs in somno, quem non stragulorum

lorum opulentia, & mollities, sed corporis lassitudo, & securitas mentis conciliat.

33. Si verò de alijs voluptatibus superuacuis, aut etiam inhonestis, turpibusque sit sermo; esto, illis diuites largiùs circumfluant. Nihil id certè ad commendandas diuitias; ad infamandas plurimùm valet.

34. At, qui Fortunæ copijs excellunt, vulgi pariter admiratione, atque honore præeminent.

35. Quid tum? Nihil hoc honore inanius, & sapienti expetendum minùs: cum nullo accipientis merito nixus, ex solâ deferentium stultitiâ originem trahat.

36. Additur ex abundanti, Fortunæ munera non modò non ingentium Bonorum; sed neque Bonorum nomen mereri; quin veriùs Malis esse accensenda: vtpote quæ plus noceant, quàm prosint. Operæ igitur pretium fore, damnorum ex ijs profluentium grauitatem perpendere, cum fructuum tenuitas iam ex dictis abundè constiterit.

37. Morbi primò se obijciunt, ab immoderato voluptatum vsu, qui opum copiam plerunque comitatur, manantes.

38. Sequuntur insidiæ, nunquam ijs non timendæ, qui magna penes se necis suæ præmia habent: adeo ut ne coniunctissimis quidem tuto ausint se credere, quin eos sæpe infestissimos omnium experiantur.

39. Nec eòdem non pertinent luctuosa tot vrbium excidia, quas infelix opulentia luxu eneruatas facilem hosti prædam obiecit: cum contra Scythas inopia sua ab hostium incursionibus tutissimos seruet.

40. Declarantur vberiùs modò dicta exemplo,

plo, siue fabulâ Nucis, quæ fertilitatem, quâ olim gloriabatur, serò tandem, vt noxiam, deuouit.

41. Succedunt postremò eâdem ab radice pullulantes animorum teterrimæ pestes, arrogantia, vecordia, crudelitas, communisque iuris impatiens, & nihil sibi vetitum ferens libido.

42. Hæc autem omnis Fortunæ indulgentis malignitas à contrario luculentiùs ostenditur: compositâ cum infelicibus præsentis æui diuitijs, innocentiâ & securitate, quæ veteris aureæ ætatis pauperiem beauit.

43. Quâ occasione indignatus Socrates, rem adeo noxiam tantâ in admiratione, & honore apud homines esse, obiurgat eorum stultitiam, qui, in ferendo de rerum bonitate, vel malitiâ iudicio, multitudinis potiùs opinionem, quàm rationis ductum sequuntur.

44. Neque verò sola pretij magnitudo, vt hactenus euictum est; sed altera quoque Bonorum felicitatem constituentium nota, certa nimirum dominij proprietas, in fortuitis possessionibus deest: vt ex eo planissimè euincitur, quòd illas retinere pro arbitratu minimè possumus, sed, vel inuiti, toties amittimus.

45. Hinc adeo, ceu ritè probatum, colligitur, fortunatos homines, quantâcunque in externarum opum affluentiâ, maximâ laborare domesticæ pacis inopiâ, vtpote quæ nonnisi præstantissimis, maximèque certis innititur Bonis.

46. Hæc igitur Bona, contemptis fortuitis, Euthymiæ studioso quærenda, immo, vt veriùs loquamur, fruenda, cum vltrò se ingerant, intraque animum ipsum nascantur, nec alio, quàm nostræ voluntatis, emenda sint pretio.

LIB.

L I B. II.

In quo aduersùs præuisa Fortunæ Mala animus communitur.

1. FElicitas hominis, ex eo potissimùm nomine, quòd Animi tranquillitatem, lætitiamque, extra Fortunæ vel fauentis, vel aduersantis arbitrium, in Sapientiâ, Virtuteque suâ positam habeat.

2. Cuius primam effati partem cum in superiori libro perspicuè ostenderimus; reliquum est, vt secundam in hoc, & consecuturis duobus pari perspicuitate ostendamus: ac, quemadmodum ibi nullam fortuitorum affluentiam Bonorum fundandæ Sapientis lætitiæ vel necessariam, vel idoneam euicimus; sic nullam deinceps fortuitorum violentiam Malorum eidem labefactandæ parem esse euincamus.

3. Neque tamen propterea opus ducimus, ad splendida de huiusmodi Malorum ingenio figmenta confugere: quasi nullam nocendi per se se vim habeant, sed tota hæc ipsis, cæteroqui insontibus, ab inani hominum opinione affingatur.

4. Illud potiùs, tanquam propositionis allatæ fundamentum, statuimus, magnam humanæ menti vim esse ad externos sibi casus tristiores asperioresque reddendos: quòd in ipsis nimirum malignitatem seu falsam effingat; seu veram amplificet; seu, quæ admistis (vt semper contingit) Bonis mitigatur, puram, & à meliori parte seiunctam concipiat: adeoque,

qui hæc mentis vitia sapienter correxerit, posse illum ita externorum Malorum acerbitatem lenire, vt nihil tranquillitati suæ obsint.

5. Id porrò perspicuè comprobari videtur dissimillimo animi habitu, quo diuersi eosdem sæpe casus excipiunt, alij ad extremum mærorem deiecti; alij suâ nihil è quiete dimoti.

6. Cum enim res vtrobique eædem sint; non aliunde protectò, quàm ex dissimili circa ipsas iudicio ea oriri animorum, atque affectuum diuersitas potest.

7. Propositæ modò rationi noua lux additur tum illius exemplo picturæ, quæ diuersas diuerso è latere spectantibus imagines reddit; tum prægnantium fœminarum, quæ, quas animo species concipiunt, eas teneris sæpe fœtibus solent imprimere.

8. Iamuero hæc mentis peruersitas, fortuitos aduersùm se casus opinione suâ roborantis, nusquam manifestiùs elucet, quàm in solicito eorumdem absentium timore. Quid enim tunc externi vim infert? Quidue animum, nisi ipsemet animus, fodit?

9. Reprehensio eorum stultitiæ, qui vano, & inutili futurorum, immo & nunquam fortasse futurorum discriminum metu, omnem sibi præsentium Bonorum lætitiam, atque fructum corrumpunt, perpetuisque seipsos, ac penè tartareis cruciatibus torquent.

10. *& seqq. vsque ad* 26. Quos ideo cruciatus in fabulosâ Mycenæi Andremonis imagine expressos proponimus.

26. Quanquam parùm poeticis, ad eos adumbrandos, commentis sit opus: cum plurimorum in vitâ perpetuis agitatâ inanium formidi-

midinum laruis, citra fabulam, passim occurrant.

27. Atqui nihil hisce terroribus stultius, & rationi oppositum magis: primò, quia nullum afferunt euitandis Malis præsidium: quin ea potiùs anticipant, atque longiùs producunt.

28. Deinde, quia plurima nobis obijciunt ficta, & nunquàm euentura infortunia, non alium propterea relaturis improuidæ formidinis fructum, nisi, vt inanium solicitâ expectatione, Malorum verè tristes, ac miseri simus.

29. Postremò, quia plus sæpe cruciatùs ex Mali prouisi metu, quàm ex ipso Malo præsente percipimus: cum eo ingenio sit timor, vt & maiora veris concipiat, quæ procul intuetur, Mala; & quouis temporis puncto totam eorum longitudinem colligat, collectâque adeo vehementiùs animos torqueat.

30. Quæ vltimo loco proposita ratio vt planior ad intelligendum sit; statuitur quauis in re aliud esse amplitudinem spatij, aliud vim, & vehementiam naturæ, nec, qui dolor sit longior, eum esse propterea acriorem censendum. Nam, cum nullo temporis puncto præteriti, futurique cruciatus, vtpote absentes, sensu percipi valeant; nullo etiam temporis puncto plus doloris re ipsâ percipitur, quàm, si vnicum intra temporis punctum ille totus desineret.

31. En igitur quo pacto Timor sibi Mala congeminet. Nimirum, cum quouis momento totam ille sibi præsentem efficiat, & simul intra animum colligat futurorum seriem dolorum; totâ illâ coniunctim, multòque propterea vehementiùs, quàm eorum innata vis ferat, quouis tempore animum cruciat.

32. Vnde colligitur, nullum esse intestino hoc tortore funestiorem tyrannum: vtpote qui barbaram, nec ab vllis vnquam Tyrannis inuentam, grauissimè simul, diutissimèque torquendi artem & vnus inuenerit, & in eos, quos sibi obnoxios habet, continenter exerceat.

33. Perpensâ iam illius immanitate, facilis, & nulli non obuia ad eam retundendam praxis proponitur: si nimirum, cum anxia futurorum cura pulsare animum cœperit; hæc nobiscum ritè agitemus: primò, nihil Mali adesse in præsentiâ, quod vel corpus, vel animum premat. Cur igitur angamur potiùs Malis, quæ absunt, quàm fruamur Bonis, quæ suppetunt?

34. Secundò, licet multa possint aduersa euenire; incertum tamen esse, an sint euentura. Cur igitur certum incertis de Malis præsumamus dolorem?

35. Tertiò, etiamsi, quod metuimus, ineuitabili lege subeundum sit; non defuturum tamen mox tempus dolendi. Cur igitur anticipare, & producere illam vltro tristitiam velimus? Cum è contrario, quantò illa grauior mox erit; tantò par sit nunc solertiùs prospicere, vt præsenti compensetur securitate, & lætitiâ.

36. Importunis timoribus per hanc praxim resectis, plusquàm dimidium recidi ex humanæ miseriæ cumulo ostenditur: cum illius longè maior pars in futurorum curâ, quàm in præsentium Malorum sensu sit posita.

37. Falsò igitur de Naturæ, Fortunæquæ sæuitiâ homines queri, iustiùs sui accusaturos timoris dementiam, qua vtriusque tum Bona corrumpant; tum Mala congeminent.

38. Non tamen propterea omnem futurorum casuum

casuum præmeditationem, cum Epicuro, Sapienti interdicimus.

39. Quin illam prudentiæ consentaneam, instruendisque aduersùs ventura Mala animis apprimè opportunam censemus.

40. Falsò quippe Epicurus docebat, ex eiusmodi prouisu nihil aliud, quàm vanas formidines, & ægritudinis incrementum, referri: cum veriùs Malorum inde sensus, atque terror soleat imminui.

41. Id verò multis, apertisque rationibus confici potest. Nam Inscitia, ecu nox, semper trepida: prospectisque multò leuiùs, quàm ignotis percellimur: eodem planè pacto, quo minùs in luce, quàm nocturnas per vmbras, trepidi sumus.

42. Exemplo esse potest securus Alexandri Macedonis, sub ipsam horam ineundi cum Dario certaminis, somnus, quem vigil de futurâ pugnâ meditatio præcesserat.

43. Atque hinc prima ratio nostræ aduersùs Epicurum propositionis eruitur. Qui enim casus impendentes prospexit, illorum iam vim, naturam, & magnitudinem cognitam habet, minùs idcirco ad subitam aggressionem trepidaturus, quàm qui, nihil eiusmodi antea meditatus, vel leuissimâ, & sæpe inani consternatur, ignota pro maioribus ducens, occursantis discriminis specie.

44. Afferuntur nonnulla exempla inanium terrorum, qui ex rerum obiectarum ignoratione oriuntur. Qualis ille, quo suos Heliogabalus conuiuas affecit, exarmatis leonibus in triclinium immissis.

45. Nec non Panicus, apud Tacitum, Roma-

nis in castris tumultus, quem perturbatus, trepidèque ruens equus conciuerat.

46. Altera ratio, cur Mala præuisa leuiùs afficiant, ex eo deriuatur, quia minùs violens est transitus à prouisu doloris ad eiusdem experimentum, quàm ab omnimodâ securitate ad subitum, & totum simul ingruentem oppositæ sensum mæstitiæ.

47. Cui rationi affinis est Tertia, nimirum assuetudo, & quoddam veluti callũ, quo animus, crebrò secum Mala pertractans, ad eorum horrorem, ac sensum paulatim obdurescit.

48. Postremum argumentum, quo rerum aduersarum præmeditatio non solùm suadetur; verùm etiam, qualis debeat esse, explicatur, in eo positum est, quòd per ipsam locum, & opportunitatem nanciscimur, idonea aduersus prospectos casus comparandi præsidia: quo in apparatu vel tota, vel precipua vtilitatis est ratio. Si enim ita quis futura Mala præuideat; vt nihil de infringendâ opportunis armis illorum vi cogitet, quin potiùs ea cæco timore aduersùm se augeat, ac roboret; optimo sanè iure huiuscemodi curám, tanquam supervacuam, & noxiam, Epicurus potuit reprehendere: nec nos minùs in priore libri parte eam prorsus euellere pro virili contendimus. At si non solùm de Malis, quæ possunt accidere; sed simul etiam de rationibus animus cogitet, quibus illa possit tutiùs excipere; huiusmodi præmeditationem animorum tranquillitati nequaquam officere, quinimmo rationi maximè congruam, & ad moderandos timores accommodatissimam esse nemo Sapiens negauerit.

49. Et talem profectò expertus est Acheorum for-

fortissimus Imperator Philopœmen, cuius in hoc genere solertia describitur.

50. Neque nos vtilem experiemur minùs, si, illius exemplo, quidquid in gerendis negotijs, vitæque in vsu aduersi potest contingere, sedulo cogitatu assuescamus prospicere: tum statim, quæ cuique casui leniùs ferendo aptissima sunt, conquiramus Sapientiæ præcepta, ijsque velut armis mentem tegamus.

51. Horum verò preceptorum copiosa in duobus, qui sequuntur, libris supellex promittitur.

LIB. III.

Vbi generalia fortuitis quibusque casibus leniendis afferuntur remedia.

1. POesim ab otiosis, & futilibus nugis, quæ natiuam illius nobilitatem nimiùm quantùm infamant, ad sublimiora reuocandam, humanæque felicitati profutura argumenta: idque adeo in præsentibus libellis nos agere, Socratis exemplum sequentes, qui Philosophiam primus à curiosâ rerum physicarum indagine ad vtiliorem morum, vitæque disciplinam traduxit.

2. Cum igitur in superiori libro aduersùs impendentium Malorum formidinem opportuna remedia attulerimus; ea iam tradituros, quibus Sapiens instructus vel præsentium Malorum tristitiam lenire, & in quâuis Fortunæ acerbitate tranquillum animi statum valeat tueri: quæ multò tum excellentior, tum operosior sit fortitudo, quàm absentes, & remotos tantummo-

dò casus citra perturbationem prospicere.

3. Cauendum igitur ante omnia esse plurimorum stultissimum morem, qui, peruerso quodam miseriæ veluti ambitu, suis calamitatibus fauent, easque tum assiduè respiciunt; tum in atrociorem sibi speciem conantur effingere.

4. Immo contra pro virili enitendum, ab infortunijs suis, quàm longissimè liceat, mentem auertere, deque ijs potiùs cogitare, quæ inflicti vulneris dolorem imminuant.

5. Afferuntur iam communia solatia, quibus cuiuslibet Mali mitigari acerbitas possit: primumque adeo illud, vt cogitemus, quæcumque nos premunt Aduersa, perpetuas vitæ leges, & naturalia humanæ conditionis onera esse.

6. Quocirca præter rationem de iacturis siue rei, siue sobolis homines queri: perinde quasi non vtramque hac acceperint lege, vt scirent, posse sibi aliquando subduci: aut quasi mirum censeri vlli debeat, & à Naturæ consuetudine, abhorrens, mutabilia, atque incerta deficere.

7. Quin eodem hoc ex fonte alterum solatij genus emanat, nempe societas dolentium: cum similibus fatis, vtpote ordinarijs vitæ vectigalibus, vniuersum latè prematur hominum genus.

8. Neque inferioris solùm ordinis, atque loci Mortales, sed vel ij, quos benignior Fortuna in summo humanarum rerum fastigio constituit, sceptris, & imperijs superbos: quorum conditio adeo communes mortalitatis ærumnas non exit; vt alijs etiam proprijs, & grauioribus pateat.

9. Afferuntur recentia exempla, primumque Mahometti Turcarum Imperatoris, ciuili Suorum seditione in custodiam è solio detrusi.

Nec

10. Necnon alterum Serenissimi Britanniæ Regis Iacobi, rebellibus Populi furijs paterno nuper ex imperio emigrare compulsi. Licet tantum Heroem sua potiùs ornet calamitas, magnanimæ pretium Virtutis: interque singularia recenseri mereatur diuinæ Prouidentiæ exempla, Fortunam illi obijcientis vincendam, vt vel in ipsam, quæ regnorum arbitra vulgò appellatur, suos porrigat fasces, perque aduersorum experimenta, secundis digniorem se probet.

11. Cum igitur nemo vnus Mortalium ab ærumnis intactus occurrat; quàm superbum, iniustumque, & pudoris expertem dicemus, qui communem omnium sortem se queratur subire?

12. Memorabilis Democriti ars, qua hoc idem argumentum Dario Regi, amissam vxorem impotentiùs dolenti, proposuit.

13. Neque quisquam obijciat, nonnullos reperiri, aduersi cuiuslibet casùs ignaros. Nam, vt verum id esse admittatur; & tam pauci huiusmodi occurrunt; vt inter prodigia potiùs, quàm exempla, mereantur referri; &, nisi mors matura prospexerit; corruptam ipsi quoque, nemini non paratis in longiori curriculo offensionibus, qua in præsentia superbiunt, felicitatem dolebunt.

14. Probatur id plurium exemplis, quos, prosperrimo diu cursu prouectos, longior vita in extremum miseriarum præceps deduxit.

15. Quid, quòd, si ritè perspicimus, non nostras duntaxat, sed longè etiam nostris grauiores ærumnas in plurimis passim Mortalium intueri licebit?

16. Vt profectò gratulandum sit iustiùs, quòd

quòd à peculiari plurimorum sarcinâ nos immunes Sors fecerit; quàm expostulandum, quòd communia omnium onera subire compulerit.

17. Declaratur vis huiusce consecutionis Leporum Æsopicorum fabellâ.

18. Quanquam plus etiam leuaminis alienæ sortis contemplatio nostris casibus feret, si securitatem insuper animaduerterimus, quam plurimi passim vel vulgares homunculi in assiduis, & grauissimis calamitatibus præferunt.

19. Hanc enim spectantes indecoræ in leuioribus tolerandis ærumnis molliciæ, eruditos præsertim homines, & sapientiam professos, pudebit.

20. Sed quamuis ex alienis infortunijs deessent solatia; adhuc ex nostris alia facultatibus suppetunt: neque enim quisquam adeo calamitosus; vt nihil siue externi, siue interioris Boni possideat, quo suum oblectare animum in doloribus possit.

21. Cur igitur Mali amarities huiusce possessionis suauitatem corrumpat: nec potiùs illius hæc ægritudinem iucunditate suâ temperet, ac mitiorem efficiat?

22. Adde, quòd non in Bonis duntaxat, quæ possidemus; sed in ipsis Malis, quæ patimur, fomenti, & solaminis plurimum ad ea æquiùs toleranda reperire fas est: cum præsentis æui Bona, atque Mala ita Deus temperauerit; vt nulla tam immanis calamitas sit, quæ nihil admisti secum fructûs, atque commodi ferat.

23. Quam rerum diuersam temperationem non absurdè Epictetus per duas dissimiles ansas vtrinque ijs adiunctas expressit, asperam vnam, quaque citra noxam nequeant apprehendi; commo-

modiorem verò alteram, & quæ arripientes nil lædat.

24. Debere igitur Sapientem ad omnia, quę sibi à Fortunâ porriguntur, ita se aptare, vt dextrâ potiùs ansâ, leniore, & innoxiâ, quàm oppositâ res oblatas apprehendat: nimirum vt in ijs, quæ Bona duntaxat occurrunt, respiciat; ab alijs verò, quæ lædunt, mentem prorsus auertat.

25. Exemplum eiusmodi sapientiæ in Iulio Cæsare, & Leonidâ Spartano proponitur.

26. Eadem suadetur exemplo Naturæ, cuius discors in elementis concordia non alio, quàm huiusce artis, ingenio tam immota, atque stabilis permanet.

27. Ex omnibus porrò tristioris Fortunæ fructibus illum longè præclarissimum esse, quòd materiem illa Virtutis, gloriæque occasionem suppeditet.

28. Varia proinde argumenta ex honestate, atque gloriâ eruuntur, quibus ad inuictam, & hilarem Aduersorum tolerantiam excitare se animus possit.

29. Proderit etiam quamplurimùm, meminisse, ac pro certo statuere, nihil in rebus humanis sine Dei nutu euenire: cuius prouidentissimo, amantissimoque regimini Mortales omnes deceat se penitùs tradere.

30. Si enim adeo plenum ille obtinet in rerum conditarum vniuersitatem dominium, vt, quamuis, nullâ Boni nostri ratione habitâ, Mundum gubernaret; æquissimo tamen animo illius ferri deceret imperia; quantò æquiùs subeunda nunc sint, cum non ad suum commodum, sed ad subiectorum vtilitatem, pro parentis potiùs, quàm domini more, colliment à

31. Neque obstat, quòd seueriùs aliquando de hominibus consulat: cum patris erga filios amor non in blanditijs solummodo; sed sæpe, ac plùs etiam in durioribus imperijs eluceat.

32. Neque item, quòd vtilitas sæpe nulla cernatur, cuius gratiâ hæc, aut illa de nobis decernat. Satis quippe ad omnia pacatissimè excipienda esse potest, illius benignitatem, ac sapientiam exploratam habere, quæ, Medici peritissimi instar, opem ferre vel remedij rationem ignorantibus nouit.

33. Quanquam neque nos ipsos omnis Aduersorum ratio, & vtilitas latet. Cur enim meritorum, virtutisque incrementa, quæ inde animus capit, non & nobis amplissima tam gloriosos labores perferendi merces; & iustissima Deo eosdem imponendi sint ratio?

34. Sacer amoris iustissimi ardor, quo voluntas impulsa supremo Regnatori, & Parenti se omnino moderandam, quàque libeat ducendam permittit.

35. Et quidem hæc diuinæ voluntatis nota, quibuslibet in euentis ritè obseruata, nedum Mala vt moderatè feramus; sed vt nihil etiam, quod subire compellimur, malum, atque noxium ducamus, persuadet. Si quis tamen adhuc mentis infirmior vel ea, quæ summi Parentis arbitratu acciderint, tristia pergit, & lugenda censere; at aliâ certè ratione solari se facilè potest, perpendens nimirum, quàm citò humana quæuis tum Bona, tum Mala soleant deficere, & oppositis locum concedere.

36. Cuius rei testimonio esse possunt cum Fortunæ vicissitudines, quibus C. Marium per prospera, atque aduersa iactatum accepimus;

tum

tum aliæ haud prorſus diſſimiles, quarum varietatem & in plurimis paſſim videmus, & in nobis ſæpe experimur.

37. Immo, quamuis per vniuerſam hominis vitam ſe dolor porrigeret; adhuc parui faciendus eſſet, vt breuis: cum, omnium confeſſione breuiſſima humani æui ſint ſpatia: quin etiam quiduis finitum, quantumcunque pateat, ſi cum æternitate conferatur; vix puncto poſſit longius videri. Vt ſanè manifeſtò ſibi homines contradicant, dum hinc de vitæ breuitate; illinc verò de longitudine doloris queruntur.

38. Debere igitur quemlibet ſpe finis iam iam adfuturi præſentium cuiuſquemodi ærumnarum ſenſum lenire, immenſumque, & æternum, quod propediem inchoaturus eſt, æuum iam nunc mente præſumere: ad cuius aſpectum, quidquid vllo fine concluditur, vix nihilo maius videbitur, indignumque adeo, quod vel tenui nos curâ ſolicitet.

39. Vltima æquanimitatis ratio ex iracundiæ inutilitate deſumitur, vt quæ nullum prorſus vulneribus ferat leuamen.

40. Quin è contrario natiuam illorum acerbitatem, quam animi fortitudo, & patientia ſolet minuere, agitando, premendoque vehementiùs irritet.

41. Hæc itaque in promptu habenda ſolatia: his quaſi armis cum Fortunâ pugnandum: quæ ſita illius ictus retundent; vt tranquillè iam pacatèque, & citra animi perturbationem excipi poſſint.

42. Innuuntur & alia doloris fomenta, vt literariæ occupationes, amœni ſeceſſus, Amicorum colloquia, & Muſicæ in primis dulcedo,

ad

ad sedandos tum animi, tum corporis morbos aptissima.

43. Sed omnibus tamen externis id genus auxilijs præferendam esse Rationem statuitur: quæ, tanquam præsentissimum non sopiendis tantùm, sed & abolendis quibusque doloribus pharmacum, ex Prouidentiæ dono Mortalibus contigit.

LIB. IV.

Vbi propria, & singulis accommodata infortunijs præbentur solatia.

1. QVemadmodum Hippocrates è fano Æsculapij peculiarium morborum medelas olim descripserit; sic è Rationis sacratio deprompta singulorum nos animi morborum remedia hoc in libro exhibere.

2. Inuitantur Mortales, suas vt quisque ægritudines proferant, certam, & præsentissimam singulis recepturi medelam.

3. Paupertatis solatia, primò, quia nulli non integrum è pauperrimo statim opulentissimum fieri, modò rebus desideria adæquauerit.

4. Secundò, quia interioribus alijs Sapientiæ diuitijs externorum fas est inopiam Bonorum rependere.

5. Tertiò, quia Paupertas curarum, & nequitiæ fomenta subducit: adeo ut, non modò æquanimiter ferri possit; sed vltro etiam deligi, & quouis pretio mereatur parari.

6. Quartò, quia præstantium Virorum exem-

exemplis euincitur, nihil ipsam Sapienti ad felicitatem, & gloriam obesse.

7. Solatia Alijs, qui indignè ferunt se ampliori ex Fortunâ ad inopiam delapsos.

8. Iniustum esse illorum dolorem probatur. Cur enim lugendum sit, diuitias post vsum amittere, quas lugendum non esset, nunquam accepisse? Cum è contrario præteritus Bonorum vsus, illorum priuationem, vtcunque dolenda esset, suæ iucunditatis memoriâ solari, & rependere potiùs debeat, quàm acerbiorem efficere. Qua occasione ostenditur, Sapientis esse, non ex præsentibus solùm, sed ex præteritis quoque Bonis lætitiæ fructum haurire: alioquì breues plùs nimiò voluptates, immo & dolorem perpetuum fore, si præterita Bona mæroris potiùs, quàm lætitiæ inter causas ponantur.

9. Pari ratione, iniustas eorundem esse, aduersùs Fortunam querelas, ostenditur. Quo enim pactò accusari mereatur, quia munerum suorum vsum non perpetuum concesserit, quæ, vel si nullum concessisset, accusari iure non posset? Aut cur illius crimen potiùs ducamus, sua tandem resumere; quàm meritum, tandiu vtenda annuisse?

10. Quanquam, etiamsi Fortuna nos iniustè læsisset, repetendo, quæ dederat; stultum tamen foret aduersùs ipsam irasci: cum per hanc iracundiam multò maiora nobis ipsi eripiamus Bona, quàm Fortuna vel rapuerit, vel possit attingere: Pacem nimirum, Sapientiam, Virtutem. Hanc esse propriam hominis possessionem: hâc retentâ nihil solidi, suique Boni illi decedere. Relinquenda igitur magno animo Sorti sua munera, & in nostris acquie-

scen-

scendum, Stilponis Megarensis, ac Diogenis Cynici exemplo.

11. Solatia Natorum mortem lugentibus. Neque enim ipsi vel suâ causâ deflendi, vel nostrâ.

12. Non suâ, vt qui, moriendo, vitæ Mala, ac pericula omnia semel euaserint: quæ tanta sunt; vt nos ipsis potiùs miserandos efficiant.

13. Neque itidem nostrâ, ob rationes cum alijs Bonis externis communes, quorum supra iacturam solati sumus.

14. At, simul cum illis, tota posteritatis familiæque propagandæ spes occidit.

15. Quid tum? Nempe is nobis post interitum labor erit: ea cura in æternitatem iam transcriptos vrgebit, neminem in terris superesse nostri nominis, atque stirpis hæredem?

16. Præterquamquòd, etiamsi posteritatis spes in sobole superesset; quandiù tandem ea incolumis foret? Paulò quidem seriùs, sed tamen aliquando deficeret: cum non modò tot illustres olim familiæ, primariæque Vrbes occiderint; sed ipsummet Mundum, in quo minores reliquas mutabilium rerum decessiones, successionesque peragi cernimus, suus tandem interitus maneat. Vt planè ridiculum sit, tantas inter ruinas, vnius familiæ excidium lugere.

17. Solatia indignantibus, abesse sibi nominis, famæque claritudinem, qua alios fulgere intuentur.

18. Neque enim solida felicitas vllius indiget famæ præsidio: nisi fortè minùs plenam Dei beatitatem fuisse arbitramur æterno illo tempore, quo, ante rerum procreationem, vnus ipse suorum sibi decorum testis, externâ omni gloriâ penitùs caruit. Quam-

19. Quanquam nec opus exempla tam sublimia conquirere: cum plurimos intueri passim homines liceat, qui, procul ab omni famæ pompâ, atque strepitu, tranquillam in obscuro vitam, alijs opibus lætissimi, degunt.

20. Parum tamen foret ad gloriam spernendam, quòd abesse citra pacis, lætitiæque possit iacturam. Plus est, quòd adesse citra illius perturbationem vix possit, assiduis nimirum, molestissimisque æmulationis, inuidiæ, timoris, idque genus curarum aculeis animum fodiens, ac vetans quiescere.

21. Adeo ut non modò absens, tanquam superuacuum munus, desideranda minimè sit; sed vel vltro se offerens declinanda, tanquam grauissimum onus.

22. Solatia ijs, qui non solùm se gloriâ carere; sed ludibrio insuper esse, atque irrisui queruntur. Vel enim id genus ludibria suâ culpâ; vel immeriti subeunt. Si primum; nulla est causa irascendi, pro suo merito acceptis, quin potiùs gaudendi, quòd ex aliorum censurâ suorum fœditatem vitiorum, cautiùs ea deinde vitaturi, cognouerint.

23. Sin nullum ob suum meritum, sed fortuiti cuiuspiam, externique causâ petulanti à vulgo irridentur; vanissima eiusmodi ludibria, vtpote à stultis profecta, facilè Sapienti erit, citra molestiam, transmittere. Quis enim aut insanire vulgum nesciat; aut insanorum conuicijs, nisi amens & ipse, commoueatur?

24. Despiciendam igitur in ijs fatuitatem animi esse, qui nos ob corporis speciem despiciunt: cauendumque, ne, vanas stultorum irrisiones iniquiùs ferentes, iustam Sapientibus

No-

Nostri irridendi causam præbeamus.

25. Nihil quippe fatuo hoc dolore deformius, & ridiculum magis.

26. Neque indignandum, quòd vel Sapientum quispiam, ob externa nostri corporis vitia, interdum subrideat: cum eiusmodi risus naturæ potiùs spontè in oris superficie nascatur; quàm ex altiore iudicio, animique contemptu descendat.

27. Quin & operæ pretium fore, si nos ipsi in nostra id genus vitia iocari assuescamus, tum hilaritatis gratiâ; tum locum, & ansam alienæ in ea dicacitati erepturi.

28. Denique imbecilli nimiùm animi esse, leuissimo risu, & futilibus verbis percelli, atque deiici.

29. Cum vir Fortis, & Sapiens adeo nihil inde commoueatur: vt neque in gloriâ sibi ponere tam exiguæ, spernendæque rei victoriam dignetur.

30. Solatia grauiorum contumeliarum, quæ ad ictus, & plagas processerint. Nam neque hìc iracundiæ causam adesse, quasi à vulgo affecti ignominiâ fuerimus: cum ille, ex furore magis, quàm ex iudicio sæuiens, non veriùs iniuriâ afficere quemquam possit, ac mulus calce percutiens.

31. Quocirca par esse, vt citra iracundiæ sensum id genus offensas feramus, non secus, ac lapsum è scalis, vel fortuitum aliud vulnus ferremus: gnari ex alienâ stultitiâ nec maiorem ictui grauitatem, nec vllam icto ignominiam accedere. Immo tunc solùm nos deprimi, & infra lædentem constitui, cum iniuriâ, & dedecore nos affectos, irascendo, profitemur:

contra

contra verò superiores hosti esse, quandiu illius ausus despicimus.

32. Ostenditur hac occasione Sapientem nunquam affici iniuriâ.

33. Debere illum proinde, cum extra iactum iniuriæ sit; extra iram quoque esse, ac studium vindictæ.

34. Præterquamquòd, etiamsi veram accepisset iniuriam; non aliâ eam ratione vlcisci aptiùs posset, quàm illius authorem, tanquam irâ indignum, spernendo: cui contra, si irascitur, honoris plurimum defert, talem nimirum suâ confessione declarans, vt vel Sapientem afficere contumeliâ possit.

35. Alia ratio, cur vindictam Sapiens non quærat: quia iniustè lædens multò est, quàm læsus, miserior, adeoque nunquam inultus, vtpote quem suum scelus externo quouis supplicio grauiùs afficiat.

36. Denique, quia vltio de hoste sumpta nullum affert vulneribus ab eo inflictis remedium.

37. Colligitur itaque, non de ijs, qui exteriùs lædere conati nos fuerint, hostibus vltionem quærendam, sed in nostram iracundiam, & vlciscendi auiditatem, tanquam in capitalissimum animi hostem, pugnandum, deque huius intimi potiùs, ac grauissimi vulneris cogitandum medelâ, quàm de leuioris, externique alterius vindictâ.

38. Exilij solatia.

39. Primò, quia, quandiu in terris agimus, vbicunque tandem locorum, extra veram hominis Patriam sumus, adeoque exilij locum potiùs mutare, quàm in exilium eijci, possumus.

Se-

40. Secundò, quia, si nihil demum est exulare, nisi à natali solo abesse; magna pars hominum sponte sibi exilium consciscit: cum, non modò plurimi à suis procul cunabulis vitæ sibi deligant sedem; verùm & populi ipsi, natiuis valere sedibus iussis, in externas procul emigrarint colonias.

41. Tertiò, quia indecorum videtur, in Orbis terrarum vniuersi possessionem creatos vnius certæ regionis angustijs Patriam suam definire, reliqua verò spatia omnia pro alienis & ad se se nihil pertinentibus ducere.

42. Neque obijciatur, asperum naturâ exilij locum, & inamabilem esse. Nam & veteres ibidem indigenæ libentissimè viuunt; nec vlla est tam infelix Regio, quæ non aliquâ peculiari dote cæterarum inopiam rependat.

43. Solatia carcere inclusis, molestèque ferentibus tum loci fœditatem, & libertatis iacturam; tum, quòd insontes id pœnæ sustineant.

44. Nam primò innocentia ad leuandum potiùs valet, quàm ad aggrauandum mærorem supplicij.

45. Ad squalorem verò loci quòd attinet, adeo hic Sapientis dignitatem non maculat; vt ipsius magis splendore illustretur.

46. Mentis demum libertas non modò nullis cohibetur custodijs; sed secreto in recessu plus etiam facultatis, ad sibi, honestisque artibus vacandum, nanciscitur. Cuius rei nobile documentum Seuerinus Boethius in Ticinensi carcere exhibuit.

47. Hùnc igitur ex custodià suâ fructum qui referat, næ ille tum pœnæ sibi sensum leniorem efficiet; tum gratias etiam agere iudicibus

cibus poterit, quòd, desidiæ remotis illecebris, felici se quâdam necessitate ad meliora compulerint.

48. Naturalium damnorum, & pinguioris primùm ingenij solatia.

49. Esto quippe egregium sit munus ingenij præstantia; non exigua tamen Tranquillitatis, lætitiæque impedimenta secum ferre consueuit: tum quòd mordacibus animos stimulis ad æmulationem, & laudis certamina impellat, queis nihil Quieti inimicius:

50. Tum quòd infinitâ, nec vnquam explebili vlterioris doctrinæ siti, qua nihil molestum, & anxium magis, mentes discruciet.

51. Adde, quòd, etsi nihil tranquillitati animorum per hosce sibi innatos affectus obesset; minimum tamen ad eandem suis quibuslibet fructibus confert. Quid enim multiplici, & variâ tot artium, ac rerum, maximam partem inanium, notitiâ ad securè pacatèque viuendum sit opus?

52. Humanæ igitur curiositatis plùs nimiò solicitus in superuacuis addiscendis labor reprehenditur.

53. Mærentibus ob corporis deformitatem solatia.

54. Nemini enim, quàm ipsis, magis vitandum mærorem: cum illius tetricitate turpitudo augeatur.

55. Vitari porrò eum facilè posse, si intueantur tot illustres Viros, quorum gloriæ deterior forma nil obfuit.

56. Præterea si cogitent, oris speciem, quæcunque illa sit, ad spectatores duntaxat pertinere; suamque adeo deformitatem alijs solùm

tri-

tristitiæ occasionem præbere, à quibus cernatur, non ipsismet, quorum oculos fugiat.

57. Neque commoueri eos debere vulgi contemptu, & fastidio: quin potiùs gaudere, quòd nullos habituri eâ de causâ sint, nisi sapientes Amicos, quique se potiùs, quàm externam Sui diligant speciem.

58. Solatia Alijs, quos valetudinis imbecillitas angit.

59. Si enim hoc vitium externis obeundis muneribus ineptiores facit; at nobiliora mentis ministeria non præpedit: quæ satis esse cuique possunt, etiamsi ad alia inferiora minùs idoneo.

60. Deinde, quia virium infirmitas præstantiorem sæpe indolem arguit: cum in naturâ videamus, quæ pretio excellant, fragiliora plerunque esse vulgaribus.

61. Postremò, quia nimiæ vires ad temeritatem, & praua consilia incitamento esse solent.

62. Cæcorum solatia, & primum, quia, si non oblectantur iucundis; neque tristibus etiam terrentur spectaculis.

63. Secundum, quia plurima ijs absunt incitamenta peccandi.

64. Tertium, quia multorum criminum etiam facultas, cum oculis, tollitur.

65. Quartum, quia expeditiorem ad sublimia contemplanda mentis vim habent, nobilioribusque adeo spectaculis, quàm videntes, fruuntur.

66. Æquo igitur animo ferendam cæcitatem esse ex dictis colligitur, & Democriti exemplo affirmatur.

67. Inter corporis cruciatus, & dolores solatia.

Quam-

68. Quanquam non ea hic ſpondemus remedia, quæ omnem ab animo, & vultu ægritudinis ſenſum, ac ſpeciem excludant. Nam id fortitudinis inſolitæ genus, à Chriſtianis Martyribus pluries exhibitum, ex gratuito Dei dono poteſt contingere, non humanæ artis præſidio parari.

69. Hoc igitur ſolùm conamur euincere, vt dolor quicunque, ſi minùs hilariter, & citra gemitus; at viriliter ſaltem, & citra imbelles querelas, animique deiectionem, feratur.

70. Cuius conſtantiæ ratio in promptu eſt. Nam vel mediocris vrget dolor; vel ſummus: Si mediocris; pudeat Virum fortem ab eo ſuperari: cum in tali certamine querendum potiùs ſit, parum eſſe gloriæ, quàm multum laboris.

71. Sin verò ſummis idem viribus premit; ipſamet illius magnitudo erigere animum debet: vt dignum aduerſarium, capacemque nactus exprimendæ campum virtutis, non grandibus ſolummodo verbis, ſed paribus etiam exemplis Sapientem ſe probet.

72. Nec minimùm ea quoque cogitatio valebit, ijs nos cruciatibus à Deo Parente amantiſſimo ad meritorum, gloriæque incrementum exerceri, æterna breuiſſimæ perpeſſionis præmia iam iam relaturos.

73. Vicinæ mortis ſolatia: & primum quidem ex plurimis, aſſiduiſque mortalis æui laboribus, quos qui grauiter fert, eorum finem in remedijs potiùs, quàm Malis numeret, neceſſe eſt.

74. Thracum, & Saguntini pueri exempla in hanc rem afferuntur.

Quo-

75 Quocirca ſibimet contradicere, qui de vitæ tum ærumnis, tum breuitate queruntur: cum è contrario, ſi vita eſt optabilis, illâ frui; ſi miſera, illius breui fine ſolari ſe liceat.

76. Alterum mortis ſolamen, quòd vitam non tollit Sapienti, ſed in melius commutat. Nam animus immortalis eſt, nihilque ardentiùs exoptat, quàm, terrenis effractis compedibus, ad authorem ſuum ferri: vt hinc conijcere futuram illius liceat lætitiam, tam flagranti demum voto per mortem potiti.

77. Votum animi terrena pertæſi, & à mortali hoc exilio immortalem ad Patriam quamprimùm tranſire anhelantis.

78. Parænesis ad mortem, vt ne nobis tanti muneris ſortem longiùs inuideat.

79. Colligitur ex dictis, mortis neceſſitatem adeo non debere nobis eſſe cauſam mæſtitiæ; vt vel vna omnes vitæ mortalis ærumnas ſat poſſit lenire.

LIB.

LIB. V.

De interioribus, quæ à Stultitia proficiscuntur, malis, deque illorum remedijs.

1. A Fortunæ Malis, quibus opem tulimus, non quidem ea depellendo, sed opportunis duntaxat fomentis leuando, ad stultitiæ iam Mala progredimur, longè grauiora, & quibus, vnica sit salus, carere: vt propterea oppositam penitùs medicinæ rationem requirant: nec, vt priora, extenuari verbis debeant, quò leniùs ferantur, sed grauissima potiùs ostendi, quò studiosiùs vitentur.

2. Eorum itaque, vbi frænis soluantur, immanis pernicies, Phaetontis sub exemplo, generatim proponitur.

3. Tum singulorum nominatim vis, atque furor describitur: initio ab Irâ desumpto, eiusque violento, ac præcipiti ingenio palàm ostenso.

4. Vnde pronum colligere, quàm tristis, & miserandus sit animi habitus, qui tam impotenti se Furiæ permiserit.

5. Confirmatur hæc animi perturbatio horrendis, & insanissimis motibus, quibus ipsummet Iratorum corpus agitari consueuit.

6. Adduntur barbaræ cædes, prouinciarum excidia, suppliciorum ingeniosa, & plusquàm ferina crudelitas, idque genus teterrimi effectus, in priuatam, publicamque perniciem ex Irâ manantes.

7. Quorum rabidam vim ne ipsis quidem Iratis semper licuit euadere: alijs dementiâ, præcipiti Alijs morte correptis: vt Aiacis, Syllæque exempla testantur.

8. Dissimillimum Iræ Amoris improbi vitium, externam si speciem intuearis: quæ huic ridibunda, illecebrosa, & ad omnem amœnitatem composita.

9. Sed nihilo tetrum, ac ferale minùs inuenies, si penitùs introspicere arcanos cruciatus libeat, quibus deditas sibi mentes miserrimè absumit.

10. Neque putandum, marcidi, & somniculosi veneni genus hoc esse. Nihil illo truculentius, nihil in furias, in sanguinem, in cædes proiectius, vbi quidquam suæ libidini obsistat.

11. Documento sit furor, quo Brutarum Animantium corda succendit.

12. Detestatio tam pestiferæ luis, per enumerationem Malorum, quæ humano generi plurima, & grauissima infert.

13. Ambitio post Amorem se obijcit, splendido & ipsa cultu oculos rapiens.

14. Cum tamen nullus Tyrannorum grauiori, quàm illa, seruitutis iugo subiectos oppresserit, facultatibus violentiùs exuerit, durioribus imperijs vexauerit, in plura, & sæuiora discrimina præcipites egerit.

15. Quam Ambitiosorum miserrimam seruitutem multò etiam intolerabiliorem facit stipendij tenuitas: cum non modò nihil solidi fructus ex tot laboribus capiant; sed neque ipsam famam, leuissimum cæteroqui, & inane præmium, synceram, atque plenam obtineant.

16. Testantur id duo cum primis famosa Am-

Ambitionis mancipia, Annibal nimirum Italiæ terror.

17. Et Macedo plusquàm vnius Orbis prensator : integram neuter quantocunque conatu famam adeptus.

18. Quis igitur manifestò non videt, quàm solicitus, æger, ac quietis ignarus huiusmodi hominum animus sit: dum famam per tot expetitam labores, & in qua omnem vitæ fructum constituunt, adeo sibi curtam contingere; contra verò iniquis hominum iudicijs, quæ, tanquam extrema suppliciorum, formidant, assiduè notari se sentiunt: nec vllam aut hæc prorsus vitandi; aut illam plenè assequendi, vel si rumpantur, rationem aspiciunt?

19. Præsertim verò cum eum scopum à suâ sibi Ambitione propositum habeant, vt non quamcunque solùm referant gloriam; sed neminem vel summorum hominum in eâ parem, atque æmulum habeant: cuius certaminis & summa difficultas, & nulli sperabilis victoria.

20. Querela de Ambitione, deque publicis, & funestissimis cladibus, ab eâ Orbi terrarum per summum toties nefas illatis.

21. Quorum luculentum specimen ex ciuili bello, à Iulij Cæsaris Ambitione excitato, desumitur.

22. Omissis postremò intestinis alijs animi morbis, Euthymiæque hostibus, habendi nimirum cupiditate, tristitiâque, & inconsulto timore, quorum vim jam antea in superioribus libris retudimus; grauissimi cruciatus, terroresque explicantur, quibus admissi criminis conscientia assiduè improbos vexat, & de potestate mentis quodammodo dimouet.

23. Adeo ut nulla deliciarum,& fortuitorum Bonorum copia, exhilarandis tam dira inter tormenta miserorum animis, prosit.

24. Qua de re Dionysius Tyrannus,& Tiberius Cæsar dubitare neminem sinunt.

25. Explicatâ iam huiuscemodi Pestium teterrimá indole, quæ omnibus incitamento sit, vt eas velint ab animo excludere; afferenda deinceps supersunt præcepta, quibus quilibet instruatur, vt id norit præstare. Si enim ad firmam voluntatem certa etiam disciplinæ accesserit ratio; non minor hic referetur de Stultitiâ, quàm relatus in superioribus libris fuerit de Fortunâ triumphus: omnibusque adeo tum externis, tum interioribus perturbationum causis sublatis, nihil iam supererit, quod animi quietem solicitet.

26. Reuocato itaque ad Iram disputationis cursu, cauenda primò præcipimus, quæ illi fomitem, atque ansam suppeditant.

27. Non tamen solicitâ vsque adeo diligentiâ, vt in superstitionem degeneret, cæcoque timore, vel ab necessarijs, & honestis muneribus obeundis nos auocet.

28. Sat erit vniuersè in occupationibus modum tenere; ne vel ipsæ nimiâ multitudine, & assiduitate animum; vel animus nimiâ in ijs contentione se premat.

29. Accedat huc circumspectio in deligendis sodalibus, quorum mores ad mutuam concordiam sint apti.

30. Et quia neque ab occupationibus, neque à sodalibus plus præberi occasionis iracundiæ solet, quàm ab animi ipsius, delicato nimis cultu instituti, mollitie; illud curæ potissimùm

sit,

ſit, vt genio interdum contradicere, durique aliquid, & cum natiuâ illius propenſione pugnantis vltro ferre aſſueſcamus.

31. Non tamen exiſtimandum ita hæc à nobis præcipi, quaſi vel noſtrâ, vel humanâ quauis arte omnes omnino iracundiæ occaſiones amoueri poſſe arbitremur. Artis quidem, prudentiæque opus eſt, quoad fieri poſſit, illas minuere; fortitudinis verò, & conſtantiæ, quæ præcidi nequeunt, viriliter ſuſtinere. Quod vt fiat, magno erit adiumento, quidquid bilem in rebus gerendis concire poſſit, animo ante proſpicere, meditatoſque, & ad omnia ritè inſtructos in arenam prodire.

32. His adeo, ad pugnam vel cautè ſubmouendam, vel fortiter excipiendam, comparatis in anteceſſum præſidijs; reliquum eſt eas artes depromere, quibus Ira iam cominus Rationem aggrediens, & in præcordijs excitata vincatur. Proderit primò meminiſſe, quàm fœda, & indecora ſit irati hominis facies, quàm ſtultæ voces, quàm turbulenti, & ridiculi motus: vt illius ſaltem fœditatis nos pudor contineat, ne, præter Decorum furiosè bacchantes, irriſui ſpectantibus ſimus.

33. Tum hæc pugnæ ratio tenenda, vllo nec dicto, factoque iræ indulgeamus. Nam illam ſuſtinere, viciſſe eſt: cum nihil aliud quàm impetus ſit, adeoque, niſi ſtatim deiecerit hominem; breui morâ langueſcat, per ſe ſequè deficiat.

34. Neque ſolùm conandum, ne aliquid ex Irâ, ſed etiam ne aliquid, ad quod Ira quoque incitare poteſt, tunc decernamus: cum vix hoc ab illo ſoleat diſtingui, licet ſecus in

eâ mentis perturbatione videatur. Consultissimum igitur erit, dare rationi spatium, & ea, ad quæ tum animus ardens impellit, aliud in tempus, sedatâ mente, perque otium retractanda, differre.

35. Postremò maximi ad victoriam momenti tunc erit, animi perturbationem ita penitùs tegere; vt non modò nulla ipsius signa foris emineant; sed contra vox, vultus, motusque omnis hilaritatis, & pacis speciem præseferant. Breuissimè enim scenica illa simulatio in rei veritatem, & in animi habitum exterior facies transibit.

36. Sed parùm efficacitatis in allatis huc vsque præceptionibus fuerit, si vitio carere iracundiam, quin & multùm prodesse opinemur. Contrarium hic ergo statuitur: & primò nec iustam, nec vtilem eam esse in puniendis delictis probatur: cum præceps ac turbida non facilè iustum vltionis modum, atque ordinem teneat, qui tunc optimè seruatur, cum, vacuo à perturbationibus animo, ad solius rationis præscriptum puniuntur delicta.

37. Præterea, cum nemo sit prorsus criminis purus; id ius, atque ratio videtur exigere, vt quales quisque aduersùs sua crimina iudices, misericordes scilicet potiùs, quàm iratos desiderat; talem aduersùs aliena se & ipse iudicem præbeat.

38. Immo, vel si nullius quis foret criminis conscius; adhuc minùs iustè irasceretur peccantibus: cum eos miserari potiùs hoc nomine, tanquam infelicissimos, debeat, Medici exemplo, qui Ægrorum putria membra non irascens, at inuitus, & miserans secat.

Deni-

39. Denique, licet vultùs, vocisque iracundia improborum contumaciam terrore compescat; non tamen propterea conficitur, consentaneam esse rationi iracundiam: cum illius ficta in vultu, atque voce simulatio ad salutarem hunc incutiendum terrorem, citra vllam animi perturbationem, sufficiat.

40. Secundò, neque expeti, laudariquè posse Iram, ostenditur, tanquam ad difficultates fortiter superandas sit Virtutis, atque animi calcar. Nam nihilo seciùs ad ardua quæque inuadenda, & strenuè superanda nudæ honestatis respectu incitari animus potest.

41. Immo vel hinc Iræ pernicies colligitur, quòd immodico ardore, vltra legitimos fortitudinis limites, vel aperta in exitia, quos corripuit, impellat: cum Ratio validos quidem, sed prudentiâ temperatos, adeoque salutares, habeat impulsus: confirmaturque id Fabij Maximi exemplo, qui, cunctando, iræque obsistendo, rem Romanam restituit.

42. Succedunt iam praui Amoris, seu Libidinis veriùs remedia. Hoc enim aduersùs fœdissimam luem in primis profuerit, splendidum, quod iniquissimè vsurpauit, quoque veluti fuco innatam turpitudinem velat, Amoris illi nomen detrahere.

43. Quin oppositam adeo de illius fœditate speciem imbibere; vt vel mentio, vel recordatio nauseam, atque horrorem commoueat.

44. Quanquam neque huic odio nimis fidendum: cum nihil eâ peste fraudulentum, & illecebrosum sit magis, nihil, quod mutare celeriùs, suamque in ditionem redigere vel Victorum, Heroumque animos soleat.

45. Cuius rei documenta, Sampson, Dauides, & Iacobus Eremita afferuntur.

46. Superesse igitur, vt, qui tutus in hac pugnâ esse velit, omnes hosti fallacissimo aditus diligentissimè obstruat: oculis primò solerti custodiâ vallatis, ne venefico fascinentur aspectu.

47. Auribus secundò ad Sirenias quaslibet incantationes occlusis.

48. Tertiò librorum Cupidinea tractantium sibi penitùs lectione interdictâ.

49. Omnibus tandem declinatis eorum, qui mortiferâ huiusmodi scabie inficiuntur, commercijs.

50. Nihil tamen magis cauendum, quàm, vt ne animus, sub Venereæ titillationis exortum, sui morbi initijs conniueat: sed prima illa contagionis veneniferæ semina eâdem, atque adeo promptiori, quàm illapsum gremio ignem, celeritate excutere, atque opprimere studeat.

51. Ad quod ritè præstandum plurimùm conferet, honestis se curis aliò auocare, otiumque, quo maximè Cupidinis nequitia fouetur, effugere.

52. Vltimum, sed præcipui vsùs, monitum sit, Diuina crebro auxilia implorare, illisque solummodo in ancipiti adeo certamine, tantâque humanæ conditionis imbecillitate confidere.

53. Iamuerò ad Ambitionis remedia quòd pertinet; facilè ab illius se tyrannide animus vindicabit; si primò, quæ de laboriosâ huiusce vitij seruitute, vanâque, & exiguâ mercede supra memorauimus, in animum altè demittat, assiduèque ante oculos habeat.

54. Secundò, si fictæ illi generositatis laruam detra-

detraxerit: cum reuerâ nihil esse ambitiosi hominis indole abiectius pluribus ex argumentis liquidissimè pateat: tum quòd non vni, sed innumeris Dominis se ille vltro submittit, eorum nutus obseruans, gratiam captans, reprehensionem formidans, eque arbitrio suspensam felicitatem suam habens.

55. Tum quòd veræ magnanimitatis ignarus leuissimo pretio sudores suos licitatur, minimâ popularis auræ mercede & illos satis repensos, & se affatim beatum existimans.

56. Tum quia suum gloriæ studium omni arte dissimulat, ne in risus nimirum, & fabulam abeat, si deprehendatur, formidans: ipsemet adeo Ambitionem indecoram, ac luce indignam confessus.

57. Tertiò multùm etiam ad sedandum famæ ardorem conducet, si ille error discutiatur, qui Ambitiosorum plerisque solet imponere, omnium oculos in se esse conuersos, omnium per ora suum nomen volare, omnium mentes Sui admiratione occupari, per voluntarij cuiusdam somnij speciem, fingentibus.

58. Quo errore nihil inanius: cum hominum sibi quilibet vacet, de alijs securus, & parcissimè cogitans: vt Cicero suomet experimento intellexit.

59. Idque adeo duplici etiam argumento probatur: primò, quia nihil est causæ, cur speremus maiori Alijs curæ nos fore, quàm nobis ij sint. Iamuerò quisque sibi est optimè conscius, quàm raró, & remissè de Alijs seu loquatur, seu cogitet: quàm paucos ex tot præstantibus per Orbem Viris vel tenui ex famâ cognitos habeat: quàm multa in ijs etiam, quos

nouit, desideret, ac reprehendat.

60. Alterum argumentum est, quia non multùm seu obseruare, seu mirari solemus, nisi eos, qui nostrâ in professione videntur excellere: his verò æmulatio iniquiores nos iudices facit. Vt profectò vix vlli Mortalium, eximiam apud homines, partim incuriosos, si alieni sint; partim obtrectatores, si socij, laudis, atque famæ celebritatem liceat referre: stultumque adeo videatur, pro re tam incertâ, atque tenui, tot laboribus, & curis vitam absumere.

61. Statuitur postremò, non magni operis esse inexpertam, atque absentem gloriam negligere: difficillimum verò eiusdem, vbi acquisita semel fuerit, seu conseruandæ, seu amplificandæ curam prorsus exuere.

62. Idque adeo petitis è communi vitâ experimentis probatur.

63. Vnde pronum cuiuis colligere, quàm solerti studio ab ijs cauendum compedibus sit, quibus semel obstricto vix vlla recuperandæ in posterum libertatis spes superest.

64. Hortatio ad strenuè pugnandum cum huiusmodi vitijs, quorum victoria à criminum pariter stimulis quietem conscientiæ præstabit, nullumque adeo intestinum hostem, à quo tranquillus animi status euertatur, relinquet.

65. Huius porrò interioris belli, palmarumque, quas in eo colligit virtus, exemplum proponuntur recentes, inuictissimi Cæsaris LEOPOLDI Othomano de hoste victoriæ.

LIB.

LIB. VI.

De Interioribus, ac solidis Bonis, quæ animi Tranquillitatem absoluunt.

1. CVm vera, & solida animi Bona in Sapientiâ, & Virtute sint posita; nonnulla Virtutis, Sapientiæque præcepta, ad animi Tranquillitatem stabiliendam, & absoluendam vtilia, tanquam operis instituti coronis, hoc in libro adiunguntur.

2. Primum Præceptum, In vitæ curriculo multitudinis cæcæ, perque deuia, & abrupta, sine consilio vagantis, auspicia non persequi.

3. Neque enim errorem ideo minùs prauum, & noxium esse, quia erretur cum multis.

4. Sapientem igitur, Solis exemplo, contra Mundi cursum, proprio sibi motu, atque tramite eniti.

5. Secundum, In Diuina, atque æterna mentem attollere, &, quantùm fieri potest, defigere.

6. Illorum enim occupatus magnitudine, animus, quidquid ex mortalibus Bonis maiorum ignoratione eximium putatur, nullo iam negotio despiciet.

7. Nec secus præsentis vitæ aspera omnia, beatissimam, & iam iam adfuturam immortalis æui sortem prospiciens, facillimè perferet.

8. Tertium, Conditioni, quam Deus, & Natura assignauit, omissâ alienæ sortis inuidiâ, acquiescere.

9. Quod factu procliue erit, si, contra Stul-

torum morem, nostræ sortis fructus, alienæ verò onera contemplari discamus.

10. Nullum quippe Vitæ genus occurrere, quod omni fructu, omni incommodo careat, & vnde Sapiens lætitiæ argumenta; stultus mæroris causas non ducat.

11. Neque indignandum proprio statui, quòd naturâ obscurus, atque ignobilis sit: cum vbiuis Sapienti gloriæ campus pateat, vt Epaminondæ, aliorumque præstantium virorum exempla testantur.

12. Vitam quippe hominum dramati similem esse, in quo non plus laudis refert, qui præstantiores partes accepit, sed qui suas, quæcunque illæ sint, concinniùs gerit.

13. Quartum, In propositis constanter hærere: cum alienum prorsùs à Sapientiâ sit, nouitatis illecebrâ, vel cœptorum tædio à susceptis ritè consilijs in diuersum traduci.

14. Quæ leuitas pluribus in exemplis describitur, primò Hominis loca mutantis.

15. Tum mercatoris ad lucra, quæ in periculo damnarat, statim redeuntis.

16. Philologi demum iam hæc, iam illa studia amplectentis.

17. Huius porrò mutabilitatis origo ea posse videtur asserri, quòd homines in rebus, quas tractant, non verò in ratione eas tractandi suam quietem constituunt.

18. Quocirca corrigendum eiusmodi errorem, pensandumque initio maturè, quid facto opus sit: vbi Ratio hoc, vel illud persuaserit; ab eo nihil mox deflectendum, quæcunque se in operis progressu molestiæ, & difficultates obijciant.

Quin-

19. Quintum, Non impetu subito, sed prudenti iudicio ad agendum moueri.

20. Licet enim graue initio sit, genij ardorem compescere; duriùs tamen multò esse, per quæuis præcipitia, & abrupta impotenti illius libidine auferri.

21. Præsertim verò cum animus seuerè aliquandiu habitus paulatim contumaciam imminuat, & tandem Rationis imperium pati condiscat: equini instar pulli, qui domitus Rectori se facilem præbet: contra verò indulgenter diu habitus vix vllâ deinde vi ad parendum potest induci.

22. Sextum, Nihil admittere, cuius nos peracti serò deinde pœniteat. Stultorum enim esse, quidquid animo in præsens arrideat, sine vllo Malorum indidem profluentium respectu, statim inuadere.

23. Quæ Stultitia in voluptarijs, ambitiosis, & iracundis hominibus luculentiùs intuenda proponitur.

24. Quin ipsius etiam Epicuri testimonio damnatur.

25. Septimum, Vitam, animique quietem non differre.

26. Nihil enim hac dilatione esse stultius: cum nulla tempora animi otio idonea non sint.

27. Idque serò à multis animaduerti sub exitum vitæ, suum errorem damnantibus, quòd, vanâ futuræ quietis spe, irritum, assiduas inter curas, & occupationes, æuum perdiderint, & fruenda dum parant, se omni vitæ fructu priuauerint.

28. Octauum, Animi otium cum honestis

occupationibus, vitæque ministerijs coniungere.

29. Id verò facilè præstaturum, qui neque plus iusto sibi occupationum, & laborum assumat, neque illis ob spem lucri, vel gloriæ, sed vnius honestatis gratiâ mentem, atque corpus exerceat. Sic enim liber, Suique, & rerum potens sapienti ratione omnia temperabit: neque se negotijs seruili anxietate subijciet, properans opus absoluere, veluti tum demum illius fructum collecturus: sed, quæ aget, sibi, ac suæ tranquillitati coget seruire, ex ipsomet rerum actu lætitiam percipiens.

30. Nonum, Nihil vel honestarum, quæ extra hominis arbitrium sunt, rerum iusto vehementiùs optare.

31. Non quidem vt omni affectione animus careat, sed vt tranquillæ sint vota, neque nimio anxioque ardore quietem perturbent.

32. Decimum, Superuacuas aliena obseruandi curas compescere, vt quæ mæroris, iracundiæ, aliarumque perturbationum materiem soleant suggerere.

33. Quod si aliquid vltro in alienis se moribus, atque factis indignum obiecerit, cui mederi nostrum minimè sit; Diuino id iudicio relinquere, & à cogitatione, ac memoriâ quamprimùm expungere.

34. Non minimam siquidem nostrarum molestiarum partem ex Alijs oriri, magnumque proinde earum compendium ab eo fieri, qui, inutili externarum rerum cogitatione dimissâ, sibi norit vacare.

35. Vndecimum, Humanum omne genus fraterno amore complecti, eiusque felicitatem, non

non secus, ac propriam, pro virili curare.

36. Præclara benefici huiusce animi documenta à Tito Cæsare, Cyro Persarum Rege, & Cimone Atheniensi exhibita.

37. Quibus ritè laudatis, nullum hac Boni communis procuratione, seu iucundiorem, seu nobiliorem esse opum vsum, atque fructum statuimus.

38. Idque studium si, pro eo, ac par est, in omnium animis vigeat; auream proculdubio, & beatam homines ætatem acturos.

39. Duodecimum, vltimumque, & par omnibus cæteris vnum felicis vitæ preceptum, Deo Opt. Max. per intimam contemplationem, amoremque coniungi. Nusquam enim, præterquam in ipso, perfectam animi requiem, satietatemque inueniri à Mortalibus posse.

40. Nam creatarum quidquid est rerum, vt plurimum Boni in sese fruendum obijciat; plus tamen desiderandum relinquit. Ipse verò, cum omnium cumulatissimam Bonorum Summam in se complectatur, immo Bona, quæ concipi possunt, omnia in vnum prorsus indiuiduum, atque simplex colligat Bonum; nil Amantis in animo inexpletum, atque vacuum relinquit.

41. Adde, quòd alibi Bona semper Malis miscentur, adeo ut syncerè, & contrario sine animi motu, diligi nequeant. At summo in Bono nihil non bonum, nihil non vsquequaque, & toto pectore amandum.

42. Præterea cæterorum Bonorum, quemadmodum incerta, fragilisque est possessio; sic & amor solicitus. At Deum nemo rapit nolentibus: quin ipsa mors, quæ Bonis alijs dispoliat, in huius nos pleniorem possessionem inducit:

ducit: vt proinde illius amor, quemadmodum odio, sic & metu sit vacuus.

43. Deum porrò paratam homini possessionem esse, ex maximo illius erga nos amore manifestè colligitur. Omnis enim Amans Amati res est. Cum igitur effusissimam supremi erga nos Authoris charitatem maxima ab eo nobis collata beneficia planissimè ostendant; quidni, nostrum itidem, dummodo velimus, eum esse, pari perspicuitate demonstrent?

44. Immo ex hoc eius maximo erga nos amore alia item ratio colligitur maximæ, quæ in ipso amando reperitur, iucunditatis. Nam amor tunc iucundissimus, cum perfectè reciprocus. Nemo autem reciprocam se amantibus vicem liberaliùs refert, quàm Deus. Nam mortales Amici non totum Amico suum amorem impendunt; sed eius sibi retinent partem, partem etiam in alia deriuant. At ipsius amor totus, atque integer & indiuisus singulos se amantium complectitur, nihilo minor ad quemlibet eorum perueniens, ac si ipsi tantùm vacaret: adeo ut certo certiùs persuadere sibi quilibet possit, nihil sibi quantamcunque fruentium eâdem forte Sociorum turbam obstare, quin plenissimè, integerrimèque à Deo ametur.

45. Denique, cum amor omnia faciat communia; qui mortalibus Amicis coniungitur, eorum aduersos casus, non secus, ac suos, lugeat necesse est. Quantò igitur illius lætior amicitia, qui plenè beatus nullam ex seipso lugendi materiem suis amatoribus præbeat, sed in suæ illos potiùs syncerissimę immensissimęque beatitatis communionem asciscat?

46. Neque quisquam excelsum adeo fœdus, tan-

tanquam aliquid forte suâ maius, desperet. Nam & supremus Author ad hanc secum necessitudinem ineundam vltro nos stimulat; & hominis animus ad eandem, suum velut ad finem, suauissimè rapitur. Quin etiam adeo necessarium quodammodò habet summi Boni amorem, vt illud, vel nesciens, in alijs quibuslibet rebus videatur appetere: cum nihil, nisi ratione Boni, appetat: Bonum verò quoduis, vnde creatæ res appeti possunt, nihil sit aliud, quàm leuissima quædam summi Boni adumbratio.

47. Si igitur à rudibus ijs simulacris ad perfectissimum, æternumque intuendum exemplar mens transeat; nihil iam negotij supererit, vt totus quoque amor ad eandem illam omnis Boni, Pulchrique inimitabilem formam suas curas conuertat: qua nimirum præsente finitarum omnis rerum Venustas, multò magis, quàm ad Solis exortum nocturnus syderum fulgor, ex oculis deficit.

48. Tranquillus, & felix animi, Deo vni adhærentis, status generatim describitur.

49. Eius aliqua effigies in sanctissimis Ægyptiarum solitudinum accolis intuenda exhibetur.

50. Impetus animi, spectabilia, & creata omnia, prę immensâ supremi Conditoris pulchritudine, fastidientis, intimamque cum eo coniunctionem ardentissimè suspirantis.

51. Eiusdem imploratio, suum cæcis vt Mortalibus detegat iubar, omnium amores, vbi plenè agnoscatur, in se vnum versurus, vtpote qui omnimoda, & perfecta votorum sit quies, atque cordis tranquillitas.

52. Cuius suauissimi nectaris venas omnes, ac riuos cum, quàcunque fas erat, noster hactenus

nus indagauerit labor; nihil est, cur tendendum sibi putet vlterius, ad inexhaustum, purissimumque iam fontem deuectus, ex quo vno plena sperari, hauririque tanti muneris possit satietas.

LAVS DEO.

Ad corrigenda, quæ irrepserunt, errata; sic leges:

Pag.	Versu.	
5	6	exiguo
5	31	fòrs
6	31	oris
13	25	importuna
18	20	O vocem
23	16	Crœsi
24	27	fæce
38	9	tuendæ: *fine puncto*.
47	22	solers
48	9	malesani
48	10	trepidans
51	7	claudunt
52	25	semperque
58	4	nocendi
59	16	pauendo
59	20	subibunt *fine puncto*.
81	27	cœperat
85	25	Hunc
105	23	breuibus
110	1	priores,
110	vlt.	*Quintil. lib.1.*
113	6	paratu *fine puncto*.
125	10	ausu
144	23	extrinsecus:
158	33	scelerum
194	9	cædis
205	20	infodio
209	34	sumptus
227	36	Indociles

